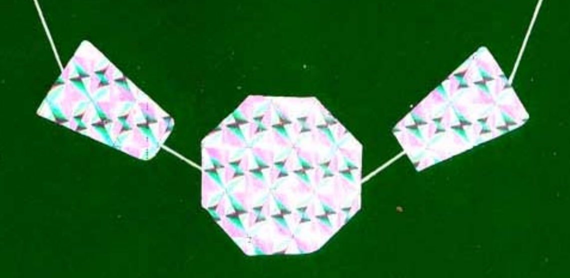
J·R·R·

TOLKIEN

PÁN PRSTENŮ

II

DVĚ VĚŽE

MLADÁ FRONTA

J. R. R. TOLKIEN

PÁN PRSTENŮ

I
SPOLEČENSTVO PRSTENU

II
DVĚ VĚŽE

III
NÁVRAT KRÁLE

J. R. R. TOLKIEN

PÁN PRSTENŮ
II
Dvě věže

Mladá fronta / Praha 1993

PŘELOŽILA STANISLAVA POŠUSTOVÁ

ISBN 80-204-0372-8

ISBN 80-204-0371-X(3 díly)
ISBN 80-204-0362-0 (Společenstvo Prstenu)
ISBN 80-204-0373-6 (Návrat krále)

Tři prsteny pro krále elfů pod nebem,
Sedm vládcům trpaslíků v síních z kamene,
Devět mužům: každý je k smrti odsouzen,
Jeden pro Temného pána, jenž dlí na trůně
v zemi Mordor, kde se snoubí šero se šerem.
Jeden prsten vládne všem, Jeden jim všem káže,
Jeden všechny přivede, do temnoty sváže
v zemi Mordor, kde se snoubí šero se šerem.

SHRNUTÍ PŘEDCHOZÍHO DĚJE

Toto je druhá část *Pána prstenů.*

V první části, *Společenstvu Prstenu*, se vyprávělo o tom, jak Gandalf Šedý objevil, že prsten, který vlastnil hobit Frodo, je ve skutečnosti Jeden prsten vládnoucí nad všemi Prsteny moci. Líčil se tam útěk Froda a jeho druhů z jejich klidného domovského Kraje a to, jak byli pronásledováni hrůzou Černých mordorských jezdců, až nakonec s pomocí eriadorského Hraničáře Aragorna došli přes zoufalá nebezpečí až do Elrondova domu v Roklince.

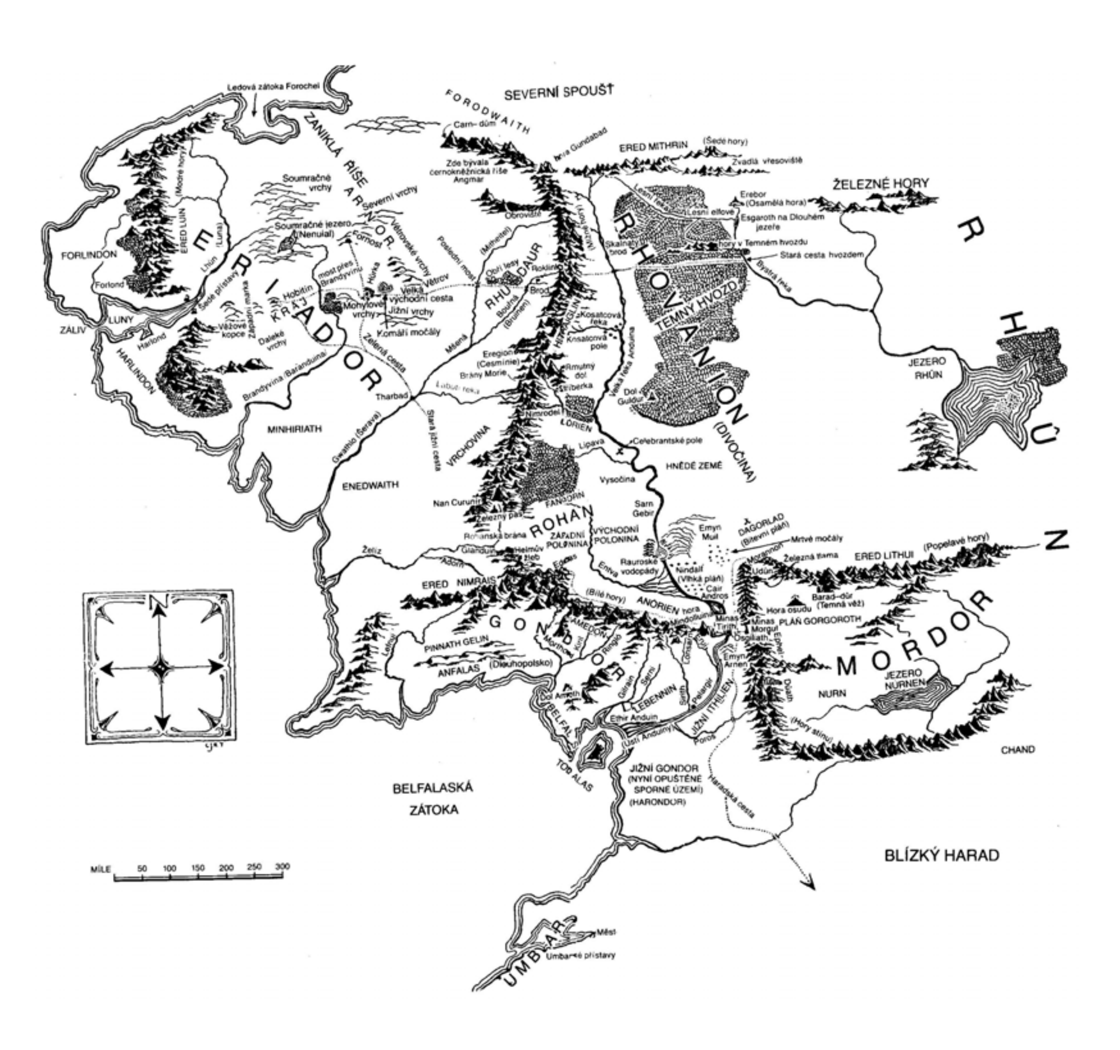
Tam se konala velká Elrondova Rada, na níž bylo rozhodnuto pokusit se o zničení Prstenu, a Frodo byl ustanoven jako Ten, kdo ponese Prsten. Potom byli vybráni společníci Prstenu, kteří měli Frodovi pomáhat na jeho výpravě, aby pokud možno došel k Ohnivé hoře v Mordoru, zemi samotného Nepřítele, kde jedině se dal Prsten zničit. V tomto Společenstvu byli Aragorn a Boromir, syn Pána Gondoru, jako zástupci lidí; Legolas, syn elfského krále z Temného hvozdu, za elfy; Gimli, syn Glóina z Osamělé hory, za trpaslíky; Frodo se svým sluhou Samvědem a jeho dva mladí příbuzní Smělmír a Peregrin za hobity; a Gandalf Šedý.

Druhové tajně putovali daleko od Roklinky na Severu; po nezdařeném pokusu o zimní přechod vysokého průsmyku Caradhrasu byli Gandalfem provedeni skrytou branou a vstoupili do rozlehlých Dolů v Morii, aby si hledali cestu pod horami. Tam padl Gandalf v boji se strašlivým duchem podsvětí do temné propasti. Ale Aragorn, který se nyní zjevil jako utajený dědic dávných Králů Západu, vedl Družinu od Východní brány Morie přes elfskou zemi Lórien a po proudu Velké řeky Anduiny až k Rauroským vodopádům. To již věděli, že jejich pouť sledují vyzvědači a že se po jejich stopách plíží Glum, tvor, který kdysi vlastnil Prsten a stále po něm dychtil.

Bylo nyní nutné rozhodnout se, zda se obrátí na východ k Mordoru, nebo půjdou s Boromirem na pomoc gondorskému hlavnímu městu Minas Tirith v nadcházející válce, nebo zda by se měli rozdělit. Když bylo jasné, že Ten, kdo nese Prsten, je odhodlán pokračovat ve svém beznadějném putování do země Nepřítele, Boromir se mu pokusil vzít Prsten násilím. První část končila Boromirovým pádem do osidel Prs-

tenu, útěkem a zmizením Froda a jeho sluhy Samvěda a rozpadem zbytku Společenstva.

Tato druhá část, *Dvě věže*, nyní vypráví, jak se vedlo každému členu Společenstva Prstenu od jeho rozbití až do příchodu Velké tmy a propuknutí Války o Prsten, o níž se bude vyprávět ve třetí a poslední části.

SEVERNÍ SPOUŠŤ
FORODWAITH
Ledová zátoka Forochel
Carn-dûm
ZANIKLÁ ŘÍŠE ARNOR
hora Gundabad
ERED MITHRIN
(Šedé hory)
Zvadlá vřesoviště
Zde bývala černokněžnická říše Angmar
Soumračné vrchy
Severní vrchy
Soumračné jezero (Nenuial)
Fornost
ŽELEZNÉ HORY
Erebor (Osamělá hora)
Lesní elfové
Esgaroth na Dlouhém jezeře
Lesní řeka
Stará cesta hvozdem
Bystrá řeka
R H Û N
FORLINDON
ERED LUIN
Forlond
Lhûn
Šedé přístavy
Harlond
LUNY
ZÁLIV
HARLINDON
E R I A D O R
Hobitín
KRAJ
most přes Brandyvínu
Mohylové vrchy
Velká východní cesta
Jižní vrchy
Komáří močály
Větrov
Věžové kopce
Daleké vrchy
Brandyvína/Baranduina
Zelená cesta
Tharbad
MINHIRIATH
Gwathlo (Šerava)
ENEDWAITH
RHUDAUR
Roklinka
Brod
Eregion (Cesmínie)
Brány Morie
Kosatcová řeka
Kosatcová pole
Rmutný dol
Stříberka
Nimrodel
LÓRIEN
TEMNÝ HVOZD
R H O V A N I O N
(DIVOČINA)
Dol Guldur
Velká řeka Anduina
Celebrantské pole
HNĚDÉ ZEMĚ
Lipava
Vysočina
VRCHOVINA
Stará jižní cesta
Nan Curunír
FANGORN
Železný pás
ROHAN
Rohanská brána
ZÁPADNÍ POLONINA
VÝCHODNÍ POLONINA
Sarn Gebir
Emyn Muil
DAGORLAD (Bitevní pláň)
Mrtvé močály
Morannon
Železná tlama
ERED LITHUI
(Popelavé hory)
Udûn
Rauroské vodopády
Nindalf (Vlhká pláň)
Cair Andros
Helmův žleb
Železí
ERED NIMRAIS
(Bílé hory)
ANÓRIEN
Minas Tirith
Minas Morgul
Osgiliath
Hora osudu
Barad-dûr (Temná věž)
PLÁŇ GORGOROTH
M O R D O R
G O N D O R
PINNATH GELIN
ANFALAS (Dlouhopolsko)
LAMEDON
Dol Amroth
BELFALAS
LEBENNIN
Ethir Anduin
(Ústí Anduiny)
JIŽNÍ ITHILIEN
Poros
Emyn Arnen
NURN
JEZERO NURNEN
(Hory stínů)
CHAND
JEZERO RHÛN
TOLFALAS
JIŽNÍ GONDOR (NYNÍ OPUŠTĚNÉ SPORNÉ ÚZEMÍ) (HARONDOR)
Haradská cesta
BELFALASKÁ ZÁTOKA
BLÍZKÝ HARAD
UMBAR
Město
Umbarské přístavy
MÍLE 50 100 150 200 250 300
N

KNIHA TŘETÍ

BOROMIR ODCHÁZÍ

Aragorn chvátal do kopce. Co chvíli se shýbal k zemi. Hobiti chodí lehce a jejich stopy nepřečte snadno ani Hraničář. Nedaleko od vrcholku však cestu zkřížila strouha a ve vlhké zemi nalezl, co hledal.

„Četl jsem stopy správně," řekl si. „Frodo vyběhl na vrcholek kopce. Co tam asi uviděl? Vracel se ale stejnou cestou a sešel z kopce."

Aragorn zaváhal. Sám toužil vystoupit na vysoký stolec, protože doufal, že tam uvidí něco, co by ho vedlo v jeho bezradnosti; čas se však krátil. Náhle skočil vpřed, vyběhl na vrchol, přeběhl přes veliké dlažební kameny a po schodech nahoru. Pak se posadil na vysoký stolec a rozhlédl se. Slunce se však zdálo zatmělé a svět nezřetelný a vzdálený. Rozhlížel se od severu k jihu a zpátky a nespatřil nic víc než vzdálené vrchy. Leda snad ve veliké vzdálenosti vysoko ve vzduchu velikého ptáka podobného orlu, jak se ve velkých kruzích snáší k zemi.

Zatímco se díval, jeho bystré ucho zaslechlo dole v lese na západním břehu Řeky zvuky. Ztuhl. Byly to výkřiky a mezi nimi ke své hrůze rozeznal drsné hlasy skřetů. Pak náhle zadul hrdelním hlasem veliký roh a jeho troubení udeřilo do kopců a ozvěnou rozezvučelo doly, až mocným výkřikem přehlušilo burácení vodopádu.

„Boromirův roh!" vykřikl. „Je v nouzi!" Vrhl se ze schodů a dlouhými skoky běžel dolů po pěšině. „Je zle! Dnes mám nešťastný den. Všechno, co dělám, dopadá špatně. Kde je Sam?"

Běžel a křik byl stále hlasitější, roh však volal stále slaběji a zoufaleji. Pronikavě, zběsile ječeli skřeti a náhle volání rohu umlklo. Aragorn pádil z posledního svahu, než však dosáhl úpatí kopce, zvuky tichly; a když zahnul vlevo a vydal se směrem k nim, vzdalovaly se, až je nakonec neslyšel. Vytasil svůj lesklý meč a s křikem *„Elendil! Elendil!"* si razil cestu houštím.

Snad míli od Parth Galenu na mýtince nedaleko jezera nalezl Boromira. Seděl zády opřen o velký strom, jako by odpočíval. Aragorn však viděl, že je probodán mnoha černě opeřenými šípy; meč měl stále

v ruce, avšak pod jílcem byl zlomen; rozťatý roh měl po boku. U jeho nohou a kolem se vršily mrtvoly pobitých skřetů.

Aragorn k němu přiklekl. Boromir otevřel oči a snažil se promluvit. „Pokoušel jsem se vzít Frodovi Prsten. Lituji toho. Zaplatil jsem." Pohledem sklouzl po padlých nepřátelích; leželo jich tam nejméně dvacet. „Jsou pryč - myslím půlčíci: skřeti je vzali s sebou. Myslím, že nejsou mrtví. Skřeti je svazovali." Odmlčel se a oči se mu znaveně zavřely. Po chviličce promluvil znovu.

„Sbohem, Aragorne! Jdi do Minas Tirith a zachraň můj národ! Já selhal."

„Ne!" řekl Aragorn, vzal ho za ruku a políbil ho na čelo. „Zvítězil jsi. Málokdo dobyl takového vítězství. Buď klidný. Minas Tirith nepadne!"

Boromir se usmál.

„Kudy šli? Byl tam Frodo?" řekl Aragorn.

Boromir však už nepromluvil.

„Běda!" řekl Aragorn. „Tak odchází dědic Denethora, Pána Strážní věže! Takový hořký konec. Teď je celá Družina v troskách. To já jsem selhal; marně se na mne Gandalf spoléhal. Co budu dělat? Boromir mi uložil, abych šel do Minas Tirith, a mé srdce po tom touží; kde však je Prsten a Ten, kdo jej nese? Jak je najdu a jak zachráním výpravu před zkázou?"

Chvíli shrbeně klečel, plakal a stále svíral Boromirovu ruku. Tak ho našli Legolas a Gimli. Přišli ze západního svahu kopce, tiše, plížíce se mezi stromy jako na lovu. Gimli měl v ruce sekyru a Legolas dlouhý nůž; všechny šípy vystřílel. Když přišli na mýtinu, užasle zůstali stát a potom na okamžik sklonili hlavy, protože se jim zdálo zřejmé, co se stalo.

„Běda!" řekl Legolas a přistoupil k Aragornovi. „Dohonili jsme a pobili mnoho skřetů v lese, ale užitečnější bychom bývali tady. Když jsme zaslechli roh, šli jsme sem - ale jak je vidět, pozdě. Bojím se, že jste smrtelně raněni."

„Boromir je mrtev," řekl Aragorn. „Já jsem nezraněn, protože jsem tu nebyl. Padl, když bránil hobity; já byl daleko na kopci."

„Hobity!" vykřikl Gimli. „Kde tedy jsou? Kde je Frodo?"

„Já nevím," řekl Aragorn unaveně. „Než Boromir zemřel, řekl mi, že je skřeti svázali; domníval se, že nejsou mrtví. Poslal jsem ho za Smíškem a Pipinem, nezeptal jsem se ho však, jestli s ním byli také

Frodo a Sam. Napadlo mě to až pozdě. Všechno, co jsem dnes udělal, špatně dopadlo. Co budeme dělat teď?“

„Nejdřív se musíme postarat o padlého,“ řekl Legolas. „Nemůžeme ho tady nechat jako mršinu mezi těmi nečistými skřety.“

„Musíme ale dělat rychle,“ řekl Gimli. „Nebyl by si přál, abychom se zdržovali. Musíme za skřety, je-li nějaká naděje, že někdo z Družiny je zajat živý.“

„Nevíme ale, jestli je s nimi Ten, kdo nese Prsten,“ řekl Aragorn. „Máme ho opustit? Nemáme hledat nejprve jeho? Stojíme teď před zlou volbou!“

„Udělejme tedy nejprve to, co musíme,“ řekl Legolas. „Nemáme čas ani nástroje, abychom svého druha řádně pohřbili nebo na něho navršili mohylu. Mohli bychom ho zasypat kamením.“

„Byla by to dlouhá a těžká práce: nejbližší použitelné kameny jsou až u vody,“ řekl Gimli.

„Položme ho tedy do člunu s jeho zbraněmi a se zbraněmi poražených nepřátel,“ řekl Aragorn. „Pošleme ho k Rauroským vodopádům a odevzdáme ho Anduině. Gondorská Řeka se postará, aby žádná zlá stvůra nezneuctila jeho kosti.“

Rychle ohledali těla skřetů a sebrali na hromadu jejich meče, rozpolcené přilby a štíty.

„Podívejte se!“ zvolal Aragorn. „Tady máme stopy!“ Z hromady vražedných zbraní vytáhl dva nože s listovou čepelí, zlatě a červeně vykládané; a když hledal dál, našel i černé pochvy osazené drobnými červenými kamínky. „To nejsou skřetí zbraně!“ řekl. „Ty nosili hobiti. Skřeti je zřejmě odzbrojili, ale báli se vzít jejich nože, protože věděli, co jsou zač: díla Západní říše opatřená zaklínáním proti Mordoru. Žijí-li tedy ještě naši přátelé, jsou beze zbraně. Vezmu ty věci k sobě a budu doufat proti vší pravděpodobnosti, že jim je zase odevzdám.“

„A já,“ řekl Legolas, „posbírám všechny šípy, které najdu, protože mám prázdný toulec.“ Hledal v hromadě na zemi a kolem a našel nemálo šípů, které byly nepoškozené a delší, než obvykle skřeti užívali. Bedlivě si je prohlížel.

Aragorn pohlédl na zabité a řekl: „Mnozí z těch, kteří tu leží, nejsou z Mordoru. Někteří jsou ze Severu, z Mlžných hor, podle toho, co vím o skřetech a jejich odrůdách. A tyhle neznám. Vůbec nejsou oblečeni jako skřeti!“

Byli to čtyři skřetí vojáci větší postavy, snědí, šikmoocí, se silnýma nohama a velikýma rukama. Byli ozbrojeni širokými krátkými meči, ne zahnutými šavlemi obvyklými u skřetů; měli tisové luky délkou i tvarem rovné lidským. Na štítech měli zvláštní znak: malou bílou ruku uprostřed černého pole; na přilbách vpředu měli vsazenou runu S z bílého kovu.

„Tyhle znaky jsem ještě neviděl," řekl Aragorn. „Co znamenají?"

„S jako Sauron," řekl Gimli. „To je snadné."

„Ne!" řekl Legolas. „Sauron nepoužívá elfí runy."

„A nepoužívá také své pravé jméno ani nedovoluje, aby je někdo napsal nebo vyslovil," řekl Aragorn. „A nepoužívá bílou. Skřeti ve službách Barad-dûr používají znak Rudého oka." Chviličku stál v zamyšlení. „S bude nejspíš Saruman," řekl posléze. „V Železném pasu se rozmáhá zlo a Západ už není bezpečný. Je to tak, jak se Gandalf obával: zrádce Saruman se nějak dozvěděl o naší výpravě. Pravděpodobně ví i o Gandalfově pádu. Pronásledovatelé z Morie mohli uniknout pozornosti Lórienských, nebo se možná té zemi vyhnuli a přišli do Železného pasu jinudy. Skřeti cestují rychle. Saruman ovšem má mnoho způsobů, jak získávat zprávy. Vzpomínáte si na ty ptáky?"

„Teď nemáme čas hloubat nad hádankami," řekl Gimli. „Pojďme odnést Boromira!"

„Ale potom ty hádanky rozřešit musíme, máme-li správně zvolit směr cesty," řekl Aragorn.

„Třeba žádná správná cesta není," řekl Gimli.

Trpaslík vzal sekyru a usekl několik větví. Svázali je tětivami a na rám rozestřeli pláště. Na těchto hrubých márách odnesli tělo svého druha k břehu spolu s těmi trofejemi z jeho poslední bitvy, které se rozhodli poslat s ním. Museli ujít jen kousek cesty, ale úkol nebyl snadný, protože Boromir byl muž vysoký a silný.

U vody zůstal Aragorn při márách a Legolas s Gimlim pěšky pospíšili k Parth Galenu. Bylo to přes míli a chvíli trvalo, než podle břehu rychle připádlovali zpět se dvěma čluny.

„Povíme ti něco zvláštního!" řekl Legolas. „Na břehu zůstaly jen dva čluny. Třetí jsme nikde nenašli."

„Byli tam skřeti?" zeptal se Aragorn.

„Neviděli jsme po nich ani stopy," odpověděl Gimli. „A skřeti by vzali nebo zničili všechny čluny a náklad také."

„Prohlédnu si to tam, až se vrátíme," řekl Aragorn.

Teď uložili Boromira do člunu, který ho měl odnést. Šedou kápi a elfí plášť složili jako podhlavník. Učesali mu dlouhé vlasy a rozprostřeli na ramenou. Zlatý lórienský opasek se mu blyštěl v pase. Přilbu položili vedle něho a do klína mu dali rozpolcený roh a úlomky meče, pod nohy mu složili meče nepřátel. Pak připoutali příď k zádi druhého člunu a vyjeli na vodu. Smutně veslovali podél břehu, pak se obrátili do proudu a projeli kolem zeleného palouku Parth Galen. Strmé svahy Tol Brandiru planuly; bylo odpoledne. Jeli k jihu a páry Raurosu před nimi vyvstávaly a třpytily se jako zlatý opar. Hukot bouřlivého vodopádu rozechvíval bezvětrný vzduch.

Smutně odpoutali pohřební člun; v něm ležel Boromir, klidný a smířený, a klouzal do náruče plynoucích vod. Proud ho nesl, zatímco oni pádly zadržovali vlastní člun. Proplul kolem nich a jeho člun se pomalu vzdaloval a zmenšoval se v černou tečku proti zlatému světlu; pak náhle zmizel. Rauros burácel beze změny. Řeka vzala Boromira, syna Denethorova; nikdy už ho v Minas Tirith neviděli stát po ránu na Bílé věži, jak byl zvyklý. V Gondoru se však ještě dlouho vyprávělo, že elfí člun projel vodopádem i zpěněným jezerem a odnesl ho skrze Osgiliath a rozvětveným ústím Anduiny na Velké moře, do noci pod hvězdami.

Tři druhové chvíli zůstali a mlčky hleděli za ním. Pak Aragorn promluvil. „Budou ho vyhlížet z Bílé věže," řekl, „ale on se nevrátí ani z hor, ani z moře." Pak začal pomalu zpívat:

Z Rohanu běží bažinou, luhem zarostlým dlouhou travou
západní vítr k městským zdem s písničkou naříkavou.
„Co povíš, větře bloudivý, co neseš ze svých cest?
Zda viděls mého Boromira hrdě jít v svitu hvězd?"
„Viděl: přes sedm pramenů, přes sedm toků jel;
pak sám šel širou pustinou. A potom odešel
do dlouhých stínů Severu. Já víc ho nespatřil.
Severák snad slyšel Denethorovce, když na roh zatroubil."
„Boromire! Já z vysokých zdí na západ do dáli zřel;
ze země pusté bez lidí ty jsi však nepřišel."

Pak zazpíval Legolas:

Od Moře jižní vítr letí z písčin a kamení;

do městských bran nese nářek racků a jejich kvílení.
„Co neseš z jihu s večerem, ty větře vzdychavý?
Kde Boromir můj sličný je? Trápím se, čekám vždy.“
„Neptej se mne, kde přebývá - ach, kolik kostí leží
na březích bílých, březích černých, kde bouřné mraky ulijí;
kolik jich plulo Anduinou, hledalo mořský lán!
Ty severáku ptej se spíš na ty, jež posílá!“
„Boromire! Tam za branou na jih jde cesta k moři;
z šedého ústí s nářkem racků ty ses však nevynořil.“

A potom opět zazpíval Aragorn:

Od Brány Králů severák přes vodopády přišel,
a kolem věže chladně dul jak roh, jejž každý slyšel.
„Co ze severu přinášíš mi, mocný větře, dnes?
Co dělá statný Boromir? Kdy navrátí se z cest?“
„Pod Amon Henem jsem slyšel křik: to nepřátele bil.
Štít rozťatý, meč zlomený pak k vodě přinesli.
Tu hrdou hlavu, sličnou tvář složili v klidný sen
a Rauros, zlatý vodopád, jej objal ramenem.“
„Boromire! Vždy Strážní věž k severu hledět bude,
kde Rauros, zlatý vodopád, svou věčnou píseň hude.“

Tak skončili. Pak obrátili člun a hnali jej vší silou zpátky proti proudu, k Parth Galenu.

„Východní vítr jste nechali mně,“ řekl Gimli, „ale já o něm nebudu nic zpívat.“

„To je také správné,“ řekl Aragorn. „V Minas Tirith východní vítr trpí, ale neptají se ho na noviny. Teď se však Boromir vydal na svou cestu a my si musíme rychle zvolit, kudy půjdeme my.“

Prozkoumal zelený trávník chvatně, ale důkladně, často se shýbaje k zemi. „Na této půdě nebyli žádní skřeti,“ řekl. „Jinak nelze zjistit nic určitého. Jsou tu stopy nás všech a všelijak se kříží. Nemohu říci, jestli sem některý hobit přišel po tom, co jsme začali hledat Froda.“ Vrátil se na břeh potůčku, který se vléval do Řeky. „Tady je pár zřetelných otisků,“ řekl. „Tady jeden hobit sestoupil do vody a zase vylezl; ale nemohu říci, jak je to dávno.“

„Jak rozluštíš tuhle hádanku?“ řekl Gimli.

Aragorn hned neodpověděl, ale vrátil se k tábořišti a prohlížel si zavazadla. „Chybějí dva batohy," řekl, „a jeden je určitě Samův: byl zvlášť velký a těžký. Tady máte odpověď: Frodo odjel člunem a jeho služebník jel s ním. Frodo se musel vrátit, když jsme byli všichni pryč. Potkal jsem Sama cestou do kopce a řekl jsem mu, aby mě následoval. Jak je vidět, neudělal to. Uhodl, nač jeho pán myslí, a vrátil se sem, než Frodo odjel. Sama se jen tak nezbavil!"

„Ale proč nás opustil, a beze slova?" řekl Gimli. „To bylo divné jednání."

„A statečné," řekl Aragorn. „Sam měl myslím pravdu. Frodo nechtěl nikoho z přátel vést s sebou na smrt do Mordoru. Věděl ale, že sám jít musí. Když od nás odešel, stalo se něco, co překonalo jeho strach a pochybnosti."

„Možná že na něho přišli skřeti a on uprchl," řekl Legolas.

„Uprchl jistě," řekl Aragorn, „ale myslím, že ne před skřety." V čem viděl příčinu Frodova náhlého rozhodnutí a útěku, to Aragorn neřekl. Dlouho tajil Boromirova poslední slova.

„Aspoň jedno je jasné," řekl Legolas. „Frodo už není na této straně Řeky: jen on mohl vzít člun. A Sam je s ním: jen on by vzal svůj batoh."

„Máme tedy na vybranou," řekl Gimli, „buď vzít poslední člun a jet za Frodem, nebo jít pěšky za skřety. V obou případech máme pramalou naději. Ztratili jsme spoustu drahocenného času."

„Nechte mě přemýšlet!" řekl Aragorn. „A kéž se rozhodnu správně a zvrátím zlý osud nešťastného dne!" Chviličku se zamlčel. „Půjdu za skřety," řekl nakonec. „Byl bych vedl Froda do Mordoru a šel s ním až do konce, budu-li ho však nyní hledat v pustině, musím nechat zajatce napospas mučení a smrti. Mé srdce konečně mluví jasně: osud Toho, kdo nese Prsten, už není v mých rukou. Družina dohrála svou úlohu. Přesto nemůžeme my, kteří jsme zůstali, opustit své druhy, dokud máme sílu. Pojďte! Teď vyrazíme. Necháme tu všechno, bez čeho se můžeme obejít. Poputujeme ve dne v noci!"

Vytáhli poslední člun a donesli jej mezi stromy. Složili pod něj všechny své věci, které nepotřebovali a nemohli odnést. Pak opustili Parth Galen. Když došli zpátky na mýtinu, kde padl Boromir, už se smrákalo. Tam našli stopu skřetů. To nedalo moc práce.

„Žádný jiný národ tak nedupe," řekl Legolas. „Zřejmě je těší sekat a utloukat všechno, co roste, i když jim to nepřekáží."

„Přesto se pohybují velmi rychle," řekl Aragorn, „a jsou neúnavní. A později možná budeme muset hledat jejich stopu na holé tvrdé zemi."

„Tak za nimi!" řekl Gimli. „I trpaslíci umějí chodit rychle a neunaví se o nic dřív než skřeti. Ale bude to dlouhá honba; mají pořádný náskok."

„Ano," řekl Aragorn, „všichni budeme potřebovat vytrvalost trpaslíků. Ale pojďme! S nadějí nebo bez naděje půjdeme po stopách svých nepřátel. A běda jim, budeme-li rychlejší! Uspořádáme takovou štvanici, že budou všechny tři národy žasnout: elfové, trpaslíci i lidé. Kupředu, tři honiči!"

Skočil vpřed jako jelen. Pospíchal mezi stromy. Vedl je dál a dál, neúnavný a rychlý, teď když měl konečně jasno. Lesy i jezero nechali za sebou. Zlézali dlouhé svahy, které se tvrdě a temně rýsovaly proti rudému západu slunce. Padl soumrak. Zmizeli jako šedé stíny v kamenité zemi.

ROHANŠTÍ JEZDCI

Šero houstlo. Dole ve stromech ležela mlha a chmuřila se na bledých okrajích Anduiny, ale obloha byla čistá. Vyšly hvězdy. Rostoucí měsíc plul na západě a stíny skal zčernaly. Došli na úpatí kamenitých kopců a zvolnili krok, protože sledovat stopu už nebylo tak snadné. Pahorkatina Emyn Muil se zde táhla od severu k jihu dvěma dlouhými hrbolatými hřebeny. Západní svahy obou hřebenů byly strmé a neschůdné, ale východní byly mírnější, zbrázděné mnoha roklemi a úzkými stržemi.

Celou noc zlézali tři druhové tuto kostnatou zemi, vystoupili na vrchol prvního a vyššího hřebene a sešli zase dolů do tmy hlubokého klikatého údolí na druhé straně.

Tam si v tiché, chladné předjitřní hodině krátce odpočali. Měsíc před nimi už dávno zašel a nad nimi se třpytily hvězdy; první světlo ještě nedosáhlo přes temné vrchy vzadu. Aragorn právě nevěděl, kudy dál: skřetí stopa sestoupila do údolí, ale tam se ztratila.

„Co myslíš, kterým směrem se mohli dát?“ řekl Legolas. „Na sever, přímější cestou k Železnému pasu, totiž k Fangornu, jestli tam skutečně mají namířeno, jak soudíš? Nebo na jih k Entvě?“

„K řece nepůjdou, ať míří kamkoli,“ řekl Aragorn. „A neděje-li se v Rohanu něco opravdu zlého a nevzrostla-li hodně Sarumanova moc, půjdou přes pole Rohirů co nejkratší cestou. Pojďme je hledat na sever!“

Údolí se mezi hřebeny táhlo jako kamenité koryto a mezi balvany na dně tekla stružka. Napravo se nad nimi chmuřil útes; nalevo se zvedaly šedé stráně, v pozdní noci nezřetelné jako stíny. Ušli něco přes míli k severu. Aragorn pátral sehnut k zemi mezi vrásami a žleby vedoucími nahoru do západního hřebene. Legolas šel kousek napřed. Najednou elf vykřikl a ostatní se k němu rozběhli.

„Pár jsme jich už dohonili,“ řekl. „Podívejte se!“ Ukázal a ostatní viděli, že to, co pokládali za balvany pod strání, jsou zhroucená těla. Leželo tam pět mrtvých skřetů. Byli krutě posekáni a dva měli uťatou hlavu. Země zvlhla jejich temnou krví.

„Tady máme další hádanku," řekl Gimli. „Ale ta potřebuje denní světlo a na ně nemůžeme čekat."

„Ať to čteme jakkoliv, vypadá to nadějně," řekl Legolas. „Nepřátelé skřetů budou nejspíš našimi přáteli. Žije tu v těch kopcích někdo?"

„Ne," řekl Aragorn. „Rohirové sem chodí zřídka a z Minas Tirith je to daleko. Možná že tu byla na lovu nějaká lidská družina z důvodů, který neznáme. Ale myslím, že ne."

„Co si myslíš?" řekl Gimli.

„Myslím, že si nepřítel přivedl svého nepřítele s sebou," odpověděl Aragorn. „Tohle jsou skřeti zdaleka, ze Severu. Mezi zabitými není ani jeden z velkých skřetů s tím zvláštním odznakem. Myslím, že došlo k hádce: u toho pronároda to není nic divného. Třeba se nepohodli, kudy půjdou."

„Nebo kvůli zajatcům," řekl Gimli. „Doufejme, že tu nenašli konec i oni."

Aragorn prohledal půdu v širokém kruhu, ale nenašel žádné jiné stopy po bitce. Šli dál. Nebe na východě už bledlo; hvězdy se ztrácely a šedé světlo rostlo. Kousek dál na sever přišli k úžlabině, jíž si do údolí razil točitou kamenitou cestu pramínek. Rostlo tam křoví a na svazích byly ostrůvky trávy.

„Konečně!" řekl Aragorn. „Tady jsou stopy, které hledáme. Tudy prošli proti vodě skřeti po svém sporu."

Pronásledovatelé se teď rychle obrátili a sledovali novou stezku. Skákali z kamene na kámen, jako by byli osvěženi celonočním spánkem. Konečné dosáhli hřebene šedivého kopce a náhle jim vlasy rozčechral závan a pohnul jejich plášti: mrazivý jitřní vánek.

Otočili se a za Řekou viděli planout daleké pahorky. Den vskočil na oblohu. Rudý okraj slunce vyvstal nad rameny temné země. Před nimi na západě ležel svět nehybný, beztvarý a šedý; zatímco se však dívali, stíny noci roztály a denní barvy krajiny se vrátily. Zeleň zaplavila širé rohanské nivy; v říčním údolí se zatřpytily bílé mlhy; a po levici, daleko, snad devadesát mil, vyvstaly modře a fialové Bílé hory, zvedající se uhlově černými štíty s třpytivým sněhem na vrcholcích, a růžověly v jitřní záři.

„Gondore!" zvolal Aragorn. „Kéž bych tě znovu spatřil v šťastnější hodinu! Má cesta ještě stále nevede na jih k tvým světlým řekám.

Gondore! Gondore mezi Horami a Mořem!
Západní vítr vál a světlo na Stříbrném stromě
zářivým deštíkem padalo do královských zahrad.
Vy pyšné valy! Vy bílé věže! Trůne a koruno zlatá!
Gondore! Uvidí lidé Stříbrný strom opět stát,
Bude od Moře k Horám západní vítr vát?

Ale pojďte!“ řekl, odvrátil oči od jihu a pohlédl opět na západ a na sever, na cestu, kterou musel kráčet.

Hřeben, na němž druhové stáli, jim strmě ubíhal pod nohama. Více než dvacet sáhů doleji byla široká hrbolatá římsa, jež náhle končila svislým srázem: Východní zdí Rohanu. Tím končil Emyn Muil a před nimi se do nedohledna táhly zelené pláně Rohirů.

„Podívejte!“ zvolal Legolas a ukazoval rukou do bledé oblohy. „Zase ten orel! Je velmi vysoko. Zdá se, že teď odlétá z této země zpátky na sever. Letí velmi rychle. Podívejte!“

„Ne, můj milý Legolasi, ani moje oči ho nevidí,“ řekl Aragorn. „Musí být opravdu hodně vysoko. Řád bych věděl, jaké má poslání, je-li to tentýž pták, kterého jsem viděl předtím. Ale podívejte! Vidím něco bližšího a naléhavějšího: po pláni se cosi pohybuje!“

„Je jich hodně,“ řekl Legolas. „Je to velká pěší družina; víc ale nedokážu říct ani určit, co jsou zač. Jsou mnoho mil odsud: řekl bych asi šestatřicet. Tu rovnou pláň je ovšem těžko měřit.“

„Přesto si myslím, že nepotřebujeme žádnou stopu, abychom věděli, kudy se dát,“ řekl Gimli. „Teď jen najít co nejkratší cestu dolů do polí.“

„Pochybuji, že najdeš kratší cestu než tu, kterou si zvolili skřeti,“ řekl Aragorn.

Teď sledovali nepřátele v jasném denním světle. Zdálo se, že skřeti se hnali nejvyšší rychlostí. Co chvíli našli pronásledovatelé nějakou ztracenou nebo odhozenou věc: pytlíky od jídla, skrojky a kůrky tvrdého šedivého chleba, roztrhaný černý plášť, těžkou botu se železnými hřeby, která se rozbila na kamení. Stopa je vedla po vrcholku valu na sever, až přišli k hluboké průrvě, kterou ve skále vymlela hlučně padající bystřina. Úzkou strží sestupovala na planinu hrubá stezka podobná strmému schodišti.

Dole se nečekaně náhle střetli s rohanskou trávou. Vzdouvala se jako zelené moře u samé paty Emyn Muilu. Padající bystřina mizela v

hustých řeřichách a spleti vodního rostlinstva a slyšeli ji zurčet zelenými tunely po dlouhém mírném svahu k bažinám dalekého údolí Entvy. Zdálo se jim, že zimu nechali nahoře v kopcích. Tady byl vzduch mírnější a teplejší a lehounce voněl, jako by se jaro už probouzelo a bylinami a listím opět proudila míza. Legolas se zhluboka nadechl jako ten, kdo se napije po dlouhé žízni na vyprahlých místech.

„Zelená vůně!" řekl. „To je lepší než dlouhý spánek. Poběžme!"

„Tady mohou lehké nohy běžet rychle," řekl Aragorn. „Možná rychleji než skřeti v železných botách. Teď máme možnost snížit jejich náskok!"

Běželi v řadě za sebou jako honící psi na dobré stopě a v očích jim svítilo dychtivé světlo. Téměř rovně na západ se táhl široký pruh zdupané a zčernalé trávy, kudy prošli skřeti. Vzápětí Aragorn vykřikl a odbočil.

„Stůjte!" křikl. „Nechoďte ještě za mnou!" Rychle odběhl vpravo od hlavní stopy; spatřil totiž otisky nohou, které odbočovaly od ostatních: otisky malých neobutých nožek. Nedošly ovšem daleko, než je zkřížily skřetí stopy, rovněž vybočující vpředu a vzadu z hlavní řady. Pak prudce zahnuly zpět a ztratily se v podupané zemi. V nejvzdálenějším bodě se Aragorn shýbl a zvedl cosi z trávy; pak utíkal zpátky.

„Ano," řekl, „je to úplně jasné: hobití stopy. Myslím, že Pipinovy. Je menší než ten druhý. A podívejte!" Pozvedl předmět, který se na slunci zablyštěl. Vypadal jako čerstvě rozvinutý bukový lístek, sličný a cizí v té pláni beze stromů.

„Spona z elfího pláště!" vykřikli Legolas a Gimli.

„Lórienské lístky nepadají náhodou," řekl Aragorn. „To neupadlo: to bylo odhozeno jako znamení pro toho, kdo možná půjde po stopě. Myslím, že Pipin odběhl ze stezky právě proto."

„Aspoň on byl tedy naživu," řekl Gimli. „A sloužil mu vtip i nohy. To je povzbuzující. Nepronásledujeme je marně."

„Doufejme, že za svou troufalost nezaplatil příliš draze," řekl Legolas. „Pojďme honem dál! Když pomyslím, že ty veselé mládenečky ženou jako dobytek, pálí mě srdce."

Slunce vystoupilo k poledni a pak se pomalu ubíralo oblohou dolů. Od dalekého moře na jihu přišly lehké obláčky a větřík je odvíval. Slunce zapadlo. Vzadu vstaly stíny a natáhly dlouhé paže k východu. Honiči šli stále dál. Minul již den od Boromirovy smrti a skřeti byli pořád daleko vpředu. Na rovinách je už nebylo vidět.

Když už kolem nich padal noční stín, Aragorn se zastavil. Jen dvakrát si během dne krátce odpočali a šestatřicet mil už leželo mezi nimi a Východní zdí, kde stáli na úsvitě.

„Teď máme před sebou těžkou volbu," řekl. „Máme v noci odpočívat, nebo půjdeme, dokud nám bude stačit vůle a síla?"

„Pokud nebudou naši nepřátelé také odpočívat, nechají nás daleko za sebou, jestliže se zastavíme a budeme spát," řekl Legolas.

„I skřeti snad přece musejí na pochodu dělat zastávky," namítl Gimli.

„Skřeti zřídka putují otevřenou krajinou za slunce, a tihle to dělají," řekl Legolas. „V noci jistě odpočívat nebudou."

„Půjdeme-li však v noci, nemůžeme sledovat jejich stopu," řekl Gimli.

„Stopa je přímá a nezahýbá nalevo ani napravo, kam až dohlédnu," řekl Legolas.

„Snad bych vás dokázal vést potmě a uhodnout a udržet směr," řekl Aragorn, „ale kdybychom sešli z cesty nebo oni odbočili, pak bychom se možná za světla dlouho zdrželi, než bychom stopu opět našli."

„A ještě jedno," řekl Gimli. „Jen ve dne uvidíme, jestli nějaké stopy neodbočují. Kdyby některý vězeň uprchl nebo kdyby ho odvlekli řekněme na východ k Velké řece, směrem k Mordoru, mohli bychom to místo minout a nic se nedozvědět."

„To je pravda," řekl Aragorn. „Pokud jsem však tam vzadu četl stopy správně, skřeti Bílé ruky převládli a celá družina teď míří k Železnému pasu. Jejich nynější směr to potvrzuje."

„Bylo by ukvapené příliš se spoléhat na to, že rozumíme jejich záměrům," řekl Gimli. „A co uprchlíci? Ve tmě bychom byli přehlédli znamení, která nás dovedla ke sponě."

„Od té doby budou skřeti dvojnásob na stráži a zajatci ještě unavenější," řekl Legolas. „Už neuteče nikdo, pokud to nezařídíme my. Jak to uděláme, nemám tušení, ale nejdřív je musíme dohonit."

„A přece ani já, trpaslík zvyklý putovat, a ne nejméně zdatný ze svého lidu, neuběhnu celou cestu k Železnému pasu bez zastávky," řekl Gimli. „I mne pálí srdce a byl bych vyrazil dříve; ale teď si musím trochu odpočinout, abych běžel líp. A když si máme odpočinout, tak v téhle nevidomé noci."

„Říkal jsem, že to bude těžká volba," řekl Aragorn. „Jak skončíme tu při?"

„Ty jsi náš vůdce," řekl Gimli, „a ty se vyznáš v stíhání. Ty vyvol."

„Srdce mě pobízí, abychom šli dál," řekl Legolas. „Musíme ale držet pohromadě. Poslechnu tvou radu."

„Necháváte volbu tomu, kdo volí špatně," řekl Aragorn. „Sotva jsme projeli Argonathem, všechny mé volby dopadaly špatně." Zmlkl a dlouho upíral zrak na sever a na západ do houstnoucí noci.

„Nepůjdeme potmě," řekl posléze. „Nebezpečí, že ztratíme stopu nebo že přehlédneme známky jiných příchodů a odchodů, se mi zdá větší. Kdyby měsíc dával dostatek světla, použili bychom ho, ale naneštěstí zapadá brzy a je ještě nový a bledý."

„A dnes večer je stejně za mraky," zabručel Gimli. „Že nám Paní nedala světlo, takový dárek, jako dala Frodovi!"

„Bude ho více zapotřebí tam, kam byl dán," řekl Aragorn. „Na něm leží opravdové poslání. Naše věc je jen maličkost ve velkých činech této doby. Snad je to od začátku marné pronásledování a žádná moje volba je nemůže zkazit ani napravit. Volil jsem tedy. Využijme toho času co nejlépe."

Vrhl se na zem a ihned upadl do spánku, protože nespal od noci ve stínu Tol Brandiru. Než začalo svítat, probudil se a vstal. Gimli dosud hluboce spal, avšak Legolas stál, zíral k severu do tmy, zamyšlený a tichý jako mladý strom v bezvětrné noci.

„Jsou daleko, daleko," řekl smutně, obraceje se k Aragornovi. „Já vím, že se dnes v noci nezastavili. Jen orel by je teď dohonil."

„Přesto půjdeme za nimi, jak umíme," řekl Aragorn. Sklonil se a vzbudil trpaslíka. „Vstávej! Musíme jít," řekl. „Stopa chladne."

„Vždyť je ještě tma," řekl Gimli. „Ani Legolas na kopečku by je neviděl, než vyjde slunce."

„Bojím se, že už na ně nedohlédnu z kopce ani z pláně, při slunci ani při měsíci," řekl Legolas.

„Kde selžou oči, tam nám třeba něco poví země," řekl Aragorn. „Určitě sténá pod jejich nenáviděnýma nohama." Natáhl se na zem a ucho přitiskl k drnu. Ležel tak dlouho nehybně, že Gimli začal uvažovat, jestli neomdlel nebo zase neusnul. Rozbřesklo se a kolem se šířilo šedé světlo. Konečně Aragorn vstal a přátelé spatřili jeho tvář: byla bledá a stažená a tvářil se ustaraně.

„Země mluví nezřetelně a zmateně," pravil. „Na míle od nás se nic nepohybuje. Kroky nepřátel jsou slabé a vzdálené. Hlasitě však dupou kopyta. Vybavuji si, že jsem je slyšel, ještě když jsem spal na zemi, a že mi rušila spaní: byli to koně pádící na západ. Teď se však od nás ještě víc vzdalují a míří na sever. Kdo ví, co se v této zemi děje!"

„Pojďme!" řekl Legolas.

Tak začal třetí den pronásledování. Během dlouhých zachmuřených hodin, kdy slunce jen probleskovalo mraky, se skoro nezastavili. Tu kráčeli, tu utíkali, jako by žádná únava nemohla uhasit oheň, který je spaloval. Mluvili zřídka. Procházeli širou samotou a jejich elfí pláště splývaly s pozadím šedozelených luk; ani za chladného poledního slunce by je žádné jiné než elfí oko nerozeznalo, dokud by nebyli na dosah. Často v duchu děkovali Paní z Lórienu za darovaný *lembas*, protože jej mohli pojídat a čerpat sílu i v běhu.

Celý den vedla cesta nepřátel přímo na severozápad bez zastávky a bez zahýbání. Když se den opět schyloval k večeru, přišli k dlouhým svahům bez stromů, kde se země vzdouvala a zvedala se vstříc řadě nízkých hrbatých pahorků. Skřetí stopa slábla, jak zahýbala na sever směrem k nim, protože země byla tvrdší a tráva nižší. V dáli po levici se vinula řeka Entva jako stříbrná nitka v zeleném koberci. Nebylo vidět žádný pohyb. Aragorn se často podivoval, že nevidí ani stopy po zvířatech nebo po lidech. Sídla Rohirů byla vesměs o mnoho mil jižněji, pod lesnatými úbočími Bílých hor, které se teď skrývaly v mlze a mracích; přece však Páni koní mívali ve Východní polonině, této východní oblasti své říše, mnoho stád a chovných ohrad a pastevci tu hojně přecházeli, protože tu i v zimě žili ve stanových táborech. Teď však byl celý kraj pustý a vládlo tu mlčení, které nevypadalo jako ticho míru.

Za soumraku se opět zastavili. Přešli už sedmdesát mil po rohanských pláních a zeď Emyn Muilu se už ztratila ve stínu na východě. Nový měsíc probleskoval zamlženým nebem, svítil však málo a hvězdy byly zahalené.

„Teď je mi nejvíce líto času na odpočinek a na každou zastávku ve stíhání," řekl Legolas. „Skřeti před námi běželi, jako by měli v patách Sauronovy důtky. Bojím se, že už dorazili do lesa a do temných kopců a ztrácejí se ve stínu stromů."

Gimli zaskřípal zuby. „Tohle je hořký konec naší naděje a námahy!“ řekl.

„Naděje možná, ale námahy ne,“ řekl Aragorn. „Tady se zpátky neobrátím. A přece jsem unavený.“ Ohlédl se zpět na cestu, kterou ušli, do noci sbírající se na východě. „V této zemi se děje něco zvláštního. Nedůvěřuji tomu mlčení. Nedůvěřuji ani tomu bledému měsíci. Hvězdy jsou mdlé a já jsem unavený jako dosud málokdy, unavený, jak by neměl být žádný Hraničář na zřetelné stopě. Nějaká vůle dává našim nepřátelům rychlost a před nás staví neviditelnou hráz: únavu, která je víc v srdci než v těle.“

„Pravda!“ řekl Legolas. „To vím od chvíle, kdy jsme sestoupili z Emyn Muilu. Ta vůle totiž není za námi, ale před námi.“ Ukázal přes rohanskou zemi k tmícímu se západu pod bledým měsícem.

„Saruman!“ zamumlal Aragorn. „Ale nás nazpátek neobrátí! Ještě jednou se musíme zastavit; vidíte, i měsíc zapadá do houstnoucích mraků. Až se však vrátí den, naše cesta povede na sever mezi bažinou a vrchy.“

Jako minule byl první vzhůru Legolas, pokud vůbec spal. „Vstávat! Vstávat!“ volal. „Ráno se červená. U lesa nás čekají podivné věci. Nevím, jestli dobré nebo zlé, ale volají nás. Vstávat!“

Ostatní vyskočili a vzápětí se vydali na další cestu. Vrchy se pomalu blížily. Ještě chyběla hodina do poledne, když k nim dospěli: zelené svahy se zvedaly k holým hřebenům, jež se táhly rovnou čarou na sever. Pod nohama měli suchou trávu a nízké drny, mezi nimi a řekou, bloudící v hluboké šeré houštině rákosí a ostřic, však ležel dlouhý proláklý pruh země široký asi deset mil. Na západ od nejjižnějšího svahu byl trávník ve velkém kruhu pošlapán a rozdrásán spoustou dupajících nohou. Odtud zase vybíhala skřetí stopa na sever po suchém úpatí kopců. Aragorn se zastavil a bedlivě prozkoumal stopy.

„Chvíli tu odpočívali,“ řekl, „ale i pokračující stopa je už stará. Bojím se, že tvé srdce mluvilo pravdu, Legolasi; odhaduji, že je to třikrát dvanáct hodin, co skřeti stáli tady, kde stojíme my. Pokud si udrželi rychlost, museli být včera při západu slunce na pokraji Fangornu.“

„Na sever a na západ vidím jen trávu uplývající do mlhy,“ řekl Gimli. „Viděli bychom les, kdybychom vylezli na kopec?“

„Je ještě daleko," řekl Aragorn. „Vzpomínám-li si dobře, tyhle vrchy běží asi dvacet čtyři míle, ne-li víc, na sever a potom se k místu, kde vytéká Entva, táhne ještě široká planina, možná dalších čtyřicet mil."

„Pojďme tedy dál," řekl Gimli. „Moje nohy musí zapomenout na míle. Šly by ochotněji, kdybych neměl tak těžké srdce."

Slunce klesalo, když byli konečně na konci řady vrchů. Hodiny pochodovali bez odpočinku. Šli teď pomalu a Gimli se hrbil. Trpaslíci jsou z kamene, ať v práci nebo na cestách, ale tahle nekonečná štvanice ho začínala zmáhat, když mu v srdci umírala poslední naděje. Aragorn za ním šel chmurně a mlčky, tu a tam se skláněje, aby si prohlédl nějaký otisk na zemi. Jen Legolas kráčel se stále stejnou lehkostí a zdálo se, že nohama téměř nesešlapuje trávu, protože nezanechával stopy nikde, kudy šli; nacházel ovšem veškerou potřebnou výživu v cestovním chlebu elfů a dovedl spát, pokud by to lidé nazvali spánkem, tím, že myslí bloudil odlehlými pěšinkami elfích snů, zatímco procházel s otevřenýma očima ve světle tohoto světa.

„Pojďme sem nahoru na ten zelený kopec," řekl. Unaveně ho následovali dlouhým svahem, až dolezli na vrchol. Byl to oblý, hladký a holý kopec, stojící o samotě nejdále na sever z vrchů. Slunce zapadlo a večerní stíny klesly jako opona. Byli sami v šedém beztvarém světě bez hranic a význačných bodů. Jen daleko na severozápadě v umírajícím světle se cosi tmělo: Mlžné hory a les na jejich úpatí.

„Tady nevidíme nic, co by nám poskytlo vedení," řekl Gimli. „A teď se musíme zastavit a přečkat noc. Začíná být zima!"

„Vane severní vítr ze sněhu," řekl Aragorn.

„Do rána povane od východu," řekl Legolas. „Odpočívejte„ musíte-li. A neztrácejte všechnu naději. Zítřek leží v neznámu. Často se najde pomoc za východu slunce."

„Už vstalo nad naším stíháním třikrát, a pomoc nepřineslo," řekl Gimli.

Noc byla stále chladnější. Aragorn a Gimli spali trhaně, a kdykoli se probudili, spatřili Legolase, jak stojí vedle nich nebo přechází a tiše si prozpěvuje vlastní řečí; zatímco zpíval, v tvrdé černé klenbě nahoře vysvítaly bílé hvězdy. Tak přešla noc. Společně pozorovali, jak se bezmračnou oblohou pozvolna rozlévá úsvit, až nakonec vyšlo slunce. Bylo bledé a jasné. Vítr vál od východu a odehnal všechny mlhy; kolem nich v nemilosrdném světle ležely širé nehostinné země.

Vpředu a na východě viděli větrnou náhorní planinu Rohanské vysočiny, kterou už před několika dny zahlédli z Řeky. Na severozápadě se ježil temný les Fangorn; ještě třicet mil vzdálen byl jeho stinný okraj a jeho odlehlejší svahy splývaly s modrou dálavou. Jako na šedivém oblaku se v dáli třpytila bělostná hlava Methedrasu, posledního štítu Mlžných hor. Z lesa jim plynula vstříc Entva rychlým úzkým proudem v hluboce vymletém korytě. Skřetí stopa od vrchů zatáčela k ní.

Aragorn sledoval stopu pronikavýma očima k řece a pak řeku směrem k lesu a spatřil na vzdálené zemi stín, tmavou, rychle se pohybující skvrnu. Vrhl se k zemi a opět bedlivě naslouchal. Vedle něj však stál Legolas, clonil si jasné elfí oči dlouhou štíhlou rukou a neviděl stín ani skvrnu, ale malé postavičky jezdců na koních, mnoha jezdců s kopími, na jejichž hrotech se třpytilo jitro jako drobounké mrkající hvězdičky, které smrtelné oko nezahlédne. Daleko za nimi stoupal tenkými kadeřavými pramínky temný dým.

V pusté pláni bylo ticho a Gimli slyšel vítr v trávě.

„Jezdci!“ vykřikl Aragorn a vyskočil. „Blíží se k nám, mnoho jezdců na rychlých koních!“

„Ano,“ řekl Legolas, „je jich sto pět. Vlasy mají žluté a kopí lesklá. Jejich vůdce je velmi urostlý.“

Aragorn se usmál. „Elfové mají pronikavý zrak,“ řekl.

„Ne, jezdci jsou sotva patnáct mil odtud,“ řekl Legolas.

„Patnáct nebo pět,“ řekl Gimli, „v téhle holé krajině jim neutečeme. Budeme na ně čekat tady, nebo půjdeme svou cestou?“

„Počkáme,“ řekl Aragorn. „Jsem unavený a hon se nám nevydařil. Nebo nás přinejmenším předešli jiní; vždyť tihle jezdci jedou zpátky skřetí stopou. Možná že od nich dostaneme zprávy.“

„Nebo ránu kopím,“ řekl Gimli.

„Jsou tam tři prázdná sedla, ale hobity nevidím žádné,“ řekl Legolas.

„Neříkal jsem, že uslyšíme dobré zprávy,“ řekl Aragorn. „Ale ať jsou dobré či zlé, počkáme si na ně tady.“

Tři druhové sešli z vrcholku kopce, kde proti bledé obloze byli snadným terčem, a dali se zvolna severním svahem dolů. Kousek nad úpatím kopce zůstali stát, zavinuli se do plášťů a schoulili se k sobě do vysoké trávy. Čas se těžce vlekl. Vítr byl lezavý. Gimli se cítil nesvůj.

„Co víš o těch jezdcích, Aragorne?“ řekl. „Sedíme tu a čekáme na rychlou smrt?“

„Pobýval jsem mezi nimi,“ řekl Aragorn. „Jsou hrdí a svéhlaví, mají však upřímná srdce a jsou šlechetní myšlenkou i skutkem; smělí, ale ne krutí; moudří, ale neučení; nepíší knihy, ale zpívají mnoho písní, jako to dělávaly lidské děti, dokud nepřišly Temné roky. Nevím ovšem, co se tu zběhlo v posledním čase, ani jak teď Rohirové smýšlejí o zrádném Sarumanovi a Sauronově hrozbě. Dlouho byli přáteli gondorského lidu, ačkoli s nimi nejsou příbuzní. V dávno zapomenutých časech je Eorl Mladý přivedl ze Severu. Jsou spíše příbuzní Bardovců z Dolu a Meddědovců z Lesa, mezi nimiž se dodnes najdou vysocí a světlovlasí lidé, jako jsou Rohanští jezdci. Přinejmenším nebudou mít rádi skřety.“

„Gandalf ale říkal, že prý odvádějí daň Mordoru,“ řekl Gimli.

„Nevěřím tomu o nic víc než Boromir,“ odpověděl Aragorn.

„Brzy se ukáže pravda,“ řekl Legolas. „Už se blíží.“

Konečně uslyšel i Gimli daleký dusot cválajících kopyt. Jezdci na stopě uhnuli od řeky a blížili se k vrcholkům. Jeli s větrem o závod.

Po polích se rozlehly výkřiky jasných silných hlasů. Náhle se přihnali jako dunění hromu a první z jezdců zahnul pod úpatím kopce a vedl voj zpátky na jih po západních svazích vrchů. Jeli za ním dlouhou řadou - v drátěných košilích, rychlí, zářící, sveřepí a sliční.

Koně měli veliké, silné a ušlechtilých tvarů; šedá srst se jim leskla, dlouhé ohony vlály a hřívy měli spletené na hrdých šíjích. Muži, kteří na nich seděli, se k nim dobře hodili: byli vysocí, s dlouhými končetinami; vlasy světlé jako len jim splývaly zpod lesklých přilbic a v dlouhých pletencích vlály za nimi; tváře měli strohé a vnímavé. V rukou třímali dlouhá lesklá kopí, na zádech měli zavěšeny malované štíty, u pasu dlouhé meče a blýskavé drátěné košile jim spadaly až ke kolenům.

Cválali ve dvojicích, a přestože tu a tam některý povstal ve třmenech a rozhlížel se kupředu i do stran, zdálo se, že nepostřehli tři cizince, kteří mlčky seděli a pozorovali je. Voj byl už téměř za nimi, když tu Aragorn vstal a zvolal silným hlasem:

„Co nového na Severu, Rohanští jezdci?“

S úžasnou rychlostí a zručností zadrželi koně, obrátili a přiřítili se k nim. Ve chvilce se tři druhové octli v kole Jezdců, ženoucích se na koních z kopce a do kopce, kolem a kolem, a stále se stahujících.

Aragorn stál mlčky a druzí dva seděli nehybně a uvažovali, jak se asi věci vyvinou.

Beze slova, bez výkřiku náhle Jezdci zůstali stát. Proti cizincům se napřáhla kopí a někteří Jezdci měli v rukou luky se šípy založenými do tětiv. Pak jeden předjel. Byl to urostlý muž, vyšší než ostatní; z přilby mu jako chochol vlál bílý koňský ohon. Postupoval, až byl hrot jeho kopí na stopu od Aragornovy hrudi. Aragorn se ani nepohnul.

„Kdo jste a co děláte v této zemi?“ řekl Jezdec Obecnou řečí Západu, způsobem a tónem připomínajícím Boromira, muže z Gondoru.

„Říkají mi Chodec,“ odpověděl Aragorn. „Přišel jsem ze Severu. Stíhám skřety.“

Jezdec seskočil z koně. Podal kopí jinému, který přijel a sesedl vedle něho, vytasil meč a stanul tváří v tvář Aragornovi. Prohlížel si ho ostře a ne bez údivu. Konečně opět promluvil.

„Nejdřív jsem si myslel, že jste sami skřeti,“ řekl, „ale teď vidím, že tomu tak není. A víte toho málo o skřetech, honíte-li je takto. Byli rychlí a dobře ozbrojení a bylo jich mnoho. Byli byste se z lovců změnili v kořist, kdybyste je byli dohonili. Je v tobě ale něco divného, Chodče.“ Opět upřel čiré oči na Hraničáře. „Jméno, které sis dal, není lidské. I tvoje oblečení je zvláštní. Vyskočili jste z trávy? Jak jste unikli našemu pohledu? Jste elfové?“

„Ne,“ řekl Aragorn. „Jen jeden z nás je elf, Legolas z Lesní říše ve vzdáleném Temném hvozdu. Prošli jsme však přes Lothlórien a neseme si dary i přízeň Paní.“

Jezdec na něho pohlédl s novým úžasem, oči mu však ztvrdly. „Ve Zlatém lese tedy žije Paní, jak vypravují pohádky!“ řekl. „Málokdo prý unikne z jejích sítí. Jsou to dnes divné časy! Máte-li však její přízeň, potom jste možná sami čarodějníci a spřádači sítí.“ Náhle obrátil studený pohled na Legolase a Gimliho. „Proč nemluvíte, mlčenliví?“ zeptal se rázně.

Gimli vstal a pevně se rozkročil; rukou sevřel topůrko sekery a temné oči mu zablýskaly. „Řekni mi své jméno, koňáku, a já ti řeknu svoje a ještě leccos jiného,“ řekl.

„Pokud jde o to,“ řekl Jezdec a shlížel na trpaslíka, „cizinec se má představit první. Nicméně, jmenuji se Éomer, syn Éomundův, a říkají mi Třetí maršál Jízdmarky.“

„Tedy, Éomere, synu Éomundův, Třetí maršále Jízdmarky, dovol, aby tě trpaslík Gimli, Glóinův syn, varoval před pošetilými slovy.

Mluvíš zle o tom, co je tak krásné, že si to vůbec neumíš představit, a omluvit tě může jen hloupost.“

Éomerovi vzplanuly oči a rohanští muži hněvivě zamručeli a sevřeli se těsněji s napřaženými kopími. „Uťal bych ti hlavu i s vousem, Mistře trpaslíku, kdyby byla jen trochu výš od země,“ řekl Éomer.

„Nestojí sám,“ řekl Legolas, napjal luk a založil šíp rukama, které se pohybovaly k nepostřehnutí rychle. „Zemřel bys, než by dopadla tvá rána.“

Éomer zdvihl meč a všechno by dopadlo špatně, kdyby Aragorn neskočil mezi ně a nezvedl ruku. „Promiň, Éomere!“ vykřikl. „Až budeš vědět víc, pochopíš, proč jsi rozhněval mé druhy. Nezamýšlíme nic zlého vůči Rohanu a žádnému ze zdejších lidí ani koní. Nevyslechneš nás dřív, než udeříš?“

„Vyslechnu,“ řekl Éomer a spustil čepel. „Kdo zabloudí do Jízdmarky, učinil by však moudře, kdyby byl v těchto dnech plných pochybností méně povýšený. Nejdřív mi však pověz své pravé jméno.“

„Nejdřív mi pověz, komu sloužíš ty,“ řekl Aragorn. „Jsi přítel, nebo nepřítel Saurona, Temného pána Mordoru?“

„Sloužím jen Pánu Marky, králi Théodenovi, synu Thengelovu,“ odpověděl Éomer. „Nesloužíme Moci daleké Černé země, nejsme však s ní dosud ani v otevřené válce; a prcháte-li před ní, bude lépe, když opustíte tuto zemi. Na všech hranicích teď máme nepokoje a jsme ohroženi; toužíme však jen po svobodě žít, jak jsme žili, držet se svého a nesloužit žádnému cizímu pánu, ať dobrému nebo zlému. Za lepších časů jsme vítali hosty vlídně, ale v těchto dnech se nezvaný cizinec setká s rychlým a tvrdým jednáním. No tak! Kdo jste? Komu sloužíš ty? Na čí příkaz honíš skřety v naší zemi?“

„Nesloužím žádnému člověku,“ řekl Aragorn, „Sauronovy služebníky však pronásleduji do každé země, kam půjdou. Málokterý smrtelník toho ví o skřetech tolik a nehoním je tímto způsobem z vlastní volby. Skřeti, které pronásledujeme, zajali dva naše přátele. V takové nouzi půjde člověk, který nemá koně, pěšky a nebude žádat o dovolení sledovat stopu. A nebude ani počítat hlavy nepřátel jinak než mečem. Nejsem beze zbraně.“

Aragorn odhodil plášť. Elfí pochva se zatřpytila, když ji sevřel, a jasná čepel Andúrilu zazářila rázem jako plamen, když ji vytasil. „Elendil!“ zvolal. „Jsem Aragorn, syn Arathornův, a říkají mi Elessar,

Elfkam, Dúnadan, dědic Isildura, Elendilova syna z Gondoru. Tady je Meč, který byl zlomen, a je znovu zkut! Pomůžeš mi, nebo mi zkřížíš cestu? Vol rychle!“

Gimli a Legolas pohlédli ohromeně na svého druha, protože v takové náladě ho dosud neviděli. Zdálo se, že vyrostl, kdežto Éomer se zmenšil, a v jeho živé tváři spatřili nakratičko vidinu moci a vznešenosti králů z kamene. Legolasovi se na okamžik zdálo, že na Aragornově čele se zableskl bílý plamen jako zářivá koruna.

Éomer udělal krok zpět a ve tváři měl bázeň. Sklopil své hrdé oči. „Toto jsou opravdu podivné časy,“ zamumlal. „Sny a pověsti ožívají a vyskakují z trávy.

Pověz mi, pane,“ řekl, „co tě sem přivádí? A co znamenala ta temná slova? Dávno šel Boromir, Denethorův syn, hledat odpověď, a kůň, jehož jsme mu půjčili, se vrátil bez jezdce. Co osudného přinášíš ze Severu?“

„Osudnou volbu,“ řekl Aragorn. „Můžeš říci Théodenovi, synu Thengelovu, toto: leží před ním otevřená válka, buď se Sauronem, nebo proti němu. Nikdo teď nemůže žít, jako žil dřív, a málokdo si podrží to, co pokládá za své. O těch velikých věcech si však promluvíme později. Teď jsem ve veliké tísni a žádám o pomoc, nebo aspoň o zprávy. Slyšel jsi, že pronásledujeme tlupu skřetů, kteří unesli naše přátele. Co nám můžeš říci?“

„Že už je pronásledovat nemusíte,“ řekl Éomer. „Skřeti jsou pobiti.“

„A naši přátelé?“

„Nenašli jsme nikoho než skřety.“

„To je tedy opravdu zvláštní,“ řekl Aragorn. „Ohledávali jste zabité? Nebyla tam žádná těla jiného druhu než skřeti? Byla by malá, ve vašich očích dětská, bosá, ale oblečená v šedém.“

„Nebyli tam žádní trpaslíci ani děti,“ řekl Éomer. „Spočítali jsme všechny zabité a svlékli je a pak jsme mrtvoly navršili a spálili, jak je naším zvykem. Popel ještě dýmá.“

„Nemluvíme o trpaslících ani o dětech,“ řekl Gimli. „Naši přátelé byli hobiti.“

„Hobiti?“ řekl Éomer. „Co jsou zač? To jméno mi zní zvláštně.“

„Zvláštní jméno pro zvláštní lid,“ řekl Gimli. „Ale velmi nám na nich záleželo. Zdá se, že jste v Rohanu slyšeli slova, která znepokojila Minas Tirith. Mluvilo se tam o půlčíkovi. Tihle hobiti jsou půlčíci.“

„Půlčíci!“ zasmál se Jezdec vedle Éomera. „Půlčíci. Ale to je přece jen malý nárůdek ze starých severských písní a z pohádek pro děti. Chodíme pověstmi, anebo po zelené zemi za denního světla?“

„Je možné obojí,“ řekl Aragorn. „Pověsti našeho věku přece neskládáme my, ale ti po nás. Zelená země, říkáš? To je veliká zásobárna pověstí, i když po ní chodíš v denním světle!“

„Čas tlačí,“ řekl Jezdec, neohlížeje se na Aragorna. „Musíme pospíšit na jih, pane. Nechme ty divochy, ať si žijí ve svých výmyslech. Nebo je svažme a odveďme ke králi.“

„Klid, Éothaine!“ řekl Éomer vlastní řečí. „Nech mě chvíli. Zařiď, aby se *éored* shromáždil na cestě a připravil se na jízdu k brodu přes Entvu.“

Éothain odešel s mručením a promluvil k ostatním. Brzy se stáhli a nechali Éomera samotného s třemi druhy.

„Všechno, co říkáš, je zvláštní, Aragorne,“ řekl. „Přesto mluvíš pravdu, to je zřejmé; muži z Marky nelžou, a proto není snadné je oklamat. Neřekl jsi však všechno. Nepovíš mi teď víc o svém poslání, abych mohl posoudit, co dělat?“

„Vydal jsem se před mnoha týdny z Imladris, jak se jí říká v té veršovánce,“ řekl Aragorn. „Se mnou šel Boromir z Minas Tirith. Mým posláním bylo jít s Denethorovým synem do jeho města a pomoci tamnímu lidu ve válce proti Sauronovi. Družina, s níž jsem cestoval, ovšem měla jiné poslání. O tom teď nemohu mluvit. Naším vůdcem byl Gandalf Šedý.“

„Gandalf!“ zvolal Éomer. „Gandalf Šedoplášť mu říkáme v Marce; varuji tě však, že jeho jméno už není klíčem ke královĕ přízni. Býval mnohokrát hostem v zemi, kam až lidská paměť sahá, chodil, kdy chtěl, kolikrát v roce anebo jednou za dlouhá léta. Je vždycky poslem zvláštních událostí; někteří dnes říkají, že nosí zlo.

Skutečně, od té doby, co v létě naposled přišel, se nám nedaří. Tehdy začaly naše potíže se Sarumanem. Do té doby jsme pokládali Sarumana za přítele, a pak přišel Gandalf a varoval nás, že se v Železném pasu chystá náhlá válka. Říkal, že sám byl vězněm v Orthanku a uprchl jen stěží, a prosil o pomoc. Théoden ho však nechtěl vyslechnout, a tak odešel. Nevyslovuj před Théodenem jméno Gandalf nahlas! Hněvá se. Gandalf totiž vzal koně zvaného Stínovlas, nejcennějšího ze všech králových koní, hlavního z Komoňstva, na němž smí jezdit jen Pán Marky. Praotcem jejich plemene byl totiž veliký kůň

Eorlův, který znal lidskou řeč. Je to sedm nocí, co se Stínovlas vrátil; králův hněv se však nezmenšil, protože kůň je teď divoký a nedovolí nikomu, aby na něho sáhl.“

„Stínovlas si tedy našel z dalekého Severu cestu sám,“ řekl Aragorn. „Tam se totiž s Gandalfem rozloučili. Běda však! Gandalf už víckrát jezdit nebude. V morijských Dolech padl do tmy a už se nevrátí.“

„To je těžká novina,“ řekl Éomer. „Aspoň pro mne a pro mnohé; ačkoli ne pro všechny, jak zjistíš, přijdeš-li ke králi.“

„Je to mnohem bolestnější novina, než může vůbec někdo v této zemi pochopit, ačkoli se možná všech palčivě dotkne dřív, než bude rok o mnoho starší,“ řekl Aragorn. „Avšak kde padl velký, vedení se musí ujmout menší. Mým úkolem bylo vést Družinu dlouhou cestou z Morie. Prošli jsme přes Lórien - a bylo by dobře, aby ses o něm dozvěděl pravdu, než o něm příště budeš mluvit - a odtud míle po proudu Velké řeky k Rauroským vodopádům. Tam byl Boromir zabit právě těmi skřety, které jste pobili.“

„Samé žalostné zprávy!“ zvolal zdrceně Éomer. „Velikou ranou je tato smrt pro Minas Tirith i pro nás všechny. To byl opravdový muž! Všichni ho chválili. Zřídka přicházel do Marky, protože stále válčil na východních hranicích; já ho však viděl. Zdál se mi podobnější hbitým Eorlovým synům než vážným mužům z Gondoru a myslel jsem, že bude velkým kapitánem svého lidu, až přijde jeho čas. O této bolestné věci jsme se však z Gondoru nedoslechli. Kdy padl?“

„Teď je to čtvrtý den, co byl zabit,“ odpověděl Aragorn; „a od večera toho dne putujeme ze stínu Tol Brandiru.“

„Pěšky?“ zvolal Éomer.

„Ano, jak nás vidíš.“

Éomerovy oči se rozšířily úžasem. „Chodec je příliš ubohé jméno, synu Arathornův,“ řekl. „Okřídleným tě nazývám. O tomto činu tří přátel by se mělo zpívat v mnoha síních. Sto osmdesát mil jste změřili, než minul čtvrtý den! Je zdatné Elendilovo plémě!

Ale teď, pane, co si ode mne přeješ? Musím se spěšně vrátit k Théodenovi. Před svými muži jsem mluvil opatrně. Je pravda, že ještě nejsme otevřeně ve válce s Černou zemí a v královské blízkosti jsou tací, kteří pronášejí hanebné rady; válka však přichází. Nezřekneme se svého starého spojenectví s Gondorem, a dokud budou bojovat, budeme jim pomáhat; to říkám já a všichni, kdo stojí při mně.

Jako Třetí maršál mám na starost Východní marku a odsunul jsem všechna stáda a pastýře za Entvu a ponechal jsem tady jenom stráže a rychlé zvědy."

„Neplatíte tedy daň Sauronovi?" řekl Gimli.

„Neplatíme a nikdy jsme neplatili," zablesklo Éomerovi v oku; „ačkoli jsem už o té lži slyšel. Před několika lety si Pán Černé země přál od nás za vysokou cenu koupit koně, my jsme však odmítli, protože používá zvířata k zlým účelům. Pak vyslal loupeživé skřety a ti unášejí, co najdou, a vždycky vybírají černé koně; už nám jich zbylo málo. Proto skřety tvrdě pronásledujeme.

V této době nás však nejvíc zaměstnává Saruman. Prohlásil se pánem nad celou touto zemí a válčíme už mnoho měsíců. Vzal do svých služeb skřety a jezdce na vlcích a zlé lidi a uzavřel nám Bránu, takže nám hrozí obklíčení z východu i ze západu.

Špatně se bojuje s takovým nepřítelem: je jak vychytralý, tak proměnlivý a má mnoho převleků. Obchází prý jako stařec v plášti s kápí, velmi podobný Gandalfovi, jak si dnes mnohý vzpomíná. Jeho zvědové proklouznou každou sítí a jeho zlopověstní ptáci krouží po obloze. Nevím, jak všechno skončí, a srdce mám plné pochyb; zdá se mi totiž, že jeho přátelé nesídlí jen v Železném pasu. Přijdeš-li však do králova domu, uvidíš sám. Nechceš přijít? Nebo doufám marně, že jsi mi byl poslán na pomoc v nejistotě a v nouzi?"

„Přijdu, až budu moci," řekl Aragorn.

„Pojď hned!" řekl Éomer. „Elendilův dědic by byl opravdovou posilou Eorlovým synům v této zlé chvíli. Právě teď se na Západní polonině vede bitva a bojím se, že pro nás skončí špatně.

Po pravdě, na tuto jízdu na sever jsem se vydal bez králova svolení, protože v mé nepřítomnosti je jeho dům slabě střežen. Zvědové mě však varovali, že před třemi dny táhl od Východní zdi veliký zástup skřetů, a oznámili, že někteří měli bílé odznaky Sarumanovy. Měl jsem podezření, že nastalo to, čeho se nejvíc bojím: spojenectví mezi Orthankem a Temnou věží, a tak jsem vyvedl svůj *éored*, muže ze svého vlastního domu, a dohonili jsme skřety za soumraku před dvěma dny na pomezí Entího lesa. Tam jsme je obklíčili a za úsvitu s nimi svedli bitvu. Žel, ztratil jsem patnáct mužů a dvanáct koní! Skřetů bylo totiž více, než jsem předpokládal. Připojili se k nim jiní, kteří přišli od východu přes Velkou řeku: jejich stopu je jasně vidět kousek

na sever odtud. A ještě jiní přišli z lesa. Velicí skřeti, a také s Bílou rukou Železného pasu: jsou silnější a zuřivější než všichni ostatní.

Přesto jsme s nimi skoncovali. Byli jsme však příliš dlouho pryč. Je nás třeba na jihu a na západě. Nepůjdeš se mnou? Vidíš, že máme volné koně. Je tady práce pro Meč. Našli bychom použití i pro Gimliho sekyru a Legolasův luk, jestli mi prominou má neuvážená slova o Paní z Lórienu. Mluvil jsem jen podle toho, jak se mluví v naší zemi, a rád se nechám poučit."

„Děkuji ti za dobré slovo," řekl Aragorn, „a moje srdce touží jít s tebou; nemohu však opustit své přátele, dokud zbývá naděje."

„Nezůstává naděje," řekl Éomer. „Na severní hranici své přátele nenajdeš."

„Přesto mí přátelé nejsou za námi. Nedaleko Východní zdi jsme našli jasný důkaz, že přinejmenším jeden z nich byl ještě živ. Mezi Zdí a vrchy jsme však po nich nenašli žádnou další známku a žádná stopa nikam neodbočovala, ledaže mě docela opustil můj um."

„Co tedy myslíš, že se s nimi stalo?"

„Nevím, mohli být zabiti a spáleni se skřety, ale říkáš, že to není možné, a já se toho neobávám. Napadá mě jediné: že je odvlekli do lesa před bitvou, snad ještě předtím, než jste nepřátele obklíčili. Můžeš přísahat, že z tvé sítě nemohl nikdo vyklouznout?"

„Přísahal bych, že neunikl žádný skřet po tom, co jsme je zahlédli," řekl Éomer. „Byli jsme u lesa dřív než oni, a jestli se nějaký živý tvor potom dostal naším kruhem, nebyl to žádný skřet a musel mít nějakou elfí moc."

„Naši přátelé byli oblečeni stejně jako my," řekl Aragorn, „a vy jste nás minuli v plném denním světle."

„Na to jsem zapomněl," řekl Éomer. „Je těžké si být jist čímkoli, když je kolem tolik divů. Celý svět je jako vyměněný. Elf a trpaslík spolu procházejí po našich starých známých polích, lidé mluví s Paní z Lesa a zůstávají naživu a do války se vrací Meč, který byl zlomen v dávných dobách, ještě než naši praotcové vjeli do Marky! Jak může člověk posoudit, co dělat za takových časů?"

„Jako to posuzoval vždycky," řekl Aragorn. „Dobro a zlo se od včerejška nezměnily; a nejsou různé pro elfy a trpaslíky a pro lidi. Je úlohou člověka rozlišit je ve Zlatém lese stejně jako doma."

„To je pravda," řekl Éomer. „Já však o tobě nepochybuji a vím i, jak bych jednal podle svého srdce. Nejsem však svoboden, abych dělal

všechno tak, jak chci. Je proti našim zákonům dovolit cizincům putovat po libosti naší zemí, dokud jim král nedá svolení, a v těchto nebezpečných časech je příkaz o to přísnější. Prosil jsem vás, abyste šli se mnou dobrovolně, a vy nechcete. Nerad bych začínal bitvu sta proti třem."

„Nemyslím, že váš zákon počítal s touto možností," řekl Aragorn. „A já konečně nejsem cizincem; byl jsem totiž v této zemi víc než jednou a jezdil jsem s vojskem Rohirů, ačkoli pod jiným jménem a v jiném oděvu. Tebe jsem ještě neviděl, protože jsi mlád, ale mluvil jsem s tvým otcem Éomundem a s Théodenem, synem Thengelovým. Žádný urozený šlechtic této země by býval dříve nenutil člověka, aby zanechal výpravy, na jaké jsem já. Má povinnost je aspoň jasná: jít dál. Nuže, synu Éomundův, teď konečně musíš volit. Pomoz nám, nebo nás přinejhorším propusť. Nebo se pokus prosadit svůj zákon. Když to uděláš, míň se vás vrátí do války a ke králi."

Éomer chviličku mlčel a pak promluvil. „Oběma je nám třeba spěchu," řekl. „Má družina je netrpělivá a s každou hodinou klesá tvá naděje. Volím takto: můžeš jít, a co víc, půjčím ti koně. Žádám jen o jedno: až dokončíš svou výpravu nebo až zjistíš, že je marná, vrať se s koňmi přes brod Entvy do Meduseldu, velkého domu v Edorasu, kde nyní sídlí Théoden. Tak mu dokážeš, že jsem nesoudil špatně. Tak vydávám všanc sebe a možná samotný svůj život v důvěře ve tvou spolehlivost. Nezklam mě!"

„Nezklamu," řekl Aragorn.

Mezi Éomerovými muži nastal veliký úžas a nejeden temně a pochybovačné zahlížel, když dal Éomer rozkaz, aby volné koně půjčili cizincům; jen Éothain se však odvážil otevřeně promluvit.

„Dobře, pro toho pána z gondorského rodu, jak o sobě tvrdí, se to třeba hodí," řekl, „ale kdo kdy slyšel, aby dali koně z Marky trpaslíkovi?"

„Nikdo," řekl Gimli. „A nedělej si starosti, nikdo o tom ani neuslyší. Radši půjdu pěšky, než abych sedl na takovou velikánskou obludu, ať mi ji přejete nebo nepřejete."

„Jenže nyní jet musíš, nebo nám budeš na přítěž," řekl Aragorn.

„Pojď, posadíš se za mne, příteli Gimli," řekl Legolas. „Pak bude všechno v pořádku a nemusíš si koně půjčovat ani se s ním trápit."

Aragornovi přivedli velkého tmavého šedáka a on nasedl. „Jmenuje se Hasufel," řekl Éomer. „Kéž tě nese k většímu zdaru než Gárulfa, svého bývalého pána!"

Menšího a lehčího, avšak bujného a ohnivého koně přivedli Legolasovi. Jmenoval se Arod. Legolas však požádal, aby mu sundali sedlo a ohlávku. „Nepotřebuji je," řekl, lehce vyskočil, a k jejich úžasu Arod pod ním zkrotl a ochotně se pohyboval sem a tam jen na slovo: tak to elfové umějí s dobrými zvířaty. Gimliho vyzvedli za přítele. Přitiskl se k němu, téměř tak nesvůj jako Sam Křepelka v člunu.

„Šťastnou cestu, a najděte, co hledáte!" zvolal Éomer. „Vraťte se co nejrychleji, a ať potom naše meče zablesknou spolu!"

„Já přijdu," řekl Aragorn.

„A já přijdu také," řekl Gimli. „Věc Paní Galadriel ještě pořád leží mezi námi. Ještě tě musím naučit mluvit slušně."

„Uvidíme," řekl Éomer. „Přihodilo se tolik zvláštních věcí, že učit se chválit krásnou paní pod zamilovanými údery trpaslíkovy sekyry nebude žádný div. Šťastnou cestu!"

S tím se rozloučili. Rohanští koně byli velmi rychlí. Když se Gimli za chviličku obrátil, byla už Éomerova družina v dálce maličká. Aragorn se neohlížel. Sledoval stopu, když se hnali vpřed, hlavu hluboko skloněnou u Hasufelovy šíje. Zanedlouho byli u břehu Entvy a tam našli druhou stopu, o níž mluvil Éomer. Přicházela z Vysočiny na východě.

Aragorn seskočil a prohlížel půdu, pak skočil zpátky do sedla, popojel kousek na východ, drže se stranou, aby nepřejel otisky nohou. Pak opět sesedl a zkoumal půdu, přecházeje pěšky sem a tam.

„Moc se tam zjistit nedá," řekl, když se vrátil. „Hlavní stopa je celá znejasněná tím, jak se po ní vraceli Jezdci; cestou tam museli jet blíž řeky. Tahle východní stopa je ale čerstvá a zřetelná. Není tu znát, že by někdo šel opačným směrem, zpátky k Anduině. Teď musíme jet pomalu a ujistit se, že na žádnou stranu neodbočuje žádná stopa. Tady si skřeti museli uvědomit, že jsou pronásledováni. Možná že se pokusili dostat zajatce pryč, než budou dostiženi."

Jeli dál a obloha se zatáhla. Přes Vysočinu přišla nízká šedá mračna. Mlha zahalila slunce. Blíž a blíž se tměly zalesněné svahy Fangornu, zatímco slunce postupovalo na západ. Neviděli žádnou stopu nalevo ani napravo, tu a tam však míjeli osamělé padlé skřety s šedě opeřenými šípy trčícími ze zad nebo z hrdla.

Nakonec, když se odpoledne sklánělo, dojeli na okraj lesa a na otevřené pasece mezi prvními stromy našli velké spáleniště; popel byl ještě žhavý a kouřilo se z něho. Vedle byla velikánská hromada přilbic a zbroje: rozťatých štítů a zlomených mečů, luků, šípů a jiné válečné výstroje. Uprostřed byla na kůl naražena veliká skřetí hlava; na roztříštěné přilbě bylo dosud vidět bílý odznak. Opodál, kde řeka vytékala z kraje lesa, čněla mohyla. Byla nově navršena; syrová země byla pokryta čerstvě vyřezanými drny. Okolo bylo zaraženo patnáct kopí.

Aragorn a jeho druhové hledali široko daleko v okolí bitevního pole, ale světlo sláblo a brzy se snesl mdlý a mlhavý večer. Padla noc a neobjevili ani stopu po Smíškovi a Pipinovi.

„Víc nemůžeme udělat," řekl smutně Gimli. „Od chvíle, kdy jsme dorazili k Tol Brandiru, jsme byli postaveni před mnoho hádanek, ale tahle je nejspletitější. Hádal bych, že se teď spálené hobití kůstky mísí se skřetími. Bude to těžká novina pro Froda, jestli se jí dožije; a těžká i pro starého hobita, který čeká v Roklince. Elrond byl proti tomu, aby šli."

„Gandalf však ne," řekl Legolas.

„Gandalf se však také rozhodl jít sám a první se ztratil," odpověděl Gimli. „Jeho předvídavost selhala."

„Gandalf se neřídil podle toho, kde předvídal bezpečí pro sebe nebo pro ostatní," řekl Aragorn. „Některé věci je lépe začít než odmítnout, i když mohou skončit temně. Ještě však odtud neodejdu. V každém případě tu musíme vyčkat do ranního světla."

Utábořili se kousek za bitevním polem pod rozložitým stromem: vypadal jako kaštan, zůstalo však na něm mnoho širokých hnědých loňských listů jako suché ručičky s roztaženými prsty; žalobně chrastily v nočním větru.

Gimli se otřásl. Vzali s sebou každý jen jednu pokrývku. „Rozdělejme oheň," řekl. „Nebezpečí mi nevadí. Ať si skřeti přiletí jako můry ke svíčce."

„Jestli ti nešťastní hobiti bloudí v lese, třeba je to sem přitáhne," řekl Legolas.

„A mohlo by to přitáhnout i jiné tvory, ani skřety, ani hobity," řekl Aragorn. „Jsme nedaleko horských krajů zrádce Sarumana. A jsme také na pokraji Fangornu a říká se, že je nebezpečné dotýkat se zdejších stromů."

„Ale Rohirové tu včera pálili hranici," řekl Gimli, „a poráželi stromy na oheň, to je vidět. Přesto tu strávili noc bezpečně, když dokončili práci."

„Bylo jich mnoho," řekl Aragorn, „a nedbají na hněv Fangornu, protože sem přijdou zřídka a nevstupují pod stromy. Nás však cesta nejspíš zavede rovnou do lesa. Dej si tedy pozor! Nepodtínej žádné živé dřevo!"

„Není třeba," řekl Gimli. „Jezdci tu nechali třísek a větví dost a leží tu spousta odumřelého dříví." Šel nasbírat palivo. Pak pilně vršil a podpaloval hraničku; Aragorn však seděl mlčky, opřen o veliký strom, v hlubokém zamyšlení a Legolas stál sám na mýtině a hleděl do hlubokého stínu lesa, předkloněn jako ten, kdo naslouchá z dálky volajícím hlasům.

Když trpaslíkovi vzplanul jasný plamínek, všichni tři se k němu stáhli a seděli u sebe, zastiňujíce světlo svými zahalenými postavami. Legolas vzhlédl do větví stromu, které se vztahovaly nad nimi.

„Podívejte!" řekl. „Ten strom má z ohně radost."

Možná že tančící stíny oklamaly jejich oči, ale všem druhům se rozhodně zdálo, že se větve natáčejí tak a zase onak, aby se dostaly k plamenům, zatímco horní haluze se sklánějí dolů; hnědé listy se ztuhle napřahovaly a třely se o sebe jako spousta zkřehlých praskavých ručiček, které se vyhřívají.

Bylo ticho, protože temný a neznámý les dal náhle zblízka pocítit svou velikou zachmuřenou přítomnost plnou tajných záměrů. Za chvíli Legolas opět promluvil.

„Celeborn nás varoval, abychom nezacházeli hluboko do Fangornu," řekl. „Nevíš proč, Aragorne? Jaké zkazky o lese slyšel Boromir?"

„Já slyšel mnohá vyprávění v Gondoru i jinde," řekl Aragorn, „ale nebýt Celebornových slov, pokládal bych je za bajky, které si lidé vymýšlejí, když upadá skutečné poznání. Měl jsem v úmyslu zeptat se tebe, co je na tom pravdy. A když to neví elf z Lesa, co má říkat člověk?"

„Putoval jsi dál než já," řekl Legolas. „Já ve své zemi neslyšel nic víc než písně o tom, že tu kdysi přebývali Onodrim, kterým lidé říkají enti; protože Fangorn je starý i podle elfího počítání let."

„Ano, je starý," řekl Aragorn, „tak starý jako hvozd u Mohylových vrchů, a je mnohem větší. Elrond říká, že ty dva jsou spřízněné, poslední bašty mocných lesů ze Starých časů, v nichž bloudívali Prvo-

rození, zatímco lidé ještě spali. A přece má Fangorn nějaké vlastní tajemství. Jaké, to nevím."

„A já to ani nechci vědět!" řekl Gimli. „Ať se nic, co bydlí ve Fangornu, kvůli mně nevyrušuje!"

Losovali o hlídky a první padla na Gimliho. Druzí dva si lehli. Téměř okamžitě se jich zmocnil spánek. „Gimli!" řekl Aragorn ospale. „Pamatuj, že je nebezpečné utnout haluz nebo větvičku ze živého stromu ve Fangornu. Nechoď ale pro mrtvé dříví moc daleko. Radši nech oheň vyhasnout! Zavolej, když bude třeba!"

S tím usnul. Legolas ležel nehybně, sličné ruce složeny na prsou, oči nezavřené, a mísil živou noc s hlubokými sny, jak to u elfů bývá. Gimli seděl shrbeně u ohně a zamyšleně přejížděl prstem po ostří sekyry. Strom ševelil. Nic jiného nebylo slyšet.

Tu Gimli vzhlédl; na rozhraní, kam ještě dopadalo světlo ohně, stál sehnutý stařec opřený o hůl a zahalený ve velikém plášti. Klobouk se širokým okrajem měl stažen do očí. Gimli vyskočil, v tu chvíli tak ohromen, že ani nevykřikl, ačkoli mu ihned blesklo hlavou, že je dopadl Saruman. Aragorn i Legolas se jeho náhlým pohybem vzbudili, posadili se a zírali. Stařec nepromluvil ani nedal žádné znamení.

„Otče, co pro vás můžeme udělat?" řekl Aragorn a vyskočil. „Pojďte se ohřát, jestli je vám zima!" Vykročil, avšak stařec byl pryč. V blízkém okolí po něm nebylo ani stopy a jít dál se neodvažovali. Měsíc zapadl a noc byla velmi temná.

Náhle Legolas vykřikl. „Koně! Koně!"

Koně byli pryč. Vytáhli kolíky a zmizeli. Chvíli stáli tři druhové nehybně a mlčky, znepokojeni tou novou ranou. Byli pod stromy Fangornu a nekonečné míle ležely mezi nimi a rohanskými muži, jejich jedinými přáteli v té širé nebezpečné zemi. Jak stáli, měli dojem, že slyší daleko v noci ržání koní. Pak bylo opět všude ticho, jen vítr chladně šelestil.

„Jsou pryč," řekl Aragorn nakonec. „Nemůžeme je najít ani chytit; nevrátí-li se tedy sami, musíme se obejít bez nich. Začali jsme pěšky a nohy ještě máme."

„Nohy!" řekl Gimli. „Po těch sice můžeme chodit, ale nemůžeme je sníst!" Přihodil na oheň a sklesl vedle něho.

„Ještě před několika hodinami ses nechtěl na rohanského koně posadit," zasmál se Legolas. „Nakonec z tebe bude jezdec."

„Nezdá se mi pravděpodobné, že budu mít příležitost," řekl Gimli.

„Chcete-li vědět, co si myslím,“ začal opět po chvíli, „tak myslím, že to byl Saruman. Kdo jiný? Vzpomeňte na Éomerova slova: *Obchází prý jako stařec v plášti s kápí*. Tak to říkal. Odvedl nám koně nebo je zaplašil, a tu to máme. Ještě nás čekají pěkné mrzutosti, dejte na má slova!“

„Dám,“ řekl Aragorn. „Ale dal jsem si také pozor a všiml jsem si, že ten stařec měl klobouk, a ne kápi. Přesto nepochybuji, že hádáš správně a že jsme tady v nebezpečí ve dne v noci. Ale prozatím nemůžeme udělat nic než odpočinout si, pokud lze. Budu teď chvíli hlídat, Gimli. Víc potřebuji přemýšlet než spát.“

Noc se vlekla. Legolas vystřídal Aragorna a Gimli vystřídal Legolase a jejich hlídky uplývaly. Nic se však nedělo. Stařec se už neobjevil a koně se nevrátili.

KAPITOLA TŘETÍ

SKURUT-HAI

Pipin snil temný a trýznivý sen; zdálo se mu, že slyší vlastní hlásek znít ozvěnou v černých tunelech a volat „Frodo! Frodo!“ Místo Froda se však na něho ze stínů šklebily stovky skřetích tváří a natahovaly stovky šeredných paží. Kde zůstal Smíšek?

Vzbudil se. Do tváře mu zadul chladný vítr. Ležel na zádech. Přicházel večer a obloha nad ním se šeřila. Otočil se a viděl, že sen nebyl o moc horší než skutečnost: zápěstí, nohy a kotníky měl svázány šňůrami. Vedle něho ležel Smíšek, celý bílý, kolem čela ovázán špinavý hadr. A okolo posedávala a postávala veliká tlupa skřetů.

Pomalu se Pipinovi v bolavé hlavě skládaly vzpomínky a oddělovaly se od snových přízraků. Ovšem: zaběhli se Smíškem do lesa. Co je to posedlo? Proč se všichni tak rozprchli a vůbec si nevšímali chudáka Chodce? Dlouho utíkali s křikem; pak najednou vpadli rovnou do skupiny skřetů. Stáli, naslouchali a zdálo se, že Smíška a Pipina nevidí, dokud jim málem nevběhli do náručí. Pak zaječeli a z houštin vyskočily tucty dalších skřetů. Tasili se Smíškem meče, ale skřeti nechtěli bojovat a jen se je pokoušeli lapit, dokonce i když Smíšek několika uťal paže a ruce. Pašák Smíšek!

Pak lesem dlouhými skoky přiběhl Boromir. Donutil je k boji. Spoustu jich zabil a ostatní zahnal na útěk. Nedošli však cestou zpátky daleko, když byli znovu napadeni nejméně stovkou skřetů. Někteří byli velmi velicí a šípy jen pršely; všechny na Boromira. Boromir zatroubil na svůj veliký roh, až zahučely lesy, a skřeti byli zprvu zaraženi a couvali; když však v odpověď přišla jen ozvěna, zaútočili ještě zuřivěji. Pipin si pak už na moc nevzpomínal. Poslední vzpomínka byla, jak se Boromir opírá o strom a vytahuje z těla šíp; pak náhle padla tma.

„Asi jsem dostal po hlavě,“ řekl si. „Jestlipak je chudák Smíšek hodně raněn? Co se stalo Boromirovi? Proč nás skřeti nezabili? Kde jsme a kam jdeme?“

Na otázky neznal odpovědi. Bylo mu zima a špatně. „Kdyby byl Gandalf Elronda radši nepřesvědčil, aby nás pustil,“ pomyslel si. „K čemu jsem? Jenom přítěž: pasažér, zavazadlo. A teď mě ukradli a

jsem jenom zavazadlo pro skřety. Doufám, že si nás Chodec nebo někdo přijde vyzvednout! Ale mám v to vůbec doufat? Nerozbije to všechny plány? Kdybych se tak mohl dostat na svobodu!“

Pokusil se o to, docela zbytečně. Jeden ze skřetů poblíž se zasmál a řekl něco sousedovi jejich nemožným jazykem. „Odpočívej, dokud můžeš, troubo!“ řekl pak Pipinovi Obecnou řečí, která od něho zněla skoro stejné ohavně jako jeho vlastní jazyk. „Odpočívej, dokud můžeš! Ani se nenaděješ a my tě naučíme chodit. Budeš si přát, abys nohy vůbec neměl, než dojdeme domů.“

„Kdyby bylo po mém, už by sis přál, abys byl mrtvý,“ řekl druhý. „Já bych tě naučil pištět, ty mizerná kryso.“ Sklonil se nad Pipinem a žlutými tesáky se mu cenil do tváře. V ruce měl černý nůž s dlouhou zubatou čepelí. „Lež klidně, nebo tě polechtám tímhle,“ zasyčel. „Neupozorňuj na sebe, nebo zapomenu na rozkazy. Hrom aby do těch Železňáku! *Uglúk u bagronk ša pušdug Saruman glób búbhoš skai!*“ Přešel do dlouhého hněvivého brebentění ve vlastním jazyce, které pomalu tichlo v mručení a vrčení.

Zděšený Pipin ležel nehybně, ačkoli ho zápěstí a kotníky bolely čím dál víc a kameny pod ním se mu zavrtávaly do zad. Aby odpoutal myšlenky sám od sebe, pozorně naslouchal všemu, co k němu doléhalo. Kolem se ozývalo mnoho hlasů, a přestože skřetí řeč zněla vždycky vztekle a nenávistně, bylo zřejmé, že vznikla jakási hádka a stále se zostřuje.

Pipin se podivil, že velké části hovoru rozumí; mnozí skřeti užívali běžného jazyka. Očividně tu byly přítomny dva nebo tři docela rozdílné kmeny a nerozuměly navzájem své skřetí řeči. Zlostně se přeli, co dál; kterou cestou se dát a co udělat se zajatci.

„Není čas zabít je pořádně,“ řekl jeden. „Na tomhle vejletě není čas na špásy.“

„S tím se nedá nic dělat,“ řekl jiný. „Ale proč je nezabít hned? Jsou zatracená přítěž a máme naspěch. Bude večer a měli bysme se hnout.“

„Rozkaz,“ zavrčel hluboce třetí hlas. „*Zabít všechny, ale NE půlčíky. Ty musíte přivést zpátky ŽIVÉ a co nejrychleji.* Takový mám rozkaz.“

„Na co je chtějí?“ zeptalo se několik hlasů. „Na co živý? Je s nima legrace?“

„Ne. Slyšel jsem, že jeden má něco, co potřebujou pro válku, nějaký elfí vymyšlenosti či co. A co, však je budou oba vyslýchat."

„Víc nevíš? Co abysme je prohledali a zjistili, o co jde? Třeba najdem něco, co se bude hodit nám."

„To je velice zajímavá poznámka," řekl výsměšně hlas tišší, ale zlejší než ostatní. „Možná že to budu muset hlásit. Zajatci se NEMAJÍ prohlížet a olupovat; takový rozkaz jsem dostal já."

„A já taky," řekl hluboký hlas; „*Živé a tak, jak byli chyceni; žádné olupování.* Takový mám rozkaz."

„Ale my ne!" řekl jeden z předchozích hlasů. „My jsme přišli až z Morie zabíjet a pomstít naše. Já si přeju zabít je a pak se vrátit na Sever."

„Tak si přej něco jinýho," řekl bručivý hlas. „Já jsem Uglúk. Já velím. Já se vracím do Železnýho pasu nejkratší cestou."

„Je tady pánem Saruman, nebo Velký oko?" řekl zlý hlas. „Měli bysme se honem vrátit do Lugbúrzu."

„Kdybysme mohli překročit Velkou řeku, tak možná," řekl jiný hlas. „Ale není nás dost, abysme si troufli dolů k mostům."

„Já se přes ni dostal," řekl zlý hlas. „Kousek na sever nás na východním břehu čeká okřídlený nazgûl."

„Možná, možná! Potom uletíš se zajatcema a dostaneš v Lugbúrzu všecku slávu a prachy, a my si můžem šlapat koňskou zemí, jak umíme. Ne, musíme držet spolu. Tyhle země jsou nebezpečný; je tu spousta špinavejch povstalců a loupežníků."

„Jo, musíme držet pohromadě," zavrčel Uglúk. „Já vám sviňkám nevěřím. Jste statečný jen ve svým chlívku. Bez nás byste byli všichni poutíkali. My jsme bojovný skurut-hai! My zabili velkýho bojovníka. My dostali zajatce. My jsme služebníci Sarumana Moudrýho, Bílý ruky; ruky, která nám dává jíst lidský maso. My jsme vyšli ze Železnýho pasu a dovedli jsme vás sem a my vás povedeme zpátky, kudy budeme chtít. Já jsem Uglúk. Domluvil jsem."

„Namluvil jsi toho víc než dost, Uglúku," ušklíbl se zlý hlas. „Rád bych věděl, co by tomu řekli v Lugbúrzu. Možná by si mysleli, že je třeba Uglúkovým ramenům ulehčit od nafouklý hlavy. Možná by se ptali, kde vzal ty divný nápady. Že by pocházely od Sarumana? Copak si ten o sobě myslí, že se osamostatňuje s těma hnusnejma bílejma odznáčkama? Možná by souhlasili se mnou, s Grišnákhem, se svým

spolehlivým poslem; a Grišnákh říká, že Saruman je hlupák, a špinavěj zrádnej hlupák. Ale Velký oko ho vidí.

Sviňky, říkáš? Jakpak se vám, miláčkové, líbí, když vám hnojikydové nějakýho špinavýho čarodějníčka říkají *sviňky*? Vsadím se, že žerou skřetí maso."

Odpovědělo mu hlasité ječení skřetí řeči a řinčení tasených zbraní. Pipin se opatrně překulil, aby viděl, co se bude dít. Jeho stráže se zapojily do rvačky. V soumraku spatřil velikého černého skřeta, nejspíš Uglúka, tváří v tvář Grišnákhovi, nízké křivonohé stvůře se širokými plecemi a s rukama visícíma málem až k zemi. Kolem bylo mnoho menších běsíků. Pipin usoudil, že to asi budou ti ze Severu. Vytasili nože a meče, ale váhali napadnout Uglúka.

Uglúk zařval a přiběhla skupina skřetů stejně velkých jako on. Pak náhle skočil bez varování vpřed a dvěma rychlými údery uťal hlavy dvěma protivníkům. Grišnákh udělal krok stranou a zmizel ve stínu. Ostatní ucouvli a jeden ustoupil dozadu a s kletbou upadl přes ležícího Smíška. Přesto si tím asi zachránil život, protože Uglúkovi nohsledi ho přeskočili a širokými meči srazili jiného, strážce se žlutými tesáky. Jeho tělo padlo rovnou na Pipina a ještě pořád svíralo dlouhý nůž s pilovitým ostřím.

„Zastrčte zbraně!" zařval Uglúk. „A žádný další pitomosti! Jdeme odtud rovnou na západ a dolů po schodech. Odtamtud rovnou k vrchům a pak podle řeky k lesu. A jdem ve dne v noci. Jasný?"

„Teď," pomyslel si Pipin. „Jestli tomu ohavovi bude aspoň chvilku trvat, než svůj oddíl zvládne, mám možnost." Zasvitla mu naděje. Ostří černého nože ho seklo do paže a pak mu sklouzlo k zápěstí. Cítil, jak mu po ruce stéká krev, ale cítil také na kůži chladný dotek oceli.

Skřeti se hotovili k odchodu, ale části Seveřanů se pořád ještě nechtělo a skřeti ze Železného pasu zabili ještě dva, než ostatní zkrotli. Všude kletby a zmatek. Pipina si v tu chvíli nikdo nevšímal. Nohy měl bezpečně spoutané, ale paže měl svázané jen v zápěstí a ruce před sebou. Mohl pohybovat oběma současně, přestože byla pouta krutě utažená. Odtlačil mrtvého skřeta stranou a pak, se zatajeným dechem, přejížděl uzlem šňůry na zápěstí po ostří meče. Byl ostrý a mrtvá ruka jej držela pevně. Šňůra praskla! Pipin ji rychle vzal do prstů a opět ji zauzlil ve volný náramek ze dvou smyček a ty si navlékl na ruce. Pak ležel velmi tiše.

„Seberte ty zajatce!“ zařval Uglúk. „Žádný legrácky s nima! Jestli nebudou živý, až dorazíme zpátky, někdo to nepřežije taky.“

Jeden skřet chytil Pipina jako pytel, protáhl hlavu jeho svázanýma rukama, chňapl ho za paže a stáhl je dolů, až měl Pipin obličej přitisknutý k jeho krku; pak se s ním rozběhl. Jiný stejně naložil se Smíškem. Skřetův pařát svíral Pipinovy paže jako železo; nehty se mu zarývaly do masa. Zavřel oči a opět upadl do zlých snů.

Najednou ho zase shodili na kamení. Byla časná noc, hubený měsíc se už ale chýlil k západu. Byli na okraji útesu, který jako by hleděl do moře bledé mlhy. Opodál bylo slyšet padající vodu.

„Zvědové se vrátili,“ řekl nedaleko skřet.

„Tak co jste objevili?“ zavrčel Uglúkův hlas.

„Jednoho osamělýho jezdce na koni, a ten zmizel na západ. Všude je teď čisto.“

„Teď, to věřím. Ale na jak dlouho? Vy hlupáci! Měli jste ho zastřelit. Udělá poplach. Ty zatracený koňáci se o nás do rána doslechnou. Teď musíme mazat dvojnásob rychle.“

Nad Pipinem se sklonil stín. Byl to Uglúk. „Sedni!“ řekl skřet. „Moji chlapi jsou už unavený, jak se s tebou pořád tahají. Musíme lízt dolů a ty půjdeš po svejch. Buď hezky hodnej. Neřvat, neutíkat. Za podrazy umíme odplácet tak, že se ti to líbit nebude, a přitom zůstaneš pro Pána použitelnej.“

Přeřízl Pipinovi provazy kolem nohou a kotníků, zvedl ho za vlasy a postavil na nohy. Pipin upadl a Uglúk ho znovu vytáhl za vlasy. Několik skřetů se zasmálo. Uglúk mu vrazil mezi zuby láhev a nalil mu do krku nějakou palčivou tekutinu. Pipin cítil, jak se v něm rozlévá horké pálení. Bolest v nohou a v kotnících zmizela. Udržel se vestoje.

„A teď ten druhej!“ řekl Uglúk. Pipin viděl, jak jde ke Smíškovi, který ležel opodál, a kope do něho. Smíšek zasténal. Uglúk ho hrubě uchopil, posadil ho a strhl mu obvaz s hlavy. Pak pomazal ránu nějakou tmavou hmotou z malé dřevěné krabičky. Smíšek vykřikl a začal se divoce zmítat.

Skřeti tleskali a pokřikovali. „Nechce brát medicínu!“ posmívali se. „Neví, co je pro něho dobrý. Jú! To se pak pobavíme!“

V tu chvíli si však Uglúk nehrál. Potřeboval rychlost a musel si neochotných následovníků hledět. Uzdravoval Smíška po skřetím způsobu a jeho léčba účinkovala rychle. Když vnutil hobitovi do hrdla hlt

ze své láhve, přeřezal mu pouta na nohou a zvedl ho, Smíšek zůstal stát a vypadal pobledle, ale zamračeně, vzpurně a velice živě. Zející rána na čele už ho netrápila, ale až do konce života nosil hnědou jizvu.

„Nazdar, Pipine!“ řekl. „Tak ses taky vydal na tuhle procházečku? Kde dostanem postel a snídani?“

„No tak!“ řekl Uglúk. „Nechte toho. Držte hubu. Vykládat si tady nebudete. Všecky naschvály se budou hlásit nahoře a On už vám to spočítá. Postele a snídaně dostanete, až vám polezou z krku.“

Tlupa skřetů začala sestupovat úzkou průrvou do mlhavé pláně dole. Smíšek a Pipin, oddělení nejméně tuctem skřetů, slézali s nimi. Dole stoupli do trávy a hobití srdce poskočila.

„A teď rovnou vpřed!“ zařval Uglúk. „Na západ a maličko na sever. Za Lugdušem.“

„Ale co budeme dělat, až vyjde slunce?“ říkali Seveřané.

„Poběžíte dál,“ řekl Uglúk. „Co si myslíte? Chcete sedět na travičce a čekat, až bílý kůže přijdou s váma posvačit?“

„Nemůžeme přece běžet na slunci.“

„Poběžíte, když mě budete mít za sebou,“ řekl Uglúk. „Upalujte! Nebo víckrát neuvidíte svý milovaný díry. Při Bílý ruce! Co to má za cenu, posílat na výpravu horský červy, jenom napůl vycvičený? Běžte, zatraceně. Běžte, dokud je noc.“

Pak se celá společnost rozběhla dlouhými skoky skřetů. Neudržovali žádný pořádek, strkali do sebe, naráželi a kleli, přesto běželi velice rychle. Každý hobit měl trojici stráží. Pipin byl daleko vzadu. Uvažoval, jak dlouho asi vydrží utíkat tímhle tempem; od rána nejedl. Jeden z jeho strážců měl bič. Zatím ho však hřál skřetí dryák a hlavu měl jasnou.

Co chvíli mu v mysli vyvstávala vidina, jak se Chodcova bystrá tvář sklání nad temnou stopou a on běží, běží za nimi. Co ale uvidí, třebaže je Hraničář? Jen zmatenou stopu mnoha skřetích nohou. Jeho a Smíškovy malé otisky budou zadupány železem obitými botami před nimi, za nimi i kolem nich.

Byli asi míli od skály, když se krajina začala svažovat do mělké široké prolákliny, kde byla půda měkká a vlhká. Ležela tam mlha a bledě se třpytila v posledních paprscích srpku měsíce. Temné obrysy skřetů vpředu zmatněly a pak byly pohlceny.

„Hej, pozor!“ zařval Uglúk zezadu.

Náhle Pipinovi něco blesklo hlavou a ihned začal jednat. Uhnul doprava a po hlavě se vrhl z dosahu napřažené ruky strážce do mlhy; rozplácl se na trávě.

„Stát!“ zaječel Uglúk.

Chviličku byl kolem zmatek. Pipin vyskočil a utíkal. Skřeti však byli za ním a najednou se vynořili z mlhy i vpředu.

„Na útěk nemám naději!“ pomyslil si Pipin. „Ale je naděje, že v hlíně zůstaly po mně nějaké nepošlapané stopy.“ Hmátl si svázanýma rukama ke krku a odepjal sponu pláště. Když ho dlouhé paže a tvrdé pařáty sevřely, upustil ji. „Asi tu bude ležet do konce světa,“ pomyslel si. „Nevím, proč to dělám; jestli ostatní unikli, nejspíš šli všichni s Frodem.“

Kolem nohou se mu ovinul řemínek biče a Pipin potlačil výkřik.

„Dost!“ zařval dobíhající Uglúk. „Ještě musí běžet pěknej kus. Prožente je oba! Bič používejte jen jako připomínku.

To ale není všecko,“ zavrčel na Pipina. „Já nezapomínám. Máš to u mě schovaný. Mazej!“

Pipin ani Smíšek si z pozdější části cesty mnoho nepamatovali. Ošklivé sny a ošklivé bdění se prolnuly v dlouhou chodbu utrpení a naděje vzadu stále slábla. Běželi, běželi, snažili se udržet rychlost, kterou udávali skřeti, a co chvíli je šlehl krutý bič v obratné ruce. Když se zastavili nebo klopýtli, chňapli je a kus je vlekli.

Teplo skřetího dryáku vyprchalo. Pipinovi bylo opět zima a špatně. Najednou padl obličejem do trávy. Tvrdé ruce s drásavými nehty ho sevřely a zdvihly. Zase ho nesli jako pytel a kolem něho se rozhostila tma. Zda to byla další noc, nebo se mu jen tmělo před očima, to nevěděl.

V mrákotách si uvědomil křik hlasů; zdálo se, že mnozí skřeti se dožadují zastávky. Uglúk řval. Cítil, jak s ním udeřili o zem, a zůstal ležet, kam dopadl, až se ho zmocnily černé sny. Nadlouho však bolesti neunikl; brzy ho znovu nemilosrdné ruce sevřely železným stiskem. Dlouho s ním cloumaly a třásly a potom tma zvolna ustoupila, byl zpátky na denním světle a viděl, že je ráno. Slyšel křičet rozkazy a pak byl hrubě hozen do trávy.

Tam chvíli ležel a bojoval se zoufalstvím. Hlava se mu točila, ale podle horkosti v těle soudil, že mu dali nový hlt. Sehnul se nad ním skřet a hodil mu kus chleba a proužek syrového sušeného masa. Oschlý chléb snědl hladově, maso však ne. Byl vyhladovělý, ale ještě

ne tolik, aby jedl maso, které mu hodí nějaký skřet; neodvažoval se hádat, jaké maso to asi bylo.

Posadil se a rozhlédl se. Smíšek nebyl daleko. Seděli na břehu nějaké bystré úzké říčky. Před nimi se rýsovaly hory; vysoké štíty zachycovaly první sluneční paprsky. Na nižších svazích vpředu ležela temná šmouha lesa.

Skřeti hodně křičeli a dohadovali se; zdálo se, že opět vypukne hádka mezi Seveřany a Železnými. Někteří ukazovali zpátky k jihu a jiní k východu.

„Tak dobře," řekl Uglúk. „Tak mi je nechte! Zabíjet se nebude, už jsem vám řek; ale jestli chcete zahodit to, pro co jsme podnikali celou tu cestu, jen to zahoďte! Já se o to postarám. Jen ať zas musejí všecko udělat bojovný skurut-hai. Když se bojíte bílejch kůží, utíkejte! Utíkejte! Támhle je les," zařval a ukázal dopředu. „Běžte do něho! To je vaše nejlepší naděje. Pryč! A upalujte rychle, než srazím ještě pár hlav, aby ty ostatní dostaly rozum."

Bylo slyšet nějaké nadávky a strkání a pak se většina Seveřanů vytrhla a vyrazila pryč. Víc než stovka se jich divoce rozběhla podle řeky k horám. Hobity nechali oddílu ze Železného pasu, surové temné tlupě nejméně osmdesáti rozložitých, snědých, šikmookých skřetů s velikými luky a krátkými širokými meči. Pár větších a smělejších Seveřanů zůstalo s nimi.

„Teď si to vyřídíme s Grišnákhem," řekl Uglúk; avšak i někteří z jeho vlastních se s nepokojem dívali na jih.

„Já vím," zavrčel Uglúk, „ty zatracený koňáci nás vyčmuchali. Ale to je tvoje vina, Snago. Měli jsme ti uřezat uši a druhejm zvědům taky. Ale my jsme bojovníci. Ještě se nacpeme koňskýho masa, ne-li něčeho lepšího."

V tu chvíli Pipin spatřil, proč někteří z oddílu ukazovali na východ. Ozývaly se teď odtamtud chraplavé výkřiky a byl to opět Grišnákh a za ním pár desítek podobných dlouhorukých, křivonohých skřetů. Na štítech měli rudé oko. Uglúk jim vykročil vstříc.

„Tak ses vrátil?" řekl. „Rozmyslel sis to, co?"

„Vrátil jsem se, abych viděl, jak se plní rozkaz a jestli jsou zajatci v pořádku," odpověděl Grišnákh.

„Ano?" řekl Uglúk. „Zbytečná námaha. Já se postarám, aby se pod mým vedením rozkazy prováděly. A pročpak ses ještě vrátil? Měl jsi naspěch. Něco jsi tu zapomněl?"

„Jednoho hňupa,“ zavrčel Grišnákh. „Ale měl s sebou pár dobrejch chlapů, který by bylo škoda ztratit. Věděl jsem, že je zavedeš do průšvihu. Přišel jsem jim pomoct.“

„Vynikající!“ zachechtal se Uglúk. „Ale jestli nemáš žaludek na pořádný bojování, dal ses špatným směrem. Měl jsi namířeno do Lugbúrzu. Jdou bílý kůže. Copak se stalo s tím tvým nazgûlem? Zase mu sestřelili nosiče? Toho jsi měl vzít s sebou, ten by se byl hodil - jestli jsou ti nazgûlové opravdu takoví, jak se o nich říká.“

„*Nazgûlové*,“ řekl Grišnákh, otřásl se a olízl si rty, jako by to slovo mělo odpornou chuť, po které pálí ústa. „Mluvíš o něčem, o čem se tvý hliněný hlavě ani nesnilo, Uglúku,“ řekl. „*Nazgûlové*! Ach! Jestli jsou opravdu takoví, jak se o nich říká! Jednou tě bude mrzet, žes něco takovýho vůbec vyslovil. Opičáku!“ zavrčel vztekle. „Měl bys vědět, že jsou to mazlíčkové Velkýho oka. Ale okřídlený nazgûlové ne, to ještě ne. Ještě jim nedovolí ukázat se za Řekou, ještě ne. Ty má pro válku - a pro jiný účely.“

„Nějak moc toho víš,“ řekl Uglúk. „Řek bych, že víc, než je ti zdrávo. Možná že se budou v Lugbúrzu divit, odkud to máš. Ale prozatím můžou skurut-hai ze Železnýho pasu dělat špinavou práci jako obyčejně. Neslintej mi tady! Seber tu pakáž. Ty druhý svině pláchly do lesa. Běž radši za nima. Jinak se k Velký řece živej nedostaneš. Čelem vzad! A honem! Budu ti v patách.“

Železní si zase přehodili Smíška a Pipina přes záda. Oddíl vyrazil. Hodinu za hodinou běželi a zastavovali se jen proto, aby předali hobity čerstvým nosičům. Buď proto, že byli rychlejší a odolnější, anebo nějakým Grišnákhovým plánem se stalo, že Železní postupně proběhli mezi mordorskými skřety a Grišnákhova četa se sevřela vzadu. Brzy začali dohánět i Seveřany vpředu. Les již nebyl daleko.

Pipin byl pohmožděný a rozdrásaný, bolavou hlavu měl odřenou od špinavé čelisti a chlupatého ucha skřeta, který ho držel. Těsně před sebou měl shrbená záda a tuhé silné nohy, které se zvedaly a klesaly, zvedaly a klesaly bezoddyšně, jako by byly z drátů a rohoviny, a odbíjely nekonečné vteřiny přízračného času.

Odpoledne Úglúkův oddíl předběhl Seveřany. Pod paprsky jasného slunce zaostávali, ačkoli to bylo jen zimní slunce na bledém chladném nebi; věšeli hlavy a plazili jazyky.

„Červi!“ vysmívali se Železní. „Jste uvařený. Bílý kůže vás chytnou a snědí. Už jdou!“

Grišnákhův výkřik ukázal, že to nebyl pouhý žert. Skutečně zahlédli jezdce na koních, kteří jeli velice rychle; byli ještě daleko vzadu, ale doháněli skřety, doháněli je plání, jako příliv dohání ty, kteří zabloudili na pohyblivé písky.

Železní se rozběhli zdvojenou rychlostí, která Pipina ohromila; teď na konci závodu to byl strašlivý trysk. Pak si všiml, že slunce klesá a zapadá za Mlžné hory: po zemi se roztáhly stíny. Mordorští vojáci zvedli hlavy a začali také přidávat na rychlosti. Les byl temný a rychle se blížil. Už minuli první předvoje stromů. Země začala stále strměji stoupat, ale skřeti se nezastavovali. Uglúk a Grišnákh řvali a pobízeli je k nejvyšší snaze.

„Ještě to stihnou a vyváznou," pomyslel si Pipin. Ale pak se mu podařilo zkroutit krk, aby jedním okem dohlédl dozadu přes rameno. Viděl, že na východě už jsou jezdci ve stejné rovině se skřety. Cválali přes pláň. Zapadající slunce jim zlatilo kopí a přilby a lesklo se na jejich plavých vlajících vlasech. Obkličovali skřety, nedovolovali jim rozprchnout se a hnali je podél řeky.

Lámal si hlavu, co to může být za národ. Teď ho mrzelo, že se v Roklince nenaučil víc a víc se nedíval na mapy a ostatní věci; tenkrát se mu ale zdálo, že plány výpravy jsou ve schopnějších rukou, a nikdy nepočítal s tím, že by byl odříznut od Gandalfa nebo od Chodce, a už vůbec ne od Froda. Jediné, co si o Rohanu pamatoval, bylo, že odtamtud pocházel Gandalfův kůň Stínovlas. To znělo celkem nadějně.

„Ale jak poznají, že my dva nejsme skřeti?" pomyslel si. „Tady sotva slyšeli o hobitech. Asi bych měl být rád, že ty skřeti potvory nejspíš přijdou o život, ale já sám bych to radši přežil." Bylo pravděpodobné, že Smíšek a on budou zabiti zároveň s těmi, kteří je zajali, než si jich Rohanští vůbec všimnou.

Někteří z jezdců zřejmě byli lučištníci zkušení ve střelbě z běžícího koně. Rychle dojeli na dostřel a stříleli šípy na opozdilé skřety. Několik jich padlo; pak jezdci uhnuli z dostřelu luků nepřátel, kteří stříleli nazdařbůh, netroufajíce si zastavit. To mnohokrát opakovali a jednou dopadly šípy i mezi Železné. Právě před Pipinem jeden klopýtl a už nevstal.

Snesla se noc, aniž jezdci vyjeli do bitvy. Mnoho skřetů padlo, ale plné dvě stovky jich přesto zůstaly. V časné tmě dospěli skřeti na malý vršíček. Kraj lesa byl teď už velmi blízko, snad jen tři hony, dál

však nemohli. Muži na koních je obklíčili. Malá tlupa neuposlechla Uglúkova rozkazu a rozeběhla se k lesu; vrátili se jen tři.

„Tu to máme," ušklíbl se Grišnákh. „Skvělé vedení! Doufám, že nás velký Uglúk zase vyvede."

„Postavte půlčíky na zem!" nařídil Uglúk a Grišnákha si nevšímal. „Ty, Lugduši, si vezmi ještě dva a budete stát u nich na stráži. Zabít je nesmíte, leda by ty špinavý bílý kůže prošly skrz. Rozumíš? Dokud jsem živ, tak je potřebuju. Nesmějí ale křičet a nesmějí se dostat pryč. Svažte jim nohy!"

Poslední část rozkazu byla provedena nemilosrdně. Pipin však zjistil, že poprvé je blízko Smíška. Skřeti dělali velký rámus, křičeli a řinčeli zbraněmi a hobiti si mohli chvilku šeptat.

„Moc se mi to nelíbí," řekl Smíšek. „Jsem skoro vyřízený. Myslím, že bych daleko nedolezl, i kdybych byl volný."

„*Lembas*!" zašeptal Pipin. „Já mám nějaký *lembas*. Máš taky? Myslím, že nám sebrali jen meče."

„Ano, měl jsem v kapse balíček," odpověděl Smíšek, „ale musí být napadrť. A stejně - pusu do kapsy nedám."

„To nemusíš, já - " v tu chvíli však surový kopanec Pipina upozornil, že hluk potichl a stráže jsou bdělé.

Noc byla studená a tichá. Okolo návrší, na kterém se shromáždili skřeti, vzplál ve tmě uzavřený kruh malých zlatorudých strážních ohníčků. Byly na dostřel luku, jezdci se však proti světlu neukazovali a skřeti promarnili spoustu šípů střílením do ohně, dokud jim to Uglúk nezarazil. Jezdce nebylo slyšet. Později v noci, když měsíc vyšel z mlh, bylo chvílemi vidět jejich stínové obrysy, když na ně tu a tam zasvitlo bílé světlo, jak obcházeli, stále na stráži.

„Čekají na slunce, zatraceně!" bručel jeden ze strážců. „Proč se nesebereme a neprorazíme skrz? Co si starej Uglúk myslí, to bych rád věděl."

„To ti věřím," zavrčel Uglúk a vystoupil zezadu. „Chceš říct, že vůbec nemyslím, co? Zatraceně. Nejsi o nic lepší než ta ostatní sebranka: ty červi a ty opičáci z Lugbúrzu. S nima nemá cenu útočit. Jenom by kvičeli a upalovali a těch umrněnejch koňáků je dost, aby nás z tý planě smetli.

Ty červi mají jedinou přednost: viděj ve tmě jako kočka. Jenže tyhle bílý kůže mají podle všeho, co jsem kdy slyšel, v noci lepší oči než ostatní lidi; a nezapomínej na jejich koně! Ty viděj i noční vítr, jak se

říká. Ale jedno ty znamenitý chlapíci nevědí: že je v lese Mauhúr a jeho chlapi a že by se měli každou chvíli ukázat."

Uglúkova slova zřejmě dokázala Železné uklidnit; ostatní skřeti však byli rozložení a vzpurní. Postavili pár stráží, většinou si však polehali na zem a odpočívali v příjemné tmě. Skutečně se opět velice setmělo; měsíc totiž zmizel ve velikém mraku na západě a Pipin neviděl ani na pár stop. Ohně nevrhaly na pahorek žádné světlo. Jezdci se ovšem nespokojili s tím, že by čekali na svítání a nechali nepřítele odpočívat. Náhlý povyk na východní straně návrší odhalil, že je něco v nepořádku. Část mužů zřejmě dojela blíž, sklouzla z koní, doplazila se na okraj tábora, pobila několik skřetů a ztratila se. Uglúk odpádil uklidňovat paniku.

Pipin a Smíšek se posadili. Jejich stráže, Železní, odešly s Uglúkem. Jestliže však hobiti pomýšleli na útěk, byli rychle zklamáni. Každého uchopila za krk jedna dlouhá chlupatá paže a přitáhla je k sobě. Matně mezi sebou rozeznali Grišnákhovu velikou hlavu a šeredný obličej; na tvářích ucítili jeho páchnoucí dech. Začal je ohmatávat a osahávat. Pipin se roztřásl, když se mu po zádech rozběhly tvrdé studené prsty.

„Tak jak, drobečkové?" tichounce zašeptal Grišnákh. „Příjemně se vám odpočívá? Nebo ne? Jste v trošku nešikovným postavení: na jedný straně meče a biče a na druhý nepěkný kopí! Malí lidičky by se neměli plíst do velkejch věcí!" Prsty dál tápaly. V očích mu svítil bledý, ale žhavý oheň.

Vtom Pipinovi svitlo, jako by prostě přejal nutkavou myšlenku nepřítele. „Grišnákh ví o Prstenu! Hledá ho, zatímco je Uglúk pryč: nejspíš ho chce sám." Pipinovi stydlo srdce strachem, ale zároveň přemítal, jak by mohl Grišnákhovy žádostivosti využít.

„Takhle to sotva najdeš," zašeptal. „Není snadné to najít."

„*Najít?*" řekl Grišnákh; jeho prsty přestaly slídit a sevřely Pipinovi rameno. „Co najít? O čem mluvíš, mrňousi?"

Pipin byl chviličku zticha. Pak najednou potmě zakloktal v hrdle: „*Glum, glum*. O nišem, milášku," dodal.

Hobiti ucítili, jak Grišnákhovi zacukalo v prstech. „Ale!" zasyčel běs tichoučce. „Tak tohle myslí, jo? Oho! To je moc, moc nebezpečný, drobečkové."

„Možná,“ řekl čile Smíšek, který si už uvědomil, co Pipin uhodl. „Možná, a nejen pro nás. Ale ty víš nejlíp, co udělat. Chceš to, nebo ne? A co bys za to dal?“

„Jestli to chci? Jestli to chci?“ řekl Grišnákh jakoby zmaten, ruce se mu však třásly. „Co bych za to dal? Co tím chceš říct?“

„Chceme říct,“ volil opatrně slova Pipin, „že šmátrat potmě není k ničemu. Mohli bychom ti ušetřit čas a námahu. Ale nejdřív nám musíš rozvázat nohy, nebo neuděláme a nepovíme nic.“

„I vy moji milí hlupáčkové,“ zasyčel Grišnákh, „všecko, co máte, a všecko, co víte, z vás dostanou, až přijde čas; všecko! Budete litovat, že nevíte víc, abyste mohli Vyslýchajícího uspokojit, na to se spolehněte, a zanedlouho. Nebudeme s výslechem pospíchat. Ne, ne! Proč myslíte, že vás necháváme naživu? Hošíčci moji, prosím vás, věřte mi, že to nebylo z laskavosti. Tuhle chybu nemá ani Uglúk.“

„Tomu rád věřím,“ řekl Smíšek. „Ale ještě nemáš kořist doma. A nevypadá to, že půjde tvým směrem, ať to dopadne jakkoliv. Jestli se dostaneme do Železného pasu, nebude z toho mít užitek velký Grišnákh; Saruman sebere všechno, nač přijde. Jestli chceš něco pro sebe, teď ještě máš čas se dohodnout.“

Grišnákh se začínal vztekat. Sarumanovo jméno ho zřejmě rozzuřovalo. Čas ubíhal a rozruch se tišil. Uglúk nebo Železní se mohli každou chvilku vrátit. „Máte to - jeden nebo druhý?“ zavrčel.

„*Glum, glum!*“ řekl Pipin.

„Rozvaž nám nohy!“ řekl Smíšek.

Cítili, jak se skřetovi třesou ruce. „Zatracená pakáž mrňavá umolousaná!“ zasyčel. „Rozvázat vám nohy? Rozvážu vám všecky šlachy v těle. Myslíte, že vás nedokážu prohledat až na kost? Prohledat? Rozsekám vás na kousíčky, na cukající se maso! Nepotřebuju vaše nohy, abych vás dostal pryč a měl vás jenom pro sebe!“

Najednou je chňapl. Měl v ramenou a dlouhých pažích strašnou sílu. Přimáčkl si je do podpaží, každého z jedné strany, a hrubě si je přirazil k bokům; ústa jim zdusila veliká ruka. Pak shrbeně vyrazil. Skákal rychle a tiše, až se dostal na kraj návrší. Tam si našel mezeru mezi dvěma strážemi a zmizel jako zlý stín do noci, ze svahu a na západ k řece, jež proudila z lesa. Tím směrem byl široký otevřený prostor jen s jediným ohněm.

Ušel pár kroků, zastavil se, rozhlédl se a zaposlouchal. Nebylo nic vidět ani slyšet. Plížil se pomalu dál skloněn téměř k zemi. Pak se

přikrčil a znovu naslouchal. Pak vstal, jako když se chystá rychle proběhnout. V tu chvíli přímo před ním vyvstal temný obrys jezdce. Kůň zafrkal a vzepjal se. Muž zavolal.

Grišnákh se vrhl na zem a stáhl hobity pod sebe. Pak vytáhl meč. Bezpochyby zamýšlel raději zabít zajatce, než aby jim dovolil uprchnout nebo zachránit se; to se mu však stalo osudným. Meč slabě zařinčel a trochu se zaleskl ve světle ohně vlevo. Ze tmy hvízdl šíp: ať už byl obratně vystřelen anebo veden sudbou, probodl mu pravou ruku. Grišnákh upustil meč a vyjekl. Rychle zadupala kopyta, a právě když Grišnákh vyskočil a rozběhl se, kůň ho dohonil a kopí bodlo. Ohavně, třaslavě vykřikl a znehybněl.

Hobiti zůstali přitisknuti k zemi, kde je Grišnákh nechal. Na pomoc příteli přijížděl další jezdec. Ať už měl kůň neobyčejně dobrý zrak nebo nějaký jiný smysl, vznesl se a lehce je přeskočil; jezdec je však nezahlédl, jak tam leží přikryti svými elfími plášti, tak pohmožděni a tak polekaní, že se ani nehýbali.

Konečně se Smíšek pohnul a tichounce zašeptal: „Zatím by to šlo; ale jak to uděláme, aby nepropíchli *nás*?“

Odpověď byla téměř okamžitá. Grišnákhovy výkřiky skřety vzburcovaly. Z ječení a vřískotu na kopečku vyrozuměli hobiti, že jejich zmizení bylo odhaleno. Uglúk asi srážel další hlavy. Pak se najednou zprava ozvaly skřetí výkřiky v odpověď, vně kruhu strážných ohňů, od lesa a od hor. Mauhúr zřejmě dorazil a zaútočil na obléhatele. Bylo slyšet koňský cval. Jezdci svírali kruh kolem vršku bez ohledu na skřetí šípy, aby zabránili výpadu, zatímco jedna družina se jela vypořádat s příchozími. Vtom si Smíšek a Pipin uvědomili, že aniž se pohnuli, octli se teď vně kruhu: nic jim nebránilo v útěku.

„Teď,“ řekl Smíšek, „kdybychom měli volné nohy a ruce, mohli bychom utéct. Ale na uzly nedosáhnu a nepřekoušu je.“

„Není třeba,“ řekl Pipin. „Chtěl jsem ti říct - podařilo se mi uvolnit si ruce. Tyhle smyčky nosím jen naoko. Nejdřív se trochu najez *lembasu*.“

Smekl šňůry ze zápěstí a vylovil balíček. Oplatky byly polámané, ale dobré, protože zůstaly v listovém obalu. Každý hobit snědl dva tři kousky. Chuť je vrátila ve vzpomínce k sličným tvářím a smíchu a zdravému jídlu v těch vzdálených dnech míru. Chvíli seděli ve tmě, zamyšleně jedli a nevšímali si výkřiků ani hluku nedaleké bitvy. Pipin se první vrátil k přítomnosti.

„Musíme odtud," řekl. „Momentíček!" Grišnákhův meč ležel opodál, byl mu však příliš těžký a neohrabaný; proto se plazil dál, našel běsovo tělo a vytáhl mu z pochvy dlouhý ostrý nůž. Rychle jím oběma přeřezal pouta.

„A teď se do toho dáme!" řekl. „Až se trochu rozehřejeme, snad budeme moci vstát a jít. Ale v každém případě bychom měli začít plazením."

Plazili se. Drn byl hluboký a poddajný a to jim pomáhalo, šlo to však pomalu. Širokým obloukem se vyhnuli strážnímu ohni a sunuli se kousek po kousku dopředu, až byli na pokraji řeky, která bublala do dálky v černém stínu vysokých břehů. Pak se ohlédli.

Zvuky odumřely. Mauhúr a jeho „chlapi" byli zřejmě pobiti nebo zahnáni. Jezdci se vrátili ke své mlčenlivé noční hlídce. Dlouho již trvat neměla. Noci ubývalo. Na východě, ke zůstalo bezmračno, začínalo nebe blednout.

„Musíme se schovat," řekl Pipin, „nebo nás uvidí. Bude to pro nás chabá útěcha, když jezdci zjistí, že nejsme skřeti, až bude po nás." Vstal a zadupal. „Ty provazy mě řezaly jako dráty, ale nohy se mi už zase rozehřívají. Už bych mohl pajdat. Co ty, Smíšku?"

Smíšek vstal. „Ano," řekl, „zvládnu to. *Lembas* člověka pozvedne. A taky je po něm zdravější pocit než po tom pálivém skřetím lektvaru. Kdoví z čeho to dělají. Asi líp nevědět. Pojďme se napít vody a spláchnout tu vzpomínku!"

„Tady ne, břehy jsou moc strmé," řekl Pipin. „Kupředu!"

Otočili se a šli spolu podle řeky. Na východě za nimi rostlo světlo. Cestou si vyměňovali zkušenosti a po hobitím způsobu zlehka mluvili o všem, co je potkalo během zajetí. Kdyby je slyšel někdo cizí, nikdy by nehádal, že prošli krutým utrpením a hrozným nebezpečím na beznadějné cestě vstříc mučení a smrti; nebo že ani teď, jak dobře věděli, nemají valnou naději ještě někdy najít přátele a bezpečí.

„Zdá se, že ses činil, Mistře Brale," řekl Smíšek. „Dostaneš za to možná kapitolu v Bilbově knize, jestli mu to budeme moct vypravovat. Dobrá práce, zvlášť to, jak jsi uhodl, na co hraje ten chlupatý darebák, a že jsi mu přihrával. Rád bych ale věděl, jestli někdy někdo najde tvou stopu a tu sponu. Nerad bych ztratil svoji, ale bojím se, že ta tvá je nadobro pryč.

Budu muset přidat, jestli se ti mám vyrovnat. Bratránek Brandorád už ovšem začíná postupovat kupředu. Teď je totiž řada na něm.

Počítám, že nemáš velkou představu, kde jsme; ale já jsem využil čas v Roklince trochu líp. Jdeme na západ podle Entvy. Před sebou máme konec Mlžných hor a Fangornský les.“

Během jeho řeči vyvstal temný okraj lesa přímo před nimi. Jako by si noc našla útočiště pod jeho velikými stromy, když se plížila pryč před přicházejícím svítáním.

„Veď nás vpřed, Mistře Brandoráde!“ řekl Pipin. „Anebo nás veď zpátky. Před Fangornem nás varovali. Ovšem takový znalec na to jistě nezapomněl.“

„To ne,“ řekl Smíšek, „ale stejně se mi zdá lepší les než vracet se doprostřed bitvy.“

První vkročil pod obrovské větve stromů. Zdály se nepředstavitelně staré. Visely po nich veliké vlající vousy lišejníků a poletovaly a houpaly se ve větru. Ze stínu se hobiti podívali zpátky dolů po svahu; jejich kradmé postavičky v mdlém světle vypadaly jako elfí děti v hlubinách času, když v úžasu vyhlédly z Divokého lesa na první úsvit.

Daleko za Velkou řekou a Hnědými zeměmi, šedivé míle a míle daleko, přicházel úsvit, rudý jako plamen. Hlasitě zazvučely lovecké rohy na uvítanou. Rohanští jezdci rázem ožili. Roh odpovídal rohu.

Ve studeném vzduchu zaslechli Smíšek a Pipin ržáni válečných koní a mnohohlasý zpěv mužů. Paže slunce se jako ohnivý oblouk vzepjala nad okrajem světa. Tu Jezdci s velikým křikem zaútočili od východu; rudé světlo zaplálo na zbroji a kopích. Skřeti zaječeli a vystříleli poslední šípy. Hobiti viděli několik Jezdců padat; řada se však soudržně hnala dál na návrší a přes ně, obrátila se a zaútočila znovu. Většina lupičů, kteří zůstali naživu, se rozprchla a utíkala všemi směry. Jednoho po druhém doháněli a usmrcovali. Jedna tlupa, držící se pohromadě jako tmavý klín, se však odhodlaně probíjela směrem k lesu. Hnali se do kopce přímo k pozorovatelům. Blížili se a zdálo se jisté, že vyváznou: už srazili tři Jezdce, kteří jim zahrazovali cestu.

„Dívali jsme se příliš dlouho,“ řekl Smíšek. „Tamhle je Uglúk. S tím se už potkat nechci.“ Hobiti se obrátili a utíkali hluboko do stínu lesa.

Tak se stalo, že neviděli poslední boj, v němž byl Uglúk dostižen a zahnán do kouta na samém okraji Fangornu. Tam jej nakonec zabil Éomer, Třetí maršál Marky, který sestoupil z koně a bojoval s ním meč proti meči. A po širokých pláních doháněli bystroocí Jezdci těch pár skřetů, kteří unikli a dosud měli sílu prchat.

Potom, když složili své mrtvé druhy do mohyly a zazpívali na ně chvalozpěv, rozdělali Jezdci velký oheň a rozmetali popel svých nepřátel. Tak skončila loupežná výprava. Zprávy o ní nedošly zpátky ani do Mordoru, ani do Železného pasu; kouř spáleniště však stoupal vysoko k obloze a vidělo jej mnohé bdělé oko.

STROMOVOUS

Zatím šli hobiti tak rychle, jak to temný spletitý les dovoloval, podle říčky na západ a vzhůru ke svahům hor, hloub a hloub do Fangornu. Jejich strach ze skřetů pomalu odumíral a zvolňovali. Dolehl na ně zvláštní dusivý pocit, jako by bylo vzduchu příliš málo nebo byl příliš řídký a nedalo se dýchat.

Nakonec se Smíšek zastavil. „Takhle dál nemůžeme," lapal po dechu. „Potřebuju vzduch."

„Aspoň se napijeme," řekl Pipin. „Vyschlo mi v krku." Seškrábal se po velikém kořeni stromu vinoucím se dolů do proudu, sklonil se a do dlaní nabral trochu vody. Byla čirá a studená a vypil mnoho doušků. Smíšek ho následoval. Voda je osvěžila a jako by jim rozveselila srdce; chvíli poseděli na kraji říčky, máchali si bolavé nohy a rozhlíželi se po stromech, které stály kolem dokola, řada za řadou, až splynuly s šerým přítmím.

„Doufám, že jsme pod tvým vedením ještě nezabloudili," řekl Pipin. „Můžeme se přinejmenším držet téhle říčky, Entvy, nebo jak jí říkáš, a dostaneme se tam, odkud jsme přišli."

„To bychom mohli, kdyby nás nohy unesly," řekl Smíšek, „a kdybychom mohli pořádně dýchat."

„Ano, je tu hrozně šero a mdlo," řekl Pipin. „Nějak mi to připomíná starý pokoj ve Velkém bralovském domě u nás v Pelouších v Bralově Městci. Víš, takovou velikou místnost, kde se celá pokolení neměnil ani nestěhoval nábytek. Říkají, že tam roky bydlel Starý Bral a on i pokoj byli čím dál starší a sešlejší - a od té doby, co umřel, se tam ničím nehnulo. A starý Gerontius byl můj prapradědeček; to je nějaká chvilka. Ale proti tomu, jak starý mi připadá tenhle les to není vůbec nic. Podívej na ty uplakané, splihlé lišejníkové vousy a licousy. A většina stromů vypadá jako obalená odraným suchým listím, které zapomnělo opadat. Všude nepořádek. Neumím si představit, jak by tu vypadalo jaro, jestli sem vůbec někdy přijde. A jarní úklid teprve ne."

„Ale sluníčko sem určitě někdy nakoukne," řekl Smíšek. „Vůbec to tu není takové, jak Bilbo popisoval Temný hvozd. Ten byl celý temný a černý a bydlely tam temné černé stvůry. Tady je to jenom

šeré a strašně stromovaté. Jeden si neumí představit, že by tu vůbec žila zvířata nebo že by se tu nějak zdržovala."

„A hobiti teprv ne," řekl Pipin. „A nelíbí se mi ani pomyšlení, že bychom mohli zkoušet projít skrz. Řekl bych, že na sto mil nenajdeme nic k jídlu. Jak jsme na tom se zásobami?"

„Bledě," řekl Smíšek. „Utekli jsme jen s pár balíčky *lembasu* a všechno ostatní jsme nechali tam." Prohlédli si, co jim zbylo z elfích oplatek: polámané kousky na pět hubených dnů. Nic víc. „A ani kousek pokrývky," řekl Smíšek. „Dnes v noci nám bude zima, ať se vydáme kamkoli."

„O tom bychom radši měli rozhodnout hned," řekl Pipin. „Den určitě pokročil."

V tu chvíli si uvědomili, že kousek dál v lese se objevilo žluté světlo: jako by lesní střechou náhle prorazily sluneční paprsky.

„Hele!" řekl Smíšek. „Slunce muselo být pod mrakem, když jsme byli tady pod stromy, a teď zas vyšlo. Anebo vystoupilo tak vysoko, že sem svítí nějakým otvorem. Není to daleko - pojďme na průzkum!"

Zjistili, že je to dál, než mysleli. Půda pořád strmě stoupala a byla stále kamenitější. Jak šli, bylo čím dál světleji a brzy před sebou spatřili skalní stěnu: úbočí kopce anebo srázný konec dlouhého kořene, který sem vysunuly vzdálené hory. Nerostly na něm žádné stromy a slunce dopadalo na jeho kamennou tvář přímo. Větvičky stromů na úpatí trčely nehybně kupředu, jako když se vztahují k teplu. Kde dříve všechno vypadalo sešlé a šedivé, les nyní prosvítal hutnými odstíny hnědi a hladkou temnou šedí kůry, která připomínala naleštěnou kůži. Pně stromů svítily jemnou zelení jako mladá travička; jako by na ně přišlo časné jaro nebo aspoň jeho vidina.

V kamenné stěně bylo cosi podobného schodišti. Snad vzniklo přirozeně zvětráváním a pukáním skály; bylo totiž hrubé a nestejnoměrné. Vysoko, téměř v rovině s vrcholky lesních stromů, byla pod skálou římsa. Rostlo na ní jen pár traviček a nějaký plevel při okraji a jeden starý pahýl stromu s pouhými dvěma ohnutými větvemi: vypadal skoro jako uzlovatý dědek, který si tam stojí a pomžourává v ranním světle.

„Honem nahoru!" řekl radostně Smíšek. „Teď se nadýcháme vzduchu a porozhlédneme se po kraji!"

Lezli a drápali se po skále. Pokud ty schody někdo zbudoval, tedy pro větší a delší nohy než jejich. Byli příliš dychtiví, než aby se divili, jak pozoruhodně se zahojily rány a odřeniny z jejich zajetí a jak se jim vrátila síla. Konečně dospěli na kraj římsy rovnou k nohám starého pahýlu. Vyskočili nahoru a obrátili se zády ke skále. Dýchali zhluboka a hleděli k východu. Viděli, že zašli do lesa jen tři čtyři míle; koruny stromů sestupovaly z kopce dolů do pláně. U kraje lesa se vznášely vysoké sloupce kadeřavého černého dýmu, kolísaly a pluly směrem k nim.

„Vítr se otáčí," řekl Smíšek. „Už zase vane od východu. Je tu nahoře chladno."

„Ano," řekl Pipin, „bojím se, že sluníčko jen vysvitlo a zase bude šedivo. Je to ale škoda! Ten chundelatý starý les vypadal za sluníčka docela jinak. Málem se mi tu líbilo."

„Málem se ti v Lese líbilo! To je dobré! To je od tebe neobyčejně laskavé," řekl neznámý hlas. „Otočte se, ať se na vás podívám. Málem se mi oba nelíbíte, ale neukvapujme se. Otočte se!" Oběma se na rameno položily veliké uzlovaté ruce a zvrtly je, jemně, ale rozhodně, a pak je zvedly dvě veliké paže.

Zjistili, že hledí do prapodivného obličeje. Patřil veliké postavě připomínající člověka, ba téměř skalního obra, vysoké nejméně čtrnáct stop, velice statné, s vysokou hlavou téměř bez krku. Těžko říci, zda byla oblečena v látce podobné zelené a šedé kůře, nebo to byla kůže. Paže u trupu rozhodně nebyly vrásčité, ale pokryté hladkou hnědou pokožkou. Veliké tlapy měly po sedmi prstech. Dolní část dlouhého obličeje pokrýval rozevlátý šedý vous, houštinatý, u kořínků skoro větvičkovatý a na konci jemný a mechovitý. V tu chvíli hobiti vnímali především oči. Ty hluboké oči si je teď zvolna, vážně, ale velice pronikavě prohlížely. Byly hnědé a zeleně prosvítaly. Pipin se potom častokrát pokoušel popsat svůj první dojem z nich.

„Člověk měl pocit, že je za nimi obrovská studna plná věků vzpomínek a dlouhého, pomalého, vytrvalého přemýšlení; ale jejich hladina jiskřila přítomností, jako se slunce blyští na vnějších listech velikánského stromu nebo na vlnkách pořádně hlubokého jezera. Nevím, ale měl jsem pocit, jako když něco, co rostlo ze země - řekli byste, že spalo nebo jenom tak vnímalo samo sebe od kořínků po listy, mezi hlubinami země a nebem - se najednou probudí a uvažuje o vás

se stejnou pomalou pečlivostí, s jakou se nekonečné roky věnovalo svým vlastním záležitostem."

„Hrum, húm," zabručel ten hlas, hluboký jako nějaký veliký dřevěný dechový nástroj. „Moc divné, na mou věru! Neukvapujme se, to je moje heslo. Kdybych vás byl ale viděl dřív, než jsem slyšel vaše hlasy - ty se mi líbily: příjemné hlásky; něco mi připomínaly, jenomže si to nemohu vybavit - kdybych vás byl dřív viděl, než slyšel, byl bych vás prostě zašlápl jako skříťata a až potom zjistil, že jsem se spletl. Moc divní jste, na mou věru. Kořínky a větvičky, to tedy jste!"

Pipin byl ještě ohromený, ale už se nebál. Před těma očima cítil zvláštní napětí, ale ne strach. „Prosím vás," řekl, „kdo jste? A co jste?"

Ve starých očích se objevil zvláštní pohled, jakási ostražitost; hluboké studnice byly zakryty. „*Hrum*, no," odpověděl hlas, „tedy, jsem ent, aspoň mi tak říkají. Ano, ent, to je to slovo. Vlastně jsem *pan Ent*, řeklo by se u vás. Podle některých mám jméno *Fangorn*, jiní mi říkají *Stromovous*. Stromovous bude stačit."

„Ent?" řekl Smíšek. „Co je to? Ale jak si říkáte? Jak se jmenujete doopravdy?"

„Hú! No toto!" odvětil Stromovous. „Hú! To bych vám něco pověděl! Ne tak nakvap. A tady se vyptávám *já*. Vy jste v *mé* zemi. Co jste vy, to bych rád věděl? Nevím, kam vás zařadit. Zdá se, že nejste ve starých seznamech, které jsem se zamlada učil. Ale to už bylo moc, moc dávno, a mezitím možná pořídili nové seznamy. Počkejte. Počkejte! Jak to bylo?

Uč se teď umění živočichů živých!
Čti nejprv čtyři svobodné čeledi:
nejstarší z nich ze všech národ je elfů;
trpaslík tesá, temný má domov;
ent zemí zrozený, starý jak skály;
smrtelný člověk sedlá si koně

Hm, hm, hm.

Bobr, ten buduje, kozlík si skáče,
medvěd jí med, klát se chce kanec;
hafan je hladový, zajíček zalez . . .

Hm, hm.

Orel, ten odlétá, vůl v louce stojí,
jelen má paroží, jestřáb je rychlý,
labuť je líbezná, hladký je had . . .

Húm, hm, húm, hm, jak jen to bylo? Tam, tam, rám ty tam tam, dum, dum, dumty dum. Byl to dlouhý seznam. Ale stejně se mi nikam nehodíte."

„Nás zřejmé ve starých seznamech a ve starých povídkách vždycky vynechali," řekl Smíšek. „A přece jsme na světě hezky dlouho. My jsme *hobiti*."

„Proč pro nás nesložit nový verš?" řekl Pipin.

„Půlvelicí hobiti přebývají v norách.

Zařaďte nás mezi ty čtyři za Člověka - myslím velkého - a máte to."

„Hm! To není špatné, to není špatné," řekl Stromovous. „To by šlo. Tak vy žijete v norách, ano? To zní moc správně a přiměřené. Ale kdo vám říká *hobiti*! To mi nezní elfsky. Elfové vymysleli všechna stará slova. Oni s tím začali."

„Nikdo jiný nám neříká hobiti, my sami si tak říkáme," pravil Pipin.

„Húm, hmm! Ale, ale! Ne tak nakvap. Vy sami si říkáte hobiti? Ale to byste neměli kdekomu vykládat. Když nebudete dost opatrní, vyzradíte i svoje vlastní pravá jména."

„Na to my opatrní nejsme," řekl Smíšek. „Co se toho týče, já jsem Brandorád, Smělmír Brandorád, i když mi lidi většinou říkají Smíšek."

„A já jsem Bral, Peregrin Bral, ale obecně se mi říká Pipin, dokonce i Pip."

„Hm, jste vy ale ukvapený národ, jak koukám," řekl Stromovous. „Jsem poctěn vaší důvěrou, ale neměli byste být hned tak lehkomyslní. Enti jsou různí, víte; vlastně jsou enti a věci, které vypadají jako enti, a nejsou, abych tak řekl. Budu vám říkat Smíšek a Pipin, když dovolíte - hezká jména. Protože já vám své jméno neřeknu, aspoň prozatím ne." V oku mu zeleně zasvitl podivný, napůl zchytralý, napůl

pobavený pohled. „Především by to trvalo moc dlouho; moje jméno pořád roste a žiju už náramně dlouho. Takže *moje* jméno je jako příběh. Opravdová jména vám řeknou celý příběh věci, ke které patří; tak je to v mém jazyku, ve staré entštině, jak byste ji nazvali. Je to krásná řeč, ale moc dlouho v ní trvá, než se něco řekne, protože my v ní říkáme jen to, co stojí za to, aby se říkalo a poslouchalo dlouze.

„Ale teď," oči se rozjasnily a byly velmi „přítomné", jako by se totiž zmenšily a zostřily, „co se děje? A co v tom máte za úlohu? Vidím a slyším (a čichám a hmatám) spoustu z téhle, téhle *a-lalla-lalla-rumba-kamanda-lind-or-burúmë*. Promiňte, to je kousek jména, které jsem tomu dal. Neznám to slovo v cizích řečech: víte, ta věc, co na ní jsme, kde stojím a vyhlížím za pěkného rána a myslím na slunce a na trávu za lesem a na koně a mraky a na to, jak se rozvíjí svět. Co se děje? Co dělá Gandalf? A tihle - *burárum*," vydal hluboký hřímavý zvuk, jako zborcený akord na velikých varhanách - „tihle skřeti a mladý Saruman dole v Železném pasu? Mám rád novinky. Ale zase ne moc rychle."

„Děje se toho spoustu," řekl Smíšek, „a i kdybychom to chtěli odbýt rychle, vyprávěli bychom dlouho. Ale říkal jste nám, abychom se neukvapovali. Máme vám vůbec něco říkat tak brzo? Pokládal byste za neomalenost, kdybychom se vás zeptali, co s námi uděláte a na které jste straně? A znal jste Gandalfa?"

„Ano, já ho přece znám: jediný čaroděj, kterému opravdu záleží na stromech," řekl Stromovous. „Vy ho znáte?"

„Ano," řekl Pipin smutně, „znali jsme ho. Byl to náš velký přítel a byl to náš vůdce."

„Potom vám mohu odpovědět na ostatní otázky," řekl Stromovous. „Nic s *vámi* neudělám, jestli tím myslíte něco *vám* udělat bez vašeho svolení. Mohli bychom něco udělat spolu. Nevím, co jsou strany. Jdu vlastní cestou; ale vaše cesta může jít kousek se mnou. Mluvíte ovšem o Mistru Gandalfovi, jako by patřil do ukončeného příběhu."

„To ano," řekl Pipin smutně. „Příběh, zdá se, pokračuje, ale Gandalf z něho naneštěstí vypadl."

„No tohle!" řekl Stromovous. „Húm, hm, no toto." Odmlčel se a dlouze se zahleděl na hobity. „Húm, hm, no toto; nevím, co na to říct. Povídejte!"

„Jestli chcete slyšet víc," řekl Smíšek, „povíme vám víc. Ale bude to chvíli trvat. Nechcete nás postavit na zem? Co kdybychom si tu spolu sedli, dokud svítí sluníčko? Musí vás to unavovat, když nás pořád držíte ve vzduchu."

„*Unavovat?* Ne, neunavuje mě to. Já se jen tak neunavím. A nesedám si. Nejsem moc, hm, ohebný. Ale vida, sluníčko zachází. Pojďme z tohohle - říkali jste, jak se to po vašem jmenuje?"

„Kopec?" navrhl Pipin.

„Římsa? Schod?" navrhoval Smíšek.

Stromovous slova zamyšleně opakoval. „*Kopec*, ano, to je ono. Je to ale kvapné slovo pro věc, která tu stojí, co dostal tenhle kousek světa podobu. To nic. Nechme ho stát a pojďme."

„Kam půjdeme?" zeptal se Smíšek.

„Ke mně domů, vlastně do jednoho z mých domovů," odpověděl Stromovous.

„Je to daleko?"

„Nevím. Vy byste možná řekli daleko. Ale co na tom?"

„Víte, přišli jsme o všechny své věci," řekl Smíšek. „Máme málo jídla."

„Aha! Hm! S tím si nemusíte dělat hlavu," řekl Stromovous. „Dám vám pít něco, po čem se budete dlouho zelenat a růst. A jestli se rozhodneme, že se rozloučíme, vysadím vás mimo své území, kde si budete přát. Pojďme!"

Stromovous si hobity jemně, ale pevně zasunul pod paže, zvedl nejdřív jednu velikou nohu, pak druhou a postavil se na okraj římsy. Prsty sevřel skálu jako kořínky. Pak opatrně a důstojně kráčel ze schodu na schod, až dosáhl podlahy lesa.

Ihned vyrazil dlouhými ráznými kroky mezi stromy hlouběji a hlouběji do lesa. Nikdy se příliš nevzdaloval od říčky a vytrvale stoupal do horských svahů. Zdálo se, že mnohé stromy spí anebo si ho neuvědomují o nic víc než jiného procházejícího tvora; některé se však zachvívaly a některé zvedaly větve nad hlavu, když se blížil. Po celou dobu, co rázoval, si povídal sám se sebou plynulým tokem hudebních zvuků.

Hobiti chvíli mlčeli. Cítili se kupodivu bezpečně a pohodlně a měli opravdu o čem přemýšlet. Nakonec se Pipin odvážil zase promluvit.

„Prosím vás, Stromovousi," řekl. „Mohl bych se vás na něco zeptat? Proč nás Celeborn varoval před vaším lesem? Říkal nám, abychom se neodvažovali do něho zabloudit."

„Hm, to říkal?" zabrumlal Stromovous. „Já bych možná řekl to samé, kdybyste byli šli opačným směrem. Neodvažujte se zabloudit do lesa *Laurelindórenan!* Tak mu říkávali elfové, ale dnes jméno zkrátili; *Lothlórien* mu říkají. Možná že mají pravdu, možná že ztrácí barvu a neroste. Země údolí zpívajícího zlata to bývala za dávných časů. Dnes je to Snový kvítek. Ach, ach! Je to ale divný kraj a každý se tam odvážit nemůže. Překvapuje mě, že jste vůbec vyšli; ale ještě víc mě překvapuje, že jste se vůbec dostali dovnitř - to se cizincům nestalo už hezkých pár let. Je to divný kraj.

A tenhle taky. Leckdo tady špatně skončil. Jo, jo, špatně. *Laurelindórenan lindelorendor, malinornélion ornemalin,*" broukal si. „Asi tam dost zaostávají za světem, řekl bych," pravil. „Ani tahle země, ani nic jiného mimo Zlatý les není, co to bývalo, když byl Celeborn mlád. Stejně:

Taurelilóměa-tumbalemorna Tumbaletaurëa Lóměanor,

tak to říkávali. Věci se změnily, ale tohle pořád ještě místy platí."

„Co myslíte?" řekl Pipin. „Co platí?"

„Stromy a enti," řekl Stromovous. „Sám nerozumím všemu, co se děje, tak vám to nemohu vysvětlit. Někteří z nás jsou pořád praví enti a po našem způsobu docela živí, ale spousta jich začíná být ospalá, stromovatí, jak byste řekli. Většina stromů jsou samozřejmě prostě stromy. Ale spousta jich je napůl probuzená. Některé jsou úplně probuzené a pár jich začíná, ehm, *entovatět*. Tak to jde pořád.

Když se to stromu stane, zjistíte, že některé mají *špatné* srdce. Nemá to co dělat se dřevem, to nemyslím. Kdepak, znal jsem hodné staré vrby dole u Entvy, které už dávno odešly, škoda jich! Byly úplně vykotlané, rozpadaly se, ale byly klidné a mluvily mírně jako mladý lísteček. A v údolích pod horami jsou zase stromy zdravé jako buk a naveskrze špatné. Zdá se, že se to šíří. V téhle zemi bývala hodně nebezpečná místa. Pořád jsou tu ještě hodně černé kousky."

„Jako Starý hvozd na Severu, myslíte?" zeptal se Smíšek.

„Tak, tak, trochu podobné, ale mnohem horší. Nemám pochyb, že tam nahoře na Severu ještě pořád leží stín Velké tmy, a špatné vzpo-

mínky se předávají. V téhle zemi jsou ovšem hluboké doliny, odkud se Tma nikdy nezvedla, a stromy jsou tam starší než já. Ale děláme, co můžeme. Odháníme cizince a ztřeštěné odvážlivce, a vychováváme a učíme a chodíme a plejeme.

Jsme pastýři stromů, my staří enti. Už je nás hodně málo. Ovce se časem začínají podobat pastýři a pastýři ovcím, aspoň se to říká. Děje se to ovšem pomalu a jedni ani druhé nežijí na světě moc dlouho. Stromy a enti se sbližují víc a rychleji a procházejí spolu věky. Enti jsou totiž podobnější elfům: míň se zajímají o sebe než lidé a líp pronikají do jiných věcí. Ale jinak jsou enti podobnější lidem: víc se mění než elfové a rychleji chytají barvu vnějšího světa, aby se tak řeklo. Anebo lepší než obojí: jsou totiž vytrvalejší a déle vydrží myšlenkami u jedné věci.

Někteří z našeho rodu dnes vypadají docela jako stromy a vyburcuje je leda něco velikého a mluví jen šeptem. Zato některé mé stromy jsou pohyblivé a spousta jich se mnou mluví. Samozřejmě s tím začali elfové: budili stromy a učili je mluvit a učili se jejich stromové řeči. Vždycky chtěli se vším mluvit, ti staří elfové. Ale pak přišla Velká tma a oni odešli přes Moře nebo utekli do dalekých údolí a schovávali se a skládali písničky o časech, které se víckrát nevrátí. Víckrát nevrátí. Ano, ano, kdysi býval les odtud až k pohoří Luny a tohle byl jenom východní cíp. To byly rozlehlé časy! Kdysi jsem se mohl procházet a zpívat celý den a neslyšel jsem nic než ozvěnu vlastního hlasu mezi kotlinami a vršky. Lesy byly jako lesy Lothlórienu, ale hustší, silnější, mladší. A ten voňavý vzduch! Týdny jsem jenom dýchal!“

Stromovous se odmlčel. Pak si začal zase pobrukovat, až z toho byl bručivý zpěv. Hobiti si postupně uvědomili, že zpívá jim:

Vrbovými luhy Tasarinanu chodíval jsem zjara.
Ach, ten pohled a ta vůně jara v Nan-tasarionu.
A řekl jsem, že je to dobré.
V létě jsem bloudil jilmovými lesy Ossiriandu.
Ach, to světlo a ta hudba v létě u sedmi řek Ossir!
A myslel jsem, že to je nejlepší.
S podzimem jsem přišel k neldorethským bukům.
Ach, to zlato, červeň a ty vzdechy listí v podzimním
Taur-na-neldoru.
Bylo to víc, než jsem si uměl přát.

Do borového lesa na výšině Dorthonion vyšplhal jsem v zimě.
Ach, ten vítr a ta bělost a ty černé větve zimy na Orod-na-Thônu.
Můj hlas se zvedl a pěl do nebe.
Nyní ty země všechny leží pod mořem.
A já chodím po Ambaróně, Tauremorně, Adalómë,
v mé vlastní zemi, v kraji Fangornově,
kde dlouze roste kořání
a roky hustěji než listí leží
v Tauremornalómë.

Skončil a mlčky rázoval dál a v celém lese, kam až ucho doslechlo, nebylo ani hlásku.

Den se nachýlil a soumrak se ovíjel kolem kmenů stromů. Konečně hobiti spatřili, jak se před nimi nezřetelně zvedá strmá temná krajina: octli se na úpatí hor a u zelených kořenů Methedrasu. Z kopečka jim hlučně běžela vstříc mladičká Entva, vrhající se dolů od pramenů vysoko nahoře. Napravo od říčky byl dlouhý travnatý svah, teď zešedlý soumrakem. Nerostly na něm žádné stromy a otvíral se obloze; v jezírkách mezi oblačnými břehy už prosvítaly hvězdy.

Stromovous rázoval do svahu a ani nezvolnil krok. Najednou před sebou hobiti uviděli široký otvor. Po obou stranách stály veliké stromy jako živé sloupy dveří; jedinými dveřmi však byly jejich zkřížené a propletené větve. Když se starý ent přiblížil, stromy zvedly větve a všechny listy se rozechvěly a rozševelily. Byly to totiž stále zelené stromy a měly tmavé a lesklé listy, které se v soumraku blyštěly. Za nimi byl rozlehlý rovný prostor, jako by byla v úbočí kopce vytesána podlaha velké komnaty. Obě boční stěny stoupaly vzhůru, až byly vysoké asi padesát stop, a podél obou stěn se táhla ulička stromů, které byly také stále vyšší, čím dál dovnitř zacházeli.

Na druhém konci byla svislá skalní stěna, dole však byl vyhlouben mělký výklenek se zaobleným stropem: jediným stropem síně s výjimkou větví stromů, jež na vnitřním konci stínily celou podlahu a pouze uprostřed nechávaly široký nekrytý průchod. Z pramenů nahoře unikal malý potůček, odděloval se od hlavního toku, zvonil po svislém čele skály a stříbrnými krůpějemi kanul jako jemná opona přes výklenek. Voda se opět sbírala do nádrže v podlaze mezi stromy a odtud se vylévala a proudila podle cestičky, aby se opět připojila k Entvě na její pouti lesem.

„Hm, tak jsme tady!“ řekl Stromovous a přerušil tak své dlouhé mlčení. „Odnesl jsem vás asi sedmdesát tisíc entích rázů, ale na kolik to přijde v mírách vaší země, to nevím. Prostě jsme u kořenů Poslední hory. Část jména tohohle místa by mohlo být ve vašem jazyce Studniční sál, kdyby se přeložilo. Líbí se mi tu. Zůstaneme tu přes noc.“ Postavil je do trávy mezi uličkami stromů a hobiti za ním šli k velikému oblouku. Teď si všimli, že při chůzi téměř neohýbá kolena, ale jeho nohy se rozvírají dlouhými ráznými kroky. Došlapoval nejdřív na palce (a že to byly palce, veliké a pěkně široké) a pak teprve na celou nohu.

Stromovous se na chviličku zastavil v dešti pod padajícím potůčkem a zhluboka vdechl; pak se zasmál a vešel. Stál tam veliký kamenný stůl, ale žádné židle. Vzadu ve výklenku už byla úplná tma. Stromovous zvedl a postavil na stůl dvě velké nádoby. Zdálo se, že jsou naplněny vodou; podržel však nad nimi ruce a ony se ihned rozzářily, jedna zlatým a druhá sytě zeleným světlem; a směs obou světel ozářila výklenek, jako když letní slunce svítí střechou mladého listí. Hobiti se ohlédli a viděli, že i stromy v nádvoří začaly žhnout, zprvu slabě, ale stále živěji, až byl každý lístek lemován světlem: některé zeleným, jiné zlatým, třetí měděně červeným; pně stromů zatím vypadaly jako sloupy vytesané ze světélkujícího kamene.

„Tak, tak, teď si můžeme povídat,“ řekl Stromovous. „Asi budete mít žízeň. A třeba jste i unavení. Napijte se tuhle!“ Zašel dozadu do výklenku a tu viděli, že tam stojí několik vysokých kamenných džbánů s těžkými poklicemi. Jednu poklici sundal, ponořil dovnitř velikou sběračku a naplnil tři misky, jednu velkou a dvě menší.

„Tohle je entí dům,“ řekl, „a bohužel tu nejsou žádná sedátka. Můžete si ale sednout na stůl.“ Vysadil hobity na velikou kamennou desku šest stop nad zemí a tam teď seděli, houpali nohama a usrkávali.

Nápoj byl jako voda, vlastně chutnal velmi podobně, jako když pili z Entvy na pokraji lesa, a přece v něm byla jakási vůně nebo chuť, kterou neuměli popsat; byla slabá a připomínala vůni dalekého lesa, která se nese do kraje chladným nočním větrem. Nápoj začínal účinkovat od prstů u nohou a stejnoměrně stoupal všemi údy a cestou nahoru přinášel osvěžení a sílu až do konečků vlasů. Hobiti měli pocit, že se jim vlasy na hlavě doslova ježí, vlní, kudrnatí a rostou. Stromovous si nejdřív umyl nohy v nádržce před obloukem a pak vyprázdnil

mísu jediným douškem, jediným dlouhým, pomalým douškem. Hobiti mysleli, že nikdy neskončí.

Konečně mísu postavil. „Áá-ách," vzdychl. „Hm, húm, teď se nám bude líp povídat. Můžete si sednout na podlahu a já si lehnu. Tak mi nápoj nestoupne do hlavy a neuspí mě."

Napravo bylo ve výklenku veliké lůžko na nízkých nohách, vysoké jen pár stop, pokryté hlubokou vrstvou suché trávy a kapradí. Stromovous se na ně zvolna skládal (jen nepatrně se přitom ohnul v pase), až zalehl s rukama za hlavou a díval se do stropu, po kterém tančila světélka, jako když ve slunečním svitu hraje listí. Smíšek a Pipin seděli vedle něho na trávových polštářích.

„Teď mi povězte svůj příběh a nespěchejte!" řekl Stromovous.

Hobiti mu začali vykládat svá dobrodružství od chvíle, kdy opustili Hobitín. Nevyprávěli příliš souvisle, protože se pořád vzájemně přerušovali, a Stromovous často mluvčího zarazil a vrátil se k nějakému dřívějšímu bodu nebo přeskočil kupředu a kladl otázky o pozdějších událostech. O Prstenu neřekli vůbec nic a neřekli mu, proč a kam se vypravili, a on se na žádné důvody neptal.

Všechno ho nesmírně zajímalo: Černí jezdci, Elrond a Roklinka, Starý hvozd a Tom Bombadil, Moria i Lothlórien a Galadriel. Nutil je, aby mu znova popisovali Kraj a to, jak vypadá. Řekl přitom něco podivného. „Nevídáte tam někdy, hm, nějaké enty, viďte?" zeptal se. „Vlastně ne enty, měl jsem říct *entky*."

„*Entky*?" řekl Pipin. „Jsou vám vůbec podobné?"

„Ano, hm, vlastně ne. Já už dnes ani nevím," řekl Stromovous zamyšleně. „Ale vaše země by se jim líbila, tak mě to jen tak napadlo."

Zejména však Stromovouse zajímalo všechno, co se týkalo Gandalfa; a vůbec nejvíc ho zajímalo jednání Sarumana. Hobiti velmi litovali, že toho vědí tak málo: jen dosti nejasně ze Samova podání to, co říkal Gandalf Radě. Aspoň jedno jim bylo jasné: že Uglúk a jeho tlupa přišli ze Železného pasu a mluvili o Sarumanovi jako o svém pánu.

„Hm, húm!" řekl Stromovous, když se konečně vyprávění dostalo k bitvě mezi skřety a Rohanskými jezdci. „No ne! To jsou mi noviny. Neřekli jste mi všechno, to rozhodně zdaleka ne. Ale nemám pochyby, že jednáte tak, jak by si přál Gandalf. Vidím, že se děje něco náramně velikého, možná že se dozvím, co to je, včas nebo v nečas. Kořínky a

větvičky, jsou to ale divné věci; vyraší vám nárůdek, který není ve starých seznamech, a podívejme! Devět zapomenutých Jezdců se znovu objeví a honí je a Gandalf je vezme na velikou výpravu a Galadriel je ubytuje v Caras Galadhonu a skřeti je pronásledují přes celou Divočinu; ti se opravdu dostali do pořádné bouřky. Doufám, že ji přestojí!“

„A co vy?“ zeptal se Smíšek.

„Húm, hm, já si s Velkými válkami zatím nedělal hlavu,“ řekl Stromovous. „Většinou se týkají elfů a lidí. To je záležitost čarodějů: čarodějové si pořád dělají starosti o budoucnost. Já se nerad rozčiluji kvůli budoucnosti. Nejsem tak docela na ničí *straně*, protože nikdo není tak docela na mé *straně*, jestli mi rozumíte: nikdo nedbá o lesy tak jako já, ani dnešní elfové. Ale přece jen mám elfy raději než ostatní: elfové nás kdysi vyléčili z němoty, a to byl velký dar, na který se nedá zapomenout, i když se od té doby naše cesty rozešly. A jsou taky věci, na jejichž straně vůbec nejsem; jsem úplně proti nim: tihle - *burárum*“ (opět v něm hluboce zahřímalo odporem) - „tihle skřeti a jejich pánové.

Míval jsem starost, když na Temném hvozdu ležel stín, ale když se odstěhoval do Mordoru, nějaký čas jsem se nerozčiloval; Mordor je hodně daleko. Zdá se ovšem, že vítr teď pořád vane od východu a možná přijde čas a všechny lesy uschnou. Starý ent nemůže bouři nijak zadržet, musí ji přestát, nebo se zlomit.

Ale ten Saruman! Saruman je soused; toho nemohu přehlédnout. Asi budu muset něco udělat. Poslední dobou jsem často uvažoval, co bych měl udělat se Sarumanem.“

„Kdo je Saruman?“ zeptal se Pipin. „Víte něco o jeho minulosti?“

„Saruman je čaroděj,“ odpověděl Stromovous. „Víc vám nemohu říct. Neznám minulost a původ čarodějů. Objevili se po tom, co velké lodě připluly přes Moře; ale jestli přijeli na lodích, to já nevím. Myslím, že Sarumana mezi nimi pokládali za velkého. Před nějakým časem - vy byste řekli před hodně dlouhým časem - přestal putovat a starat se o záležitosti lidí a elfů a usadil se v Angrenostu čili v Železném pasu, jak mu říkají Rohanští. Ze začátku byl velmi zticha, ale jeho věhlas začal růst. Vyvolili ho prý, aby byl hlavou Bílé rady, ale to nedopadlo nejlíp. Rád bych věděl, jestli se už tehdy Saruman neobracel k zlému. Ale aspoň neutlačoval sousedy. Mluvíval jsem s ním. Bývaly časy, kdy se pořád procházel po mém lese. Býval tenkrát zdvořilý, vždycky mě žádal o dovolení (aspoň když mě potkal) a

vždycky rád poslouchal. Řekl jsem mu spoustu věcí, na které by sám nikdy nepřišel, nikdy mi ale neoplatil stejným. Nevzpomínám si, že by mi byl vůbec někdy něco řekl. A takový byl čím dál víc; jeho obličej, jak si na něj vzpomínám, se začal podobat oknům v kamenné zdi: oknům s okenicemi.

Myslím, že teď už vím, oč mu jde. Chce se stát mocí. Myslí mu to v kovu a v kolečkách, nezáleží mu na věcech, které rostou, leda když mu právě mohou posloužit. A teď je jasné, že je to černý zrádce. Dal se dohromady s těmi ohavnými skřety. Brr, húm! A ještě hůř: něco s nimi provedl. Něco nebezpečného. Vždyť ti Železní jsou podobní spíš zlým lidem. Znakem zlých věcí, které vzešly z Velké tmy, je to, že nesnášejí slunce; ale Sarumanovi skřeti je snášejí, i když je nenávidí. Co to asi udělal! Jsou to lidé, které zkazil, anebo zkřížil skřety a lidi? To by bylo černé zlo!“

Stromovous chviličku hřímal, jako když pronáší nějaké hluboké podzemní entí zlořečení. „Už je to chvíli, co jsem se začal divit, jak se skřeti opovažují tak volně procházet mými lesy,“ pokračoval. „Až poslední dobou jsem uhodl, že je to Sarumanova vina a že kdysi vyzvídal, kudy vedou cesty, a odhaloval má tajemství. Dnes tady on a ty jeho obludy dělají škody. Dole na okrajích kácejí stromy - dobré stromy. Některé stromy jenom podetnou a nechají shnít - to je skřetí zlomyslnost; ale většinu rozštípou a odtáhnou jako palivo pro ohně Orthanku. V dnešní době ze Železného pasu pořád stoupá dým.

Zatracený chlap, kořeny a větve! Kolik z těch stromů byli moji přátelé, stvoření, která jsem znal od oříšku a od žaludu; spousta jich mluvila vlastními hlasy, a ty jsou teď navždycky pryč. A tam, kde zpívaly háje, je dnes spoušť pařezů a ostružiní. Zahálel jsem. Nechával jsem si věci proklouzávat mezi prsty. To se musí zarazit!“

Stromovous se trhnutím zvedl ze svého lůžka, vstal a bouchl rukou do stolu. Nádoby světla se zachvěly a vyslaly vodotrysky ohně. V očích mu zaplály zelené ohníčky a vous se mu zježil jako velikánské koště.

„Já to zarazím!“ burácel. „A vy půjdete se mnou. Třeba mi můžete pomoci. Tím pomůžete i svým přátelům; jestli totiž Sarumana nezarazíme, Rohan a Gondor budou mít kromě nepřítele před sebou i nepřítele v zádech. Naše cesty vedou společně - do Železného pasu!“

„Půjdeme s vámi,“ řekl Smíšek. „Uděláme, co budeme moci.“

„Ano," řekl Pipin. „Rád bych viděl pád Bílé ruky. Rád bych byl při tom, i kdybych nemohl být k velkému užitku. Nikdy nezapomenu na Uglúka a na cestu přes Rohan."

„Dobrá, dobrá!" řekl Stromovous. „Ale promluvil jsem ukvapeně. Nesmíme se ukvapit. Musím se zchladit a přemýšlet; je totiž snazší křičet *zarazím* než to udělat."

Odkráčel ke vchodu a chvíli stál v dešti padajícího pramínku. Pak se zasmál a otřepal se, a kamkoli z něho kapky třpytivě dopadly na zem, zablyštěly se jako červené a zelené jiskřičky. Vrátil se, položil se zpátky na lůžko a mlčel. Po nějaké chvíli zaslechli hobiti, jak si opět mumlá. Jako by počítal na prstech. „Fangorn, Finglas, Fladrif, tak, tak," vzdechl. „Bída je, že nás zbylo tak málo," obrátil se k hobitům. „Z prvních entů, kteří chodili po lesích, než přišla Tma, jsme zbyli jenom tři: já, Fangorn, a Finglas a Fladrif - když řeknu jejich elfská jména; můžete jim třeba říkat Listovlas a Korkož, jestli se vám to líbí víc. A z nás tří nejsou Listovlas a Korkož na tuhle věc příliš k užitku. Listovlas začal být ospalý a dalo by se říct, že zestromovatěl: zvykl si celé léto postávat o samotě a napůl dřímat někde na louce, až po kolena v trávě. Celý obrostl listnatými vlasy. V zimě se budíval, ale poslední dobou je tak ospalý, že už ani tehdy nechodí. Korkož žil na horských svazích západně od Železného pasu. Tam se děly hrozné věci. Zranili ho skřeti a spousta jeho lidu a jeho pastýřů stromů byla povražděna a zničena. Odešel na vysočinu mezi své nejmilejší břízy a nechce sestoupit. Ale přece jen bych asi dal dohromady slušnou řádku našich mladých - jestli dokážu, aby pochopili, jak je toho třeba; jestli je dokážu vzburcovat. My nejsme ukvapený národ. Škoda že je nás tak málo!"

„Proč je vás tak málo, když v téhle zemi žijete tak dlouho?" optal se Pipin. „Umřelo vás hodně?"

„Kdepak!" řekl Stromovous. „Žádný neumřel zevnitř, aby se tak řeklo. Někteří za ty roky padli zlou náhodou, to víte; a víc jich zestromovatělo. Ale nikdy nás nebylo mnoho a nerozmnožili jsme se. Už strašně dlouhé věky nebyla žádná enťata - totiž děti. Víte, ztratili jsme entky."

„To je ale smutné!" řekl Pipin. „Jak to, že všechny pomřely?"

„Ony *nepomřely*!" řekl Stromovous. „Vůbec jsem neřekl, že *pomřely*. Ztratili jsme je, říkal jsem." Vzdychl. „Myslel jsem, že to všichni vědí. O tom, jak enti pátrají po entkách, se zpívalo mezi elfy a

lidmi od Temného hvozdu po Gondor. Nemohlo se na to úplně zapomenout.“

„Víte, ony ty písně asi nedospěly na západ přes Hory do Kraje,“ řekl Smíšek. „Neřekl byste nám o tom víc, nebo nezazpíval byste nám nějakou tu píseň?“

„To udělám,“ řekl Stromovous, očividně potěšen prosbou. „Ale nemohu to vypravovat pořádně, jen v krátkosti a pak musím skončit rozhovor a zítra musíme svolat radu. Čeká nás práce a možná že se i vydáme na cestu.“

„Je to celkem zvláštní a smutný příběh,“ pokračoval po odmlce. „Když byl svět mladý a lesy divoké a širé, enti a entky - a byly to tenkrát entí panenky! Jak líbezná byla Fimbrethil, lehkonohý Prouteček, za dnů našeho mládí! - chodili spolu a bydleli spolu. Naše srdce však nerostla dál stejným směrem: enti si na světě zamilovali to, s čím se setkávali, a entky vymýšlely jiné věci; enti totiž milovali veliké stromy a divoké lesy a stráně vysokých kopců a pili z horských potoků a jedli jen to ovoce, které jim stromy setřásly do cesty, a učili se od elfů a rozmlouvali se stromy. Entky se ale věnovaly menším stromům a slunečným loukám, kam lesy nedokročily; v houští spatřily trnky a divoké jabloně a zjara kvetoucí třešně, v létě u vody zelené bylinky a na podzim trávy vysemeňující se v polích. Neměly touhu s věcmi mluvit; přály si však, aby je slyšely a poslouchaly. Entky jim nařídily růst tak, jak si přály ony, a nést listy a plody, jaké se líbily jim; entky si totiž přály mít pořádek, hojnost a pokoj. (Tím myslely, že má všechno zůstat tam, kde to zasadily.) Tak si entky vytvořily zahrady a žily v nich. Ale my enti jsme chodili na toulky a do zahrad jsme přicházeli jen občas. Potom na Sever přišla Tma a entky překročily Velkou řeku a vytvořily nové zahrady a obdělaly nová pole a my je vídali ještě méně. Když byla Tma svržena, země entek bohatě rozkvetla a jejich pole byla plná obilí. Mnozí lidé se naučili umění entek a velmi je ctili; my jsme pro ně byli jen pohádka, tajemství v srdci lesů. Přesto jsme tady pořád, kdežto zahrady entek zpustly: lidé jim teď říkají Hnědé země.

Vzpomínám si, že kdysi dávno - když právě Sauron válčil s Muži z Moře - jsem zatoužil zase jednou vidět Fimbrethil. Když jsem ji naposled viděl, byla v mých očích pořád překrásná, i když se entí panence moc nepodobala. Entky se totiž shrbily a opálily namáhavou prací; vlasy jim slunce vypražilo do barvy zralého obilí a tváře měly jako

červená jablíčka. Oči ale pořád měly jako náš lid. Překročili jsme Anduinu a přišli do jejich země. Našli jsme však poušť: všechno bylo vypálené a vyrvané z kořenů, protože tudy prošla válka. Entky tam nebyly. Dlouho jsme volali, dlouho jsme hledali a ptali se každého, koho jsme potkali, kam entky odešly. Někdo říkal, že je nikdy neviděl, někdo říkal, že je viděl odcházet na západ, někdo na východ a jiný na jih. Ať jsme šli kamkoli, nikdy jsme je nenašli. Hluboká byla naše bolest. Jenomže divoký les volal a my jsme se do něj vrátili. Mnoho let jsme vycházeli hledat entky; putovali jsme široko daleko a volali jejich krásná jména. Jak plynul čas, chodili jsme stále vzácněji a ne tak daleko. A teď už jsou pro nás entky jenom vzpomínka a vousy máme dlouhatánské a šedivé. Elfové složili spoustu písní o entím hledání a některé přešly do lidských jazyků. My jsme ale o tom žádné písně neskládali. Stačilo nám prozpěvovat jejich krásná jména, když jsme na entky vzpomínali. Věříme, že se snad v budoucnosti zase shledáme a někde možná najdeme zemi, kde bychom mohli žít spolu a byli bychom všichni spokojení. Předpovídá se však, že to bude, teprve až ztratíme všechno, co dnes máme. A je docela dobře možné, že se ten čas konečně přiblížil. Jestliže Sauron zastara ničil zahrady, dnes se zdá, že Nepřítel spálí všechny lesy.

Bývala o tom elfská písnička, aspoň já ji tak chápu. Zpívala se po celém toku Velké řeky. Entí píseň to ale nikdy nebyla, na to nezapomeňte: entsky by byla náramně dlouhá! Známe ji ovšem nazpaměť a občas si ji zpíváme. Ve vašem jazyce zní takhle:

ENT: *Když zjara buky vyraší a míza stoupá kmenem,*
když svítí lesní potůček a k větru stojíš čelem,
když dlouhým krokem, plným dechem zdravým vzduchem jdem,
přijď ke mně zpět, přijď ke mně zpět, vždyť já mám krásnou zem!

ENTKA: *Když jarem raší zahrada a roste obilí,*
když květy jako lesklý sníh nám sady obílí,
když zem i vzduch se rozvoní deštěm se sluncem,
já zůstanu, já nepůjdu, vždyť já mám krásnou zem!

ENT: *Když léto zemi zalehne svým zlatým polednem,*
pod listovou spavou střechou stromy sní svůj sen,
když lesní síně chladivé ve větru ševelí,

přijď ke mně zpět, přijď ke mně zpět, má zem je nejlepší!

ENTKA: *Když slunce hřeje, jablka a hrušky vypéká,*
když sláma zlátne, bělá klas a žeň už nečeká,
když kane med a zraje plod a hnědne ořeší,
já na slunci tu zůstanu, má zem je nejlepší!

ENT: K*dyž přijde zima divoká a stromy zahubí,*
když padne les a černá noc den bledý pohltí,
když od východu pofičí a liják bude lít,
budu tě hledat, budu volat, za tebou chci jít!

ENTKA: *Když zima píseň umoří a padne černá tma,*
zlomí se větev neplodná a skončí práce má,
vyhlížet budu, čekat budu, až mi přijdeš vstříc,
pak nelítostným deštěm spolu odejdeme pryč.

OBA: *Společně půjdem na západ studenou končinou*
a daleko snad najdem zem, kde srdce spočinou.

Stromovous dozpíval. „Tady to máte," řekl. „Je elfská, jak jinak: lehkovážná, rychlá a hned odbytá. Řekl bych, že je docela pěkná. Enti by ale o sobě mohli říct víc, kdyby měli čas! Teď si ale stoupnu a trochu se prospím. Kam se postavíte vy?"

„My si obyčejně na spaní leháme," řekl Smíšek. „Tady nám bude docela dobře."

„Vy si na spaní leháte!" řekl Stromovous. „Ale ovšemže! Hm, húm, zapomínám: když jsem zpíval, vrátil jsem se do starých časů a skoro se mi zdálo, že mluvím s malými enťaty. Tak to si můžete lehnout do postele. Já si stoupnu do deště. Dobrou noc!"

Smíšek a Pipin se vyškrábali na postel a stulili se do měkké trávy s kapradím. Byla čerstvá a sladce voněla a hřála. Světla zhasla a záře stromů pobledla; bylo však vidět starého Stromovouse, jak stojí nehybně s pažemi zdviženými nad hlavou venku pod obloukem. Jasné hvězdy hleděly z nebe a prosvětlovaly padající vodu, která se mu rozlévala po prstech, po hlavě, a kapala, kapala mu stovkami stříbrných kapek k nohám. Hobiti poslouchali cinkání kapek, až usnuli.

Když se probudili, do velikého nádvoří svítilo chladné slunce a dopadalo i na podlahu výklenku. Vysoko nad hlavou hnal ostrý východní vítr cáry oblaků. Stromovouse nebylo vidět; když se ale Smíšek a Pipin koupali v nádržce u oblouku, zaslechli ho pobrukovat a prozpěvovat na pěšině mezi stromy.

„Hú! Hoho! Dobré jitro, Smíšku a Pipine!“ zaburácel, když je spatřil. „Spíte dlouho. Už jsem dnes ušel pěkných pár set rázů. Teď se napijeme a půjdeme na entí sraz.“

Nalil jim plné misky z kamenného džbánu, ale z jiného. Nechutnalo to stejně jako včera večer: bylo to zemitější a hutnější, vydatnější, aby se tak řeklo, a víc se to podobalo jídlu. Hobiti pili, seděli přitom na kraji postele a uždibovali kousíčky elfích oplatek. (Spíš proto, že měli pocit, že jíst se při snídani patří, než že by měli hlad.) Stromovous zatím stál, pobrukoval si entsky nebo elfsky nebo nějakým neznámým jazykem a vzhlížel k obloze.

„Kde je entí sráz?“ odvážil se zeptat Pipin.

„Hú? Entí sráz?“ obrátil se Stromovous. „To není místo, to je setkání entů - sraz - a to se dnes často nestává. Ale dost jsem jich přemluvil. Slíbili, že přijdou. Sejdeme se tam, kde jsme se scházívali vždycky: lidi tomu říkají Zarostlý důl. Je to kus na jih odtud. Musíme tam být před polednem.“

Zanedlouho vyrazili. Stromovous nesl hobity pod paží jako včera. U vchodu do nádvoří se obrátil vpravo, překročil říčku a rázoval k jihu po úpatí hrbolatých svahů, kde stromy rostly jen řídce. Nad nimi viděli hobiti houštiny bříz a jeřábů a dál se zvedaly tmavé borové lesy. Stromovous brzy od kopců trochu odbočil a vrhl se do hlubokých hájů, kde byly stromy větší, vyšší a tlustší, než jaké kdy hobiti viděli. Chvíli měli mdlý pocit, že se dusí, jako když se poprvé odvážili do Fangornu, brzy to však přešlo. Stromovous s nimi nemluvil. Hučel si hluboce a zamyšleně, Smíšek a Pipin však nezachytili žádná opravdová slova: znělo to jako *bum, bum, rumbum, bura bum, dára bum, dum, dára bum*, a tak pořád, jen tónina a rytmus se ustavičně měnily. Tu a tam měli dojem, že slyší odpověď, zahučení nebo chvějivý zvuk, které jako by vycházely ze země nebo z větví nad hlavami, anebo možná z kmenů stromů. Stromovous se však nezastavoval a neotáčel hlavu.

Šli už hodně dlouho - Pipin se pokoušel počítat „entí rázy“, ale nepodařilo se mu to; někde u tří tisíc se spletl - když začal Stromovous zvolňovat tempo. Najednou se zarazil, postavil hobity na zem a přilo-

žil si svinuté dlaně k ústům, takže vznikla dutá trouba; pak do nich zadul nebo zavolal. Lesy se rozhlehlo mohutné *húm, hom* jako hluboký roh a ozvěna je nesla mezi stromy. Z dálky dolehlo z různých směrů podobné *húm, hom, húm*, které nebylo ozvěnou, ale odpovědí.

Teď si Stromovous vysadil Smíška a Pipina na ramena a rázoval dál. Co chvíli vysílal další troubení a pokaždé se odpovědi ozvaly stále hlasitěji a blíž. Tak nakonec přišli k něčemu, co vypadalo jako neprostupná zeď stále zelených stromů, stromů, jaké ještě hobiti neviděli. Větvily se rovnou od kořenů, byly hustě obrostlé tmavými lesklými listy jako nepichlavé cesmíny a hojně nesly tuhé stojaté květní stvoly s velikými svítivě olivovými poupaty.

Stromovous zahnul vlevo podél tohoto obrovského živého plotu a několika rázy došel k úzkému průchodu. Procházela jím vyšlapaná stezka a prudce se svažovala dlouhou příkrou strání. Hobiti viděli, že sestupují do velikého dolu, skoro tak okrouhlého jako mísa. Byl velmi široký a hluboký a okraj měl lemován oním vysokým tmavozeleným živým plotem. Vevnitř byl rovný a travnatý a nerostly v něm žádné stromy s výjimkou tří velice vysokých a krásných stříbrných bříz na dně mísy. Do dolu vedly ještě dvě pěšiny: ze západu a z východu.

Několik entů už tam bylo. Další přicházeli po druhých pěšinách a několik jich šlo za Stromovousem. Když se blížili, hobiti jen zírali. Očekávali, že uvidí nějaké tvory tak podobné Stromovousovi, jako je jeden hobit podobný druhému (alespoň v očích cizince); a velice je překvapilo, že tomu tak vůbec není. Enti se od sebe lišili, jako se od sebe liší stromy: některé tak, jako se liší dva stromy stejného druhu, ale docela jiného růstu a původu, a jiné se lišily jako jeden druh stromu od jiného, jako bříza od buku, dub od jedle. Bylo tam několik postarších entů, vousatých a uzlovatých jako zdravé, ale věkovité stromy (žádný ovšem nevypadal tak věkovitě jako Stromovous), a byli tam vysocí silní enti s lehkými údy a hladkou kůží připomínající lesní stromy v nejlepších letech; nebyli tam však žádní mladí enti, žádné semenáčky. Celkem jich na rozlehlé travnaté půdě dolu stály asi dva tucty a ještě jednou tolik jich přicházelo.

Zprvu zarazila Smíška a Pipina především různorodost: kolik viděli tvarů a barev, rozdílů v objemu a výšce a délce nohou a paží a v počtu prstů na rukou a nohou (od tří do devíti podle libosti). Pár vypadalo trochu jako ze Stromovousovy rodiny. Připomínali buky nebo duby. Byly tu však i jiné druhy. Někteří připomínali kaštany: měli

hnědou kůži a veliké ruce s roztaženými prsty a krátké tlusté nohy; jiní připomínali jasany: byli vysocí, rovní a šedí, s mnohoprstýma rukama a dlouhýma nohama; někteří zase jedle (ti nejurostlejší) a jiní břízy, jeřáby, a lípy. Když se však všichni enti shromáždili kolem Stromovouse s lehce skloněnými hlavami, šeptali svými pomalými melodickými hlasy a dlouze a pozorně si prohlíželi cizince, tehdy hobit viděli, že jsou všichni z jednoho rodu a mají stejné oči: ne všichni tak staré a tak hluboké jako Stromovous, ale všichni se stejně pomalým, vytrvalým, přemýšlivým výrazem a se stejnou zelenou jiskřičkou.

Jakmile se všichni sebrali do širokého kruhu kolem Stromovouse, rozpředl se vlastní nesrozumitelný hovor. Enti začali pomalu mručet: připojovali se jeden po druhém, až všichni společně prozpěvovali v dlouhém stoupavém a klesavém rytmu; tu zazvučel hlasitěji na jedné straně, tu utichal a zvedal se dunivě na druhé straně kruhu. Ačkoli Pipin nepochytil a nepochopil ani jediné slovo - soudil, že jazyk je entština - zprvu se mu ten zvuk velice příjemně poslouchal; postupně však jeho pozornost kolísala. Po dlouhém čase (a nezdálo se, že by zpěv nějak slábl) ho začalo napadat, jestli se už dostali přes *Dobré jitro*, když je entština takový „neukvapený“ jazyk, a bude-li Stromovous vyvolávat přítomné, kolik dní asi potrvá, než přezpívají všechna svá jména. „Rád bych věděl, jak se entsky řekne *ano* a *ne*,“ pomyslel si. Zívl.

Stromovous si ho byl okamžitě vědom. „*Hm, ha, hej*, Pipinku!“ řekl. Všichni ostatní enti přestali prozpěvovat. „Já zapomněl, že jste ukvapený nárůdek, a v každém případě je úmorné poslouchat řeč, které nerozumíte. Můžete slézt. Řekl jsem celému srazu vaše jména, viděli vás a shodli se, že nejste skřeti a že bude třeba do starých seznamů vložit nový verš. Dál jsme se ještě nedostali, ale na entí sraz je to rychlá práce. Máte-li chuť, můžete se Smíškem obejít důl. Tamhle v severním břehu je pramen dobré vody, jestli se potřebujete osvěžit. Ještě si musíme něco říct, než sraz doopravdy začne. Přijdu se na vás podívat a řeknu vám, jak to jde.“

Sundal hobity. Než odešli, hluboce se poklonili. Tento čin zřejmě enty velice pobavil, pokud se dalo soudit z tónu jejich mručení a z jiskřiček v očích; brzy se však vrátili zpět k vlastním záležitostem. Smíšek a Pipin vylezli po pěšince, která přicházela od západu, a vyhlédli otvorem ve vzrostlém živém plotě. Od ústí dolu se zvedaly dlouhé zalesněné svahy a kus za nimi, nad jedlemi nejvyššího hřebe-

nu, čněl ostrý a bílý vrcholek vysoké hory. Vlevo na jihu viděli les, jak se dole ztrácí v šedé dálavě. Tam kdesi zeleně prosvítalo něco, o čem Smíšek hádal, že to jsou rohanské pláně.

„Kdepak je asi Železný pas?“ řekl Pipin.

„Nevím tak docela, kde jsme,“ řekl Smíšek, „ten štít je ale nejspíš Methedras, a pokud si vzpomínám, kruh Železného pasu leží v hluboké rozsedlině, kde se na konci hory větví. Asi bude dole za tím vysokým hřebenem. Jako by tam nalevo od štítu byl kouř nebo opar, nezdá se ti?“

„Jak Železný pas vypadá?“ řekl Pipin. „Rád bych věděl, co s ním vlastně enti mohou udělat.“

„Já taky,“ řekl Smíšek. „Železný pas je ale myslím kruh skal nebo pahorků s plošinou uvnitř a uprostřed je ostrůvek nebo skalní suk, kterému se říká Orthank. Saruman má na něm věž. V okolní stěně je brána, možná víc než jedna, a myslím, že jí protéká říčka; přichází z hor a teče přes Rohanskou bránu. Nepřipadá mi, že by si enti s takovým místem jen tak poradili. Ale mám z těch entů takový zvláštní pocit; víš, zdá se mi, že nejsou tak mírumilovní a tak legrační, jak vypadají. Zdají se pomalí, podivínští a trpěliví, skoro smutní; přesto mám pocit, že se *dají* vyburcovat. Jestli k tomu dojde, radši bych nebyl na opačné straně.“

„Ano!“ řekl Pipin. „Já ti rozumím. Mohl by to být stejný rozdíl jako mezi starou krávou, která leží a spokojeně si přežvykuje, a útočícím býkem; a ta změna by mohla přijít rychle. Rád bych věděl, jestli je Stromovous vyburcuje. Určitě to chce zkusit. Ale oni se dávají burcovat neradi. Stromovous se včera večer vyburcoval sám a pak to zase zavřel v sobě.“

Hobiti se obrátili zpět. Hlasy entů stále stoupaly a klesaly v jejich sněmu. Slunce už vystoupilo tak vysoko, že nahlíželo přes vysoký živý plot. Lesklo se v korunách bříz a osvětlovalo severní stranu dolu chladným žlutým světlem. Tam spatřili tryskat třpytivý pramínek. Šli po okraji zelené mísy podle stále zelených keřů - bylo příjemné cítit zase pod prsty chladivou trávu a nemít naspěch - a pak slezli k prýštivé vodě. Trochu se napili čistými, chladnými, ostrými doušky a usadili se na mechovatý kámen. Pozorovali sluneční skvrny na trávě a stíny plujících oblaků, jak přecházejí po podlaze dolu. Mručení entů pokračovalo. Bylo to velice zvláštní místo, odlehlé, vzdálené jejich světu a

všemu, co se jim kdy přihodilo. Přepadl je veliký stesk po tvářích a hlasech jejich druhů, zejména po Frodovi a Samovi, a po Chodci.

Konečně se entí hlasy odmlčely; vzhlédli a spatřili, že k nim přichází Stromovous a po jeho boku ještě jeden ent.

„Hm, húm, tady mě zas máte," řekl Stromovous. „Už vás to omrzelo a jste netrpěliví, ne? Hm? Víte, asi ještě nesmíte ztrácet trpělivost. Skončili jsme první jednání, musím ale všechno ještě jednou vysvětlit těm, kteří žijí kus cesty odtud, daleko od Železného pasu, a těm, ke kterým jsem se před srazem nedostal, a potom budeme muset rozhodnout, co uděláme. Rozhodování ovšem entům netrvá tak dlouho jako probírání všech skutečností a událostí, které se při rozhodování musejí brát v úvahu. Nemá ovšem smysl zapírat, že si tu ještě pobudeme; nejspíš pár dní. Přivedl jsem vám tedy společníka. Má tady poblíž entí dům. Elfsky se jmenuje Bregalad. Říká, že se už rozhodl a nepotřebuje zůstávat na srazu. Hm, hm, je z nás entů asi nejblíž tomu, čemu se říká ukvapenec. Měli byste si rozumět. Sbohem!" Stromovous se otočil a opustil je.

Bregalad chvíli stál a vážně si hobity prohlížel a oni se dívali na něho a byli zvědaví, kdy se projeví nějaké známky „ukvapenosti". Byl vysoký a vypadal jako jeden z mladších entů; na pažích a nohou měl hladkou svítivou kůži, rty měl červené a vlasy šedozelené. Uměl se ohýbat a pohupovat jako štíhlý strom ve větru. Konečně promluvil a jeho hlas byl sice zvučný, ale vyšší a jasnější než Stromovousův.

„Ha, hm, přátelé, pojďme se projít!" řekl. „Jsem Bregalad, to je ve vaší řeči Řeřábek. Ale to je samozřejmě jenom přezdívka. Pokládají mě za ukvapence od té doby, co jsem jednomu staršímu entovi řekl *ano*, než dokončil otázku. A také piju rychle a odcházím, zatímco jiní si teprve máčejí vousy. Pojďte za mnou!"

Natáhl dolů pěkně utvářené paže a podal hobitům po dlouhoprsté ruce. Celý den se s ním procházeli po lese se zpěvem a smíchem; Řeřábek se totiž často smál. Smál se, když z mraků vyšlo slunce, smál se, když potkali potůček nebo pramen: to se shýbal a šplíchal si na hlavu a na nohy vodu; někdy se smál nějakému zvuku či šepotu ve stromech. Kdykoli spatřil jeřáb, zastavil se na chvíli s rozpřaženými pažemi a zpíval, a když zpíval, pohupoval se.

Když padla noc, zavedl je do svého entího domu: byl to jen mechem obrostlý kámen zasazený v drnu pod zelenou stráňkou. Kruhem kolem něho rostly jeřáby a byla tam voda (jako ve všech entích do-

mech) - pramínek bublající ze stráňky. Chvíli si povídali, zatímco na les padala tma. Nedaleko bylo stále slyšet hlasy entího srazu; nyní však měly hlubší a méně volný zvuk a co chvíli se nějaký mocný hlas pozvedl vysokou zrychlenou hudbou, zatímco ostatní utichaly. Bregalad však vedle nich tiše hovořil jejich vlastním jazykem, téměř šeptem; dozvěděli se, že patří ke Korkožovu lidu a že země, kde žili, byla popleněna. To hobitům docela stačilo jako vysvětlení jeho „ukvapenosti“, přinejmenším v záležitosti skřetů.

„Doma jsem míval jeřáby,“ říkal Bregalad tiše a smutně, „jeřáby, které kořenily, když jsem byl enťátko, před mnoha, mnoha lety v pokojném světě. Nejstarší zasázeli enti, protože chtěli potěšit entky; ty se však na ně podívaly, usmály se a řekly, že vědí o bělostnějších květech a o bohatších plodech. Pro mne ale v celém tom plemeni, v celém národě Růže, nejsou žádné stromy tak krásné jako ony. A ty stromy rostly a rostly, až se jejich stín podobal zeleným síním, a červené bobule na podzim těžkly a byly krásné a podivuhodné. Ptáci se tam slétali v hejnech. Mám ptáky rád, i když štěbetají, a jeřáb má plodů nazbyt. Ptáci ale začali být nepřátelští a hltaví, rvali stromy a shazovali plody a nejedli je. Pak přišli skřeti se sekyrami a pokáceli mé stromy. Přišel jsem a volal jsem je jejich dlouhými jmény, ale ani se nezachvěly; neslyšely a neodpovídaly: ležely mrtvé.

Orofarnë, Lassemisto, Carnimírië!
Jeřábe krásný, tvoje vlasy zdobil bílý květ!
Můj jeřábe, jak svítil jsi, když létem voněl svět!
Tvůj kmen tak čistý, lehké listí, chladivý tvůj hlas,
a na hlavě tak zlatavě ti tkvěla koruna!
Jeřábe padlý, listy zvadly, mrtev jsi a dál nic:
haluze trčí, hlas tvůj mlčí, neozve se víc.
Orofarnë, Lassemisto, Carnimírië!“

Hobiti usínali za tichého zpěvu Bregaladova, kterým jako by v mnoha jazycích naříkal nad pádem stromů, které miloval.

I druhý den strávili v jeho společnosti, ale nevzdalovali se od jeho „domu“. Většinu času proseděli mlčky v podstřeší břehu. Vítr se totiž ochladil, mraky zhoustly a zešedly; slunce skoro nevysvitlo a v dálce pořád stoupaly a klesaly hlasy entů na srazu, chvílemi hlasitě a mocně, chvílemi tiše a tesklivě, chvílemi zrychleně, chvílemi zvolna a vážně

jako žalozpěv. Přišla druhá noc a enti ještě drželi sněm pod spěchajícími mraky a probleskujícími hvězdami.

Vzešel třetí den, ponurý a větrný. Za východu slunce se entí hlasy zvedly velikým hlaholem a pak opět utichly. Dopoledne uplývalo, vítr ustal a vzduch byl těžký očekáváním. Hobiti viděli, že Bregalad teď napjatě poslouchá, ačkoli k nim do dolíku k entímu domu zaléhal zvuk srazu jen slabě.

Přišlo odpoledne a slunce směřující na západ k horám vysílalo trhlinami a skulinami v mracích dlouhé žluté paprsky. Náhle si uvědomili, že všechno ztichlo: les stál a naslouchal mlčky. Samozřejmě, to zmlkly entí hlasy. Co to znamenalo? Bregalad stál vzpřímeně a napjatě a vyhlížel na sever k Zarostlému dolu.

Pak jako drtivý úder zahučel mocný řev: *rá-hum-rá*. Stromy se zatřásly a ohnuly, jako by do nich udeřil závan vichru. Nová odmlka, a pak zazněla pochodová hudba jako slavnostní bubnování a nad rachotivými údery a duněním vytryskly vysoké a silné hlasy.

My jdem, my jdem, a bubne, duň: ta-run, da-run, da-run, da-rum!

Enti přicházeli; blíže a blíž a hlasitěji stoupala jejich píseň:

My jdem, my jdem, jen trub a duň: ta rúna, rúna, rúna, rum!

Bregalad zvedl hobity a vykročil z domu.
Zanedlouho viděli, jak se blíží pochodující zástup; enti rázovali dlouhatánskými kroky po svahu k nim, Stromovous v čele a za ním asi padesát následovníků: šli ve dvojicích, drželi krok a do taktu tloukli rukama do boků; zblízka bylo vidět, jak jim blýskají a jiskří oči.

„Húm, hom! Konečně jdem, všichni jdem!“ zvolal Stromovous, když spatřil Bregalada a hobity. „Pojďte, připojte se k srazu! Jsme na cestě. Jsme na cestě do Železného pasu!“

„Do Železného pasu!“ zvolali enti mnoha hlasy.

„Do Železného pasu!“

Ať chrání jej kruh kamenný, do Železného pasu jdem,
ať silný je a tvrdý je a těžký jako černá zem,
my jdem, my jdem, my válčit jdem, my kamennou hráz rozbijem,
vždyť hoří větev, hoří kmen a hučí pec - my válčit jdem!

Jdem na tu zemi ponurou, ať bubny duní, přijde soud;
na Železný pas přijde soud!
My jdem a s námi přijde soud!

Tak zpívali, když pochodovali k jihu.
Bregalad se svítícíma očima skočil do řady vedle Stromovouse. Starý ent si vzal hobity zpátky a posadil si je opět na ramena, a tak se vezli pyšně v čele zpívající družiny, srdce jim bušila a zvedali hlavy. Očekávali sice, že se časem začne něco dít, teď však byli proměnou entů ohromeni. Bylo to, jako když povodeň náhle protrhne hráz, která ji dlouho zadržovala.

„Tak se enti přece jen rozhodli docela rychle, viďte?“ odvážil se říci Pipin po chvilce, když se zpěv na okamžik odmlčel a bylo slyšet jen údery rukou a nohou.

„Rychle?“ řekl Stromovous. „Húm! To ano. Rychleji, než jsem čekal. Tak vyburcované jsem je opravdu neviděl už pěkných pár věků. My enti se nedáme rádi vyburcovat, a nikdy se nevyburcujeme, dokud není jasné, že našim stromům a našim životům hrozí velké nebezpečí. To se tu v Lese nestalo od válek mezi Sauronem a Muži z Moře. Rozhněvalo nás, co provádějí skřeti, to svévolné kácení - *rárum* -, když nemají ani tu ubohou výmluvu, že potřebují živit ohně; a taky zrada souseda, který nám měl pomáhat. Čarodějové by měli mít lepší rozum; a taky ho mají. Pro takovouhle zradu není ani v entském, ani v elfím, ani v lidském jazyce dost strašná kletba. Pryč se Sarumanem!“

„Opravdu rozbijete kamennou hráz Železného pasu?“ ptal se Smíšek.

„Ho, hm, no, víš, mohli bychom! Vy možná nevíte, jak jsme silní. Slyšeli jste snad o skalních obrech? Ti jsou náramně silní. Ale zlobři jsou jen napodobeniny, které Nepřítel vyrobil za Velké tmy na posměch elfům. My jsme silnější než zlobři. My jsme stvořeni z kostí země. Dokážeme rozštípnout kámen jako kořeny stromů, jenže rychleji, mnohem, mnohem rychleji, když nás něco pobouří! Jestli nás nepokácejí nebo nezničí ohněm a nerozmetají nějakým kouzlem, dokázali bychom rozštípat Železný pas na kousíčky a rozlámat jeho zdi v trosky.“

„Saruman se vás ale bude snažit zarazit, ne?“

„Hm, ach, to ano. Já na to nezapomněl. Dokonce jsem na to myslel hodně dlouho. Ale víte, spousta entů je o řadu stromových životů

mladší než já. Teď jsou všichni vyburcovaní a myslí jen na jedno: jak rozbijí Železný pas. Ale zanedlouho začnou přemýšlet; trochu vychladnou, až budou pít večerní nápoj. To budeme mít žízeň! Jen ať pochodují a zpívají! Máme před sebou dlouhou cestu a bude dost času na přemýšlení. Důležité je, že jsme se vypravili.“

Stromovous pochodoval dál a chvíli zpíval s ostatními. Po čase však jeho zpěv opět přešel v mručení a pak umlkl. Pipin viděl, jak se mu vraští a krčí prastaré čelo. Konečně vzhlédl a Pipin mu v očích uviděl smutek; smutek, ale ne neštěstí. Bylo v nich světlo, jako by zelený plamen sestoupil hlouběji do temných studnic jeho myšlenek.

„Samozřejmě je celkem pravděpodobné, přátelé moji,“ řekl pomalu, „docela pravděpodobné, že soud přijde *na nás*; že je to poslední pochod entů. Kdybychom ale zůstali doma a nedělali nic, osud by si nás stejně dříve nebo později našel. Ta myšlenka nám rostla v srdcích už dlouho; proto teď pochodujeme. Nebylo to ukvapené rozhodnutí. Teď snad alespoň poslední pochod entů zaslouží písničku. Ano,“ vzdychl, „snad pomůžeme jiným národům, než zahyneme. Stejně bych býval rád, kdyby se splnila ta písnička o entkách.

Moc rád bych ještě někdy viděl Fimbrethil. Ale tak už to chodí, přátelé moji, písničky jako stromy nesou ovoce jen ve svůj vlastní čas a po svém; a někdy zchřadnou předčasně.“

Enti rázovali velikou rychlostí. Sestoupili do dlouhé brázdy, která se stále svažovala k jihu. Teď začali stoupat vzhůru do vysokého západního hřebene. Lesy nechali za sebou a dospěli k roztroušeným skupinám bříz a potom k holým svahům, kde rostlo jen pár vyzáblých borovic. Slunce zapadlo za temný hřbet kopce vpředu. Padal šedivý soumrak.

Pipin se ohlédl. Počet entů se rozrostl - nebo co se to dělo? Zdálo se mu, že tam, kde měly v šeru ležet holé svahy, přes které přešli, vidí háje stromů. A pohybovaly se! Bylo snad možné, aby se stromy Fangornu probudily a les se zvedl a pochodoval přes kopce do války? Protíral si oči, jestli ho neoklamal stín a spánek; veliké šedé útvary se rovnoměrně pohybovaly kupředu. Bylo slyšet hluk podobný větru ve větvích. Enti se blížili k vrcholu hřebene a všechen zpěv ustal. Padla noc a bylo ticho; nebylo slyšet nic než slabé chvění země pod nohama entů a ševel, stín šepotu, jako když se větrem snáší listí. Konečně stanuli na vrcholku a hleděli dolů do temné jámy, do veliké rozsedliny na konci hor: Nan Curuníru, Údolí Sarumanova.

„Nad Železným pasem leží noc," řekl Stromovous.

BÍLÝ JEZDEC

„Jsem zmrzlý až na kost," řekl Gimli, mával pažemi a podupával. Konečně se rozednilo. Na úsvitu druhové posnídali, jak se dalo; teď se v rostoucím světle hotovili k dalšímu hledání stop hobitů.

„A nezapomeňme na toho starce!" řekl Gimli. „Bylo by mi líp, kdybychom viděli otisk nějaké boty."

„Proč by ti bylo líp?" řekl Legolas.

„Protože stařec, který za sebou nechává stopy, snad není víc, než vypadá," řekl trpaslík.

„Snad," řekl elf, „tady by ale nemusela zanechat stopy ani těžká bota; tráva je vysoká, pružná."

„To by Hraničáře nezmátlo," řekl Gimli. „Aragornovi stačí ohnuté stéblo. Neočekávám ale, že nějaké stopy najdu. Byl to zlý přízrak Sarumanův, to, co jsme v noci viděli. Tím jsem si jistý i za denního světla. Jeho oči nás možná z Fangornu sledují i teď."

„To je dost možné," řekl Aragorn. „Já si však jistý nejsem. Myslím na koně. V noci jsi říkal, Gimli, že je zahnal strach. Mně se to nezdálo. Slyšel jsi je, Legolasi? Znělo ti to jako zvířata posedlá děsem?"

„Ne," řekl Legolas. „Slyšel jsem je zřetelně. Nebýt tmy a našeho vlastního strachu, byl bych hádal, že ta zvířata zdivočela náhlou radostí. Mluvili jako koně, kteří potkali dávno postrádaného přítele."

„To jsem si také myslel," řekl Aragorn. „Nerozluštím však tu hádanku, pokud se nevrátí. Pojďte! Už je světlo. Nejdřív hledejme a potom hádejme! Měli bychom začít tady u našeho vlastního tábořiště, pozorně to prohledat všude kolem a dát se svahem k lesu. Náš úkol je najít hobity, ať si o svém nočním návštěvníku myslíme cokoli. Jestli nějakou náhodou unikli, museli se schovat mezi stromy, jinak by je bylo někde vidět. Jestliže odtud až po okraj lesa nenajdeme nic, pak naposled prohledáme bitevní pole a spáleniště. Tam je však malá naděje; Rohanští jezdci vykonali svou práci příliš dobře."

Nějakou chvíli se druhové plazili a šátrali po zemi. Strom stál tesklivě nad nimi, jeho suché listy teď visely zvadle a chrastily v mrazivém východním větru. Aragorn se zvolna pohyboval dál. Dospěl k

popelu strážního ohně u břehu řeky a pak se vracel po zemi zpátky ke kopečku, kde se odehrála bitva. Náhle se sehnul a sklonil se s obličejem až v trávě. Pak zavolal na ostatní. Přiběhli klusem.

„Konečně nějaké noviny!“ řekl Aragorn. Zvedl a ukázal jim zlomený list, veliký, bledě zlatý, který teď ale již ztrácel barvu a hnědl.

„Tohle je mallornový list z Lórienu a jsou na něm drobečky a kolem v trávě další. A podívejte! Tady leží přeřezané provazy!“

„A tady je nůž, který je přeřezal!“ řekl Gimli. Shýbl se a z drnu, do nějž jej zašlápla těžká bota, vytáhl krátkou zubatou čepel. Rukojeť, od níž byla ulomena, ležela opodál. „Byla to skřetí zbraň,“ řekl, a držel ji opatrně a s odporem se díval na vyřezávanou střenku: byla tvarována jako ohavná hlava se šilhavýma očima a rozšklebenými ústy.

„To je tedy nejpodivnější hádanka, s jakou jsme se zatím setkali!“ zvolal Legolas. „Svázaný zajatec unikne jak skřetům, tak z obklíčení Jezdců. Potom se zastaví, pořád v otevřené krajině, a přeřeže si pouta skřetím nožem. Ale jak a proč? Vždyť jestli měl svázané nohy, jak chodil? A jestli měl svázané ruce, jak používal nože? A jestli neměl svázané ruce ani nohy, proč vůbec provazy řezal? Potom se zaradoval, jak mu to jde, posadil se a klidně se najedl cestovního chleba! To samo stačí, abychom věděli, že to byl hobit, i bez mallornového listu. A pak bych řekl, že mu na rukou narostla křídla a on se zpěvem uletěl na strom. Bude snadné ho najít: potřebujeme jenom mít také křídla!“

„Tady byla nějaká kouzla, to je jasné,“ řekl Gimli. „Co dělal ten stařec? Co řekneš na Legolasův výklad, Aragorne? Můžeš jej vylepšit?“

„Možná že ano,“ usmál se Aragorn. „Jsou tady další znaky, o kterých jste neuvažovali. Souhlasím, že zajatec byl hobit, a než sem došel, musel mít volné ruce nebo nohy. Hádám, že to byly ruce, protože potom je hádanka snazší, a protože podle toho, jak čtu stopy, ho sem *donesl* nějaký skřet. Pár kroků odtud byla prolita krev, skřetí krev. Okolo celého místa jsou otisky kopyt a známky, že byl odtud vlečen nějaký těžký předmět. Skřeta zabili Jezdci a později odtáhli jeho tělo do ohně. Hobita ale neviděli: nebyl v otevřené krajině, protože byla noc a on měl pořád na sobě elfí plášť. Byl vyčerpaný a hladový a není divu, když poté, co si přeřezal pouta nožem padlého nepřítele, chvíli odpočíval a jedl, než se odplížil pryč. Je ale příjemné vědět, že měl v kapse trochu *lembasu*, protože utekl bez zásob a bez batohu; v tom je

vidět hobita. Říkám hobita, ale doufám a tuším, že tu byli Smíšek a Pipin spolu. Nic to ovšem spolehlivě nedokazuje."

„A jak myslíš, že si jeden z nich uvolnil ruku?" ptal se Gimli.

„Nevím, jak se to stalo," odpověděl Aragorn. „Tím spíš nevím, proč je nějaký skřet odnášel. Můžeme si být jistí, že jim nechtěl pomoci k útěku. Ne, spíš myslím, že začínám chápat věc, která mě od začátku mátla: proč se skřeti, když padl Boromir, spokojili s tím, že chytili Smíška a Pipina. Nehledali nás ostatní ani nezaútočili na tábor; místo toho se plnou rychlostí hnali k Železnému pasu. Předpokládali, že chytili Toho, kdo nese Prsten, a jeho věrného druha? Myslím, že ne. Jejich páni by se neodvážili dát skřetům tak jasný příkaz, i kdyby sami věděli, co a jak. Nemluvili by s nimi otevřeně o Prstenu; nejsou to spolehliví služebníci. Myslím, že skřetům nařídili pochytat *hobity* a za každou cenu živé. Před bitvou se někdo pokusil upláchnout s drahocennými zajatci. Možná zradou, to je u takového pronároda docela pravděpodobné; nějaký velký a odvážný skřet se mohl pokusit uprchnout s kořistí sám, s vlastním záměrem. Takový je můj výklad. Dají se vymyslet jiné. S jedním však rozhodně můžeme počítat: přinejmenším jeden z našich přátel unikl. Je naším úkolem najít ho a pomoci mu, než se vrátíme do Rohanu. Nesmíme se zaleknout Fangornu, protože ho nouze zahnala do té temné končiny."

„Nevím, co mě leká víc - Fangorn, nebo pomyšlení na dlouhou pěší cestu přes Rohan," řekl Gimli.

„Tak pojďme do lesa," řekl Aragorn.

Zanedlouho našel Aragorn čerstvé stopy. Na jednom místě na břehu Entvy narazil na otisky nohou: hobití stopy, ale příliš lehké, aby z nich mohl mnoho vyčíst. Pak zase našel další stopy u kmene velikého stromu na samém kraji lesa. Půda byla holá a suchá a mnoho neodhalila.

„Nejméně jeden hobit tu chvíli stál a díval se zpátky a pak se obrátil do lesa," řekl Aragorn.

„Potom musíme dovnitř také," řekl Gimli. „Tenhle Fangorn se mi ale nelíbí; a varovali nás před ním. Kdyby nás tak ta honička zavedla radši jinam!"

„Nemám z toho lesa zlý pocit, ať se vypravuje cokoli," řekl Legolas. Stál pod krajními stromy, předkláněl se, jako když naslouchá, a rozšířenýma očima zíral do stínu. „Ne, není zlý, nebo je v něm to zlo někde daleko. Zachytávám jen slaboučkou ozvěnu temných míst, kde

jsou srdce stromů černá. Kolem nás není žádná zlá vůle; je tu však ostražitost a hněv.“

„Tak na mne se proč hněvat nemá,“ řekl Gimli. „Já jsem mu neublížil.“

„Tím líp,“ řekl Legolas. „Přesto mu někdo ublížil. Uvnitř se něco děje, nebo se bude dít. Necítíte to napětí? Bere mi dech.“

„Cítím, že vzduch je dusný,“ řekl trpaslík. „Tenhle les je světlejší než Temný hvozd, ale je plesnivý a sešlý.“

„Je starý, stařičký,“ řekl elf. „Tak starý, že já se cítím téměř mladý, jako jsem se necítil za celou cestu s vámi, děti. Je starý a plný vzpomínek. Mohl jsem tu být šťastný, kdybych sem byl přišel v dobách míru.“

„Ty určitě,“ odfrkl trpaslík. „Jsi konečně lesní elf, i když elfové jsou vůbec zvláštní národ. Ale uklidňuješ mě. Kam půjdeš ty, tam půjdu já. Měj ovšem při ruce luk a já se budu držet sekery. Ne na stromy,“ dodal chvatně, vzhlížeje ke stromu, pod nímž stáli. „Nechci se nečekaně srazit s tím starcem a nemít po ruce argument. Pojďme!“

S tím se tři pronásledovatelé vrhli do lesa Fangornu. Legolas a Gimli přenechali stopování Aragornovi. Viděl toho málo. Podlaha lesa byla suchá a pokrytá svátým listím, hádal však, že uprchlíci se budou držet u vody, a často se vracel na břeh říčky. Tak se stalo, že nalezl místo, kde Smíšek a Pipin pili a koupali si nohy. Tam všichni zřetelně spatřili stopy dvou hobitů, jedny menší než druhé.

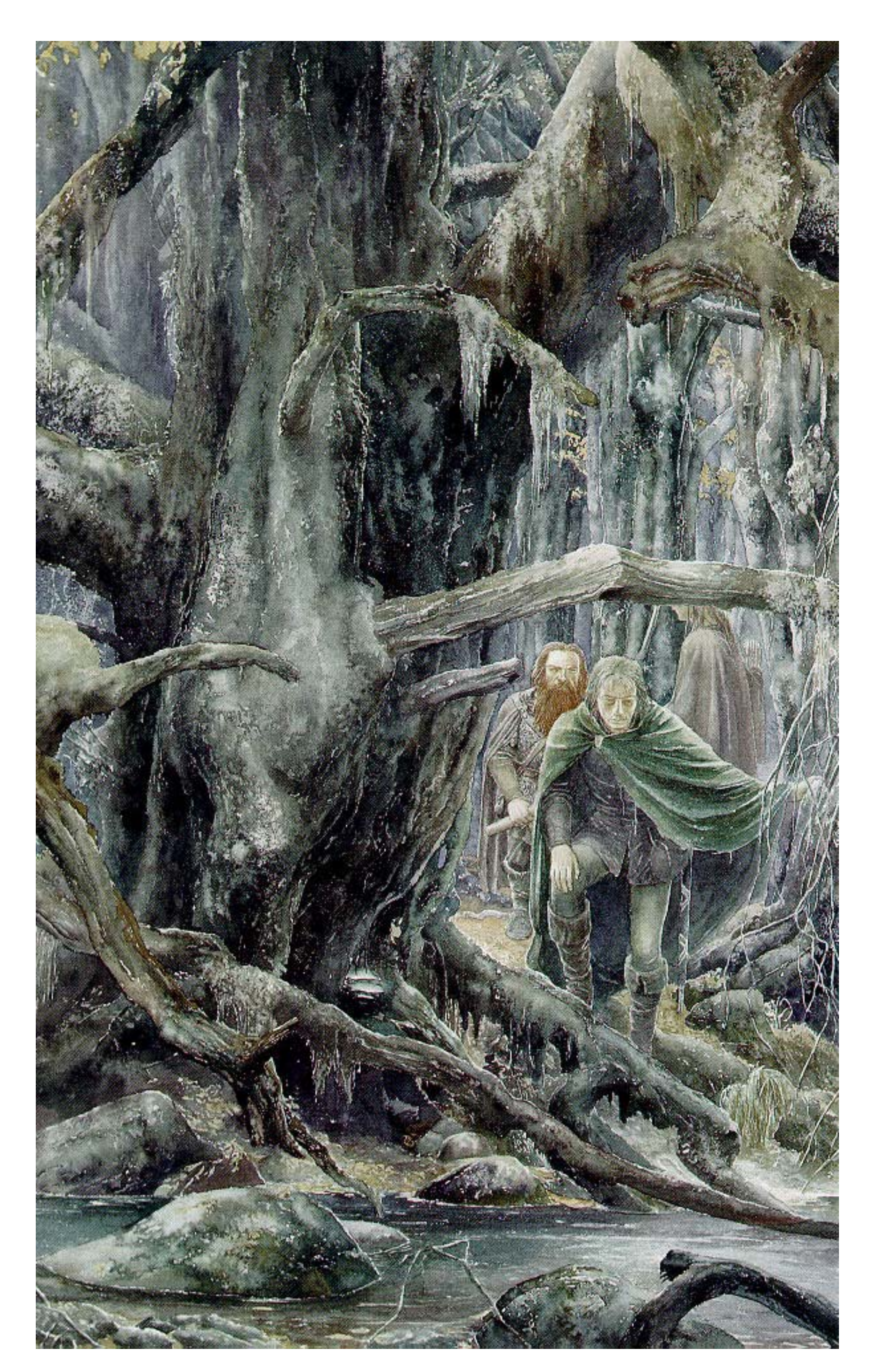
„To je dobrá novina,“ řekl Aragorn. „Stopy jsou však dva dny staré. A zdá se, že tady hobiti od vody odešli.“

„Co tedy uděláme?“ řekl Gimli. „Nemůžeme je sledovat přes celou hlubinu Fangornu. Na to nejsme vybavení. Jestli je nenajdeme brzo, nebudeme jim k žádnému užitku a můžeme si leda sednout vedle nich a z přátelství společně umřít hladem.“

„Jestliže opravdu nemůžeme udělat víc, musíme udělat právě to,“ řekl Aragorn. „Pojďme dál.“

Posléze došli k sráznému, prudkému konci Stromovousova kopce a vzhlédli na skalní stěnu s hrubými schody vedoucími nahoru na římsu. Spěchajícími mraky prorážely záblesky slunce a les teď vypadal méně šedivě a ponuře.

„Polezme nahoru, trochu se porozhlédneme!“ řekl Legolas. „Pořád se mi krátí dech. Rád bych se chvilku nadýchal čerstvějšího vzduchu.“

Vylezli nahoru. Aragorn šel poslední a pohyboval se zvolna; bedlivě ohledával stupně a římsy.

„Jsem si téměř jistý, že tady hobiti byli," řekl. „Jsou tu ale jiné zvláštní stopy, kterým nerozumím. Rád bych věděl, jestli z té římsy uvidíme něco, co by nám pomohlo uhodnout, kudy se dali potom." Postavil se a rozhlédl se, neviděl však nic, co by mu pomohlo. Římsa byla obrácena k jihu a k východu; jen na východ však byl nějaký rozhled. Tam spatřili řady korun stromů sestupovat do pláně, z níž přišli.

„Hodně jsme si zašli," řekl Legolas. „Mohli jsme tu být v bezpečí a spolu, kdybychom byli opustili Velkou řeku druhý nebo třetí den a vydali se na západ. Málokdo může předvídat, kam ho zavede cesta, dokud nedojde do konce."

„Do Fangornu jsme přece dojít nechtěli," řekl Gimli.

„A přece jsme tady - a k tomu v pasti," řekl Legolas. „Podívejte!"

„Na co?" řekl Gimli.

„Tamhle mezi stromy."

„Kde? Nemám oči jako elf."

„Pst! Mluv tišeji. Podívej!" ukázal Legolas prstem. „Dole v lese na cestě, po které jsme přišli. To je on. Nevidíš ho, jak přechází od stromu ke stromu?"

„Vidím, už vidím!" sykl Gimli. „Podívej, Aragorne! Nevaroval jsem tě? Tam je ten stařec. Celý ve špinavých šedivých hadrech; proto jsem ho nejdřív neviděl."

Aragorn pohlédl a spatřil shrbenou, pomalu se pohybující postavu. Nebyla daleko. Vypadalo to jako starý žebrák, který unaveně kráčí a opírá se o hrubou hůl. Hlavu měl skloněnou a nedíval se směrem k nim. V jiných zemích by ho byli uvítali dobrým slovem; nyní však stáli mlčky a každý z nich pociťoval zvláštní očekávání: blížilo se něco, co tajilo moc - anebo hrozbu.

Gimli chvilku zíral s rozšířenýma očima a postava se krok za krokem blížila. Pak se najednou dál neudržel a vybuchl: „Vezmi luk, Legolasi! Napni ho! Připrav se. To je Saruman. Nedovol mu promluvit, ať nás nezakleje! Střílej první!"

Legolas vzal luk a napjal jej, pomalu, jako by mu v tom bránila nějaká jiná vůle. Šíp držel volně v ruce, ale nevložil jej do tětivy. Aragorn stál mlčky, tvář pozornou a napjatou.

„Na co čekáš? Co s tebou je?" zasyčel Gimli šeptem.

„Legolas má pravdu,“ řekl Aragorn tiše. „Nemůžeme takhle střílet na starce bez varování a bez výzvy, i když se bojíme a máme jakékoli pochybnosti. Pozorujme a čekejme!“

V tu chvíli stařec zrychlil krok a překvapivou rychlostí dorazil na úpatí skalní stěny. Pak najednou vzhlédl, zatímco oni nehybně stáli a hleděli dolů. Neozval se ani zvuk.

Neviděli mu do tváře; měl kápi a přes ni měl nasazen klobouk se širokou střechou, takže všechny jeho rysy s výjimkou konečku nosu a šedého vousu byly zastíněny. Přesto se Aragornovi zdálo, že ve stínu zahaleného čela zahlédl záblesk jasných a pronikavých očí.

Konečně stařec přerušil ticho. „Opravdu příjemné setkání, přátelé moji,“ řekl tichým hlasem. „Chtěl bych s vámi mluvit. Sejdete dolů, nebo mám vylézt nahoru?“ Nečekal na odpověď a začal šplhat.

„Teď!“ vykřikl Gimli. „Zastav ho, Legolasi!“

„Neříkal jsem, že bych s vámi chtěl mluvit?“ řekl stařec. „Dej pryč ten luk, Mistře elfe!“

Luk a šípy vypadly Legolasovi z rukou a paže mu volně sklesly podle boků.

„A ty, Mistře trpaslíku, prosím nesahej na topůrko sekyry, dokud nebudu nahoře. Nebudeš potřebovat takové argumenty.“

Gimli sebou trhl a pak stál jako zkamenělý a zíral, zatímco stařec skákal po hrubých schodech vzhůru hbitě jako kůzle. Jako by ho všechna únava opustila. Když stoupal na římsu, cosi bíle zasvitlo, příliš krátce, aby si mohli být jistí, jako by se na okamžik odhalil nějaký šat zakrytý šedivými hadry. Gimliho dech bylo v tichu slyšet jako hlasité syknutí.

„Znovu říkám: příjemné setkání!“ řekl stařec, přicházeje k nim. Když byl několik stop vzdálen, zůstal stát, shrbeně opřen o hůl, s hlavou vysunutou dopředu, a zíral na ně zpod kápě. „A copak tu děláte v těchhle končinách? Elf, člověk a trpaslík, všichni oblečeni podle elfí módy. Určitě je za tím nějaký příběh, který stojí za vyslechnutí. Takové věci se tu často nevidí.“

„Mluvíte jako někdo, kdo Fangorn dobře zná,“ řekl Aragorn. „Je to tak?“

„Dobře ne,“ odvětil stařec, „to by byla práce na mnoho životů. Ale čas od času sem zajdu.“

„Mohli bychom se dozvědět vaše jméno a pak slyšet, co jste nám přišel říci?“ řekl Aragorn. „Ráno uplývá a máme poslání, které nemůže čekat.“

„Co jsem chtěl říci, jsem už řekl: copak tu děláte a co o sobě můžete povědět? A moje jméno!“ přerušil se a dlouho se tiše smál. Aragorn cítil, jak jím při tom zvuku projíždí třas, zvláštní zamrazení; a přece to nebyl strach ani zděšení, co cítil. Bylo to spíš jako náhlé bodnutí ostrého vzduchu nebo ťafka studeného deště, která probudí neklidného spáče.

„Moje jméno!“ řekl stařec ještě jednou. „Ještě jste je neuhodli? Myslím, že jste je už slyšeli. Ano, už jste je slyšeli. Ale teď, co mi povíte?“

Tři druhové stáli mlčky a neodpovídali.

„Někdo by začal pochybovat, jestli se o vašem poslání vůbec sluší vykládat,“ řekl stařec. „Naštěstí o něm něco vím. Sledujete stopy dvou mladých hobitů, domnívám se. Ano, hobitů. Nekoukejte, jako byste to zvláštní jméno nikdy neslyšeli. Slyšeli a já také. Ano, vylezli sem předevčírem; a setkali se tu s někým, koho nečekali. Uklidňuje vás to? A teď byste chtěli vědět, kam je vzal? No, možná že bych vám o tom mohl něco povědět. Ale proč stojíme? Vidíte, vaše poslání už není tak naléhavé, jak jste mysleli. Posaďme se a udělejme si pohodlí.“

Stařec se obrátil a šel k hromadě spadlého kamení a oblázků na úpatí srázu za nimi. V tu chvíli jako by bylo sňato nějaké kouzlo a ostatní se uvolnili a pohnuli. Gimliho ruka okamžitě sjela k topůrku sekyry. Aragorn vytasil meč a Legolas zvedl luk.

Stařec si toho nevšímal, sklonil se však a posadil se na nízký plochý kámen. Tu se jeho šedý plášť rozevřel a oni spatřili, že je pod ním celý oblečený v bílém.

„Saruman!“ vykřikl Gimli a skočil k němu, sekyru v ruce. „Mluv! Kde jsi ukryl naše přátele? Co jsi s nimi udělal? Mluv, nebo ti udělám do klobouku díru, s kterou si ani čaroděj neporadí!“

Stařec byl na něho příliš rychlý. Vyskočil na nohy a jedním skokem byl na vršku velikého balvanu. Tam stál, náhle vyrostlý, a tyčil se nad nimi. Kápě a šedé hadry spadly. Jeho bílý šat zazářil. Zvedl svou hůl a Gimlimu vylétla sekyra ze sevřené ruky a zvonivě dopadla na zem. Aragornův meč, strnulý v jeho nehybné ruce, zaplál náhlým ohněm. Legolas vykřikl velikým hlasem a vystřelil vysoko do vzduchu svůj šíp; ten zmizel v záblesku ohně.

„Mithrandir!“ křičel. „Mithrandir!“

„Příjemné setkání, říkám ti ještě jednou, Legolasi!“ řekl stařec.

Všichni na něho zírali. Vlasy měl bílé jako prosluněný sníh a zářivě bílý byl i jeho šat; oči pod hustým obočím byly jasné a pronikavé jako sluneční paprsky a v ruce měl moc. V úžasu, radosti a bázni stáli a nenalézali slov.

Nakonec se Aragorn pohnul. „Gandalf!“ řekl. „Z nejhlubší beznaděje se nám vracíš v naší nouzi! Čím jsem to měl zastřený zrak? Gandalf!“ Gimli neřekl nic, klesl však na kolena a zakryl si oči.

„Gandalf,“ opakoval stařec, jako by si vybavoval v paměti dlouho neužívané slovo. „Ano, tak to bylo. Byl jsem Gandalf.“

Sestoupil z balvanu, zvedl svůj šedý plášť a zahalil se do něho. Zdálo se, jako by předtím svítilo slunce a teď zase zašlo do mraků. „Ano, můžete mi pořád říkat Gandalf,“ řekl a byl to hlas starého přítele a vůdce. „Vstaň, můj dobrý Gimli! Nemáš se zač stydět a mně se nic nestalo. Opravdu, nikdo z vás, přátelé moji, nemá zbraň, kterou by mi mohl ublížit. Buďte veselí! Setkáváme se znovu. Vítr se obrací. Veliká bouře jde, ale vítr se obrátil.“

Položil Gimlimu ruku na hlavu a trpaslík vzhlédl a náhle se zasmál. „Gandalfe!“ řekl. „Ale vždyť jste celý v bílém!“

„Ano, jsem teď bílý,“ řekl Gandalf. „Já vlastně jsem Saruman, dalo by se říci, Saruman, jaký měl být. Ale teď mi povídejte o sobě! Od té doby, co jsme se rozloučili, jsem prošel ohněm a hlubokou vodou. Zapomněl jsem mnohé, co jsem si myslel, že vím, a poznal zas mnohé, co jsem zapomněl. Vidím teď mnoho vzdálených věcí, ale mnoho věcí, které jsou na dosah, nevidím. Povídejte mi o sobě!“

„Co by sis přál vědět?“ řekl Aragorn. „Vyprávět všechno, co se stalo od našeho rozchodu na Můstku, by bylo dlouhé. Neřekl bys nám nejdřív o hobitech? Našel jsi je, jsou v bezpečí?“

„Ne, nenašel jsem je,“ řekl Gandalf. „Nad údolími Emyn Muilu byla tma a nevěděl jsem o jejich zajetí, dokud mi to neřekl orel.“

„Orel!“ řekl Legolas. „Viděl jsem jednoho vysoko a daleko; naposled před třemi dny nad Emyn Muilem.“

„Ano,“ řekl Gandalf, „to byl Gwaihir, Pán větru, který mě vysvobodil z Orthanku. Poslal jsem ho napřed, aby pozoroval Řeku a sbíral zprávy. Vidí ostře, ale nemůže vidět všechno, co se děje pod kopci a pod stromy. Některé věci viděl on a některé já. Prsten teď odešel tam, kde nemohu pomoci ani já, ani kdo jiný z Družiny, která se vydala z

Roklinky. Tak tak, že nebyl odhalen Nepříteli, ale unikl. Měl jsem v tom jistý podíl: seděl jsem totiž na vyvýšeném místě a zápasil s Temnou věží; a Stín prošel mimo. Potom jsem byl unaven, velice unaven, a dlouho jsem kráčel v temném zamyšlení.“

„Vy tedy víte o Frodovi!“ řekl Gimli. „Jak se mu vede?“

„To vám nepovím. Byl zachráněn z velikého nebezpečí, ještě mnoho jich však leží před ním. Rozhodl se jít do Mordoru sám a vydal se na cestu; to je jediné, co mohu říci.“

„Sám ne,“ řekl Legolas. „Myslíme, že s ním šel Sam.“

„Ano?“ řekl Gandalf a v očích mu zasvitlo a v tváři se mu objevil úsměv. „Opravdu? To je pro mne novinka, ale nepřekvapuje mě. Dobře! Moc dobře! Ulehčili jste mi. Musíte mi povědět víc. Teď se posaďte a vypravujte mi o své cestě.“

Druhové se posadili na zem u jeho nohou a Aragorn se ujal vyprávění. Gandalf dlouho neříkal nic a na nic se neptal. Ruce měl rozestřeny na kolenou a oči zavřené. Nakonec, když Aragorn mluvil o Boromirově smrti a o jeho poslední cestě po Velké řece, starý muž vzdychl.

„Neřekl jsi všechno, co víš nebo co tušíš, příteli Aragorne,“ řekl tiše. „Ubohý Boromir! Neviděl jsem, co se mu stalo. Byla to bolestná zkouška pro takového muže - válečníka a pána lidí. Galadriel mi říkala, že je v nebezpečí. Nakonec ale vyvázl. Jsem rád. Nebylo to marné, že šli mladí hobiti s námi, i kdyby jen kvůli Boromirovi. To však není jejich jediná úloha. Byli přivedeni do Fangornu a jejich příchod byl jako pád kamínků, které začínají lavinu v horách. Už teď, zatímco tady spolu rozmlouváme, slyším první hřímání. Ať je Saruman radši doma, až se provalí hráz!“

„V jedné věci ses nezměnil, můj drahý příteli,“ řekl Aragorn. „Pořád mluvíš v hádankách.“

„Cože? V hádankách?“ řekl Gandalf. „Ne, mluvil jsem nahlas k sobě. To už je zvyk starců: vyberou si nejmoudřejšího z přítomných a k němu mluví; dlouhá vysvětlení, která potřebují mladí, jsou únavná.“ Zasmál se, ale znělo to teď hřejivě a vlídně jako záblesk slunce.

„Já už nejsem mlád ani podle let mužů ze Starobylých domů,“ řekl Aragorn. „Neotevřeš mi svou mysl jasněji?“

„Co mám tedy říct?“ pravil Gandalf a na chvíli se zamyslel. „V krátkosti vidím věci v tuto chvíli tak, chcete-li co nejjasněji poznat mé smýšlení: Nepřítel samozřejmě už dlouho ví, že Prsten je na cestě a že

jej nese hobit. Teď zná počet naší Družiny, která se vydala z Roklinky, a ví, kdo je kdo. Nechápe však ještě jasně náš záměr. Předpokládá, že všichni jdeme do Minas Tirith; to by totiž na našem místě udělal sám. A podle jeho moudrosti by to byla těžká rána jeho moci. Skutečně, má veliký strach, protože neví, kdy se nečekaně objeví někdo mocný, kdo bude vládnout jeho Prstenem a povede proti němu válku, pokusí se ho svrhnout a dosadit se na jeho místo. Že bychom si přáli svrhnout jeho a neměli na jeho místo *nikoho*, je myšlenka, jaká mu nepřijde na mysl. Že bychom se pokusili zničit Prsten samotný, to ho ještě nenapadlo ani v nejčernějším snu. V tom bezpochyby spočívá naše štěstí a naše naděje. Představoval si totiž válku, a proto válku rozpoutal ve víře, že nesmí ztrácet čas; vždyť ten, kdo udeří první a udeří dost tvrdě, nebude možná muset udeřit podruhé. A tak uvádí síly, které dlouho připravoval, do pohybu dřív, než zamýšlel. Ten chytrý hlupák. Kdyby byl použil veškerou moc, aby střežil Mordor tak, aby nikdo nemohl vniknout dovnitř, a kdyby obrátil všechnu svou záludnost k honbě za Prstenem, pak by opravdu byla naděje zhasla: ani Prsten, ani Ten, kdo jej nese, by mu dlouho neunikali. Teď však jeho oko hledí spíš do ciziny než k domovu; a především vyhlíží k Minas Tirith. Velmi brzy už na ni dopadne jeho síla jako smršť.

Ví už totiž, že poslové, které vyslal, aby přepadli Družinu, opět selhali. Prsten nenašli. Nepřivedli ani žádné hobity jako rukojmí. Kdyby dokázali jen to, byla by to pro nás těžká rána a mohlo to být osudné. Nepřipouštějme si však temné myšlenky, jakou zkouškou by byla musela projít jejich ušlechtilá oddanost v Temné věži. Vždyť Nepřítel selhal - prozatím. Díky Sarumanovi.“

„Takže Saruman není zrádce?“ řekl Gimli.

„Ale je,“ řekl Gandalf. „Dvojnásob. A není to zvláštní? Nic z toho, co jsme v poslední době utrpěli, se nezdálo tak bolestné jako zrada Železného pasu. I jako pán a velitel začal být Saruman velice silný. Ohrožuje Rohanské a odpoutává jejich pomoc od Minas Tirith, právě když z Východu přichází hlavní úder. Přesto je zrádná zbraň vždycky nebezpečím pro ruku. Saruman také pomýšlel na to, aby uchvátil Prsten pro sebe, nebo aspoň chytil do pasti nějaké hobity pro své zlé záměry. Tak se oběma nepřátelům dohromady podařilo jen to, že úžasnou rychlostí a v krajním čase přivedli Smíška a Pipina do Fangornu, kam by se byli jinak vůbec nedostali!

Také se sami naplnili dalšími pochybnostmi, které jim ruší plány. Do Mordoru nedojdou díky Rohanským jezdcům žádné zprávy o bitvě; Temný pán však ví, že v Emyn Muilu byli zajati dva hobiti a byli odvlečeni směrem k Železnému pasu proti vůli jeho vlastních služebníků. Teď se musí bát Železného pasu stejně jako Minas Tirith. Jestliže Minas Tirith padne, Sarumanovi se povede zle.“

„Škoda že naši přátelé leží mezi nimi,“ řekl Gimli. „Kdyby Železný pas a Mordor neoddělovala žádná země, pak by mohli spolu bojovat, zatímco my bychom přihlíželi a čekali.“

„Vítěz by vyšel silnější než předtím a zbaven pochybností,“ řekl Gandalf. „Železný pas ovšem nemůže s Mordorem bojovat, pokud Saruman nejdříve nezíská Prsten. A to se mu teď nikdy nepodaří. Ještě neví, že je v nebezpečí. Neví toho spoustu. Tolik dychtil sáhnout si na svou kořist, že vyšel ven, aby sledoval a našel své posly. Přišel však tentokrát příliš pozdě a bylo už po bitvě. Když přišel, nemohl nikomu pomoci. Dlouho se tu nezdržel. Nahlížím mu do mysli a vidím tam jeho pochybnosti. Nevyzná se v lese. Věří, že Jezdci pobili a spálili všechny na bitevním poli; neví však, zda skřeti vedli nějaké zajatce nebo ne. A neví o hádce mezi svými služebníky a skřety z Mordoru; neví ani o Okřídleném poslu.“

„Okřídlený posel!“ zvolal Legolas. „Střelil jsem po něm z Galadrielina luku nad Sarn Gebirem a srazil jsem ho z oblohy. Všechny nás naplnil strachem. Jaký je to zase nový postrach?“

„Takový, jaký nemůžeš zabít šípy,“ řekl Gandalf. „Zabil jsi mu jenom nosiče. Byl to totiž nazgûl, jeden z Devítky, kteří teď létají na okřídlených nosičích. Brzy zastíní svým děsem poslední vojsko našich přátel, odříznou slunce. Dosud jim však nebylo dovoleno překročit Řeku a Saruman neví o této nové podobě, do níž se Prstenové přízraky oblékly. Jeho myšlenky se stále upínají k Prstenu. Byl na místě bitvy? Našel se? Co kdyby jej získal Théoden, Pán Marky, a dozvěděl se o jeho moci? To je nebezpečí, které vidí, a tak uprchl zpátky do Železného pasu, aby zdvojnásobil svůj útok na Rohan. A celý čas je tu na dosah jiné nebezpečí, které ve svém rozohnění nevidí. Zapomněl na Stromovouse.“

„Už zase mluvíš sám k sobě,“ usmál se Aragorn. „Stromovouse neznám. Uhodl jsem část Sarumanovy dvojí zrady, a přesto nevidím, k čemu posloužil příchod dvou hobitů do Fangornu, ledaže nám vynesl dlouhou a neplodnou štvanici.“

„Okamžik!“ vykřikl Gimli. „Nejdřív bych rád věděl jinou věc. Byl jste to vy, Gandalfe, koho jsme včera v noci viděli, nebo Saruman?“

„Mne jste určitě neviděli,“ odpověděl Gandalf, „proto musím soudit, že jste viděli Sarumana. Zřejmě vypadáme tak podobně, že musím omluvit tvou touhu udělat mi nevyléčitelnou díru do klobouku.“

„Výborně!“ řekl Gimli. „Jsem rád, že jste to nebyl vy.“

Gandalf se opět zasmál. „Ano, můj milý trpaslíku,“ řekl, „je to příjemné pomyšlení, že se člověk tak docela ve všem nemýlil. Jako bych to neznal až moc dobře! Ale vždyť já jsem ti to uvítání vůbec nezazlíval. Jak bych mohl, když jsem svým přátelům tolikrát radil, aby podezřívali i vlastní ruce, když jednají s Nepřítelem. Zdar, Gimli, synu Glóinův! Snad nás jednoho dne uvidíš vedle sebe a rozsoudíš, který je který!“

„Ale ti hobiti!“ vpadl Legolas. „Šli jsme daleko, abychom je našli, a zdá se, že ty o nich víš. Kde jsou teď?“

„Se Stromovousem a s enty,“ řekl Gandalf.

„S enty!“ zvolal Aragorn. „Takže ty staré pověsti o obyvatelích hlubokých lesů a o obrovitých pastýřích stromů jsou pravdivé? Enti jsou pořád ještě na světě? Myslel jsem, že jsou jen vzpomínkou ze Starých časů, jestliže vůbec kdy byli víc než jednou z rohanských legend.“

„Rohanská legenda!“ vykřikl Legolas. „Kdepak, o starých Onodrim a o jejich dlouhém žalu zpíval každý elf v Divočině. I mezi námi jsou ale už jen vzpomínkou. Kdybych nějakého potkal, jak dosud chodí po světě, pak bych se doopravdy cítil mladý! Stromovous je však jenom překlad Fangornu do Obecné řeči; ty ovšem zřejmě mluvíš o osobě. Kdo je Stromovous?“

„Aha, teď toho chceš hodně,“ řekl Gandalf. „To málo, co znám z jeho dlouhého pomalého osudu, by vydalo na příběh, na jaký teď nemáme čas. Stromovous je Fangorn, ochránce lesa; je nejstarší z entů, nejstarší živý tvor, který dosud chodí pod sluncem tady ve Středozemi. Opravdu doufám, Legolasi, že se s ním ještě sejdeš. Smíšek a Pipin měli velké štěstí: setkali se s ním právě tady, kde sedíme. Přišel sem totiž před dvěma dny a odnesl je do svého obydlí daleko u kořenů hor. Často sem chodívá, zejména když je neklidný a znepokojí ho šumy z vnějšího světa. Před čtyřmi dny jsem ho viděl rázovat mezi stromy a myslím, že on viděl mne, protože se zastavil; nepromluvil jsem však, protože mě tížily myšlenky a byl jsem unaven po svém

zápase s Okem Mordoru; ani on nepromluvil, ani mě nezavolal jménem."

„Třeba si také myslel, že jste Saruman," řekl Gimli. „Mluvíte však o něm jako o příteli. Myslel jsem, že je Fangorn nebezpečný."

„Nebezpečný!" vykřikl Gandalf. „A to jsem já také, velmi nebezpečný. Nejnebezpečnější ze všeho, s čím se kdy setkáš, leda by tě přivedli živého před trůn Temného pána. A Aragorn je nebezpečný a Legolas je nebezpečný. Jsi obklopen nebezpečím, Gimli, synu Glóinův, vždyť ty jsi sám nebezpečný - po svém způsobu. Jistěže je Fangornský les nebezpečný - nikoli nejméně těm, kdo se příliš ohánějí sekyrou; a Fangorn sám je také nebezpečný; přesto moudrý a laskavý. Teď však jeho dlouhý a pomalý hněv přetéká a naplňuje celý les. Příchod hobitů a novinky, které mu přinesli, jej vylil, a brzy se povalí jako záplava; jeho proud je však obrácen proti Sarumanovi a sekyrám Železného pasu. Stane se věc, jaká se nestala od Starých časů: enti se probudí a zjistí, že jsou silní."

„Co udělají?" zeptal se užasle Legolas.

„Já nevím," řekl čaroděj. „Myslím, že to nevědí sami. Rád bych to věděl." Zmlkl a hlava mu klesla v zamyšlení.

Ostatní na něho hleděli. Sluneční paprsek mezi letícími mraky mu padl na ruce, které měl teď složeny dlaněmi vzhůru v klíně; zdály se naplněny světlem, jako se šálek plní vodou. Konečně vzhlédl a upřel zrak přímo do slunce.

„Dopoledne míjí," řekl. „Brzy musíme jít."

„Půjdeme najít své přátele a poznat Stromovouse?" zeptal se Aragorn.

„Ne," řekl Gandalf. „To není cesta, kterou se musíme dát. Mluvil jsem o naději. Je to však jen naděje. Není to vítězství. K nám i k našim přátelům se blíží válka, válka, ve které by jenom použití Prstenu mohlo zajistit vítězství. Plní mě velikým žalem a velikou obavou; mnoho totiž bude zničeno a může být ztraceno všechno. Jsem Gandalf, Gandalf Bílý, ale Černý je dosud mocnější."

Vstal a zahleděl se k východu se zacloněnýma očima, jako by viděl daleké věci, jež neviděl nikdo z nich. Pak potřásl hlavou. „Ne," řekl tiše. „Odešel tam, kam nedosáhneme. Buďme rádi aspoň tomu. Už nemůžeme přijít do pokušení použít Prsten. Musíme jít a čelit téměř zoufalému nebezpečí, ale to smrtelné nebezpečí je odstraněno."

Otočil se. „Pojď, Aragorne, synu Arathornův!“ řekl. „Nelituj své volby v údolí Emyn Muilu a neříkej tomu marná štvanice. Zvolil jsi v nejistotě cestu, která se ti zdála pravá; byla to správná volba a byla odměněna. Tak jsme se totiž setkali včas, kdežto jinak bychom se byli možná sešli příliš pozdě. Hledání tvých druhů však skončilo. Další cestu ti ukazuje dané slovo. Musíš do Edorasu, vyhledat Théodena v jeho síni. Je tě zapotřebí. Světlo Andúrilu se teď musí zjevit v bitvě, na kterou dlouho čekalo. V Rohanu je válka a ještě horší věc: s Théodenem je zle.“

„Takže už ty veselé mladé hobity víckrát neuvidíme?“ řekl Legolas.

„To jsem neřekl,“ pravil Gandalf. „Kdoví? Měj trpělivost. Jdi, kam musíš jít, a doufej! Do Edorasu. Já tam jdu také.“

„To je dlouhá chůze pro mladého i pro starého,“ řekl Aragorn. „Bojím se, že bude po bitvě, než tam dojdeme.“

„Uvidíme, uvidíme,“ řekl Gandalf. „Půjdeš tedy se mnou?“

„Ano, vydáme se spolu,“ řekl Aragorn. „Nepochybuji však, že se tam dostaneš dřív než já, budeš-li si to přát.“ Vstal a dlouze se zahleděl na Gandalfa. Ostatní na ně mlčky zírali, jak tam stáli proti sobě. Šedá postava muže Aragorna, syna Arathornova, byla vysoká a strohá jako kámen, s rukou na jílci meče; vypadal, jako by kterýsi král z mořských mlh vystoupil na pobřeží menších lidí. Před ním stála sehnutá postava starce, bílá, teď prozářená jakoby vnitřním světlem, shrbená pod tíží let, avšak třímající moc větší, než je síla králů.

„Nemám pravdu, Gandalfe,“ řekl nakonec Aragorn, „že bys mohl jít, kamkoli by sis přál, rychleji než já? A řeknu ještě toto: ty jsi náš kapitán a naše zástava. Temný pán má Devítku. My ale máme Jednoho, mocnějšího než oni: Bílého jezdce. Prošel ohněm a propastí a oni se ho zaleknou. My půjdeme, kam nás povede.“

„Ano, budeme tě společně následovat,“ řekl Legolas. „Nejdřív bys mi však, Gandalfe, velmi ulehčil, kdybys nám pověděl, co se ti přihodilo v Morii. Neřekneš nám to? Nemůžeš se zdržet ani na to, abys řekl svým přátelům, jak jsi byl vysvobozen?“

„Už jsem se zdržel příliš,“ odpověděl Gandalf. „Čas se krátí. Kdybychom měli čas celý rok, nevypověděl bych vám všechno.“

„Řekněte nám tedy, kolik chcete a kolik dovolí čas!“ řekl Gimli. „Alespoň povězte, jak se vám vedlo s balrogem!“

„Nejmenuj ho!“ řekl Gandalf, a na okamžik jako by mu tvář zaclonil oblak bolesti; chvíli seděl mlčky, starý jako smrt. „Dlouho jsem padal,“ řekl konečně pomalu, jako by vzpomínal jen s obtížemi. „Dlouho jsem padal a on padal se mnou. Obestíral mě jako oheň. Hořel jsem. Pak jsme se ponořili do hluboké vody a byla tma. Studená byla jako příliv smrti; téměř mi zmrazila srdce.“

„Hluboká je propast, nad níž se klene Durinův můstek,“ řekl Gimli, „a nikdo ji nezměřil.“

„Přesto má dno, kam nedosáhne světlo ani poznání,“ řekl Gandalf. „Tam jsem nakonec dospěl, na nejspodnější základ kamene. Byl pořád se mnou. Jeho oheň byl uhašen, ale stal se slizkou věcí, silnější než rdousící had. Bojovali jsme hluboko pod živou zemí, tam, kde se nepočítá čas. Stále mě svíral a stále jsem do něho sekal, až nakonec prchl do temných chodeb. Ty nepostavil Durinův lid, Gimli, synu Glóinův. Hluboko, hluboko pod nejhlubšími slujemi trpaslíků hryžou svět bezejmenní tvorové. Ani Sauron je nezná. Jsou starší než on. Nyní jsem tudy prošel já, nevynesu však žádnou zprávu, abych nezatemnil světlo dne. V tom zoufalství byl můj nepřítel mou jedinou nadějí a já ho pronásledoval, svíraje ho za patu. Tak mě nakonec vyvedl zpátky do tajných chodeb Khazad-dûm. Znal je všechny až příliš dobře. Stoupali jsme pořád výš, až jsme se dostali k Nekonečným schodům.“

„Ty jsou dávno ztracené,“ řekl Gimli. „Mnozí tvrdili, že byly postaveny jen v pověsti, jiní však říkali, že byly zničeny.“

„Byly postaveny a nebyly zničeny,“ řekl Gandalf. „Šplhaly z nejhlubší kobky na nejvyšší vrchol, stoupaly nepřerušenou spirálou o mnoha tisících stupňů, až nakonec vyústily v Durinově věži vytesané v rostlé skále Zirakzigilu, na čnělce Stříbrného špičáku.

Tam na Celebdilu bylo osamělé okno ve sněhu a před ním úzký prostor, závratné orlí hnízdo nad mlhami světa. Slunce tam prudce zářilo, kdežto všechno dole bylo zahaleno v mracích. Vyskočil ven, a když jsem ho následoval, vzplál novým plamenem. Nikdo u toho nebyl, jinak by se v pozdějších písních zpívalo o Bitvě na vrcholku.“ Náhle se Gandalf zasmál. „Co by ale řekli v písni? Ti, kdo vzhlíželi z dálky, mysleli, že horu věnčí bouře. Slyšeli hřímání a říkali, že do Celebdilu bije blesk a odskakuje rozbitý v ohnivé jazyky. Nestačí to snad? Kolem nás se zvedl hustý dým, mlha a pára. Led padal jako déšť. Svrhl jsem svého nepřítele a on spadl z vyvýšeného místa a tříštil horskou stěnu, kde se o ni tloukl ve své zkáze. Pak na mne padla

tma a já jsem bloudil mimo myšlení a čas a putoval dalekými cestami, o nichž nebudu vypravovat.

Nahý jsem byl poslán zpět - nakratičko, než dokonám svůj úkol. A nahý jsem ležel na vrcholku hory. Věž za mnou byla rozdrcena na prach; okno bylo pryč, zborcené schody byly zahlcené ožehlým a rozbitým kamením. Byl jsem sám, zapomenut, bez východiska, na tvrdém rohu světa. Ležel jsem tam, hleděl vzhůru a hvězdy se otáčely kolem a každý den byl jako jeden zemský věk. Slabě mi k uším doléhaly zvěsti ze všech zemí: rození a umírání, zpěv a pláč, a pomalé, věčné sténání přetíženého kamene. A tak mě nakonec opět nalezl Gwaihir, Pán větru, zvedl mě a nesl odtamtud.

‚Vždy je mi souzeno být ti břemenem, příteli v nouzi,‘ řekl jsem.

‚Býval jsi břemenem,‘ odpověděl, ‚ale teď už nejsi. Prosvítá tebou slunce. Skutečně, myslím, že mě už ani nepotřebuješ. Kdybych tě upustil, nesl by ses větrem.‘

‚Nepouštěj mě!‘ vydechl jsem, protože jsem v sobě opět pocítil život. ‚Odnes mě do Lothlórienu.‘

‚To je také příkaz Paní Galadriel, která mě poslala hledat tě,‘ odpověděl.

Tak jsem se dostal do Caras Galadhonu a zjistil, že jste teprve nedávno odešli. Pobyl jsem v nestárnoucím čase té země, kde dny přinášejí uzdravení, a ne úpadek; také jsem nalezl uzdravení a byl jsem oblečen do bílého. Rady jsem dával a rady jsem dostával. Odtud jsem přišel po podivných stezkách a některým z vás nesu poselství. Aragornovi jsem měl říci:

Kde jsou tví Dúnadané, Elessare milý?
Kam a proč příbuzní tvoji zabloudili?
Blíží se hodina, Ztracený zas vzejde,
Šedá družina ze Severu jede;
temná je cesta však pro tebe souzená:
táhne se k Moři, je Mrtvými střežená.

Legolasovi posílá tato slova:

Zelený lístečku, dlouho jsi pod stromem
v radosti přebýval. Varuj se před Mořem!
Jednou jen zaslechneš křik racků na mělčině,

víckrát už srdce tvé ve hvozdě nespočine."

Gandalf zmlkl a zavřel oči.

„Mně tedy neposlala žádnou zprávu?" řekl Gimli a sklopil hlavu.

„Její slova jsou temná," řekl Legolas, „a málo říkají těm, kdo je dostávají."

„To není žádná útěcha," řekl Gimli.

„A co tedy?" řekl Legolas. „Chtěl bys, aby otevřeně mluvila o tvé smrti?"

„Ano, jestliže mi nemůže říct nic jiného."

„Cože?" řekl Gandalf a otevřel oči. „Ano, myslím, že jsem uhodl, co její slova značí. Promiň, Gimli! Uvažoval jsem znovu o těch poselstvích. Ale ovšemže ti posílá slova a nejsou ani temná, ani smutná.

‚Gimlimu, synu Glóinovu,' řekla, ‚vyřiď pozdrav jeho Paní. S kadeří chodíš, i s mou vzpomínkou. Udeř však sekyrou na ten správný strom!'

„Ve šťastnou hodinu jste se nám vrátil, Gandalfe," vykřikl trpaslík a začal poskakovat a zpívat podivným trpasličím jazykem. „Pojďte! Pojďte!" vykřikoval a máchal sekyrou. „Když je teď Gandalfova hlava posvátná, najdeme si nějakou, kterou mohu setnout!"

„To nemusíš hledat daleko," řekl Gandalf a zvedl se. „Pojďte! Strávili jsme všechen čas, který lze dopřát setkání odloučených přátel. Teď je třeba si pospíšit."

Opět se zahalil do svého starého potrhaného pláště a šel první. Rychle za ním sestoupili z vysoké římsy a vraceli se lesem podle břehu Entvy. Nepromluvili, dokud nestáli zase v trávě za hranicí Fangornu. Po jejich koních nebylo ani stopy.

„Nevrátili se," řekl Legolas. „To bude úmorná chůze!"

„Já pěšky nepůjdu. Čas spěchá," řekl Gandalf. Pak zvedl hlavu a dlouze hvízdl. Byl to tak jasný pronikavý tón, že ostatní užasli, jaký zvuk to vyšel z těch stařeckých vousatých rtů. Zahvízdal třikrát a pak jako by z dálky zaslechli ržání koně, které z plání přinášel východní vítr. S podivem čekali. Zanedlouho bylo slyšet kopyta, zprvu jen jako chvění půdy, které vnímal pouze Aragorn, ležící v trávě, pak zněla stále hlasitěji a zřetelněji rychlým dupotem.

„To je víc než jeden kůň," řekl Aragorn.

„Ovšem," řekl Gandalf. „Pro jednoho bychom byli příliš velká zátěž."

„Jsou tři," řekl Legolas, zírající do pláně. „Podívejte se, jak běží! Tamhle je Hasufel a vedle něho můj přítel Arod! Ale jiný se žene první; ohromný kůň. Takového jsem ještě neviděl."

„A ani neuvidíš," řekl Gandalf. „To je Stínovlas. Je to náčelník Komoňstva, knížat koní, a ani Théoden, rohanský král, nikdy neviděl lepšího. Nezáří snad jako stříbro a neběží hladce jako bystrá voda? Přišel si pro mne: kůň Bílého jezdce. Půjdeme spolu do bitvy."

Během čarodějovy řeči běžel veliký kůň do kopce k nim; srst se mu leskla a hříva mu vlála větrem rychlého běhu. Druzí dva ho následovali, teď daleko vzadu. Sotva Stínovlas spatřil Gandalfa, zvolnil krok a hlasitě zaržál; pak lehce přiklusal, sklonil svou pyšnou hlavu a velikými nozdrami se otřel starému muži o šíji.

Gandalf ho polaskal. „Cesta z Roklinky je daleká, příteli," řekl; „ty jsi však moudrý a rychlý a přicházíš, když je třeba. Teď spolu pojedeme daleko a v tomto světě se už nerozloučíme!"

Záhy doběhli druzí dva koně a tiše stanuli opodál, jako by očekávali povely. „Musíme okamžitě do Meduseldu, síně vašeho pána Théodena," oslovil je vážně Gandalf. Kývli hlavami. „Čas spěchá, a proto s vaším dovolením, přátelé, pojedeme na vás. Prosíme vás, abyste běželi plnou rychlostí, jaké jste schopni. Hasufel ponese Aragorna a Arod Legolase. Posadím si Gimliho před sebe, a když Stínovlas dovolí, ponese nás oba. Teď chviličku počkáme, než se napijete."

„Teď chápu část včerejší noční hádanky," řekl Legolas, když lehce vyskočil Arodovi na hřbet. „Možná že zprvu naši koně utíkali strachem, ale pak potkali svého náčelníka Stínovlase a s radostí ho vítali. Věděl jsi, že tady je, Gandalfe?"

„Věděl," řekl čaroděj. „Upnul jsem k němu myšlenky a pobízel jsem ho ke spěchu; včera byl totiž daleko na jihu této země. Kéž mě tam opět rychle donese!"

Nato Gandalf promluvil k Stínovlasovi a kůň vyrazil ostrým tempem, ale ne tak, aby s ním ostatní neudrželi krok. Po chvilce prudce zabočil, vybral si místo, kde byly břehy nižší, přebrodil řeku a pak je vedl přímo na jih do ploché širé krajiny bez stromů. Vítr procházel v šedých vlnách nekonečnými mílemi trávy. Nebylo tu ani stopy po cestě nebo po pěšině, ale Stínovlas se nezastavoval a neváhal.

„Jede teď přímou čarou k Théodenovým síním pod Bílými horami," řekl Gandalf. „Tak to bude rychlejší. Za řekou na Východní po-

lonině, kudy běží hlavní cesta na sever, je půda pevnější, ale Stínovlas zná cestu přes každou bažinu a jámu.“

Mnoho hodin jeli pláněmi a říčními luhy. Často byla tráva tak vysoká, že dosahovala jezdcům až nad kolena a jejich koně jako by pluli šedozeleným mořem. Narazili na mnoho skrytých jezírek a širokých rozloh ostřice povívající nad vlhkými a zrádnými bažinami; Stínovlas však nalézal cestu a ostatní koně jeli jeho stopou. Slunce se zvolna koulelo po nebi na západ. Přes velikou pláň je jezdci na okamžik zahlédli jako rudý oheň v dáli, nořící se do trávy. Nízko nad obzorem se po obou stranách rudě blyštěla ramena hor. Zdálo se, že odtamtud stoupá kouř a zatmívá sluneční kotouč do barvy krve, jako by slunce na své cestě pod okraj země zapálilo trávu.

„Tam leží Rohanská brána,“ řekl Gandalf. „Teď je téměř přímo na západ od nás. Tím směrem leží Železný pas.“

„Vidím mnoho kouře,“ řekl Legolas. „Co to může být?“

„Bitva a válka!“ řekl Gandalf. „Jeďme dál!“

KRÁL ZE ZLATÉ SÍNĚ

Jeli dál západem slunce a pozvolným stmíváním a houstnoucí nocí. Když konečně zastavili a sesedli, byl i Aragorn ztuhlý a unavený. Gandalf jim popřál jen pár hodin odpočinku. Legolas a Gimli spali a Aragorn ležel natažen na zádech; Gandalf však stál opřen o hůl a vyhlížel do tmy na východ a na západ. Všechno mlčelo a nikde nebylo vidět ani slyšet žádného tvora. Když opět vstali, byla noc mřížovaná dlouhými mračny, která letěla v mrazivém větru. Pod studeným měsícem jeli dál stejně rychle jako za denního světla.

Míjely hodiny a oni pořád jeli. Gimli podřimoval a byl by spadl, kdyby ho Gandalf nechytil a nezatřásl s ním. Hasufel a Arod znaveně, ale hrdě následovali svého neúnavného vůdce jako stěží viditelný šedý stín před sebou. Míle ubíhaly. Rostoucí měsíc zapadl do oblak.

Vzduch začal nepříjemně mrazit. Tma na východě pomalu bledla v studenou šeď. Daleko vlevo vyskočily nad černé stěny Emyn Muilu rudé šípy světla. Přišel jasný a čirý úsvit, přes cestu jim vál vítr a ohýbal trávu. Náhle Stínovlas stanul a zaržál. Gandalf ukázal dopředu.

„Podívejte!“ zvolal a jeho druhové zvedli unavené oči. Před nimi stály hory Jihu s bílými vrcholky a černými pruhy. Travnatý kraj se vlnil k pahorkům, které se shlukly u nohou hor, a vléval se do mnoha údolíček, jež byla dosud nezřetelná a temná, nedotčená jitřním světlem, a vinula se do srdce velikých hor. Přímo před cestovateli se otvírala nejširší z těchto dolin jako dlouhý záliv mezi kopci. Hluboko v něm zahlédli hrbatý masív hory s jedním vysokým štítem; v ústí stálo jako stráž osamělé návrší. Jeho paty obtékala stříbrná nit potoka, který pramenil v dolině; na temeni zahlédli ve vycházejícím slunci dosud vzdálený záblesk, třpyt zlata.

„Mluv, Legolasi!“ řekl Gandalf. „Pověz nám, co vidíš na tom kopci!“

Legolas upřeně hleděl před sebe a stínil si oči před rovnými paprsky právě vyšlého slunce. „Vidím bílý potok, který stéká ze sněhů,“ řekl. „Tam, kde se vynořuje ze stínu údolí, zvedá se na východě zelený pahorek. Obklopuje jej příkop a mocný val a trnitý plot. Uvnitř se zvedají střechy domů; a uprostřed na zelené terase stojí o samotě veli-

ký lidský palác. Mým očím se zdá, že střecha je pobita zlatem. Její světlo září daleko do kraje. Zlaté jsou i veřeje dveří. Stojí tam muži v lesklém brnění, vše ostatní ve dvoře ale ještě spí.“

„Ten dvorec se nazývá Edoras,“ řekl Gandalf, „a ta zlatá síň je Meduseld. Tam přebývá Théoden, syn Thengelův, král Rohanské marky. Přišli jsme s novým dnem. Teď před sebou vidíme jasně cestu. Musíme však jet obezřetněji, je totiž válka a Rohirové, Páni koní, nespí, i když to tak zdálky vypadá. Radím vám všem, abyste netasili zbraně a nemluvili povýšeně, dokud nepřijdeme před Théodenův trůn.“

Jitro kolem bylo jasné a čiré a ptáci zpívali, když cestovatelé dojeli k potoku. Hnal se dolů do pláně a pod úpatím kopce jim přes cestu zahýbal velkým obloukem na východ, aby se v dálce vlil do rákosem zarostlého řečiště Entvy. Země se zelenala; ve vlhkých lukách a na travnatých březích potoka hojně rostly vrby. V této jižní zemi se jim už červenaly ratolístky, protože cítily příchod jara. Přes potok vedl brod mezi nízkými břehy rozdupanými od přecházejících koní. Cestovatelé jej překročili a octli se v širokém rozježděném úvozu, který mířil do vysočiny.

Na úpatí obehnaného pahorku zabíhala cesta do stínu mnoha vysokých zelených mohyl. Na západních svazích se tráva bělala jako pod závějí sněhu; v drnu tam jako nespočetné hvězdičky vyrážely kvítky.

„Podívejte!“ řekl Gandalf. „Jak krásné jsou jasné oči v trávě! V této lidské zemi se jim říká stáličky, simbelmynë, protože kvetou ve všech ročních obdobích a rostou tam, kde odpočívají velcí muži. Hle! Přicházíme k velkým mohylám, kde spí Théodenovi předkové.“

„Sedm mohyl nalevo a devět napravo,“ řekl Aragorn. „Mnoho lidských věků minulo od doby, kdy byla postavena zlatá síň.“

„Pětsetkrát opadlo od té doby červené listí v Temném hvozdu, mém domově,“ řekl Legolas, „a připadá nám to jako chvilička.“

„Rohanským jezdcům to však připadá tak dávno,“ řekl Aragorn, „že stavba toho domu je pro ně jenom vzpomínkou a písní a léta předtím se jim ztrácejí v mlze času. Teď nazývají tuto zemi svým domovem, svou vlastí, a jejich řeč se odlišila od řeči jejich severského příbuzenstva.“ Pak začal tiše prozpěvovat pomalým jazykem, který neznali elf ani trpaslík; přesto naslouchali, protože to byla mocná hudba.

„Hádám, že je to jazyk Rohirů,“ řekl Legolas; „podobá se totiž zemi samé; někdy je bohatý a vlnivý a jinak tvrdý a strohý jako hory. Neuhodnu však, co píseň znamená, jen to, že je obtěžkána smutkem smrtelných lidí.“

„Nakolik ji dovedu převést do Obecné řeči,“ pravil Aragorn, „zní takto:

Kde je teď jezdec a kůň?
Kde roh, který pěje?
Kde je teď přilba a pancíř a vlas, který věje?
Kde je teď ruka a harfa a oheň, jenž hřeje?
Kde je to jaro, ta sklizeň, ta pšenice kde je?
Jako déšť po horách přešly a jako větérek v louce;
na západ odešly naše dny přes stinné kopce.
Kdo lapí kouř, když se umřelé dřevo pálí,
kdo spatří vracet se roky, jež do Moře napadaly?

Tak mluvil kdysi dávno v Rohanu zapomenutý básník, když vzpomínal, jak urostlý a sličný byl Eorl Mladý, který přijel ze Severu; a Felaróf, jeho hřebec, otec koní, měl okřídlené nohy. Tak dodnes zpívají muži za večerů.“

S těmito slovy projeli cestovatelé kolem mlčenlivých mohyl. Po točité stezce po zelených ramenech kopců nakonec dojeli k širokým ošlehaným zdem a branám Edorasu.

Sedělo tam mnoho mužů v lesklé zbroji. Ihned vyskočili a zahradili jim cestu kopími. „Stůjte, cizinci zde neznámí!“ vykřikli jazykem Jízdmarky a žádali jména a poslání cizinců. V očích měli podiv, ale pramálo přátelství; na Gandalfa hleděli černě.

„Dobře rozumím vaší řeči,“ odpověděl stejným jazykem, „rozumí jí ovšem málo cizinců. Proč tedy nemluvíte Obecnou řečí, jak je zvykem na Západě, když si přejete odpověď?“

„Je vůlí krále Théodena, aby nikdo nevstoupil do jeho bran, pokud nezná náš jazyk a není naším přítelem,“ odpověděl jeden ze strážných. „Nikdo tu není vítán ve dnech války, jen naši vlastní lidé a ti, kdo přicházejí z Mundburgu v zemi Gondor. Kdo jste, že přijíždíte bezstarostně přes pláň takto podivně oděni a na koních, kteří se podobají našim koním? Dlouho tu držíme stráž a pozorovali jsme vás z dálky. Nikdy jsme neviděli jezdce tak zvláštního a koně tak hrdého, jako je

jeden z těch, kteří vás nesou. Je z Komoňstva, ledaže nás klamou oči. Pověz, nejsi čaroděj, nějaký Sarumanův špeh, anebo přízrak, který stvořil? Mluv, a rychle!“

„Nejsme žádné přízraky,“ řekl Aragorn, „a oči vás neklamou. Jsou to skutečně vaši vlastní koně, na kterých jedeme, a myslím, žes to dobře věděl dříve, než ses ptal. Zloděj ale zřídka jede domů do stáje. Tady jsou Hasufel a Arod, které nám půjčil Éomer, Třetí maršál Marky, před dvěma dny. Přivádíme je zpátky, jak jsme mu slíbili. Nevrátil se snad Éomer a neupozornil na náš příchod?“

Do očí strážného se vkradlo znepokojení. „O Éomerovi nemám co říci,“ odpověděl. „Říkáš-li pravdu, pak o tom Théoden bezpochyby slyšel. Možná že váš příchod nebyl zcela neočekávaný. Je to dva dny, co večer přišel Červivec a řekl, že podle Théodenovy vůle nesmí žádný cizinec projít touto branou.“

„Červivec?“ řekl Gandalf a ostře pohlédl na strážného. „Už nic neříkej. Nemám poselství pro Červivce, ale pro samotného Pána Marky. Mám naspěch. Šel bys nebo poslal bys někoho, aby mu oznámil, že jsme přišli?“ Oči mu pod hlubokým obočím zablýskaly, když upřel zrak na muže.

„Ano, půjdu,“ odtušil pomalu. „Jaká jména mám ale oznámit? A co mám říct o tobě? Vypadáš teď jako starý a unavený, a přece se mi zdá, že uvnitř jsi nebezpečný a drsný.“

„Vidíš a mluvíš dobře,“ řekl čaroděj. „Jsem totiž Gandalf. Vrátil jsem se. A hle! I já vedu zpátky koně. Tady je velký Stínovlas, kterého jiná ruka nezkrotila. A vedle mne je tu Aragorn, syn Arathornův, dědic Králů, a jde do Mundburgu. A také jsou zde elf Legolas a trpaslík Gimli, naši druhové. Teď jdi a řekni svému pánu, že jsme u bran a přáli bychom si s ním mluvit, jestliže nám dovolí vstoupit do své síně.“

„Udáváš skutečně zvláštní jména! Oznámím je však, jak mě vybízíš, a poznám vůli svého pána,“ řekl strážný. „Počkejte zde chvilku a já vám přinesu odpověď, jakou on uzná za dobrou. Nedělejte si velké naděje! Časy jsou temné.“ Rychle odešel a zanechal cizince v ostražité péči svých druhů.

Po chvíli se vrátil. „Pojďte za mnou!“ řekl. „Théoden vám dovoluje vstoupit; každou zbraň, i kdyby to byla jen hůl, však musíte odložit na prahu. Dveřníci je převezmou.“

Temná brána se rozevřela. Cestovatelé vstoupili a šli řadou za svým průvodcem. Nalezli širokou cestu dlážděnou opracovanými kameny, která se chvílemi vinula nahoru a chvílemi stoupala po krátkých, dobře postavených schodištích. Minuli mnoho dřevěných domů a mnoho temných dveří. Podle cesty tekl potůček čiré vody a třpytil se a zurčel v kamenném korytě. Konečně došli na temeno kopce. Na zelené terase tam stála vyvýšená plošina. U její paty prýštil jasný pramen z kamene opracovaného do podoby koňské hlavy; pod ním byla široká nádržka, z níž se voda přelévala do potůčku tekoucího dolů. Po zelené terase vedlo vzhůru vysoké a široké kamenné schodiště a po obou stranách nejvyššího schodu byla kamenná sedátka. Tam seděli další strážní a na kolenou jim ležely tasené meče. Zlaté vlasy měli spleteny na ramenou; na zelených štítech zářil znak slunce, jejich dlouhé pancíře byly leskle vycíděné, a když vstali, zdáli se vyšší než smrtelní lidé.

„Před vámi jsou dveře," řekl průvodce. „Musím se teď vrátit do služby u brány. Sbohem! Ať je k vám Pán Marky milostivý!"

Obrátil se a rychle scházel zpátky cestou. Ostatní zlezli dlouhé schodiště pod dohledem urostlých strážných. Ti stáli mlčky nahoře a nepromluvili slova, dokud na dlážděnou plošinu nad schody nevystoupil Gandalf. Pak náhle pronesli dvorné uvítání vlastní řečí.

„Buďte zdrávi, příchozí zdaleka!" řekli a obrátili k cestovatelům jílce mečů na znamení míru. Ve slunci se zableskly zelené drahokamy. Pak jeden ze strážných předstoupil a promluvil Obecnou řečí.

„Jsem Théodenův dveřník," řekl. „Jmenuji se Hama. Zde vás musím vybídnout, abyste odložili zbraně, než vstoupíte."

Nato mu Legolas vložil do ruky svůj nůž se stříbrnou rukojetí, toulec a luk. „Starej se o ně dobře," řekl; „pocházejí ze Zlatého lesa a dala mi je Paní Lothlórienu."

Do mužových očí vstoupil úžas a rychle odložil zbraně ke zdi, jako by se jich bál. „Nikdo se jich nedotkne, to slibuji," řekl.

Aragorn stál chvíli nerozhodně. „Není mi po vůli," řekl, „odložit svůj meč ani vydat Andúril do ruky kohokoli jiného."

„Je to vůle Théodenova," řekl Hama.

„Není mi jasné, proč by vůle Théodena, syna Thengelova, i když je Pánem Marky, měla převládnout nad vůlí Aragorna, syna Arathornova, Elendilova dědice z Gondoru."

„Toto je dům Théodenův, a ne Aragornův, i kdyby byl králem Gondoru na Denethorově trůně,“ řekl Hama, rychle se postavil přede dveře a zahradil cestu. Meč měl rázem v ruce a hrot obrácen proti cizincům.

„Tohle jsou zbytečné řeči,“ řekl Gandalf. „Théodenův požadavek je zbytečný, ale je marné se mu vzpírat. Král musí prosadit svou vůli ve vlastní síni, ať je pošetilá nebo moudrá.“

„Pravda,“ řekl Aragorn, „a udělal bych, jak ode mne žádá pán domu, i kdyby to byla jenom dřevařská chata, kdybych nesl jiný meč než Andúril.“

„Ať se jmenuje jakkoliv,“ řekl Hama, „tady jej odložíš, nechceš-li bojovat sám proti všem mužům z Edorasu.“

„Ne sám!“ řekl Gimli, přejížděl prsty po ostří své sekyry a temně vzhlížel k strážnému, jako by si vyhlížel strom ke skácení. „Ne sám!“

„Ale, ale,“ řekl Gandalf. „Jsme přátelé. Nebo bychom měli být; jestli se teď budeme přít, dosáhneme jedině toho, že se nám Mordor bude smát. Mé poslání je naléhavé. Tady máš aspoň můj meč, dobrý Hámo. Opatruj ho dobře. Říká se mu Glamdring, protože jej kdysi vyrobili elfové. Teď mě pusť. No tak, Aragorne!“

Pomalu odepínal Aragorn svůj opasek a sám opřel meč o stěnu. „Tady jej stavím,“ řekl; „přikazuji vám však, abyste se ho nedotýkali a nedovolili ani jinému, aby na něj položil ruku. V této elfí pochvě odpočívá Meč, který byl zlomen a byl obnoven. V hlubinách času jej kdysi vyrobil Telchar. Smrt stihne každého, kdo tasí Elendilův meč, není-li Elendilovým dědicem.“

Strážný odstoupil a s úžasem se zahleděl na Aragorna. „Zdá se, žes přiletěl na křídlech písně ze zapomenutých dob,“ řekl. „Stane se, jak přikazuješ.“

„Dobrá,“ řekl Gimli, „když bude mít společnost Andúrilu, může moje sekyra bez hanby zůstat tady,“ a položil ji na podlahu. „Teď, je-li všechno tak, jak sis přál, dovol nám vejít a promluvit s tvým pánem.“

Strážný dosud váhal. „Tvá hůl,“ řekl Gandalfovi. „Odpusť, ale i ta musí zůstat u dveří.“

„Hloupost!“ řekl Gandalf. „Prozíravost je jedna věc, ale nezdvořilost druhá. Jsem starý. Nesmím-li se cestou opírat o svou hůl, budu tady sedět, dokud se Théodenovi samotnému neuráčí vykulhat ven a promluvit si se mnou.“

Aragorn se zasmál. „Každý má něco tak drahého, že to druhému nesvěří. Odloučil bys však starce od jeho opory? Nuže, necháš nás vstoupit?“

„Hůl v ruce čaroděje může být víc než jen opora pro stáří,“ řekl Hama. Zadíval se na jasanovou hůl, o niž se Gandalf opíral. „Přesto, je-li slušný člověk na pochybách, spolehne na vlastní moudrost. Věřím, že jste přátelé a čestní lidé, kteří nemají žádný zlý úmysl. Smíte vejít.“

Nato stráže zvedly těžké závory dveří a zvolna je otevřely dovnitř. Veliké závěsy zaskřípěly. Cestovatelé vešli. Po čirém vzduchu na kopci se uvnitř zdálo teplo a tma. Síň byla dlouhá a široká a plná stínů a polosvětel; vznosnou střechu podpíraly mocné pilíře. Tu a tam však okny na východě pod převislou střechou pronikaly louče jasných slunečních paprsků. V otvoru ve střeše se nad temnými praménky stoupajícího kouře modralo bledé nebe. Když si jejich oči zvykly, cestovatelé si všimli, že podlaha je dlážděná různobarevnými kameny; pod nohama se jim větvily runy a proplétala se zvláštní erbovní znamení. Viděli také, že pilíře jsou bohatě vyřezávané a mdle se lesknou zlatem a zpola viditelnými barvami. Na stěnách hojně visely tkaniny a po jejich širokých rozlohách pochodovaly postavy z pradávných pověstí, některé vybledlé věkem, jiné ztmavlé. Na jednu postavu však dopadalo sluneční světlo: byl to mladý muž na bílém koni. Troubil na veliký roh a plavé vlasy mu vlály ve větru. Kůň měl hlavu zdviženou, nozdry široké a rudé, jak ržál, když zdaleka větřil bitvu. U kolen se mu pěnila a vířila zelenobílá voda.

„Hle, Eorl Mladý!“ řekl Aragorn. „Tak přijel ze Severu do bitvy na Poli Celebrantu.“

Čtyři druhové šli dál, kolem jasného ohně z polen hořících na dlouhém ohništi uprostřed síně. Pak se zastavili. Na druhém konci byla za ohništěm vyvýšená plošina se třemi stupni, obrácená na sever ke dveřím. Uprostřed plošiny stálo veliké pozlacené křeslo. V něm seděl muž tak shrbený věkem, že vypadal téměř jako trpaslík; bílé vlasy však měl dlouhé a husté a spadaly mu ve velikých pletencích zpod tenké zlaté obroučky nasazené okolo spánků. Uprostřed mu na čele svítil jediný bílý diamant. Vous mu ležel jako sníh na kolenou; oči však dosud hořely jasným světlem a blýskaly, když upíral zrak na cizince. Za křeslem stála žena v bílém. Na schodech u starcových no-

hou seděl svrasklý, vyschlý mužík s bledou vědoucí tváří a očima s těžkými víčky.

Bylo ticho. Stařec se ve svém křesle nepohnul. Posléze promluvil Gandalf. „Buď zdráv, Théodene, synu Thengelův! Vrátil jsem se. Vždyť hle, přichází bouře a všichni přátelé by se teď měli spojit dohromady, jinak každý sám zahyne.“

Stařec se pomalu postavil, těžce se opíraje o krátkou černou hůl s bílou kostěnou rukojetí; a nyní cizinci viděli, že přes svou shrbenost je dosud vysoký a že v mládí musel být skutečně urostlý a hrdý.

„Zdravím tě,“ řekl, „a čekáš možná uvítání. Po pravdě řečeno, tvé uvítání je tu však pochybné, Mistře Gandalfe. Vždycky jsi býval poslem neštěstí. Strázně za tebou letí jako vrány, a čím častěji, tím hůř. Nebudu tě klamat: když jsem slyšel, že Stínovlas se vrátil bez jezdce, radoval jsem se, že se vrátil kůň, ale ještě víc, že přišel sám; a když Éomer přinesl novinu, že ses odebral do svého konečného domova, netruchlil jsem. Noviny zdaleka jsou však zřídkakdy pravdivé. Tady se vracíš! A jak se dalo čekat, přichází s tebou horší zlo než dřív. Proč bych tě měl vítat, Gandalfe Sýčku? To mi pověz!“ Zvolna se opět posadil do křesla.

„Mluvíš správně,“ řekl bledý muž na schodech plošiny. „Sotva před pěti dny přišla trpká zpráva, že Théodred, tvůj syn a pravá ruka, Druhý maršál Marky, byl zabit na Západních polích. Na Éomera není spolehnutí. Pramálo mužů by zůstalo a střežilo tvé zdi, kdyby směl vládnout. A teď se dozvídáme z Gondoru, že Temný pán se hnul. Takovou hodinu si tento poutník vybere k návratu. Opravdu, proč bychom tě měli vítat, Mistře Sýčku? *Láthspell* tě nazývám, Zlá zvěst; a říká se, že špatná zpráva je špatný host.“ Posupně se zasmál, když na okamžik zvedl těžká víčka a upřel na cizince temné oči.

„Pokládají tě za moudrého, příteli Červivče, a bezpochyby jsi velkou oporou svému pánu,“ odvětil Gandalf mírným hlasem. „Se špatnými zprávami však může člověk přijít dvojím způsobem. Může být služebníkem zla, anebo také tím, kdo se nevměšuje, ale přichází jen, aby přinesl pomoc v nouzi.“

„Tak jest,“ řekl Červivec, „je ovšem ještě třetí druh: ohlodávači kostí, ti, kdo strkají nos do cizích bolestí, mrchožrouti, kteří tloustnou válkou. Jakou pomoc jsi kdy přinesl, Sýčku? A jakou pomoc přinášíš teď? Posledně, když jsi tu byl, jsi hledal pomoc u nás. Tehdy tě můj pán vyzval, aby sis vybral, kterého koně chceš, a odjel; a ty sis k úža-

su všech ve své opovážlivosti vybral Stínovlase. To mého pána bolestně zasáhlo; některým se však zdálo, že to není příliš vysoká cena za to, abys rychle opustil zemi. Hádám, že se to zase vyvine stejně: spíš budeš o pomoc žádat než ji poskytovat. Přivádíš muže? Máš koně, meče, oštěpy? Tomu bych řekl pomoc. To nyní potřebujeme. Kdo však jsou ti, kteří ti jdou v patách? Tři odraní tuláci v šedém! A ty sám vypadáš ze všech čtyř nejvíc jako žebrák!"

„Poslední dobou ve tvé říši upadá dvornost, Théodene, Thengelův synu," řekl Gandalf. „Nesdělil snad posel od tvé brány jména mých společníků? Zřídkakdy přijal rohanský Pán takové tři hosty. U tvých dveří odložili zbraně, jež mají cenu mnoha smrtelníků, i těch nejstatečnějších. Šedý je jejich šat, neboť je oblékli elfové, a tak prošli stínem mnoha nebezpečí do tvé síně."

„Je tedy pravda, co hlásil Éomer, že jste se spřáhli s Čarodějnicí ze Zlatého lesa?" řekl Červivec. „Není divu: v Dwimordenu se vždycky tkaly sítě klamu."

Gimli udělal krok dopředu, ale náhle ucítil, jak ho Gandalfova ruka uchopila za rameno, a zastavil se, strnulý jako kámen.

V zlatý les kouzel Lórien
přichází člověk zřídka jen;
pramálo očí smrtelných
spatří tu, jež se nemění.
Galadriel! Galadriel!
Kdo k studánce tvé čiré šel?
V bílé tvé ruce bílá hvězda;
zem čistá, o jaké se nezdá
i v nejčistších snech smrtelnému,
je v Dwimordenu, v Lórienu.

Tak tiše zazpíval Gandalf, a pak se náhle změnil. Odhodil svůj rozedraný plášť, vztyčil se a již se neopíral o svou hůl; pak promluvil jasným chladným hlasem.

„Moudří mluví jen o tom, co znají, Grímo, synu Gálmódův. Stal se z tebe nedovtipný červ. Mlč tedy a drž svůj rozeklaný jazyk za zuby. Neprošel jsem ohněm a smrtí, abych si vyměňoval křivá slova se sluhou, dokud neudeří blesk."

Zvedl hůl. Zahřmělo. Sluneční světlo ve východních oknech zmizelo; celá síň byla rázem temná jako v noci. Oheň pohasl v mračné uhlíky. Jen Gandalfa bylo vidět, jak stojí bílý a vysoký před zčernalým ohništěm.

V soumraku zaslechli Červivcovo syčení: „Neradil jsem ti, pane, abys mu zakázal vzít si hůl? Ten hlupák Hama nás zradil!“ Zablesklo se, jako by střechu rozčísl blesk. Pak všechno ztichlo. Červivec padl tváří na zem.

„Théodene, synu Thengelův, budeš mi teď naslouchat?“ řekl Gandalf. „Žádáš o pomoc?“ Zvedl svou hůl a ukázal k vysokému oknu. Tam jako by se tma projasňovala a otvorem bylo vidět vysokou a dalekou zářící oblohu. „Všechno není temné. Vzmuž se, Pane Marky; vždyť lepší pomoc nenajdeš. Pro ty, kteří zoufají, nemám žádnou radu. Přesto bych radu mohl dát a mohl bych ti říci pár slov. Poslechneš si je? Nejsou pro každé ucho. Vyzývám tě, abys vyšel ven ze dveří a podíval se do kraje. Příliš dlouho jsi seděl ve stínu a důvěřoval překrouceným pověstem a křivým radám.“

Théoden zvolna opustil křeslo. V síni se slabě rozsvětlilo. Žena pospíšila králi po bok, vzala ho za paži, a tak stařec nejistými krůčky sestoupil z plošiny a tiše kráčel síní. Červivec zůstal ležet na podlaze. Došli ke dveřím a Gandalf zaklepal.

„Otevřte!“ zvolal. „Pán Marky vychází!“

Dveře se zvolna rozevřely a dovnitř zasvištěl ostrý vzduch. Na kopci vanul vítr.

„Pošli své stráže dolů pod schody,“ řekl Gandalf. „A ty, Paní, ho na chvíli nech se mnou. Budu se o něho starat.“

„Jdi, Éowyn, sestry dcero!“ řekl starý král. „Čas strachu minul.“

Žena se obrátila a zvolna zašla do domu. Ve dveřích se otočila a ohlédla. Vážný a zamyšlený byl její pohled, když se s chladným politováním podívala na krále. Její tvář byla velmi sličná a dlouhé vlasy připomínaly řeku zlata. Ve své bílé říze se stříbrným pásem byla útlá a vysoká; zdála se však silná a strohá jako z oceli; dcera králů. Tak Aragorn poprvé spatřil v plném denním světle Éowyn, Paní Rohanu, a zdála se mu sličná, sličná a chladná jako jitro časného jara, v kterém se ještě neprobudilo ženství. A ona si náhle uvědomila jeho: urostlého dědice Králů, zmoudřelého léty, v šedém plášti, tajícího moc, kterou přesto pocítila. Okamžik stála jako zkamenělá, pak se rychle obrátila a byla pryč.

„Teď, pane,“ řekl Gandalf, „pohleď na svou zemi! Nadýchej se opět volného vzduchu!“

Z přístřešku na vysoké terase viděli, jak za říčkou zelená pole Rohanu mizí do šedých dálav. Obloha nahoře a na západě byla dosud zatemnělá bouří a daleko mezi vrcholky neviděných kopců tančil blesk. Vítr se však obrátil k severu a bouře, která přišla od východu, se již vzdalovala, valila se na jih k moři. Náhle z trhliny mraků za nimi slétl sluneční paprsek jako meč. Padající sprška se zaleskla jako stříbro a řeka se v dálce zatřpytila jako mihotavé sklo.

„Tady není tak tma,“ řekl Théoden.

„Ne,“ řekl Gandalf. „A léta ti na ramenou také neleží tak těžce, jak ti někteří vnukají. Odhoď svou oporu!“

Černá hůl s třeskem vypadla králi z ruky na kameny. Vztyčil se zvolna jako člověk, který ztuhl tím, že se dlouho hrbil nad úmornou dřinou. Nyní stál vysoký a vzpřímený a oči měl modré, když hleděl do vyjasňujícího se nebe.

„Míval jsem v posledním čase temné sny,“ řekl, „ale cítím se jako nově probuzený. Teď bych si přál, abys byl přišel dříve, Gandalfe. Bojím se totiž, že jsi přišel příliš pozdě, jen abys viděl poslední dny mého domu. Vysoká zeď, kterou postavil Brego, syn Eorlův, nebude dlouho stát. Vysoký stolec stráví oheň. Co se dá dělat?“

„Mnoho,“ řekl Gandalf. „Nejdřív ale pošli pro Éomera. Hádám správně, že ho držíš ve vězení na radu Grímy, kterému všichni kromě tebe říkají Červivec?“

„Je to pravda,“ řekl Théoden. „Vzbouřil se proti mým rozkazům a vyhrožoval v mé síni Grímovi, že ho zabije.“

„Člověk může milovat tebe, a přesto nemilovat Červivce ani jeho rady,“ řekl Gandalf.

„To je možné. Udělám, co si přeješ. Zavolej mi Hámu. Když se projevil jako nespolehlivý dveřník, ať dělá poslíčka. Viník povede viníka k soudu,“ řekl Théoden a jeho hlas byl strohý, a přece se při pohledu na Gandalfa usmál a v tu chvíli se mu vyhladily mnohé ustarané vrásky a už se neobjevily.

Když byl Hama povolán a odešel, odvedl Gandalf Théodena ke kamennému sedátku a pak se sám posadil před krále na nejvyšší schod. Aragorn a jeho druhové stáli opodál.

„Není čas vyložit ti vše, co bys měl slyšet,“ řekl Gandalf. „Přesto, neklame-li mě naděje, zanedlouho přijde čas, kdy budu moci mluvit

úplněji. Pohleď! Octl ses ve větším nebezpečí, než jaké by sám Červivec dokázal vnuknout do tvých snů. Ale vida, teď už nesníš. Žiješ. Gondor a Rohan nestojí osaměle. Nepřítel je silnější, než počítáme, přesto máme naději, kterou netuší.“

Teď začal Gandalf mluvit rychle. Mluvil tiše a tajně a jediný král slyšel, co mu říká. Zatímco mluvil, v Théodenových očích svítalo světlo stále jasněji, až nakonec vstal ze sedátka a vztyčil se v plné výši a Gandalf vedle něho, a společně z vyvýšeného místa hleděli k východu.

„Vskutku,“ řekl Gandalf teď hlasitým, ostrým a jasným hlasem, „naše naděje leží tam, kde číhá náš největší strach. Osud ještě visí na vlásku. Přesto je naděje, jestliže aspoň nakrátko zůstaneme neporaženi.“

I druzí teď obrátili oči k východu. Přes dělící míle země hleděli do daleka, kam až oko dosáhlo, a naděje a strach je nesly v myšlenkách ještě dál, za temné hory do Země stínu. Kde byl teď Ten, kdo nese Prsten? Jak tenoučký byl vlásek, na němž visel osud! Když Legolas napnul dalekozraké oči, zdálo se mu, že vidí bělostný třpyt; snad se to v dáli zablesklo slunce na vrcholku Strážní věže. A ještě dál, nekonečně daleko, a přece hrozivě blízko, byl drobounký jazýček ohně.

Théoden se zvolna posadil zpátky, jako by se ho únava proti Gandalfově vůli dosud snažila přemoci. Otočil se a pohlédl na svůj velký dům. „Škoda,“ řekl, „že mne musely postihnout tyto zlé dny a že musely přijít v mém stáří místo míru, který jsem si zasloužil. Škoda statečného Boromira. Mladí hynou a staří přežívají a chřadnou.“ Sevřel si vrásčitýma rukama kolena.

„Tvé prsty by si líp připomněly svou sílu, kdyby sevřely jílec meče,“ řekl Gandalf.

Théoden vstal a rukou sjel k boku; na opasku však nevisel žádný meč. „Kam mi jej Gríma schoval?“ zamručel nehlasně.

„Vezmi si tento, drahý pane!“ řekl jasný hlas. „Vždycky ti byl k službám.“ Po schodech tiše vyšli dva muži a stáli teď pár kroků pod vrcholkem. Přišel Éomer. Neměl na hlavě přilbu ani na prsou pancíř, v ruce však držel tasený meč; teď poklekl a podával jílec svému pánu.

„Co to má znamenat?“ řekl Théoden přísně. Obrátil se k Éomerovi a muži na něho hleděli s úžasem, jak hrdě a vzpřímeně teď stojí. Kde zůstal stařec, kterého zanechali schouleného v křesle a opřeného o hůl?

„Za to mohu já," řekl Hama a chvěl se. „Pochopil jsem to tak, že Éomer má být propuštěn na svobodu. Tolik jsem se ze srdce zaradoval, že jsem možná chybil. Když však byl opět na svobodě, přinesl jsem mu jako maršálovi Marky meč, jak mě vyzval."

„Abych ti jej položil k nohám, můj pane," řekl Éomer.

Mlčenlivou chvilku shlížel Théoden na Éomera, který dosud klečel před ním. Nikdo se nepohnul.

„Nepřijmeš ten meč?" řekl Gandalf.

Zvolna vztáhl Théoden ruku. Když prsty uchopily jílec, divákům se zdálo, že se mu do hubené paže navrací pevnost a síla. Náhle meč pozvedl a máchl jím vzduchem, až se zableskl a zasvištěl. Pak vydal mocný výkřik. Jeho hlas jasně zazvučel, když řečí Rohanských zazpíval volání do zbraně:

Vstaňte, nuž vstaňte, vy, Jezdci Théodenovi!
Svízelné skutky se blíží, smráká se na východě.
Koni teď uzdu dejte, ať zvučí údolím roh!
Vpřed, Eorlovci!

Strážní, v domnění, že jsou povoláváni, vylétli po schodech vzhůru. Hleděli na svého pána s ohromením a potom jako jeden muž vytáhli meče a položili mu je k nohám. „Rozkazuj!" řekli.

„*Westu Théoden hál*!" zvolal Éomer. „Radujeme se, že se zas ujímáš svého. Už se nebude říkat, Gandalfe, že nosíš jenom žal!"

„Přijmi zpět meč, Éomere, sestry synu!" řekl král. „Jdi, Hámo, a vyhledej můj vlastní meč. Má jej v ochraně Gríma. A přiveď mi i jeho. Nuže, Gandalfe, říkal jsi, že máš pro mne radu, pokud ji budu chtít slyšet. Co radíš?"

„Už jsi ji přijal sám," odvětil Gandalf. „Vložit důvěru v Éomera spíš než v muže pokřivené mysli. Odhodit lítost a strach. Dělat to, co je naléhavé. Ať je každý muž, který může jet, ihned vyslán na západ, jak radil Éomer: nejprve musíme zničit Sarumanovu hrozbu, dokud máme čas. Selžeme-li, padneme. Budeme-li mít úspěch - pak půjdeme vstříc dalšímu úkolu. Zatím by zbytek tvého národa, ženy a děti a starci, měl uprchnout do útočišť, která máš v horách. Nebyla snad připravena právě pro takový zlý den, jako je tento? Ať vezmou zásoby, ale ať se nezdržují poklady, velkými ani malými. Jde jim teď o život."

„Teď se mi zdá tvá rada dobrá," řekl Théoden. „Ať se rychle připraví všechen můj lid! Avšak co vy, mí hosté? - Pravdu jsi řekl, Gandalfe, že dvornost v mé síni upadla! Jeli jste celou noc a ráno už míjí. Nespali jste ani nejedli. Dám připravit dům pro hosty; tam se vyspíte, až budete najedeni."

„Ne, pane," řekl Aragorn. „Znaveným ještě nepřišel čas odpočinku. Rohanští muži musejí vyjet už dnes a my pojedeme s nimi - sekyra, meč i luk. Nepřinesli jsme je opřít o tvou zeď, Pane Marky. A já slíbil Éomerovi, že můj a jeho meč budou taseny spolu."

„Teď máme opravdu naději zvítězit!" řekl Éomer.

„Naději ano," řekl Gandalf. „Železný pas je však silný. A stahují se i jiná nebezpečí. Nezdržuj se, Théodene, až budeme pryč. Veď svůj lid rychle do hradiště Šeré Brázdy v kopcích!"

„Ne, Gandalfe," řekl král. „Nevíš, jak umíš léčit. Tak to nebude. Sám půjdu do války v předních řadách bitvy; bude-li třeba, padnu. Tak se mi bude spát líp."

„Potom i porážka Rohanu bude oslavena písní," řekl Aragorn. Ozbrojenci, kteří stáli opodál, udeřili zbraněmi a zvolali: „Pán Marky vyjede! Vpřed, Eorlovci!"

„Tvůj lid ovšem nesmí být neozbrojen a bez pastýře," řekl Gandalf. „Kdo je povede a kdo jim bude panovat místo tebe?"

„To rozvážím, než půjdu," odvětil Théoden. „Tady jde můj rádce."

V tom okamžiku vyšel opět ze síně Háma. Za ním se krčil mezi dalšími dvěma muži Gríma Červivec. Tvář měl bílou a ve slunečním světle mžoural. Háma poklekl a podal Théodenovi dlouhý meč v pochvě pobité zlatem a posázené zelenými drahokamy.

„Zde je, pane, Herugrim, tvá prastará čepel," řekl. „Našla se v jeho truhle. Nerad nám dával klíče. Je tam i mnoho jiného, co lidé postrádali."

„Lžeš," řekl Červivec. „A tenhle meč mi svěřil tvůj pán sám."

„A nyní jej od tebe žádám zpět," řekl Théoden. „Mrzí tě to?"

„Jistě ne, pane," řekl Červivec. „Starám se o tebe a o tvé věci, jak nejlíp umím. Ale neunavuj se a nenamáhej příliš své síly. Ať se o tyhle obtížné hosty postarají jiní. Už ti prostírají tabuli. Nepůjdeš dovnitř?"

„Půjdu," řekl Théoden. „A ať mým hostům prostřou k jídlu vedle mne. Vojsko vyjede dnes. Rozešli hlasatele! Ať svolají všechny, kdo

bydlí v okolí! Každý muž a každý zdatný jinoch, který unese zbroj, každý, kdo má koně, ať je připraven před branou v sedle před druhou po poledni!“

„Drahý pane!“ vykřikl Červivec. „Toho jsem se bál. Ten čaroděj tě omámil. Copak nemá zůstat nikdo, aby bránil Zlatou síň tvých otců a všechny tvé poklady? Nikdo, aby střežil Pána Marky?“

„Je-li to omámení,“ řekl Théoden, „připadá mi zdravější než tvá našeptávání. Tvé mastičkářství by ze mne za chvíli udělalo čtvernožce. Ne, nikdo nezůstane, ani sám Gríma. I Gríma pojede. Jdi! Ještě máš čas očistit si z meče rez.“

„Milost, pane!“ zakňučel Červivec a plazil se po zemi. „Slituj se nad tím, kdo se vyčerpal v tvých službách. Neodháněj mě od sebe! Aspoň já budu při tobě stát, až všichni ostatní odejdou. Neposílej věrného Grímu pryč!“

„Mám s tebou slitování,“ řekl Théoden. „A neposílám tě od sebe pryč. Sám jdu do války se svými muži. Zvu tě, abys šel se mnou a prokázal svou věrnost.“

Červivec hleděl z jednoho na druhého. V očích měl výraz štvaného zvířete, které hledá mezeru v kruhu svých nepřátel. Olízl si rty dlouhým bledým jazykem. „Takové odhodlání se dá očekávat od pána z Eorlova rodu, třeba je stár,“ řekl. „Avšak ti, kdo ho skutečně milují, by šetřili jeho poslední léta. Vidím ale, že přicházím příliš pozdě. Jiní, které by možná smrt mého pána tak nezarmoutila, ho již přesvědčili. Nemohu-li zrušit jejich dílo, vyslechni mě aspoň v tomto, pane! V Edorasu by měl zůstat někdo, kdo zná tvé smýšlení a ctí tvé příkazy. Urči věrného správce. Ať tvůj rádce Gríma všechno opatruje, dokud se nevrátíš - a modlím se, aby ses vrátil, ačkoli nikdo moudrý v to nemůže příliš doufat.“

Éomer se zasmál. „A jestli tě z války neosvobodí tahle výmluva, nejušlechtilejší Červivče,“ řekl, „jaký méně čestný úřad bys přijal? Poneseš pytel mouky do hor - když ti jej někdo svěří?“

„Ne, Éomere, ty Mistru Červivci docela nerozumíš,“ řekl Gandalf a probodl ho pohledem. „Je smělý a vychytralý. I teď hraje s nebezpečím a vyhrává jeden bod. Už promarnil hodiny mého drahocenného času. Dolů, hade!“ řekl náhle strašlivým hlasem. „Lehni na břicho! Jak je to dávno, co si tě Saruman koupil? Jakou cenu ti slíbil? Až budou všichni muži mrtvi, měl sis vybrat svůj díl z pokladů a vzít si že-

nu, po které toužíš? Příliš dlouho jsi ji pozoroval zpod víček a sledoval její kroky."

Éomer sevřel meč. „To jsem věděl," zamručel. „Proto bych ho byl zabil a zapomněl na zákony domu. Jsou však i jiné důvody." Pokročil, avšak Gandalf ho zadržel rukou.

„Éowyn je teď v bezpečí," řekl. „Ale ty, Červivče, jsi udělal pro svého pravého pána, co jsi mohl. Nějakou odměnu si jistě zasloužíš. Saruman ovšem rád zapomíná na dohody. Radím ti, aby ses mu šel rychle připomenout, aby nezapomněl na tvé věrné služby."

„Lžeš," řekl Červivec.

„To slovo ti příliš často a příliš snadno vychází z úst," řekl Gandalf. „Já nelžu. Vidíš, Théodene, tady máš hada! Nebudeš bezpečný, ani když ho vezmeš s sebou, ani když ho necháš tady. Zabít ho by bylo spravedlivé. Nebýval ale vždycky takový jako dnes. Kdysi to býval muž a svým způsobem ti sloužil. Dej mu koně a nech ho jít, kam bude chtít. Podle toho, co si vybere, ho posoudíš."

„Slyšíš, Červivče?" řekl Théoden. „Toto máš na vybranou: jet se mnou do války, aby se v bitvě uvidělo, jestli jsi mi věrný; anebo odejít, kam chceš. Pak ovšem, jestli se ještě sejdeme, nebudu milosrdný."

Červivec zvolna vstal. Pohlédl na ně přivřenýma očima. Nakonec se zahleděl do tváře Théodenovi a otevřel ústa, jako kdyby chtěl promluvit. Pak se náhle vzpřímil. Ruce se mu svíraly. Oči zablýskaly. Bylo v nich tolik zloby, že muži od něho odstoupili. Odhalil zuby, pak zasyčel, plivl králi pod nohy, uskočil stranou a jako šíp letěl dolů po schodech.

„Za ním!" řekl Théoden. „Dejte pozor, aby nikomu neublížil, ale neubližujte mu a nebraňte mu. Dejte mu koně, jestli si to bude přát."

„A jestli ho nějaký bude chtít nosit," řekl Éomer.

Jeden ze strážných seběhl po schodech. Jiný šel ke studni pod terasou a nabral do přilbice vodu. Omyl jí kameny, jež Červivec poskvrnil.

„Teď pojďte, mí hosté!" řekl Théoden. „Pojďte a osvěžte se, jak nám spěch dovolí."

Zašli zpátky do velikého domu. Slyšeli již dole ve městě volat hlasatele a troubit válečné rohy. Vždyť král měl vyjet, jakmile se shromáždí muži z města a okolí.

Za královou tabulí seděl Éomer a čtyři hosté a krále obsluhovala paní Éowyn. Jedli a pili rychle. Ostatní mlčeli, zatímco Théoden se vyptával Gandalfa na Sarumana.

„Jak daleko sahá jeho zrada? Kdoví," řekl Gandalf. „Nebýval vždycky zlý. Nepochybuji, že kdysi býval přítelem Rohanu, a i když jeho srdce ochladlo, byli jste mu pořád užiteční. Teď však již dlouho plánuje vaši zkázu a nosil masku přátelství, dokud nebyl připraven. V těch letech měl Červivec snadnou práci a všechno, co jsi dělal, se rychle dozvídali v Železném pasu; tvá země přece byla otevřená a cizinci přicházeli a odcházeli. A tobě stále znělo v uších Červivcovo našeptávání, otravovalo myšlenky, mrazilo srdce, oslabovalo údy, zatímco druzí přihlíželi a nemohli nic dělat, protože on byl strážcem tvé vůle.

Když jsem však uprchl a varoval tě, byla maska pro ty, kdo chtěli vidět, stržena. Od té doby hrál Červivec nebezpečnou hru, stále se tě snažil zdržovat, zabránit tomu, aby se nesebraly všechny tvé síly. Byl obratný; otupoval tvou bdělost nebo hrál na lidské obavy, podle okolností. Nevzpomínáš si, jak horlivě ti radil, abys nikoho neposílal na bláznivou výpravu na sever, když na západě hrozí bezprostřední nebezpečí? Přesvědčil tě, abys zakázal Éomerovi pronásledovat skřetí nájezd. Kdyby se byl Éomer nevzepřel Červivcovu hlasu mluvícímu tvými ústy, skřeti by dnes byli v Železném pasu s velikou kořistí. Sice ne s tou, po které Saruman nejvíc baží, alespoň však s dvěma členy mé Družiny, kteří se podílejí na tajné naději, o níž ani s tebou, pane, nemohu dosud promluvit otevřeně. Troufáš si pomyslet, jak by teď asi trpěli, anebo co by se byl Saruman k naší zkáze dozvěděl?"

„Jsem Éomerovi mnoho dlužen," řekl Théoden. „Věrné srdce může mít drsný jazyk."

„A řekni také," pravil Gandalf, „že v pokřiveném oku může mít pravda křivou tvář."

„Ano, byl jsem málem slepý," řekl Théoden. „Nejvíc jsem dlužen tobě, můj hoste. Opět jsi přišel včas. Dal bych ti dar, než půjdeme, vyber si sám. Jmenuj cokoli, co mi patří. Vyhrazuji si teď jen svůj meč!"

„Jestli jsem přišel včas nebo ne, to se ještě uvidí," řekl Gandalf. „Ale pokud jde o tvůj dar, pane, vyberu si, co budu potřebovat: něco rychlého a spolehlivého. Dej mi Stínovlase! Předtím byl jen půjčen, dá-li se tomu říkat půjčka. Teď však s ním pojedu do velké nejistoty a

nasadím stříbrnou proti černé; nerad bych ohrozil něco, co není mé vlastní. A mezi námi už vzniklo pouto lásky.“

„Vybral sis dobře,“ řekl Théoden, „a já ho teď dávám rád. Přesto je to velký dar. Žádný se Stínovlasovi nevyrovná. V něm se navrátil jeden z velkých koní starých dob. Druhý takový se už nevrátí. A vám, mí ostatní hosté, nabídnu, co se najde v mé zbrojnici. Meče nepotřebujete, jsou tam však přilby a umně tepané pancíře, dary Gondoru mým otcům. Vyberte si z nich, než půjdeme, a kéž vám dobře poslouží!“

Vzápětí přišli muži nesoucí válečné odění z králova pokladu a oblékli Aragorna a Legolase třpytivou zbrojí. Vybrali jim i přilby a okrouhlé štíty; byly bosovány zlatem a vykládány zelenými, rudými a bílými drahokamy. Gandalf si nevzal žádnou zbroj; Gimli drátěnou košili nepotřeboval, i kdyby se našla nějaká na jeho postavu, protože žádná kazajka v pokladech Edorasu nebyla lepší než jeho krátká košile kovaná pod Horou na Severu. Vybral si však čapku z oceli a kůže, která padla na jeho kulatou hlavu, a vzal si také malý štít. Nesl znak běžícího koně na zeleném poli, znak Eorlova rodu.

„Kéž tě ochrání!“ řekl Théoden. „Byl vyroben pro mne za Thengelových dnů, dokud jsem byl chlapec.“

Gimli se poklonil. „Jsem hrdý, Pane Marky, že ponesu tvůj erb,“ řekl. „Opravdu, spíš bych nosil koně, než aby kůň nosil mne. Mám radši vlastní nohy. Možná že ale ještě přijdu někam, kde se budu moci postavit k boji.“

„To je docela možné,“ řekl Théoden.

Král vstal a ihned přikročila Éowyn s vínem. „*Ferthu Théoden hál*,“ řekla. „Přijmi teď tento pohár a pij v šťastnou hodinu. Zdráv odcházej a zdráv se vrať!“

Théoden se napil z poháru a Éowyn jej podávala hostům. Když stála před Aragornem, náhle se zarazila, pohlédla na něho a oči jí zazářily. A on pohlédl na její sličnou tvář a usmál se; když však bral pohár, dotkl se rukou její a poznal, že se při jeho doteku chvěje. „Buď zdráva, Paní Rohanu,“ řekl, ve tváři se mu však náhle objevila tíseň a úsměv zmizel.

Když se napili všichni, král vykročil ke dveřím síně. Tam ho čekaly stráže a shromáždili se tam hlasatelé a všichni páni a náčelníci, kteří bydlili v Edorasu a v okolí.

„Pohleďte! Jdu na výpravu a zdá se, že jedu naposled,“ řekl Théoden. „Nemám děti. Théodred, můj syn, je zabit. Jmenuji Éomera,

sestry syna, za svého dědice. Jestli se nevrátí ani jeden z nás, zvolte si novéno pána podle vlastní vůle. Někomu však musím svěřit svůj lid, který nechávám tady. Kdo z vás zůstane?“

Nikdo nepromluvil.

„Nemáte koho jmenovat? Komu můj národ důvěřuje?“

„Rodu Eorlovu,“ řekl Háma.

„Éomera však postrádat nemohu, a ani by nezůstal,“ řekl král, „a on je poslední z toho rodu.“

„Neřekl jsem Éomerovi,“ odvětil Háma, „a není poslední. Je tady Éowyn, dcera Éomundova, jeho sestra. Je nebojácná a ušlechtilého srdce. Všichni ji milují. Ať hlasatelé oznámí lidu, že je povede Paní Éowyn!“

Nato král usedl na sedátko přede dveřmi a Éowyn před ním poklekla a přijala od něho meč a krásný pancíř. „Sbohem, sestry dcero!“ řekl. „Temná je hodina, a přece se možná vrátím do Zlaté síně. V Šeré Brázdě se však lidé mohou dlouho bránit, a skončí-li bitva špatně, přijdou tam všichni, kdo vyváznou.“

„Nemluv tak!“ řekla. „Za každý den, který mine do tvého návratu, přetrpím rok.“ Když ale mluvila, oči jí zalétly k nedaleko stojícímu Aragornovi.

„Král zase přijde,“ řekl. „Neboj se! Ne na západě, ale na východě na nás čeká osud.“

Král sešel ze schodů s Gandalfem po boku. Ostatní je následovali. Když přicházeli k bráně, Aragorn se ohlédl. Éowyn stála sama přede dveřmi domu nahoře nad schodištěm, meč měla postaven před sebou a ruce položeny na jílci. Byla teď oděna v brnění a zářila na slunci jako stříbro.

Gimli kráčel s Legolasem, sekyru přes rameno. „Tak jsme konečně na cestě!“ řekl. „Lidi toho namluví, než začnou jednat. Má sekyra už je netrpělivá. Nepochybuji ovšem, že tihle Rohirové mají pádnou ruku, když se do toho dají. Jenže to není válčení podle mého vkusu. Jak se dostanu do bitvy? Kdybych tak mohl pěšky, a ne nadskakovat jako žok Gandalfovi v sedle.“

„Hádám, že je to docela bezpečné posezení,“ řekl Legolas. „Nicméně až dojde na rány, Gandalf tě určitě rád sesadí, anebo Stínovlas sám. Sekyra není žádná zbraň pro jezdce.“

„A trpaslík není žádný jezdec. Sekal bych radši skřetí krky, místo abych holil lidské hlavy,“ řekl Gimli a popleskal topůrko sekyry.

U brány našli veliké vojsko mužů, mladých i starých, všechny připravené v sedle. Sebralo se jich přes tisíc. Jejich kopí se podobala mladému lesu. Hlasitě a radostně vzkřikli, když vyšel Théoden. Někteří drželi připraveného králova koně Bělohříváka, jiní drželi koně Aragornovi a Legolasovi. Gimli stál celý nesvůj a mračil se, až přišel Éomer se svým koněm.

„Buď zdráv, Gimli, Glóinův synu!“ zvolal. „Ještě jsem neměl čas naučit se pod tvými ranami mluvit zdvořile, jak jsi mi slíbil. Neodložíme však svůj spor? Já aspoň víckrát neřeknu nic zlého o Paní z Lesa.“

„Zapomenu na chvíli na svůj hněv, Éomere, synu Éomundův,“ řekl Gimli; „jestli se ti však někdy poštěstí uvidět Paní Galadriel na vlastní oči, potom ji uznáš za nejkrásnější dámu, nebo je po našem přátelství.“

„Budiž!“ řekl Éomer. „Do té doby mi ale promiň a na znamení odpuštění jeď, prosím, se mnou. Gandalf pojede vpředu s Pánem Marky; můj kůň Ohnivec nás však unese oba, budeš-li si přát.“

„Opravdu ti děkuji,“ řekl Gimli potěšeně. „Rád pojedu s tebou, pokud bude můj přítel Legolas moci jet vedle nás.“

„Ovšem,“ řekl Éomer. „Legolas po levici, Aragorn po pravici, a nikdo se nám neodváží postavit!“

„Kde je Stínovlas?“ řekl Gandalf.

„Běhá divoce po trávě,“ odpověděli. „Nedovolí nikomu, aby na něho sáhl. Tamhle pobíhá u brodu, je jako stín mezi vrbami.“

Gandalf hvízdl a zavolal na koně jménem. Ten v dálce pohodil hlavou, zaržál, obrátil se a jako šíp letěl k vojsku.

„Kdyby měl západní vítr tělo, jistě by se jevil takto,“ řekl Éomer, zatímco veliký kůň běžel, dokud se nezastavil před čarodějem.

„Zdá se, že dar už je dán,“ řekl Théoden. „Poslouchejte však všichni: jmenuji svého hosta, Gandalfa Šedopláště, nejmoudřejšího rádce, nejvítanějšího hosta, poutníka, šlechticem v Marce, náčelníkem Eorlovců, dokud trvá naše plémě. A dávám mu Stínovlase, knížete koní.“

„Děkuji ti, králi Théodene,“ řekl Gandalf. Pak náhle odhodil svůj šedý plášť a odmrštil stranou svůj klobouk a vyskočil na koně. Neměl přilbu ani brnění. Sněhobílé vlasy mu vlály volně ve větru, bílá říza na slunci oslnivě zářila.

„Hle, Bílý jezdec!“ vykřikl Aragorn a všichni se chopili jeho slov.

„Náš král a Bílý jezdec!“ křičeli. „Vpřed, Eorlovci!“

Trubky zazněly. Koně se vzepjali a zaržáli. Kopí třeskla o štíty. Potom král zvedl ruku, a jako když se zvedá mocný vítr, vyjelo poslední vojsko Rohanských s hřměním na západ.

Daleko do pláně viděla Éowyn třpyt jejich kopí, zatímco stála nehybně a sama před branami mlčícího domu.

HELMŮV ŽLEB

Slunce se sklánělo k západu, když ujížděli z Edorasu, a svítilo jim do očí, takže se vlnivé rohanské pláně halily zlatým oparem. Na severozápad byla kolem podhůří Bílých hor vyježděná cesta. Jeli po ní do kopce a z kopce zelenou zemí a překračovali bystré potůčky přes mnoho brodů. Daleko vpředu a napravo se rýsovaly Mlžné hory; s přibývajícími mílemi byly stále temnější a větší. Slunce před nimi pomalu zapadalo. Zezadu přicházel večer.

Vojsko jelo dál. Hnala je nutnost. V obavě, že dorazí příliš pozdě, jeli, jak nejrychleji mohli, a zřídka zastavovali. Rohanští koně byli rychlí a vytrvalí, mil však bylo mnoho. Více než sto dvacet mil přímou čarou to bylo z Edorasu k brodům přes Želíz, kde doufali, že najdou královy muže, kteří zadržovali Sarumanovo vojsko.

Noc se nad nimi zavřela. Konečně zastavili a utábořili se. Jeli víc než pět hodin a byli už daleko v západní pláni; přesto jim zbývala ještě větší část cesty. Ve velkém kruhu pod hvězdnatou oblohou a rostoucím měsícem si zbudovali tábor. Ohně nezapalovali, protože si nebyli jisti situací; postavili však okolo sebe kruh jízdních hlídek a zvědové vyjeli daleko napřed jako stíny mezi vrásami země. Noc zvolna minula bez novinek a poplachu. Na úsvitu zatroubily rohy a za hodinu byli opět na cestě.

Nad hlavou ještě neměli žádné mraky, vzduch však byl těžký; na danou roční dobu bylo horko. Vycházející slunce bylo v oparu, a když stoupalo po obloze, sledovala je rostoucí tma, jako by od východu přicházela veliká bouře. A daleko na severozápadě jako by se u pat Mlžných hor chmuřila jiná tma, stín, který se zvolna plížil dolů z Čarodějova údolí.

Gandalf si počkal na Legolase, který jel vedle Éomera. „Máš bystré oči Sličného lidu, Legolasi," řekl, „a rozeznáš vrabce od pěnkavy na kolik mil. Pověz mi, vidíš něco tamhle směrem k Železnému pasu?"

„Je to vzdáleno mnoho mil," řekl Legolas, zíral upřeně a stínil si oči dlouhou rukou. „Vidím tmu. Pohybují se v ní tvary, veliké tvary daleko na břehu řeky; co to však je, to ti nepovím. Není to mlha ani

mrak, které mi brání dohlédnout; je tam závoj stínu, který na zemi vložila nějaká moc, a pochoduje zvolna po proudu. Je to, jako by se z kopců valil soumrak pod nekonečnými stromy."

„A za námi se žene mordorská bouře," řekl Gandalf. „To bude černá noc."

Míjel druhý den jejich jízdy a vzduch byl stále těžší. Odpoledne je začaly dohánět temné mraky; vypadaly jako ponurý baldachýn s velikými vzdouvajícími se okraji tečkovanými oslnivým světlem. Slunce zapadlo, krvavě rudé v kouřovém oparu. Hroty kopí zahořely, když poslední paprsky světla zažehly strmá čela štítů Trirogu; byly teď blizoučko, na nejsevernějším rameni Bílých hor, jako tři zubaté rohy, zírající na západ slunce. V poslední rudé záři spatřili muži přední hlídky černou tečku, muže na koni jedoucího zpátky k nim. Zastavili a čekali.

Přijel znavený muž se zprohýbanou přilbou a rozpolceným štítem. Pomalu slezl z koně a chvíli stál, popadaje dech. Posléze promluvil. „Je tady Éomer?" zeptal se. „Konečně přicházíte; jenomže příliš pozdě a s příliš malou posilou. Je zle od té doby, co padl Théodred. Včera nás zahnali s těžkými ztrátami zpátky přes Želíz; mnoho jich zahynulo na přechodu. Pak přišly v noci přes řeku proti našemu táboru nové síly. Celý Železný pas musí být vylidněný; Saruman navíc ozbrojil divoké horaly a pastevce z Vrchoviny za řekami a také je na nás poštval. Byli jsme přemoženi. Zeď štítů byla prolomena. Erkenbrand ze Západních úvalů stáhl, koho mohl, ke své pevnosti v Helmově žlebu. Ostatní jsou rozprášeni.

Kde je Éomer? Povězte mu, že není naděje. Ať se vrátí do Edorasu, než sem přitáhnou vlci ze Železného pasu."

Théoden seděl dosud mlčky, skryt mužovu pohledu za svou stráží; nyní pobídl koně kupředu. „Pojď a postav se přede mne, Ceorle!" řekl. „Jsem zde. Vyjelo poslední vojsko Eorlovců. Bez bitvy se vracet nebude."

Mužova tvář se rozsvítila radostí a úžasem. Narovnal se. Pak poklekl a podával svůj zubatý meč králi. „Přikazuj, pane!" zvolal. „A odpusť mi. Myslel jsem - "

„Myslel sis, že jsem zůstal v Meduseldu shrbený jako starý strom pod sněhem. Tak tomu bylo, když jsi vyjížděl do války. Západní vítr však zatřásl větvemi," řekl Théoden. „Dejte tomu muži čerstvého koně! Pojeďme na pomoc Erkenbrandovi!"

Zatímco Théoden mluvil, Gandalf popojel kousek dopředu a seděl tam sám, zrak upřen na sever k Železnému pasu a na západ do zacházejícího slunce. Nyní se vrátil.

„Jeď, Théodene!“ řekl. „Jeď do Helmova žlebu! Nejezdi k brodům přes Želíz a nezdržuj se na pláni. Musím tě na chvíli opustit. Stínovlas mě teď musí rychle nést na jistou pochůzku.“ Obrátil se k Aragornovi a Éomerovi a k mužům z královského domu a zvolal: „Opatrujte dobře Pána Marky, dokud se nevrátím. Čekejte mě u Helmových vrat! Sbohem!“

Řekl slovo Stínovlasovi a veliký kůň vystřelil jako šíp z luku. Sotva postřehli, jak zmizel: jako záblesk stříbra v zapadajícím slunci, jako vítr v trávě, jako stín, který přeletí a ztratí se z očí. Bělohřívák zafrkal a vzepjal se, dychtivý jet za ním; dohonit ho však mohl jen rychle letící pták.

„Co to znamená?“ řekl Hámovi jeden ze stráže.

„Že má Gandalf Šedoplášť naspěch,“ odvětil Háma. „Vždycky přichází a odchází nečekaně.“

„Kdyby tu byl Červivec, snadno by našel vysvětlení,“ řekl druhý.

„To máš pravdu,“ řekl Háma, „ale já si počkám, až zase Gandalfa uvidím.“

„Možná že budeš čekat dlouho,“ řekl druhý.

Vojsko se teď odvrátilo od cesty k brodům přes Želíz a zamířilo k jihu. Padla noc a pořád jeli. Vrchy se blížily, vysoké štíty Trirogu však již matněly proti temnějícímu nebi. Ještě několik mil zbývalo k zelené kotlině na druhé straně údolí Západních úvalů, k veliké zátočině v horách, z níž se do kopců zařezávala rokle. Muži z té země jí říkali Helmův žleb podle hrdiny ze starých válek, který tam našel útočiště. Stále strměji a úžeji se vinula kotlina od severu do hloubi pod Trirogem, až z obou stran zakryly světlo mohutné skalní věže osídlené vranami.

U Helmových vrat před ústím Žlebu vyčníval ze severního útesu ostroh skály. Na její patě stály vysoké valy z věkovitého kamene a uvnitř čněla vysoká věž. Lidé říkali, že v dávných dobách slávy Gondoru vybudovali tuto pevnost Mořští králové rukama obrů. Nazývala se Hláska, protože trubka, do níž zaduli na věži, zněla ozvěnou z hlubiny Žlebu, jako by z jeskyní pod kopci do války vycházela dávno zapomenutá vojska. Od Hlásky k jižnímu útesu zbudovali také kdysi lidé zeď, která uzavírala přístup do strže. Pod ní vytékal širokým tune-

lem Žlebový potok. Obtékal patu Hlásné skály a odtud plynul korytem uprostřed širokého zeleného trojúhelníka zvolna se svažujícího od Helmových vrat k Helmovu valu. Odtud padal do Žlebové kotliny a z ní do údolí Úvalů. V Hlásce u Helmových vrat nyní sídlil Erkenbrand, pán Západních úvalů na hranicích Marky. Jak dny temněly, moudře opravil zeď a zesílil pevnost.

Jezdci byli ještě v úzkém údolí před ústím Kotliny, když se ozvaly výkřiky a troubení zvědů, kteří jeli napřed. Ze tmy zasvištěly šípy. Rychle přijel zpátky zvěd a oznámil, že údolím se projíždějí jezdci na vlcích a že sem od brodů přes Želíz spěchá voj skřetů a divokých lidí a zřejmě má namířeno do Helmová žlebu.

„Našli jsme mnoho našich lidí pobitých na útěku sem," řekl zvěd. „A potkali jsme také rozprášené družiny bloudící bez vůdce všemi směry. Zdá se, že nikdo neví, co je s Erkenbrandem. Je pravděpodobné, že ho dostihnou, než se dostane do Helmova žlebu, pokud ještě nezahynul."

„Viděl někdo Gandalfa?" ptal se Théoden.

„Ano, pane. Mnozí viděli starce v bílém na koni, jak přejíždí pláněmi sem a tam jako vítr v trávě. Někteří mysleli, že je to Saruman. Než padla noc, jel prý směrem k Železnému pasu. Někteří také říkají, že předtím viděli Červivce mířit na sever s družinou skřetů."

„Zle se povede Červivci, přijde-li na něho Gandalf," řekl Théoden. „Nicméně teď mi scházejí oba rádci, starý i nový. V této tísni však nemáme lepší možnost než jet, jak říkal Gandalf, k Helmovým vratům, ať tam Erkenbrand je nebo není. Ví se, jak velká vojska táhnou od severu?"

„Velmi veliká," řekl zvěd. „Kdo utíká, počítá každého nepřítele dvakrát, mluvil jsem však se statečnými muži a nepochybuji, že hlavní síla nepřítele je mnohem větší než naše zde."

„Jeďme tedy rychle," řekl Éomer. „Prorazíme nepřáteli, kteří se už dostali mezi nás a pevnost. V Helmově žlebu jsou jeskyně, kde lze ukrýt stovky lidí. A do kopců odtamtud vedou tajné cesty."

„Nevěř žádným tajným cestám," řekl král. „Saruman v této zemi dlouho vyzvídal. Přesto se tam snad budeme moci dlouho bránit. Pojeďme!"

Aragorn a Legolas teď jeli s Éomerem v čele. Jeli dál temnou nocí, stále pomaleji, jak se tma prohlubovala a jejich cesta na jih stoupala výš a výš do šerých brázd na úpatí hor. Mnoho nepřátel před sebou

nenacházeli. Tu a tam přišli na zatoulané tlupy skřetů, ty však prchaly, než je mohli Jezdci dohonit a pobít.

„Bojím se," řekl Éomer, „že zanedlouho se o příchodu krále dozví vůdce našich nepřátel Saruman nebo někdo, koho vyslal."

Za nimi se stupňoval hřmot války. Tmou k nim nyní doléhal drsný zpěv. Byli už vysoko v Žlebové kotlině, když se ohlédli. Tu spatřili pochodně, nesčetné body ohnivého světla na černých polích za sebou, roztroušené jako rudé květy anebo vinoucí se z nížin v dlouhých mihotavých řadách. Tu a tam vyšlehl větší plamen.

„Je to veliké vojsko a rychle nás pronásleduje," řekl Aragorn.

„Nesou oheň," řekl Théoden, „a pálí, nač přijdou, stohy, chýše, stromy. Tohle bývalo bohaté údolí a bylo tu mnoho statků. Ubohý můj lid!"

„Kdyby tak byl den a my jsme na ně mohli vpadnout jako bouře z hor!" řekl Aragorn. „Trápí mě, že před nimi utíkáme."

„Dlouho už utíkat nemusíme," řekl Éomer. „Helmův val leží kousek před námi. Je to starodávný opevněný příkop vyhloubený napříč kotlinou, dva hony před Helmovými vraty. Tam se můžeme obrátit a svést bitvu."

„Ne, na obranu Valu je nás příliš málo," řekl Théoden. „Je víc než míli dlouhý a průlom v něm je široký."

„V průlomu musí stát zadní voj, když nás budou dohánět," řekl Éomer.

Když Jezdci dojeli k průlomu ve Valu, nesvítil měsíc ani hvězdy. Potok tudy proudil shora a podle něho běžela silnice od Hlásky. Opevnění se náhle objevilo před nimi jako vysoký stín za temnou jámou. Když dojížděli, oslovila je stráž.

„Pán Marky jede k Helmovým vratům," řekl Éomer. „Mluví Éomer, syn Éomundův."

„To je dobrá novina, v jakou jsme ani nedoufali," řekl strážný. „Pospěšte! Nepřítele máte v patách."

Vojsko projelo průlomem a zastavilo na travnatém svahu za ním. Ke své radosti se nyní dozvěděli, že Erkenbrand nechal střežit Helmová vrata početným oddílem mužů a že tam od té doby uprchli mnozí další.

„Máme možná tisíc bojeschopných pěších," řekl stařec Gamling, vůdce těch, kteří střežili Val. „Většina jich však viděla příliš mnoho zim, tak jako já, anebo příliš málo, jako tady můj vnuk. Co je nového s

Erkenbrandem? Včera přišla zpráva, že sem ustupuje se všemi zbylými Jezdci, s těmi nejlepšími z Úvalů. Nepřišel ale.“

„Bojíme se, že teď už nepřijde,“ řekl Éomer. „Naši zvědové se o něm nedozvěděli nic a nepřátelé zaplnili celé údolí za námi.“

„Kéž by vyvázl,“ řekl Théoden. „Byl to velký muž. V něm znovu ožila statečnost Helma Kladiva. Nemůžeme tu ale na něho čekat. Musíme teď stáhnout všechny své síly za zeď. Jste dobře zásobeni? Neseme málo potravin, protože jsme vyjížděli do bitvy, a ne do obležení.“

„Za námi jsou v jeskyních Žlebu tři čtvrtiny lidu z Úvalů, staří i mladí, ženy a děti,“ řekl Gamling. „Je tam však nashromážděna i veliká zásoba potravin a také zvířata a píce pro ně.“

„To je dobře,“ řekl Éomer. „Pálí a plení všechno, co zůstalo v údolí.“

„Jestli přijdou smlouvat o naše zboží k Helmovým vratům,“ řekl Gamling, „pořádně za to zaplatí.“

Král a jeho Jezdci jeli dál. Před můstkem přes potok sesedli. Dlouhou řadou vedli koně vzhůru po rampě a vstoupili do bran Hlásky. Tam byli opět uvítáni s radostí a novou nadějí; nyní zde totiž byl dostatek mužů jak pro pevnost, tak pro přehradní zeď.

Éomer rychle rozmístil své muže. Král a muži z jeho domu zůstali v Hlásce a tam bylo také mnoho mužů z Úvalů. Na Žlebové zdi, na její věži a za ní však Éomer rozestavil většinu svého mužstva, protože tam bylo nejméně jisté, zda se ubrání, jestliže bude útok rozhodný a vojsko silné. Koně odvedli hluboko do Žlebu s tolika strážemi, kolik bylo možno postrádat.

Žlebová zeď byla vysoká dvacet stop a tak silná, že po ní nahoře mohli jít vedle sebe čtyři muži, chráněni zídkou, přes kterou dohlédl jen urostlý muž. Tu a tam byly v kamenech štěrbiny, kterými mohli muži střílet. Na toto cimbuří bylo možno sejít po schodech z vnějšího nádvoří Hlásky. Také ze Žlebu vedly na zeď tři řady schodů, vpředu však byla hladká a veliké kameny byly zasazeny tak dovedně, že se v jejich spárách nemohla zachytit noha, a nahoře byly převislé jako skála vyhloubená mořem.

Gimli stál na zdi opřen o předprseň. Legolas seděl nahoře na zídce, hrál si s lukem a vyhlížel do tmy.

„Tohle se mi líbí víc,“ řekl trpaslík a dupl na kámen. „Kdykoli se přiblížíme k horám, roste ve mně síla. Tady je dobrá skála. Tahle ze-

mě má tuhé kosti. Cítil jsem je v nohou, když jsme šli od valu. Dej mi rok a stovku mých příbuzných, a uděláme z toho místo, o které se budou armády tříštit jako voda.“

„O tom nepochybuji,“ řekl Legolas. „Ty jsi ovšem trpaslík a trpaslíci jsou zvláštní národ. Mně se tu nelíbí a za světla se mi tu nebude líbit o nic víc. Povzbuzuješ mě ale, Gimli, a jsem rád, že stojíš vedle mě se svýma silnýma nohama a tvrdou sekyrou. Kdyby tak s námi bylo víc tvých příbuzných. Ještě víc bych ovšem dal za stovku dobrých lukostřelců z Temného hvozdu. Budeme je potřebovat. Rohirové mají celkem dobré lučištníky, ale je jich málo; příliš málo.“

„Na střílení z luku je tma,“ řekl Gimli. „Je vlastně čas ke spánku. Spánek! Cítím, že mi schází jako nikdy žádnému trpaslíkovi. Jízda na koni je únavná věc. Ale sekyra v mé ruce nemá stání. Dej mi jen řádku skřetích krků a prostor na rozmach, a všechna únava ze mě spadne!“

Pomalu šel čas. Hluboko v údolí dosud hořely roztroušené ohně. Vojsko Železného pasu teď postupovalo mlčky. Bylo vidět jejich pochodně, jak se mnoha řadami vinou kotlinou vzhůru.

Náhle propuklo u Valu volání, jek a divoký bojovný křik mužů. Nad okrajem se objevily planoucí větve a hustě se shlukly v průlomu. Pak se rozprchly a zmizely. Přes pole pádili muži k rampě a k bráně Hlásky. Zadní voj Úvalských byl zatlačen dovnitř.

„Nepřítel je tady!“ říkali. „Vystříleli jsme všechny šípy a zaplnili příkop skřety. To je ovšem nadlouho nezadrží. Už na mnoha místech zlézají násep, hustě jako pochodující mravenci. Naučili jsme je ale, že nemají nosit pochodně.“

Bylo už po půlnoci. Nebe bylo naprosto temné a nehybný vzduch věštil bouři. Náhle mraky projel oslepující záblesk. Rozeklaný blesk udeřil do východních kopců. Na strnulý okamžik spatřili pozorovatelé na zdech celý prostor mezi sebou a Valem ozářený bílým světlem; všude lezly a přelévaly se černé postavičky, jedny sražené a široké, jiné urostlé a sveřepé, s vysokými přilbami a černými štíty. Stovky a stovky dalších proudily přes Val a průlom. Temná vlna se valila od skály ke skále vzhůru ke zdem. V údolí zaburácel hrom. Spustil se liják.

Přes cimbuří hvízdaly šípy hustě jako déšť a cvakaly a klouzaly po kamenech. Některé našly cíl. Útok na Helmův žleb začal, uvnitř však nebylo slyšet ani zvuk, ani výzvu; žádné šípy nepřiletěly v odpověď.

Útočné zástupy se zastavily, zaraženy mlčenlivou hrozbou skály a zdi. Znovu a znovu trhal tmu blesk. Tehdy skřeti ječeli, mávali oštěpy a meči a stříleli mračna šípů na každého, kdo se objevil na cimbuří; a muži z Marky ohromeně hleděli dolů na to, co jim připadalo jako velký lán temného obilí zmítaného bouří války, kde se každý klas blyštěl ostnatým světlem.

Zazněly mosazné trubky. Nepřítel se valil dopředu, jedni proti Žlebové zdi, jiní k můstku a rampě, které vedly k branám Hlásky. Tam se sbírali nejmohutnější skřeti a divocí lidé ze srázů Vrchoviny. Chviličku váhali a pak šli dál. Blesk šlehl a na každé přilbě a každém štítě ozářil emblém přízračné ruky Železného pasu. Dosáhli vrcholku skály; hnali se k branám.

Pak konečně přišla odpověď: lijavec šípů a krupobití kamenů. Útočníci zakolísali, řady se rozpadly a rozutekly; potom zaútočili znovu, rozpadli se a znovu zaútočili; a pokaždé se jako mořský příliv zastavili o něco výše. Znovu zaryčely trubky a řvoucí muži se tlačili dopředu. Drželi nad sebou své veliké štíty jako střechu a mezi sebou nesli dva kmeny mocných stromů. Za nimi se tlačili skřetí lukostřelci a vysílali krupobití šípů proti lučištníkům na zdech. Dospěli k bráně. Stromy, rozhoupané silnýma rukama, udeřily do trámů drásavým zaduněním. Padl-li nějaký muž rozdrcen kamenem shora, dva jiní skočili na jeho místo. Pokaždé znovu se veliká beranidla zhoupla a udeřila.

Éomer a Aragorn stáli spolu na Žlebové zdi. Slyšeli řev a tupé nárazy beranidel; a pak v náhlém záblesku spatřili nebezpečí u vrat.

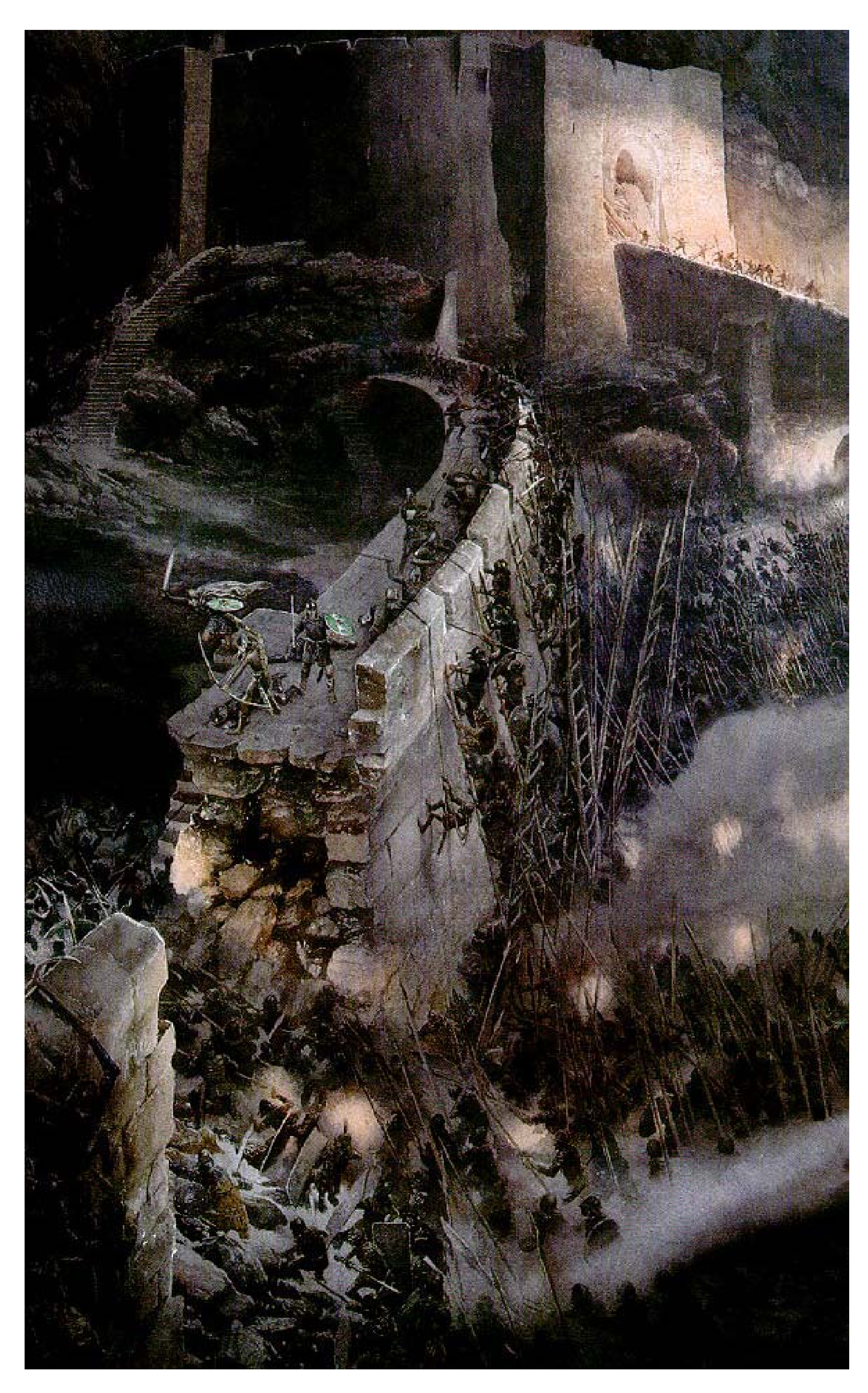
„Pojď," řekl Aragorn. „Toto je hodina, kdy spolu vytasíme meče!"

Běželi, jako běží oheň, po zdi a po schodech nahoru a do vnějšího nádvoří na skále. V běhu sebrali hrstku statných bojovníků s meči. V západním rohu hradní zdi, tam, kde zabíhala do skály, byla malá výpadní branka. Odtud běžela kolem k velké bráně úzká cestička mezi zdí a svislým okrajem skály. Éomer a Aragorn spolu prolétli brankou a jejich muži těsně za nimi. Oba meče zableskly z pochvy jako jeden.

„Gúthwinë!" zvolal Éomer. „Gúthwinë za Marku!"

„Andúril!" volal Aragorn. „Andúril za Dúnadany!"

Z boku se vrhli na divoké muže. Andúril se zvedal a dopadal a blýskal bílým ohněm. Ze zdi a z věže zaburácelo: „Andúril! Andúril jde do války. Meč, který byl zlomen, opět září!"

Muži zmateně upustili stromy a obrátili se k boji; stěna jejich štítů se však prolomila jako pod úderem blesku a byli smetáni, podtínáni anebo svrháváni ze skály do kamenitého proudu dole. Skřetí lukostřelci vystřelili nazdařbůh a pak se rozprchli.

Chviličku stáli Éomer a Aragorn před branami. Hrom burácel už v dálce. Blesk dosud prokmitával daleko mezi horami na jihu. Od severu opět vanul ostrý vítr. Potrhané mraky letěly a vysvítaly hvězdy; nad kopci na svahu kotliny se vznášel na západě měsíc a žlutě se třpytil v bouřlivé změti oblaků.

„Přišli jsme na poslední chvíli," řekl Aragorn při pohledu na bránu. Její veliké panty a železné závory byly zkroucené a zprohýbané, mnohý trám byl popraskaný.

„Nemůžeme tu ovšem zůstat přede zdmi a bránit ji," řekl Éomer. „Podívej!" ukázal k můstku. Za potokem se už sbíral nový houf skřetů a mužů. Zakvílely šípy a klouzaly po kamenech kolem. „Pojdi Musíme zpátky a podíváme se, jak by se daly vevnitř za branou navršit kameny a klády. Pojď už!"

Obrátili se a rozběhli se. V tom okamžiku asi tucet skřetů, kteří leželi nehybně mezi padlými, vyskočilo a tiše a rychle je následovalo. Dva se vrhli Éomerovi za patami na zem, podtrhli mu nohy a rázem byli na něm. Ze stínů však vyskočila malá tmavá postavička, kterou nikdo nezpozoroval, a chraplavě vykřikla: *„Baruk Khazâd! Khazâd ai-mënu!"* Máchla sekyrou tam a zpět. Dva skřeti padli bezhlaví. Ostatní prchli.

Éomer se pracně postavil, ještě než se stačil Aragorn vrátit na pomoc.

Branka znovu zaklapla, železné dveře byly zavřeny na závoru a za nimi nakupeny kameny. Když byli všichni v bezpečí uvnitř, Éomer se obrátil. „Děkuji ti, Gimli, synu Glóinův!" řekl. „Nevěděl jsem, že jsi s námi šel na ten výpad. Často se ale nezvaný host ukáže jako nejlepší. Jak ses tam dostal?"

„Šel jsem za vámi, aby mě nezmohlo spaní," řekl Gimli; „podíval jsem se ale na horaly a připadali mi moc velcí, tak jsem si sedl u kamene a díval se, jak šermujete."

„Nebude snadné se ti odplatit," řekl Éomer.

„Možná že se ti to podaří ještě dnes v noci," zasmál se trpaslík. „Já jsem ale spokojen. Co jsme vyšli z Morie, sekal jsem zatím pořád jenom dříví."

„Dva!“ řekl Gimli, popleskávaje sekyru. Už se vrátil na své místo na zdi.

„Dva?“ řekl Legolas. „To já se činil líp, ačkoli teď musím hledat vystřílené šípy; moje jsou všechny pryč. Počítám, že jsem jich dostal nejmíň dvacet. To je ovšem jen pár lístků v lese.“

Obloha se teď rychle vyjasňovala a klesající měsíc jasně svítil. Světlo však Jezdcům z Marky mnoho naděje nepřineslo. Nepřátel před nimi jako by spíše přibývalo, než ubývalo, a další se tlačili z údolí průlomem. Výpad na skále poskytl jenom krátký oddech. Útok na bránu se zdvojnásobil. Vojska Železného pasu burácela proti Žlebové zdi jako moře. Skřeti a horalé se hemžili pod ní od jednoho konce k druhému. Provazy se záchytnými háky létaly přes zídku rychleji, než je muži stačili přesekávat nebo házet zpátky. Byly vyzdviženy stovky dlouhých žebříků. Mnoho jich bylo svrženo dolů a přineslo jen záhubu, nahrazovaly je však další a skřeti po nich skákali vzhůru jako opice z temných lesů na Jihu. U paty zdi se mrtví a zpřerážení vršili jako šindele v bouřce, výš a výše se zvedaly ohavné hromady a nepřítel stále postupoval.

Rohanských mužů se zmocňovala únava. Vystříleli všechny šípy a sházeli všechna kopí. Meče měli zubaté a štíty posekané. Třikrát je Aragorn a Éomer vedli do útoku a třikrát vzplál Andúril v zoufalém boji, který odehnal nepřátele od zdi.

Pak se zezadu ve Žlebu rozlehl povyk. Skřeti se jako krysy proplížili kamennou stokou, kterou vytékal potok. Sbírali se ve stínu útesů, dokud nebyl útok nahoře nejzuřivější a dokud se téměř všichni obránci nerozeběhli na zeď. Pak vyskákali. Část jich už byla v čelistech Žlebu mezi koňmi a bojovala se strážemi.

Dolů ze zdi skočil Gimli se zuřivým výkřikem, který se rozlehl mezi útesy. *„Khazâd! Khazâd!“* Vzápětí měl práce nad hlavu.

„Aj-oj!“ zakřičel. „Skřeti jsou za zdí. Aj-oj! Pojď, Legolasi! Je jich tu dost pro nás oba. *Khazâd ai-mënu!“*

Starý Gamling pohlédl dolů z Hlásky, když zaslechl v hřmotu mocný trpaslíkův hlas. „Skřeti jsou ve Žlebu!“ zvolal. „Helm! Helm! Kupředu, Helmovci!“ křičel a skákal po schodech ze skály, za sebou množství mužů z Úvalů.

Jejich nápor byl zuřivý a náhlý a skřeti před nimi ustupovali. Zanedlouho byli sevřeni v soutěsce rokle a byli pobiti nebo s vřískotem zahnáni do propasti Žlebu, aby padli do rukou strážců jeskyní.

„Jednadvacet!“ vykřikl Gimli. Máchl obouruč a složil si posledního skřeta pod nohy. „Teď mám určitě víc než Mistr Legolas.“

„Tuhle krysí díru musíme ucpat,“ řekl Gamling. „Říká se, že trpaslíci to s kamením umějí. Pomoz nám, pane!“

„Neotesáváme kameny bitevní sekyrou ani nehty,“ řekl Gimli. „Ale pomohu, jak budu moci.“

Nasbírali valouny a rozbité kameny, jaké našli po ruce, a pod Gimliho vedením zahradili muži z Úvalů vnitřní konec stoky, až zůstal jenom úzký průchod. Žlebový potok rozvodněný dešti začal vřít a kolotat ve své přehrazené cestě a zvolna se rozléval ve studená jezírka od útesu k útesu.

„Nahoře bude víc sucho,“ řekl Gimli. „Pojď, Gamlingu, podíváme se, co se děje na zdi!“

Vylezl nahoru a našel Legolase vedle Aragorna a Éomera. Elf si brousil dlouhý nůž. Útok na chvíli ustal, když byl odražen pokus probít se stokou.

„Jednadvacet!“ řekl Gimli.

„Dobré!“ řekl Legolas. „Ale já teď mám dva tucty. Tady nahoře se pracovalo nožem.“

Éomer a Aragorn se znaveně opírali o meče. Zleva opět hlasitě zaznívaly rány a halas bitvy na skále. Hláska se však držela stále jako ostrůvek v moři. Její brány ležely v troskách; přes barikádu klád a kamení uvnitř však dosud nepřešel jediný nepřítel.

Aragorn pohlédl na bledé hvězdy a na měsíc, který už zacházel za západní vrchy uzavírající údolí. „Ta noc je dlouhá jako roky,“ řekl. „Jak dlouho bude otálet den?“

„Svítání je nedaleko,“ řekl Gamling, který právě vylezl k nim. „Svítání nám ale nepomůže, bojím se.“

„A přece je ve svítání pro lidi vždycky naděje,“ řekl Aragorn.

„Jenže tyhle stvůry ze Železného pasu, tihle poloskřeti a skřetolidé, které vypěstovala nečistá Sarumanova kouzla, se slunce nezaleknou,“ řekl Gamling. „A divocí muži z kopců také ne. Neslyšíš jejich hlasy?“

„Slyším je,“ řekl Éomer, „mým uším jsou to však jen skřeky ptáků a řev dravé zvěře.“

„Spousta jich ale volá jazykem Vrchoviny,“ řekl Gamling. „Ten jazyk znám. Je to prastará lidská řeč a kdysi se jí mluvívalo v mnoha západních údolích Marky. Poslouchejte! Nenávidí nás a mají radost;

naše zkáza se jim zdá jistá. ‚Král! Král!‘ křičí. ‚Zajmeme jejich krále. Smrt Forgoilům! Smrt Slámovým hlavám! Smrt lupičům ze Severu!‘ Takhle nás jmenují. Ani za půl tisíciletí nezapomněli na svou hořkost, že Páni Gondoru dali Marku Eorlovi Mladému a uzavřeli s ním spojenectví. Tu starou nenávist Saruman rozplamenil. Když se rozohní, je to zuřivý národ. Nevzdají se za tmy ani za světla, dokud nezajmou Théodena nebo sami nepadnou."

„Přesto mi den přinese naději," řekl Aragorn. „Neříká se, že žádný nepřítel nikdy nedobyl Hlásku, když ji muži bránili?"

„Tak říkají pěvci," pravil Éomer.

„Braňme ji tedy a doufejme!" řekl Aragorn.

Zatímco mluvili, zavřeštěly trubky. Potom se ozval rachot a vyšlehl oheň a kouř. Vody Žlebového potoka se syčivě, zpěněně lily ven; nic už jim nebránilo, ve zdi zel po výbuchu otvor. Do něho proudil zástup temných postav.

„Sarumanova černá kouzla!" zvolal Aragorn. „Zase se vplížili do stoky, zatímco jsme si povídali, a zapálili nám orthancký oheň pod nohama. *Elendil! Elendil!*" křikl a skočil dolů do průlomu. V témže okamžiku se však proti cimbuří zvedlo sto žebříků. Přes zeď a pode zdí se valil poslední útok, jako se temná vlna valí přes kopec z písku. Obrana byla smetena. Někteří Jezdci byli zatlačováni dál a dál do Žlebu. Padali a bojovali, avšak krok za krokem ustupovali k jeskyním. Jiní se probíjeli zpátky k citadele.

Ze Žlebu stoupalo na skálu široké schodiště k zadní bráně Hlásky. U jeho paty stál Aragorn. V ruce mu ustavičně blýskal Andúril a hrůza z meče na chvíli zadržovala nepřátele, zatímco všichni, kdo se mohli dostat ke schodišti, procházeli jeden za druhým k bráně. Vzadu na horních schodech klečel Legolas. Luk měl napjatý, zbýval mu však jediný sebraný šíp, a teď vyhlížel, hotov zastřelit prvního skřeta, který se odváží přiblížit se ke schodišti.

„Kdo mohl, je v bezpečí uvnitř, Aragorne," zvolal. „Pojď zpátky!"

Aragorn se obrátil a chvátal po schodišti nahoru; v běhu však únavou klopýtl. Rázem se nepřátelé vrhli vpřed. Skřeti pádili nahoru, ječeli, dlouhé paže napřaženy, jen ho chytit. První padl s Legolasovým šípem v hrdle, ostatní však skákali přes něho. Tu na schody s rachotem dopadl veliký balvan vržený z horní vnější zdi a srazil je zpátky do Žlebu. Aragorn doběhl ke dveřím a ty se za ním rychle zabouchly.

„Je to zlé, přátelé," řekl a paží si stíral pot z čela.

„Dost zlé," řekl Legolas, „ale ještě ne beznadějné, dokud tě máme tady. Kde je Gimli?"

„Já nevím," řekl Aragorn. „Naposled jsem ho viděl bojovat na zemi za zdí, ale nepřítel nás od sebe odtrhl."

„Běda! To je zlá novina," řekl Legolas.

„Je statný a silný," řekl Aragorn. „Doufejme, že unikl dozadu do jeskyní. Tam by byl na chvíli v bezpečí. Víc v bezpečí než my. Takový úkryt by se trpaslíkovi líbil."

„V to musíme doufat," řekl Legolas. „Ale radši bych, kdyby přišel sem. Chtěl jsem Mistru Gimlimu říci, že jsem jich napočítal už devětatřicet."

„Jestli se probije do jeskyní, tvůj počet překoná," zasmál se Aragorn. „Ještě jsem neviděl takhle zacházet se sekyrou."

„Musím jít hledat nějaké šípy," řekl Legolas. „Už aby ta noc skončila a já měl lepší světlo na střelbu."

Aragorn zašel do citadely. Tam se s úlekem dozvěděl, že Éomer se do Hlásky nedostal.

„Ne, ke skále nepřišel," řekl jeden z Úvalských. „Naposled jsem ho viděl, jak kolem sebe shromažďuje muže a bojuje v ústí Žlebu. Byl s ním Gamling a trpaslík; já se k nim nedostal."

Aragorn kráčel dál vnitřním nádvořím a vystoupil do horní komnaty ve věži. Tam stál král, temný proti úzkému oknu, a vyhlížel do údolí.

„Co nového, Aragorne?" řekl.

„Dobyli Žlebovou zeď, pane, a smetli veškerou obranu; hodně mužů však uprchlo sem na skálu."

„Je tady Éomer?"

„Ne, pane. Mnoho tvých mužů ovšem ustoupilo do Žlebu a slyšel jsem, že Éomer byl mezi nimi. V soutěskách mohou nepřítele zadržet a dostat se do jeskyní. Jakou naději mají tam, nevím."

„Větší než my. Prý jsou tam dobré zásoby. A vzduch je tam zdravý, protože ve skalních rozsedlinách nahoře jsou průduchy. Proti odhodlaným mužům si násilím vstup nikdo nevynutí. Mohou se držet dlouho."

„Skřeti ale přinesli pekelné vynálezy z Orthanku," řekl Aragorn. „Mají třaskavý oheň a tím dobyli Zeď. Když se nebudou moci dostat do jeskyní, mohou tam ty vevnitř uzavřít. Teď ale musíme obrátit mysl k vlastní obraně."

„Užírám se tady v tom vězení," řekl Théoden. „Kdybych byl mohl vzít kopí a jet před svými muži do pole, možná že bych byl znovu pocítil radost z bitvy a tak skončil. Tady jsem ale k ničemu."

„Tady jsi aspoň chráněn v nejsilnější pevnosti Marky," řekl Aragorn. „Máme větší naději ubránit tě v Hlásce než v Edorasu, ba i než v Šeré Brázdě v horách."

„Říká se, že Hláska nikdy nepodlehla útoku," řekl Théoden. „Teď mám však v srdci pochybnosti; svět se mění a všechno, co bývalo silné, je náhle nejisté. Jak může nějaká věž odolat takovému množství tak bezohledné nenávisti? Kdybych byl věděl, jak síla Železného pasu vzrostla, nebyl bych jí možná tak zbrkle vyjel vstříc přes všechno Gandalfovo umění. Jeho rada se mi už nezdá tak dobrá jako za jitřního slunce."

„Nesuď ji, dokud nebude po všem, pane," řekl Aragorn.

„Konec nebude daleko," řekl král. „Já ale neskončím tady jako starý jezevec chycený do pasti. Bělohřívák a Hasufel a koně mé stráže jsou ve vnitřním nádvoří. Až začne svítat, nařídím mužům, aby zatroubili na Helmův roh, a vyjedu. Pojedeš se mnou, synu Arathornův? Třeba si prosekáme cestu, anebo skončíme tak, že si to zaslouží píseň - zůstane-li vůbec někdo, kdo by o nás zpíval."

„Pojedu s tebou," řekl Aragorn.

Rozloučil se a vrátil se na zdi a obcházel je kolem; posiloval muže a pomáhal všude, kde byl útok nejzuřivější. Legolas chodil s ním. Zdola vybuchoval oheň a otřásal kameny. Létaly háky a zvedaly se žebříky. Znovu a znovu se dostávali skřeti na vrchol vnějšího opevnění a znovu je obránci shazovali.

Nakonec stanul Aragorn nad velkou branou a nevšímal si nepřátelských střel. Když vzhlédl, spatřil, že nebe na východě bledne. Pak zvedl prázdnou ruku dlaní ven na znamení vyjednávání. Skřeti ječeli a posmívali se.

„Pojď dolů! Pojď dolů! Vyveď svého krále! My jsme bojovní skurut-hai. Vytáhneme ho z díry, jestli nepřijde sám. Vyveď nám svého zalezlého krále!"

„Král zůstává a přichází podle své vlastní vůle," řekl Aragorn.

„Tak co tu děláš?" odpovídali. „Proč vyhlížíš? Chceš vidět velikost našeho vojska? My jsme bojovní skurut-hai."

„Vyhlížel jsem úsvit," řekl Aragorn.

„Nač úsvit?“ posmívali se. „My jsme skurut-hai; my bojujeme ve dne i v noci, za krásného počasí i za bouřky. My jdeme zabíjet při slunci i při měsíci. Nač úsvit?“

„Nikdo neví, co mu nový den přinese,“ řekl Aragorn. „Odejděte, než se pro vás obrátí k zlému.“

„Slez dolů, nebo tě sestřelíme ze zdi,“ křičeli. „To není žádné vyjednávání. Nemáš co říct.“

„Ještě tohle,“ odpověděl Aragorn. „Žádný nepřítel ještě Hlásku nedobyl. Odejděte, nebo z vás nebude ušetřen ani jediný. Nikdo nezůstane naživu, aby donesl zprávy na Sever. Nevíte, v jakém jste nebezpečí.“

Tolik královské moci se zjevilo v Aragornovi, jak tam stál nad zřícenou branou před vojskem nepřátel, že mnoho divokých mužů se zarazilo a ohlédlo přes rameno do údolí, a někteří s pochybností vzhlédli k obloze. Skřeti se však hlučně rozesmáli a přes zeď zasvištělo krupobití střel a šípů, když Aragorn skákal dolů.

Ozvalo se zaburácení a vyšlehl oheň. Oblouk brány, na kterém před mžikem stál, se rozdrobil a zřítil v dýmu a prachu. Barikáda se rozletěla jako úderem blesku. Aragorn se rozběhl ke králově věži.

Avšak když padala brána a skřeti kolem ní ječeli a hotovili se k útoku, zvedl se za nimi ševel podobný větru v dálce a rostl v hluk mnoha hlasů křičících do úsvitu divnou zvěst. Skřeti na skále zaslechli v tom hluku úlek, zakolísali a ohlédli se. A tu náhle a strašlivě zahučel z věže nahoře veliký Helmův roh.

Všichni, kdo zaslechli ten zvuk, se otřásli. Skřeti se vrhali na zem a zakrývali si uši svými pařáty. Z hlubokého Žlebu se vracela ozvěna, fanfára za fanfárou, jako by na každé skále stál mocný herold. Muži na zdech však vzhlédli a naslouchali v úžasu: ozvěna totiž neumírala. Znovu a znovu zaznívalo mezi vrchy troubení rohů, blíže a hlasitěji. Odpovídaly si teď navzájem a duly zuřivě a svobodně.

„Helm! Helm!“ křičeli Jezdci. „Helm povstal a vrací se do války. Helm za krále Théodena!“

A s tímto výkřikem se zjevil král. Koně měl bílého jako sníh, štít zlatý a kopí dlouhé. Po jeho pravici Aragorn, Elendilův dědic, za ním páni z Eorlova rodu. Nebem se rozlilo světlo. Noc odešla.

„Vpřed, Eorlovci!“ S křikem a halasem zaútočili. Buráceli dolů od bran, vrhli se přes můstek a projížděli vojskem Železného pasu jako vítr travou. Za nimi ze Žlebu zazněly tvrdé výkřiky mužů vynořujících

se z jeskyní a ženoucích před sebou nepřítele. Ven se valili všichni muži, kteří ještě zůstali na skále. A stále se v kopcích rozléhala ozvěna troubících rohů.

Král a jeho druzi jeli dál. Kapitáni a bohatýři před nimi padali anebo prchali. Nepostavil se jim ani muž, ani skřet. Záda nastavovali mečům a kopím jezdců a tváře obraceli do údolí. Křičeli a naříkali, neboť s příchodem dne na ně padl strach a veliký úžas.

Tak vyjel král Théoden z Helmových vrat a prosekal si cestu k velikému Valu. Tam družina stanula. Kolem nich jasnělo světlo. Nad vrchy na východě vystřelovaly paprsky slunce a třpytily se na hrotech jejich kopí. Jezdci však seděli mlčky na koních a zírali dolů do Žlebové kotliny.

Země se proměnila. Kde předtím leželo zelené údolí, jehož travnaté svahy omývaly úpatí stoupajících vrchů, rýsoval se teď les. Stály tam veliké, holé a mlčící stromy, řada za řadou, se zcuchanými větvemi a ojíněnými hlavami; zkroucené kořeny mizely v dlouhé zelené trávě. Pod nimi byla tma. Mezi Valem a okrajem onoho bezejmenného lesa se prostíraly pouhé dva hony volné půdy. Tam se teď choulily pyšné Sarumanovy voje v hrůze z krále a v hrůze ze stromů. Proudili od Helmových vrat, až nad Valem nezbyl jediný, dole se však tísnili jako hemžící se mouchy. Marně lezli a škrábali se do stěn kotliny ve snaze uniknout. Na východě bylo úbočí kotliny příliš srázné a skalnaté; odleva, ze západu, se blížilo konečné zúčtování.

Tam se náhle na hřebeni objevil bíle oblečený jezdec, jenž svítil ve vycházejícím slunci. Za nízkými pahorky zvučely rohy. Za ním spěchalo po dlouhých svazích dolů tisíc pěších mužů; v rukou měli meče. Mezi nimi kráčel vysoký a silný muž. Jeho štít byl rudý. Když došel na okraj údolí, přiložil si k ústům veliký černý roh a zvučně zatroubil.

„Erkenbrand!“ vzkřikli Jezdci. „Erkenbrand!“ „Pohleďte, Bílý jezdec!“ volal Aragorn. „Gandalf se vrátil!“ „Mithrandir! Mithrandir!“ křičel Legolas. „To je opravdové kouzelnictví. Rád bych se na ten les podíval, než se kouzlo ztratí.“

Vojsko Železného pasu řvalo a zmítalo se tam a sem, obracelo se od strachu ke strachu. Znovu zazněl roh z věže. Průlomem ve Valu zaútočila králova družina. Z kopců se skokem blížil Erkenbrand, pán Západních úvalů. Stínovlas skákal dolů jako jelen, který bezpečně běhá po horách. Bílý jezdec se řítil na nepřítele a hrůza z jeho přícho-

du vyvolávala šílenství. Divocí muži před ním padali na obličej. Skřeti se potáceli a vřískali a zahazovali zbraně, meče i kopí. Prchali jako černý kouř hnaný větrem. S kvílením vbíhali do čekajícího stínu stromů; a žádný z toho stínu nevyšel.

KAPITOLA OSMÁ

CESTA K ŽELEZNÉMU PASU

Tak se ve světle krásného jitra král Théoden a Bílý jezdec Gandalf opět setkali na zelené trávě u Žlebového potoka. Byli tam rovněž Aragorn, syn Arathornův, elf Legolas, Erkenbrand z Úvalů a páni ze Zlatého domu. Okolo nich se shromáždili Rohirové, Jezdci z Marky; úžas překonal jejich radost z vítězství a oči měli obráceny k lesu.

Tu se rozlehl mohutný pokřik a od Valu přicházeli ti, kdo byli zatlačeni do hloubi Žlebu. Přicházel starý Gamling a Éomer, syn Éomundův, a vedle něho kráčel trpaslík Gimli. Byl bez přilby a hlavu měl ovázanou plátnem prosakujícím krví; hlas však měl hlučný a silný.

„Dvaačtyřicet, Mistře Legolasi!“ volal. „Škoda! Na sekyře mám zub; ten dvaačtyřicátý měl kolem krku železný límec. Jak se vedlo tobě?“

„Překonal jsi mě o jednoho,“ řekl Legolas. „Rád ti to ale přeji z radosti, že tě vidím na nohou!“

„Vítej, Éomere, sestry synu!“ řekl Théoden. „Teď když tě vidím živého, mám opravdovou radost.“

„Buď zdráv, Pane Marky!“ řekl Éomer. „Temná noc přešla a den se vrátil. Přinesl však zvláštní novinky.“ Otočil se a s podivem se zahleděl nejprve na les a pak na Gandalfa. „Opět přicházíš v hodině nouze a nečekán,“ řekl.

„Nečekán?“ řekl Gandalf. „Říkal jsem, že se vrátím a setkám se tu s vámi.“

„Nejmenoval jsi ale hodinu a nepředpověděl, jakým způsobem přijdeš. Přivádíš zvláštní pomoc. Jsi mocný kouzelník, Gandalfe!“

„Možná. Pokud tomu tak je, ještě jsem to neukázal. Dal jsem jen dobrou radu v nebezpečí a využil Stínovlasovy rychlosti. Vaše vlastní zmužilost vykonala víc, a také statné nohy úvalských mužů, kteří pochodovali celou noc.“

Tu všichni pohlédli na Gandalfa s ještě větším úžasem. Někteří temně zahlíželi na les a přejížděli si rukama čelo jako v domnění, že on vidí něco jiného než oni.

Gandalf se dlouze a vesele rozesmál. „Ty stromy?“ řekl. „Ne, vidím ten les stejně dobře jako vy. Ale to není moje práce. Něco takového nikoho z Moudrých nenapadlo. Stalo se něco lepšího, než jsem zamýšlel i než jsem doufal.“

„Čí je to tedy kouzlo, když ne tvoje?“ řekl Théoden. „Očividně ne Sarumanovo. Je snad nějaký mocnější mudřec, o němž se teprve dozvíme?“

„To není kouzlo, ale mnohem starší moc,“ řekl Gandalf, „moc, která chodila po zemi dřív, než začali elfové zpívat a kladiva bušit.

Železo se nekulo, nekácely stromy,
mladé byly lesy pod hvězdnými dómy;
nebylo prstenu ani věcí zlých,
chodilo to tenkrát volně po lesích.“

„A jak zní odpověď na tu hádanku?“ řekl Théoden.

„Chceš-li se ji dozvědět, pojeď se mnou do Železného pasu.“

„Do Železného pasu?“ zvolali.

„Ano,“ řekl Gandalf. „Vracím se do Železného pasu, a kdo chce, může jet se mnou. Třeba tam uvidíme nečekané věci.“

„Ale vždyť v celé zemi není dost mužů, i kdyby se shromáždili všichni a byli uzdraveni ze zranění a únavy, abychom zaútočili na Sarumanovu pevnost,“ řekl Théoden.

„Přesto jedu do Železného pasu,“ řekl Gandalf. „Dlouho se tam nezdržím. Mám teď namířeno na východ. Čekejte mě v Edorasu, než začne ubývat měsíc.“

„Ne!“ řekl Théoden. „V temné hodině před úsvitem jsem zapochyboval, ale teď se nerozejdeme. Půjdu s tebou, radíš-li mi to.“

„Chci si teď co nejdřív pohovořit se Sarumanem,“ řekl Gandalf, „a protože se na tobě dopustil velkých křivd, hodilo by se, abys u toho byl. Jak brzy a jak rychle však pojedeš?“

„Moji muži jsou unaveni bitvou,“ řekl král; „i já jsem unaven. Vždyť jsem daleko jel a málo spal. Běda, mé stáří není předstírané a není jenom plodem Červivcova našeptávání. Je to neduh, který žádný lékař zcela nevyhojí, ba ani Gandalf.“

„Ať si tedy všichni, kdo pojedou se mnou, nyní odpočinou,“ řekl Gandalf. „Pojedeme za večerního stínu. Tím lépe, radím totiž, aby byl

nadále všechen náš pohyb co nejtajnější. Nepřikazuj však mnoha mužům, aby jeli s tebou, Théodene. Jedeme jednat, ne bojovat.“

Král tedy vybral muže, kteří nebyli zraněni a měli rychlé koně, a rozeslal je se zprávou o vítězství do každého údolí Marky; nesli také jeho výzvu, aby všichni muži, staří i mladí, spěchali do Edorasu. Tam se měla konat den po úplňku před Pánem Marky přehlídka všech mužů schopných nosit zbraň. Na cestu do Železného pasu si Théoden vybral Éomera a dvacet mužů ze svého domu. S Gandalfem měli jet Aragorn, Legolas a Gimli. Přestože byl raněn, odmítal trpaslík zůstat stranou.

„Byla to slabá rána a čapka ji odrazila,“ řekl. „Muselo by to být víc než tohle skřetí škrábnutí, abych nejel s vámi.“

„Ošetřím tě, zatímco budeš odpočívat,“ řekl Aragorn.

Král se pak vrátil do Hlásky a usnul tak klidným spánkem, jaký po mnoho let nepoznal. Zbytek jeho družiny odpočíval rovněž. Všichni ostatní, kdo nebyli pobiti nebo raněni, zahájili velkou práci: mnozí totiž padli v bitvě a leželi mrtví na poli nebo v Žlebu.

Naživu nezůstal jediný skřet; jejich těl bylo nepočítaně. Velmi mnoho horalů se však vzdalo. Báli se a prosili o milost.

Muži z Marky jim odebrali zbraně a poslali je pracovat.

„Pomozte teď napravit zlo, na němž jste měli podíl,“ řekl Erkenbrand. „A potom se přísahou zavážete, že nikdy víckrát nepřekročíte brody Želíze ve zbrani a nepůjdete s nepřáteli lidí; pak se svobodně vrátíte do své země. Byli jste totiž Sarumanem oklamáni. Mnozí z vás odměnou za důvěru obdrželi smrt, a kdybyste byli zvítězili, o mnoho lépe by vám byl nezaplatil.“

Muži z Vrchoviny žasli; Saruman jim totiž říkal, že muži z Rohanu jsou krutí a upalují zajatce zaživa.

Uprostřed pole před Hláskou byly navršeny dvě mohyly, pod nimiž leželi všichni Rohanští jezdci, kteří padli při obraně, na jedné straně ti z Východních dolin, na druhé ze Západních úvalů. Sám, v hrobě zastíněném Hláskou, ulehl Háma, kapitán královy stráže. Padl před Vraty.

Skřety navršili na veliké hromady stranou od mohyl mužů, kousek od kraje lesa. Lidé se trápili pomyšlením, že hromady mrtvol jsou příliš veliké na to, aby se daly pohřbít nebo spálit. Na ohně měli málo dřeva a nikdo se neodvážil dotknout se sekyrou podivných stromů, i

kdyby je byl Gandalf nevaroval, že by bylo smrtelně nebezpečné poškodit kůru nebo jen větev.

„Nechte skřety ležet," řekl Gandalf. „Ráno bude třeba moudřejší večera."

Odpoledne se králova družina chystala k odjezdu. Pohřbívání právě začínalo. Théoden želel ztráty svého kapitána Hámy a první hodil hlínu na jeho hrob. „Saruman skutečně velice ublížil mně i této zemi," řekl. „Budu si to pamatovat, až se setkáme."

Slunce se již sklánělo ke kopcům na západě Kotliny, když konečně Théoden a Gandalf s družinou vyjeli od Valu. Za nimi se shlukl veliký zástup Jezdců, lidí z Úvalů, starých i mladých, žen, dětí, těch, kdo vyšli z jeskyní. Jasnými hlasy zazpívali o vítězství a potom umlkli a ptali se, co asi nastane, protože stromy přitahovaly jejich zrak a báli se jich.

Jezdci dojeli k lesu a zastavili se; koním ani mužům se dovnitř nechtělo. Stromy byly šedé a výhružné a kolem sebe měly stín anebo mlhu. Konečky jejich dlouhých houpavých větví visely dolů jako pátravé prsty, kořeny vyvstávaly ze země jako údy podivných příšer a pod nimi se otvíraly černé jeskyně. Gandalf však jel vpřed a družinu vedl. Tam, kde cesta od Hlásky vbíhala mezi stromy, spatřili nyní otvor podobný klenuté bráně pod mohutnými větvemi; jím Gandalf projel a oni za ním. Pak s údivem zjistili, že cesta vede dál a Žlebový potok vedle ní; nahoře bylo širé nebe plné zlatého světla. Po obou stranách však byly veliké ambity lesa zahaleny šerem a táhly se do neprostupných stínů; tam slyšeli skřípění a steny větví, vzdálené výkřiky, hukot hlasů beze slov, jež hněvivě mručely. Nebylo vidět jediného skřeta, jediného živého tvora.

Legolas a Gimli teď jeli spolu na jednom koni a drželi se při Gandalfovi, protože Gimli se lesa bál.

„Je tady horko," řekl Legolas Gandalfovi. „Cítím kolem sebe velký hněv. Necítíš v uších, jak vzduch tepe?"

„Ano," řekl Gandalf.

„Co se stalo s těmi neblahými skřety?" řekl Legolas.

„To se myslím nikdy nikdo nedoví," řekl Gandalf.

Chvíli jeli mlčky, Legolas se však stále rozhlížel a byl by zastavil a poslechl si zvuky lesa, kdyby mu to Gimli dovolil.

„To jsou nejzvláštnější stromy, jaké jsem kdy viděl," řekl, „a viděl jsem spoustu dubů vyrůstat od žaludu po vykotlané stáří. Kdybych tak

měl čas a mohl se mezi nimi projít; mají hlasy a časem bych snad porozuměl jejich myšlenkám."

„Ne, ne!" řekl Gimli. „Nechme je být! Já už jejich myšlenky tuším: nenávidí všechno, co chodí po dvou nohách, a mluví o drcení a rdoušení."

„Ne všechno, co chodí po dvou nohách," řekl Legolas. „V tom se podle mne mýlíš. Skřety nenávidí. Nepatří totiž sem a málo vědí o elfech a o lidech. Údolí, kde vyrostly, jsou daleko. Přišly z hlubokých dolů Fangornu, Gimli, aspoň to tuším."

„Pak je to nejnebezpečnější les ve Středozemí," řekl Gimli. „Měl bych být vděčný za to, co udělaly, ale nemám je rád. Tobě možná připadají podivuhodné, ale já viděl v téhle zemi větší div, krásnější než všechny háje a lučiny, co jich kdy vyrostlo; mám toho pořád plné srdce.

Lidé jsou divní, Legolasi! Mají tu jeden z divů Severního světa, a co o něm říkají? Jeskyně, říkají! Jeskyně! Díry, kam se utíkají v čase války a kam si ukládají píci! Můj milý Legolasi, víš, že sluje v Helmově žlebu jsou obrovské a nádherné? Kdyby se o nich vědělo, chodila by tam nekonečná procesí trpaslíků, jen aby se podívali. Ano, platili by čistým zlatem za jeden kratičký pohled!"

„A já bych dal zlato, aby mě vynechali," řekl Legolas; „a dvojnásob, aby mě pustili ven, kdybych tam někdy zabloudil."

„Neviděl jsi je, proto ti ten žert odpouštím," řekl Gimli. „Mluvíš ale jako hlupák. Myslíš, že síně, ve kterých bydlí váš král v Temném hvozdu a které kdysi pomáhali budovat trpaslíci, jsou krásné? Jsou to jen pelechy proti slujím, které jsem viděl tady: nezměrné sály plné věčné hudby vod, která cinká do jezírek tak krásných jako Kheled-zâram za hvězdného svitu.

A když se zapálí pochodně, Legolasi, a lidé chodí po písčitých podlahách pod ozvučnými klenbami, ach, Legolasi, potom se v lesklých stěnách třpytí drahokamy a křišťály a žíly drahých kovů; a světlo září skrze mramorové opony podobné lasturám, průsvitné, ale jako živé ruce královny Galadriel. Jsou tam bílé a šafránové a červánkové sloupy, Legolasi, vymleté a zprohýbané do snových podob; vylétají vzhůru z mnohobarevných podlah a setkávají se s lesklými závěsy z klenby: s křídly, provazci, záclonami jemnými jako zmrzlé obláčky; kopí, praporce, věžičky visutých paláců! Klidná jezera je zrcadlí; z temných tůní pokrytých čirým sklem se mihotá jiný svět; města, jaká

by si Durin ani ve snu nepředstavil, se táhnou ulicemi a sloupořadími, dál, až do temných zákoutí, kam světlo nedosáhne. A cink! Padne stříbrná krůpěj a kruhové vrásy na skle se zprohýbají a rozechvějí věže jako chaluhy a korály v mořské jeskyni. Pak přijde večer: ztrácejí barvu a třpyt zhasíná; pochodně přecházejí do jiné komnaty a do jiného snu. Komnaty jdou jedna za druhou, Legolasi, síň se otvírá ze síně, dóm následuje za dómem, schodiště nad schodištěm; a stále vedou točité stezky dál do srdce hor. Jeskyně! Sluje Helmová žlebu! Byla to šťastná náhoda, která mě tam vehnala! Je mi do pláče, že musím odtamtud.“

„Potom ti pro útěchu popřeji tenhle osud, Gimli,“ řekl elf; „abys z války vyšel zdráv a vrátil se tam znovu. Neříkej to ovšem celému příbuzenstvu! Podle toho, co říkáš, tam pro ně mnoho práce nezbývá. Možná že jsou zdejší lidé moudří, když o tom nemluví; jedna rodina čilých trpaslíků s kladivem a dlátem by mohla víc zkazit než vylepšit.“

„Ty tomu nerozumíš,“ řekl Gimli. „Žádný trpaslík by nemohl takovou krásu vidět bez pohnutí. Nikdo z Durinova plemene by v oněch jeskyních nikdy netěžil kameny ani rudu, i kdyby tam mohl získat diamanty nebo zlato. Kácíte snad zjara háje stromů v květu na palivo?

Pečovali bychom o ty lučiny rozkvetlého kamene a nelámali v nich. Opatrně a zručně, ťuk, ťuk - jen štěpinku skály a nic víc třeba za celý den plný napětí - tak bychom pracovali, a jak by roky míjely, otvírali bychom nové cesty a odhalovali daleké komnaty, které jsou dosud ve tmě, jen tušená prázdnota za rozsedlinou skály. A světla, Legolasi! Udělali bychom světla, takové lampy, jaké kdysi svítily v Khazad-dûm; kdybychom si přáli, zahnali bychom noc, která tam ležela, co vrchy stojí; kdybychom zatoužili po odpočinku, dovolili bychom noci, aby se vrátila.“

„Dojímáš mě, Gimli,“ řekl Legolas. „Takhle jsem tě ještě mluvit neslyšel. Málem teď lituji, že jsem ty jeskyně neviděl. Víš co? Uzavřeme smlouvu - jestli se oba ve zdraví vrátíme z nebezpečí, která nás čekají, budeme nějaký čas cestovat spolu. Ty se mnou navštívíš Fangorn a potom já s tebou půjdu do Helmova žlebu.“

„Takovou cestu zpátky bych si nevybral,“ řekl Gimli. „Ale přetrpím Fangorn, budu-li mít tvůj slib, že se mnou půjdeš zpátky do jeskyní a podělíš se se mnou o ten div.“

„Máš můj slib," řekl Legolas. „Ale žel, teď musíme na čas zapomenout na jeskyně i na les. Vidíš, už jsme na konci stromů. Jak daleko je do Železného pasu, Gandalfe?"

„Asi tak pětačtyřicet mil čarou letu Sarumanových vran," řekl Gandalf. „Patnáct od Žlebové kotliny k Brodům a dalších třicet odtud k bráně Železného pasu. Celou cestu dnes v noci ovšem neujedeme."

„A až tam budeme, co uvidíme?" ptal se Gimli. „Vy možná víte, ale já nemám tušení."

„Sám nevím jistě," řekl čaroděj. „Byl jsem tam včera za soumraku a od té doby se mohlo mnoho přihodit. Přesto myslím, že tu cestu neprohlásíš za marnou - přestože Třpytivé jeskyně Aglarondu zůstaly za námi."

Konečně družina vyjela ze stromů a zjistila, že je na dně Kotliny, kde se cesta z Helmova žlebu větvila na východ k Edorasu a na sever k brodům přes Želíz. Když byli za lesem, Legolas zastavil a s lítostí se ohlédl. Pak náhle vykřikl:

„Jsou tam oči! Ze stínu větví vyhlížejí oči! Takové oči jsem ještě neviděl."

Ostatní, zaraženi výkřikem, se zastavili a obrátili, Legolas se však rozjel zpátky.

„Ne, ne!" křičel Gimli. „Dělej si co chceš, jestli ses zbláznil, ale nejdřív mě nech sesednout z toho koně! Já žádné oči vidět nechci!"

„Zůstaň, Legolasi, Zelený lístečku!" řekl Gandalf. „Nevracej se do toho lesa, ještě ne! Teď není čas."

Než domluvil, z lesa vykročili tři podivní tvorové. Byli vysocí jako skalní obři, dvanáct i více stop; silná těla, statná jako mladé stromy, se zdála být oděná šedohnědým těsně přiléhavým oděvem nebo kůží. Měli dlouhé údy a na rukou mnoho prstů; vlasy měli tuhé a vousy šedozelené jako mech. Vyhlíželi vážnýma očima, ne však k jezdcům; obraceli oči k severu. Náhle pozvedli dlouhé ruce k ústům a vydali ze sebe zvučné volání, jasné jako zvuk rohu, ale zpěvnější a rozmanitější. Volání se dostalo odpovědi, a když se jezdci obrátili, viděli další tvory téhož druhu, jak se dlouhými kroky blíží trávou. Rychle přicházeli od severu a v chůzi se podobali brodícím se volavkám - až na rychlost; jejich nohy se v dlouhých krocích míhaly rychleji než volavčí křídla. Jezdci hlasitě vykřikli úžasem a někteří sahali po jílcích mečů.

„Nepotřebujete zbraně," řekl Gandalf. „To jsou jen pastýři. Nejsou to nepřátelé; vlastně jim na nás vůbec nezáleží."

Vypadalo to tak. Zatímco mluvil, vysocí tvorové totiž zašli do lesa, po jezdcích se ani neohlédli a zmizeli.

„Pastýři!" řekl Théoden. „Kde mají stáda? Kdo to je, Gandalfe? Je vidět, že tobě aspoň nejsou neznámí!"

„To jsou pastýři stromů," odpověděl Gandalf. „Je to tak dávno, co jsi naslouchal pohádkám u krbu? V tvé zemi jsou děti, které by ze spletené příze rozprávek dokázaly vysoukat odpověď na tvou otázku. Viděl jsi enty, králi, enty z Fangornského lesa, kterému ve svém jazyce říkáš Entí les. Myslel sis, že mu to jméno dali jen tak? Ne, Théodene, je tomu jinak: pro ně jsi jenom pomíjivá pověst; všechny roky od Eorla Mladého po Théodena Starého jsou pro ně chvilička; a všechny činy tvého rodu pouhá maličkost."

Král mlčel. „Enti!" řekl posléze. „Ze stínů pověstí začínám, myslím, trochu chápat tajemství těch stromů. Dožil jsem se divných časů. Dlouho jsme pěstovali svá zvířata a pole, stavěli domy, vyráběli nástroje nebo vyjížděli na pomoc do válek, jež vedla Minas Tirith. A tomu jsme říkali lidský život, způsob světa. Málo jsme dbali na to, co leží za hranicemi naší země. Máme písně, jež o těch věcech vyprávějí, zapomínáme je však a učíme jim jenom děti, lehkovážně, jen ze zvyku. A teď mezi nás písně sestoupily z podivných míst a viditelně chodí pod sluncem."

„Měl bys být rád, králi Théodene," řekl Gandalf. „Není teď totiž ohrožen jen život lidí, ale i život tvorů, které jsi považoval za pověst. Nejsi bez spojenců, i když je třeba neznáš."

„I smuten bych ovšem měl být," řekl Théoden. „Vždyť, jakkoli se obrátí válečné štěstí, neskončí to snad tím, že ze Středozemě navždy odejde mnoho krásného a podivuhodného?"

„Možná," řekl Gandalf. „Sauronovo zlo se nedá zcela vyhojit, a nelze ani učinit věci takové, jako by ho vůbec nebývalo. Takové dny jsou však naším údělem. Pojďme tedy dál naší cestou!"

Nato se družina obrátila zády ke Kotlině a k lesu a rozjela se k brodům přes Želíz. Legolas ji neochotně následoval. Slunce zapadlo, kleslo už pod okraj světa; když však vyjeli ze stínu kopců a pohlédli na západ k Rohanské bráně, nebe bylo dosud rudé a pod plynoucími mraky kroužili a přelétali ptáci s černými křídly a temně se rýsovali v

palčivém světle. Pár jim jich s žalobným křikem přelétlo nad hlavami cestou zpátky do svých skalních domovů.

„Ptáci mrchožrouti měli na bitevním poli práci," řekl Éomer.

Jeli teď zvolna a kolem nich se na pláně snášela tma. Měsíc pomalu vstával. Již rostl k úplňku a v jeho studeném stříbrném světle se zvlněná travnatá země vzdouvala jako širé šedé moře. Asi po čtyřech hodinách jízdy od rozcestí se přiblížili k Brodům. Dlouhé svahy prudce sbíhaly dolů, kde se řeka mezi vysokými travnatými terasami rozlévala v kamenitou mělčinu. Vítr sem zanášel vytí vlků. S těžkým srdcem vzpomínali, kolik mužů padlo v bitvě na těchto místech.

Cesta se nořila mezi vyvýšené drnové břehy a spouštěla se mezi terasami k říčnímu kraji a na druhé straně opět stoupala. Přes řeku vedly tři řady plochých kamenů a mezi nimi brody pro koně, které se táhly od obou okrajů k holému ostrůvku uprostřed. Jezdci hleděli dolů na přechody a připadaly jim cizí; vždycky bývaly plné ruchu a zurčení vody po kamení. Teď však byly tiché. Dno řečiště bylo téměř suché, holá břidličnatá pustina se šedivým pískem.

„Stalo se tu z toho ponuré místo," řekl Éomer. „Jaká nemoc to postihla řeku? Saruman zničil mnoho krásných věcí; pohltil i prameny Želíze?"

„Zdálo by se," řekl Gandalf.

„Běda!" řekl Théoden. „Musíme jet tudy, kde mrchožrouti sápou tolik dobrých Jezdců z Marky?"

„Je to naše cesta," řekl Gandalf. „Bolestná je záhuba tvých mužů, uvidíš však alespoň, že je horští vlci nepožírají. Hodují na svých přátelích skřetech - tak totiž u nich vypadá přátelství. Pojeďme!"

Sjeli k řece, a když se přiblížili, vlci přestali výt a odplížili se. Když spatřili v měsíčním světle Gandalfa a jeho koně Stínovlase, jak září stříbrem, padl na ně strach. Jezdci přejížděli ostrůvek a ze stínů pod břehy je bojácně sledovaly blýskavé oči.

„Podívejte se!" řekl Gandalf. „Tady pracovali přátelé."

Spatřili, že uprostřed ostrůvku se vrší mohyla obklopená kruhem kamenů a trčí z ní mnoho kopí.

„Zde leží všichni muži z Marky, kteří padli v okolí," řekl Gandalf.

„Ať tady odpočívají," řekl Éomer. „A až jejich kopí zreziví a zetlí, ať ještě dlouho stojí jejich mohyla a střeží brody Želíze!"

„I to je tvoje práce, příteli Gandalfe?" řekl Théoden. „Mnoho jsi dokázal za jeden večer a noc!"

„S pomocí Stínovlase a jiných," řekl Gandalf. „Jezdil jsem rychle a daleko. Zde u mohyly ti však pro útěchu povím toto: v bitvě u Brodů padli mnozí, nebylo jich však tolik, o kolika vyprávěla pověst. Více jich bylo rozprášeno než pobito; shromáždil jsem všechny, které se mi podařilo najít. Část jsem nechal vykonat tento pohřeb; pak jeli s tvým maršálem Elfhelmem. Poslal jsem ho s mnoha jezdci do Edorasu. Věděl jsem, že Saruman poslal všechny své síly proti tobě a jeho služebníci se odvrátili od všech jiných poslání a šli do Helmova žlebu. Zdálo se, že v zemi není nepřátel. Přesto jsem se obával, že by mohli vlčí jezdci a lupiči vyjet k Meduseldu, dokud je nechráněný. Myslím, že teď už se nemusíš bát; až se vrátíš, přivítá tě vlastní dům."

„A rád jej zase uvidím," řekl Théoden, „ačkoli teď se tam zdržím bezpochyby jen krátce."

S tím se družina rozloučila s ostrůvkem a mohylou, přejela řeku a vylezla na protější břeh. Pak jeli dál, rádi, že mají truchlivé Brody za sebou. Když odjeli, znovu se ozvalo vlčí vytí.

Od Železného pasu vedla k Brodům prastará silnice. Nejprve podle řeky: zahýbala s ní na východ a potom na sever; nakonec však odbočila a vedla přímo k bráně Železného pasu. Ta byla pod úbočím hory na západní straně údolí, ještě asi šestnáct mil daleko. Tuto silnici sledovali, ale nejeli po ní, protože půda kolem byla pevná a rovná a po mnoho mil byla pokryta nízkým pružným drnem. Jeli teď rychleji a k půlnoci měli Brody asi patnáct mil za sebou. Tu se zastavili a ukončili noční jízdu, protože král byl unaven. Dojeli na úpatí Mlžných hor a vstříc se jim vztahovaly dlouhé paže Nan Curuníru. Údolí leželo před nimi ve tmě, protože měsíc odešel na západ a kopce zakrývaly jeho světlo. Z hlubokého stínu dolu však stoupal mohutný sloup kouře a par; ve výšce zachytával paprsky zapadajícího měsíce a rozléval se v mihotavých vlnách po hvězdné obloze.

„Co si myslíš o tomhle, Gandalfe?" ptal se Aragorn. „Člověk by řekl, že celé Čarodějovo údolí hoří."

„Poslední dobou je nad údolím dým pořád," řekl Éomer; „něco takového jsem ale ještě neviděl. Je to spíš pára než kouř. Saruman nám vaří nějakou čertovinu na uvítanou. Možná že vaří všechny vody Želíze, a proto řeka vyschla."

„Možná že ano," řekl Gandalf. „Zítra se dozvíme, co dělá. Teď si chvíli odpočiňme, půjde-li to."

Utábořili se u řečiště Želíze. Bylo dosud tiché a prázdné. Někteří pospávali. Pozdě v noci však hlídky vykřikly a všichni se probudili. Měsíc byl pryč; nahoře svítily hvězdy, ale po zemi se plazila tma černější než noc. Po obou stranách řeky se to valilo směrem k nim a mířilo to na sever.

„Zůstaňte, kde jste!“ řekl Gandalf. „Nevytahujte zbraně. Čekejte, a mine vás to.“

Kolem nich se sbírala mlha. Nahoře dosud slabě prosvítalo pár hvězd, po obou stranách však vyvstaly stěny neproniknutelné tmy; byli v úzké uličce mezi pohybujícími se věžemi stínu. Slyšeli hlasy, šepot a steny a nekonečné šelestivé vzdychání; zem se pod nimi třásla. Dlouho se jim zdálo, že sedí a mají strach; nakonec však tma a šelest přešly a zmizely mezi rameny hor.

Daleko na jihu v Hlásce zaslechli lidé uprostřed noci veliký hukot podobný větru v údolí a zem se třásla; všichni se báli a nikdo se neodvážil vyjít ven. Ráno však vyšli a užasli. Zabití skřeti totiž byli pryč a stromy také. Hluboko dole v údolí Žlebu byla tráva rozdrcená a pošlapaná do hněda, jako by tam obří pastýři pásli veliká stáda dobytka; míli pod Valem však byla v zemi vyhloubena veliká jáma a přes ni byl navršen kopec kamení. Lidé věřili, že tam byli pohřbeni skřeti, které pobili; jestli tam však jsou i ti, kteří uprchlí do lesa, to nevěděl nikdo, protože žádný člověk nestanul na tom kopci. Později se mu říkalo Smrtný vrch a nerostla na něm tráva. Podivné stromy však v Žlebové kotlině víckrát nikdo neviděl. Odešly v noci a vrátily se daleko do temných roklin Fangornu. Tak se pomstily skřetům.

Král a jeho družina už té noci neusnuli, neslyšeli a neviděli však již nic divného kromě jedné věci: hlas řeky vedle nich se náhle probudil. Mezi kameny se přehnal příval, a když minul, Želíz tekla a bublala ve svém řečišti jako dřív.

Za svítání se připravili na další cestu. Světlo přicházelo šedé a bledé a slunce vycházet neviděli. Ve vzduchu nad nimi visela těžká mlha a na zemi ležel ostrý pach. Postupovali pomalu a jeli nyní po silnici. Byla široká, tvrdá a dobře udržovaná. V mlze nezřetelně viděli, jak se nalevo od nich zvedá rameno hor. Vjeli do Nan Curuníru, Čarodějova údolí. Bylo to chráněné údolí, otevřené jen k jihu. Kdysi bývalo krásné a zelené a protékala jím Želíz. Než dospěla do planiny, byla už hluboká a silná, protože z deštěm omývaných kopců ji napájelo mnoho potoků a stružek, a okolo bývala příjemná, úrodná země.

Nyní tomu tak nebylo. Pod stěnami Železného pasu byly dosud lány obdělávané Sarumanovými otroky; z většiny údolí se však stal úhor zarostlý plevelem a trním. Po zemi se rozlézalo ostružiní, a jak šplhalo po stráňkách a křovinách, vytvářelo střapaté jeskyňky, kde sídlili drobní dravci. Nerostly tam žádné stromy, v kyselé trávě však bylo dosud vidět spálené a pokácené pahýly prastarých hájů. Byla to krajina smutná a mlčenlivá, jen prudké vody v ní kamenně hučely. Táhla se tudy mračná oblaka kouře a par a poléhala v prohlubních. Jezdci nemluvili. Mnozí měli v srdci pochybnosti a přemítali, k jakému konci spěje jejich cesta.

Když ujeli několik mil, silnice se změnila v širokou cestu dlážděnou velkými plochými, zručně opracovanými i kladenými kameny. Ve spárách nikde ani travička. Po obou stranách byly hluboké stoky plné vody. Náhle před nimi vyvstal vysoký sloup. Byl černý; na jeho vrcholu byl položen veliký kámen otesaný a natřený do podoby dlouhé Bílé ruky. Prst ukazoval k severu. Věděli tedy, že brána Železného pasu nemůže být daleko, a srdce měli těžká; ale jejich oči nepronikly mlhou před nimi.

Pod ramenem hor uvnitř Čarodějova údolí stávalo nesčíslné roky prastaré místo, které lidé nazvali Železný pas. Zčásti vzniklo zároveň s horami, pracovaly však zde kdysi i mocné paže Mužů ze Západní říše; Saruman zde sídlil již dlouho a nezahálel.

Tak to vypadalo, dokud byl Saruman na vrcholu moci a mnozí ho pokládali za hlavního z čarodějů. Veliká kruhová kamenná zeď podobná skalním věžím vybíhala z místa, kde byla chráněna úbočím hory, a kruhem se opět vracela. Byl v ní proražen jediný otvor, velký oblouk v jižní zdi. Zde byl černou skálou prokopán dlouhý tunel, po obou stranách uzavřený mohutnými železnými dveřmi. Byly tak postaveny a na svých velikých čepech, ocelových sloupech zaražených do rostlého kamene, tak vyváženy, že se jimi dalo nehlučně pohybovat lehkým tlakem ruky, jakmile spadly závory. Kdo vstoupil a posléze se vynořil z ozvučného tunelu, spatřil rozlehlou okrouhlou planinu, lehce proláklou jako veliká mělká mísa. Od kraje ke kraji měřila míli. Bývala zelená a plná alejí a hájů ovocných stromů, zalévaných potůčky, které plynuly z hor do jezírka. V Sarumanových pozdních dnech zde však nerostla žádná zeleň. Cesty byly vydlážděny tvrdými, tmavými kamennými deskami a při jejich okrajích trčely místo stromů dlouhé

řady sloupů, mramorových nebo měděných a železných, spojených těžkými řetězy.

Bylo tam mnoho příbytků, komor, síní a chodeb vytesaných a vyhloubených do vnitřních stran zdí, takže do otevřeného kruhu hleděla nesčetná okna a temné dveře. Mohly tam bydlet tisíce dělníků, služebníků, otroků a bojovníků s velkými zásobami zbraní; dole v hlubokých norách byli krmeni a ustájeni vlci. I pláň byla rozvrtaná a rozkopaná. Hluboko do země byly proraženy šachty. Jejich horní konce kryly nízké pahrbky a kamenné kopule, takže v měsíčním světle vypadal Železný pas jako hřbitov nepokojných mrtvých. Zem se totiž chvěla. Šachty sbíhaly spády a točitými schodišti do hlubokých jeskyní; tam měl Saruman pokladnice, zásobárny, zbrojnice, kovárny a veliké pece. Nekonečně se tam otáčela železná kola a bušila kladiva. V noci vystupovaly z průduchů chocholy páry, ozářené zespodu rudým, modrým anebo jedovatě zeleným světlem.

Všechny cesty běžely mezi svými řetězy do středu. Tam stála věž podivuhodného tvaru. Zbudovali ji dávní stavitelé, kteří uhladili kruh Železného pasu, a přece se nezdála výtvorem lidského umění, ale čímsi vyrvaným z útrob země při dávné křeči pahorků. Byl to špičatý, černý, tvrdý a lesklý ostrůvek skály: čtyři mohutné bašty mnohobokého kamene byly spojeny v jednu, u vrcholku se však rozbíhaly v trčící rohy věžiček špičatých jako hroty kopí a s hranami ostrými jako nůž. Mezi nimi byl úzký prostor a tam, na podlaze z leštěného kamene popsaného zvláštními znaky, mohl stát člověk pět set stop nad planinou. To byl Orthank, Sarumanova citadela, jejíž jméno mělo (záměrně anebo náhodou) dvojí význam: v elfí řeči znamenalo *orthank* lesákovou horu, avšak ve starobylé řeči Marky vychytralou mysl.

Silný a podivuhodný byl Železný pas a dlouho býval krásný; sídlili v něm velcí páni, strážci Gondoru na západě, a moudří muži, kteří pozorovali hvězdy. Saruman jej však zvolna přizpůsobil svým měnícím se záměrům a myslel si, že jej vylepšil, a v tom se klamal - všechna umění a důmyslné vynálezy, pro které opustil dřívější moudrost a které pošetile považoval za své vlastní, pocházely totiž z Mordoru; co vykonal, nebylo tedy ničím víc než malou napodobeninou, dětskou stavbičkou nebo otrockou lichotkou obrovité pevnosti, veliké zbrojnici, vězení, mocné peci Barad-dûr, Temné věži, jež nestrpěla soka, lichotkám se smála a čekala na svůj čas, sebejistá ve své pýše a nezměrné síle.

Taková byla Sarumanova pevnost, jak o ní vyprávěla pověst; nikdo z žijících si totiž nevzpomínal, že by kdo z Rohanských prošel její branou; až na pár takových, kteří jako Červivec vstupovali potají a nikomu neřekli, co tam viděli.

Gandalf teď dojel k sloupu s Rukou a minul ji; a tu jezdci s úžasem viděli, že Ruka už není bílá. Byla poskvrněna jakoby uschlou krví; a když se podívali zblízka, viděli, že má rudé nehty. Gandalf si ničeho nevšímal a jel dál do mlhy. Neochotně ho následovali. Okolo nich teď byly po obou stranách cesty rybníčky, které plnily prohlubně jako po nečekané povodni, a mezi kamením se rozbíhaly stružky.

Konečné zůstal Gandalf stát a pokynul jim. Přijeli a viděli, že před nimi se mlha vyčistila a bledě svítí slunce. Bylo již po poledni. Dojeli ke dveřím Železného pasu.

Dveře však ležely stržené a pokroucené na zemi. A kolem leželo rozmetáno nebo se vršilo na hromadách kamení, popraskané a roztříštěné v nesčetné zubaté střepy. Velký vstupní oblouk zůstal stát, otvíral se však nyní do nekryté průrvy; střecha tunelu byla stržena a ve skalních stěnách zely po obou stranách veliké trhliny a průlomy. Skalní věže byly rozdrceny na prach. Kdyby se bylo Velké moře zvedlo v hněvu a v bouři se vrhlo na pahorky, nemohlo způsobit větší zkázu.

Kruh za skalami byl plný kouřící vody jako bublající kotel, v němž se kolébaly a pluly trosky trámů a klád a sudů a rozbité nářadí. Ze záplavy trčely rozštípané dříky zkroucených a nakloněných sloupů, všechny cesty však byly zatopeny. V dálce jako by závojem oblaků, které ho ovíjely, prosvítal skalistý ostrov. Temná a vysoká tam dosud stála věž Orthank, nezlomena bouří. Bledé vody jí omývaly úpatí.

Král a jeho družina seděli mlčky na koních, žasli a viděli, že Sarumanova moc je svržena. Neměli však ani tušení, jak se to stalo. Teď obrátili oči k průchodu a zřícené bráně. Kousek před ní spatřili velikou hromadu trosek; a tu si uvědomili, že na kamenech pohodlně leží dvě malé postavičky, oblečené v šedém, takže je téměř nebylo vidět. Vedle nich se povalovaly láhve a mísy a talíře, jako by právě dobře pojedly a teď odpočívaly po té námaze. Zdálo se, že jedna spí, druhá se, nohu přes nohu a ruce za hlavou, opírala o rozbitou skálu a vysílala z úst dlouhé pramínky a malé kroužky řídkého modrého dýmu.

Chviličku na ně Théoden, Éomer a všichni jejich muži zírali s úžasem. Uprostřed celé zkázy Železného pasu jim tento pohled připadal nejpodivnější. Nežli však mohl král promluvit, postavička vyde-

chující kouř si náhle uvědomila, že tam kdosi mlčenlivě stojí na rozhraní mlhy. Vyskočila. Zdálo se, že je to mladý muž, ačkoli vzrůstem byl proti muži o málo víc než poloviční. Hnědou kudrnatou hlavu měl nepokrytou, na sobě však měl obnošený plášť stejného odstínu a střihu, jako měli Gandalfovi druhové, když přijeli do Edorasu. Hluboce se uklonil s rukou na prsou. Pak, jako by neviděl čaroděje a jeho přátele, obrátil se k Éomerovi a ke králi.

„Vítejte, pánové, v Železném pasu!“ řekl. „Jsme dveřníci. Mé jméno je Smělmír, syn Saramíra; můj společník, kterého, žel, přemohla únava“ - tu šťouchl do druhého nohou - „je Peregrin, syn Paladina z rodu Bralů. Náš domov je daleko na Severu. Pan Saruman je doma; v danou chvíli je však uzavřen s jistým Červivcem, jinak by bezpochyby přišel uvítat tak vznešené hosty.“

„To jistě!“ zasmál se Gandalf. „To vám nařídil Saruman, abyste střežili jeho poškozené dveře a vyhlíželi příjezd hostí, když se zrovna dokážete odpoutat od talíře a láhve?“

„Ne, vážený pane, to mu uniklo,“ odvětil Smíšek vážně. „Byl velmi zaneprázdněn. Naše rozkazy pocházejí od Stromovouse, který převzal správu Železného pasu. Přikázal mi, abych uvítal Pána Rohanu vhodnými slovy. Dělal jsem, co jsem mohl.“

„A co tví přátelé? Co Legolas a já?“ vykřikl Gimli, který už se déle neudržel. „Vy lumpové, vy tuláci s chlupatou palicí a chlupatýma nohama! Že jste nás ale prohnali! Šest set mil bažinou a lesem, bitvou a smrtí, abychom vás vysvobodili! A vy si tady hodujete a lenošíte - a kouříte! Kouříte! Kde jste přišli ke kouření, vy lotři? Kladivo a kleště! Tak se mnou cloumá vztek a radost, že asi puknu!“

„Mluvíš i za mne, Gimli,“ zasmál se Legolas. „Radši bych ovšem věděl, jak přišli k vínu.“

„Jedno jste při své honbě nenašli, a to je rozum,“ řekl Pipin a otevřel jedno oko. „Vidíte nás tu sedět na poli vítězství uprostřed válečné kořisti a divíte se, jak jsme přišli k pár zaslouženým příjemnostem!“

„Zaslouženým?“ řekl Gimli. „Tomu nevěřím!“

Jezdci se zasmáli. „Není pochyb, že jsme svědky setkání dobrých přátel,“ řekl Théoden. „To jsou tedy ti ztracenci z tvé družiny, Gandalfe? Zřejmě je souzeno, aby byly tyto dny plné divů. Od té doby, co jsem opustil domov, jsem viděl už mnohé, a teď mám před očima další lid z pověstí. Nejsou to snad půlčíci, kterým u nás někteří říkají holbytlové?“

„Hobiti, když dovolíte, pane," řekl Pipin.

„Hobiti?" řekl Théoden. „Váš jazyk se podivně změnil, ale jméno zní přiměřeně. Hobiti! Nic, co jsem kdy slyšel, se nevyrovná skutečnosti."

Smíšek se uklonil a Pipin vstal a hluboce se poklonil. „Jste laskavý, pane; aspoň doufám, že tak mohu chápat vaše slova," řekl. „A tohle je další div! Prošel jsem mnoha zeměmi od té doby, co jsem opustil domov, a dosud jsem se nesetkal s žádným národem, který by znal nějaké příběhy o hobitech."

„Můj národ přišel kdysi dávno ze Severu," řekl Théoden. „Nebudu tě však klamat; neznáme žádné příběhy o hobitech. Vypráví se u nás jen to, že daleko za horami a řekami žije národ půlčíků, kteří bydlí v děrách v písčitých kopcích. Nejsou však žádné pověsti o jejich činech, protože prý mnoho nečiní a vyhýbají se lidem. Dovedou totiž zmizet mžikem oka; a dovedou měnit hlas, takže připomíná pípání ptáků. Zdá se, že by však bylo možno říci víc."

„To opravdu, pane," řekl Smíšek.

„Za prvé," řekl Théoden, „jsem nikdy neslyšel, že z úst vypouštějí kouř."

„Není divu," řekl Smíšek. „Je to totiž umění, které pěstujeme teprve po několik generací. První, kdo ve svých zahradách pěstoval pravé dýmkové koření, byl Tobold Troubil z Dolan v Jižní čtvrtce kolem roku 1070 našeho letopočtu. Jak starý Toby k rostlině přišel -"

„Nevíš, co ti hrozí, Théodene," přerušil ho Gandalf. „Tihle hobiti budou sedět v rozvalinách a klábosit o dobrém jídle nebo o nicotných počinech, které vykonali jejich otcové, dědečkové a pradědečkové a vzdálení bratranci do devátého kolena, když budeš trpělivý a budeš je tím povzbuzovat. Našel by se lepší čas na dějiny kouření. Kde je Stromovous, Smíšku?"

„Myslím, že na severní straně. Šel se napít - čisté vody. Většina ostatních entů je s ním a pořád ještě pracují - tamhle." Smíšek mávl rukou směrem ke kouřícímu jezeru. Když se podívali, zaslechli vzdálené dunění a rachot, jako by se po úbočí valila lavina. Zdaleka se ozvalo *húm-hom*, jako když vítězoslavně troubí rohy.

„To zůstal Orthank nestřežený?" zeptal se Gandalf.

„Je tam voda," řekl Smíšek. „Ale Řeřábek a několik dalších stojí na stráži. Všechny ty sloupy a pilíře na planině nepostavil Saruman. Řeřábek je myslím u skály pod schody."

„Ano, je tam vysoký šedý ent," řekl Legolas, „ruce však má spuštěny a stojí nehybně jako kůl."

„Je po poledni," řekl Gandalf, „a my jsme od rána nejedli. Přesto bych rád viděl Stromovouse co nejdřív. Nenechal mi žádnou zprávu, nebo vám ji jídlo a pití vyhnalo z hlavy?"

„Nechal zprávu," řekl Smíšek, „a už jsem se k ní dostával, jenomže mi v tom zabránila ta spousta otázek. Měl jsem vám říct: pokud Pán Marky a Gandalf přijedou k severní zdi, najdou tam Stromovouse a on je přivítá. Mohu dodat, že tam najdou také nejlepší jídlo, jaké našli a vybrali vaši pokorní služebníci." Uklonil se.

Gandalf se zasmál. „To je lepší!" řekl. „Nuže, Théodene, pojedeš se mnou za Stromovousem? Musíme jet kolem, ale není to daleko. Až uvidíš Stromovouse, hodně se poučíš. Vždyť Stromovous je Fangorn, nejstarší a nejpřednější z entů, a když s ním budeš mluvit, uslyšíš řeč nejstaršího ze všech živých tvorů."

„Pojedu s tebou," řekl Théoden. „Mějte se dobře, milí hobiti! Snad se setkáme znovu v mém domě. Tam posedíte vedle mne a vypovídáte se dosyta o činech vašich dědečků, kam až vaše paměť sahá, a popovídáme si také o starém Toboldovi a jeho bylinkách. Mějte se dobře!"

Hobiti se hluboce uklonili. „Tak tohle je rohanský král!" řekl Pipin tichoučce. „Skvělý děda. Ohromně zdvořilý."

KAPITOLA DEVÁTÁ

PABĚRKOVÁNÍ

Gandalf a králova družina odjeli na východ kolem zhroucených zdí Železného pasu. Aragorn, Gimli a Legolas však zůstali. Pustili Aroda a Hasufela, aby si šli hledat trávu, a posadili se k hobitům.

„Vida! Je po honbě a nakonec jsme se sešli tam, kam nikoho z nás ani nenapadlo jít," řekl Aragorn.

„A teď, když velcí odešli probírat velké věci," řekl Legolas, „pronásledovatelé se konečně dozvědí odpovědi na své malé hádanky. Stopovali jsme vás až do lesa, ovšem o ledačems bych se přece jen rád dozvěděl pravdu."

„A my toho zase chceme spoustu vědět o vás," řekl Smíšek. „Od Stromovouse jsme se dozvěděli pár věcí, ale zdaleka ne dost."

„Všechno má svůj čas," řekl Gimli. „Líp by to šlo po jídle. Mám bolavou hlavu a je po poledni. Vy tuláci byste se nám snad mohli trochu odvděčit tím, že nám dáte něco z té kořisti, o které jste mluvili. Jídlo a pití by smazalo něco z účtů, které si mám s vámi vyřídit."

„Máš to mít," řekl Pipin. „Přeješ si jíst tady, nebo ve větším pohodlí v tom, co zbylo ze strážnice - tamhle pod obloukem? My jsme museli svačit tady, abychom jedním očkem sledovali cestu."

„Ani jedním," řekl Gimli. „Ale já do žádného skřetího domu nepůjdu ani se nedotknu masa a ničeho, co měli v drápech skřeti."

„Ani bychom to od tebe nežádali," řekl Smíšek. „Sami máme skřetů na celý život dost. V Železném pasu ale byli i jiní. Saruman měl ještě dost rozumu, že svým skřetům nedůvěřoval. Brány mu střežili lidé; zřejmě to byli jeho nejvěrnější služebníci. Rozhodně měli jisté výhody a dostávali dobré jídlo."

„A co dýmkové koření?" ptal se Gimli.

„To myslím ne," smál se Smíšek. „Ale to je jiná historie a ta může počkat přes oběd."

„Tak se pojďme naobědvat," řekl trpaslík.

Hobiti šli první. Vstoupili do průchodu a došli k širokým dveřím. Otvíraly se přímo do velké komnaty, která měla vzadu další menší dveře a po straně krb s komínem. Komnata byla vyhloubena v kameni

a kdysi musela být tmavá, protože okna vedla pouze do tunelu. Nyní však světlo přicházelo rozbitou střechou. V krbu hořelo dříví.

„Rozdělal jsem ohníček," řekl Pipin. „Potěšil nás v té mlze. Bylo tu málo klestí a většina dříví, které jsme našli, byla mokrá. Komín má ale výborný tah; zdá se, že vede skálou nahoru, a naštěstí nebyl ucpaný. Oheň je dobrá věc. Udělám vám topinky. Chleba je bohužel starý tři nebo čtyři dny."

Aragorn a jeho druhové se posadili k dlouhému stolu a hobiti zmizeli v jedněch z vnitřních dveří.

„Je tam sklad, a naštěstí je nad hladinou zátopy," řekl Pipin, když se vraceli s nákladem mis a misek, pohárů, nožů a jídla nejrůznějšího druhu.

„A nemusíš nad jídlem ohrnovat nos, Mistře Gimli," řekl Smíšek. „To není skřetí žrádlo, ale lidská strava, jak tomu říká Stromovous. Dáš si víno, nebo pivo? Je tam uvnitř celý sud - a docela ujde. A tohle je prvotřídní solené vepřové. Nebo jestli chceš, můžu ti nakrájet pár plátků slaniny a opéct. Mrzí mě, že tu není žádná zelenina; v posledních dnech bylo zásobování poněkud narušeno! Nemůžu vám nabídnout jako další chod nic než máslo a med na chleba. Stačí vám to?"

„To ano," řekl Gimli. „Účet se hodně zmenšil."

Trojice se rychle pustila do jídla a oba hobiti si beze studu dali druhou porci. „Musíme dělat hostům společnost," řekli.

„Dneska jste samá zdvořilost," smál se Legolas. „Kdoví, kdybychom byli nepřijeli, třeba byste si už zase dělali společnost navzájem."

„Třeba, a proč ne?" řekl Pipin. „Skřeti nás živili ohavně a předtím jsme toho taky moc nepojedli. Připadá mi, že jsem se už dávno nenajedl dosyta."

„Zdá se, že vám to nijak neuškodilo," řekl Aragorn. „Jen kvetete."

„To opravdu," řekl Gimli a prohlížel si je od hlavy k patě přes okraj poháru. „Vždyť máte vlasy dvakrát hustší a kudrnatější, než když jsme se rozešli, a přísahal bych, že jste vyrostli, kdyby to bylo u hobitů vašeho věku možné. Ten Stromovous vás rozhodně hlady netrápil."

„To ne," řekl Smíšek. „Enti ale jen pijí a pití ke spokojenosti nestačí. Stromovousovy nápoje jsou možná výživné, ale jednomu se stýská po něčem hutnějším. A dokonce i od *lembasu* si člověk rád odpočine."

„Tak vy jste pili entí vodu?“ řekl Legolas. „Pak myslím Gimliho oči neklamou. O nápojích z Fangornu se zpívají zvláštní písně.“

„O té zemi se vypráví spousta zvláštních příběhů,“ řekl Aragorn. „Nikdy jsem tam nebyl. Povídejte nám něco o entech!“

„Enti,“ řekl Pipin, „enti jsou - prostě enti jsou především každý jiný. A oči, oči, ty mají hrozně zvláštní.“ Pokusil se o pár zmatených slov a pak ztichl. „No,“ pokračoval, „už jste jich pár viděli z dálky - přinejmenším oni viděli vás a podali zprávu, že jdete - a myslím, že jich uvidíte mnohem víc, než odejdete. Musíte si udělat představu sami.“

„No tak!“ řekl Gimli. „Začínáme od prostředka. Rád bych to slyšel po pořádku, od toho divného dne, kdy se rozbilo naše Společenstvo.“

„Uslyšíš to všechno, když bude čas,“ řekl Smíšek. „Nejdřív ale - jestli jste najedení - si nacpěte a zapalte dýmky. A pak můžeme chvíli dělat, jako bychom byli všichni živí a zdraví zpátky v Hůrce nebo v Roklince.“

Vytáhl kožený váček nacpaný tabákem. „Máme ho hromady,“ řekl, „a můžete se zásobit podle libosti, až pojedeme. Po ránu jsme s Pipinem trochu paběrkovali. Plave toho kolem spousta. Pipin našel dva soudky. Asi je voda vyplavila z nějakého sklepa nebo skladiště. Když jsme je otevřeli, našli jsme tohle: nejlepší dýmkové koření, jaké si můžete přát, a úplně nepoškozené.“

Gimli si trochu vzal, rozemnul v dlaních a přičichl. „Na omak dobré a dobře voní,“ řekl.

„Je dobré!“ řekl Smíšek. „Můj milý Gimli, je to Dolanské listí! Na soudcích byly zřetelné Troubilovy značky. Jak se sem dostalo, nemám potuchy. Řekl bych, že pro Sarumanovo soukromé použití. Nevěděl jsem, že se posílá tak daleko. Ale teď se hodí, ne?“

„Hodilo by se,“ řekl Gimli, „kdybych k tomu měl ještě dýmku. Bohužel jsem ji ztratil v Morii, jestli ne dřív. Žádnou dýmku jste neukořistili?“

„To naneštěstí ne,“ řekl Smíšek. „Žádnou jsme nenašli ani ve strážnici. Saruman si zřejmě šetřil tuhle lahůdku pro sebe. A myslím, že by nemělo smysl jít a klepat na dveře Orthanku a prosit ho o dýmku! Budeme si muset dýmku půjčovat, jak se to dělá mezi přáteli v nouzi.“

„Momentíček!“ řekl Pipin. Strčil ruku za kazajku a vytáhl malou měkkou taštičku na šňůrce. „Nosím na kůži taky pár pokladů, které jsou mi stejně drahé jako Prsteny. Tady je jeden miláček: moje stará dřevěná faječka. A tuhle druhá - nepoužívaná. Nosím se s tím celou cestu a nevím proč. Vlastně jsem vůbec neočekával, že cestou narazíme na nějaké dýmkové koření, až mi dojde moje zásoba. Ale teď se přece jen hodí.“ Vytáhl dýmku se širokou zploštělou hlavičkou a podal ji Gimlimu. „Vyrovnává to mezi námi účty?“

„Jestli vyrovnává!“ vykřikl Gimli. „Nejušlechtilejší hobite, zůstávám tvým velikým dlužníkem.“

„Půjdu na vzduch podívat se, co dělá vítr a oblaka,“ řekl Legolas.

„My půjdeme s tebou,“ řekl Aragorn.

Vyšli a posadili se na hromadu kamení u brány. Viděli teď hluboko do údolí; mlhy se zvedaly a odplouvaly s větrem.

„Teď si tu chvíli uděláme pohodlí!“ řekl Aragorn. „Posadíme se do rozvalin a budeme vykládat, jak říkal Gandalf, zatímco on má práci jinde. Jsem unavený, jako jsem byl málokdy.“ Zahalil se do šedého pláště, skryl svou drátěnou košili a natáhl dlouhé nohy. Pak se opřel dozadu a vysílal z úst tenounký pramínek dýmu.

„Hele!“ řekl Pipin. „Hraničář Chodec se vrátil!“

„Nikdy neodešel,“ řekl Aragorn. „Jsem Chodec a jsem Dúnadan a doma jsem jak v Gondoru, tak na Severu.“

Chvíli kouřili mlčky a slunce na ně do údolí sesílalo šikmé paprsky mezi vysokými bílými oblaky na západě. Legolas ležel klidně, vzhlížel k slunci a obloze a tichounce si prozpěvoval. Nakonec se posadil. „No tak!“ řekl. „Čas utíká a mlhy táhnou pryč, nebo by táhly, kdybyste se vy podivíni nezahalovali kouřem. Bude se vypravovat?“

„Moje vyprávění začíná tím, že jsem se probudil svázaný a ve tmě ve skřetím táboře,“ řekl Pipin. „Kolikátého máme dnes?“

„Pátého března podle krajového letopočtu,“ řekl Aragorn.

Pipin chvíli počítal na prstech. „Před pouhými devíti dny!“[*)] řekl. „Připadá mi to jako rok, co nás chytili. Sice to bylo spíš jako zlý sen, ale počítám, že to byly tři hodně strašné dny. Smíšek mě opraví, jestli zapomenu na něco důležitého; nebudu zabíhat do podrobností - biče a špína a smrad a to všecko - nemůžu na to ani pomyslet.“ A pustil se do líčení Boromirova posledního boje a skřetího pochodu od Emyn

[*)] Každý měsíc podle krajového kalendáře měl 30 dní.

Muilu k Lesu. Ostatní přikyvovali, když různé body potvrzovaly jejich dohady.

„Tady jsou nějaké poklady, které jste utrousili," řekl Aragorn. „Asi je rádi dostanete zpátky." Rozepjal pod pláštěm opasek a sundal z něho dva nože v pochvách.

„No tohle!" řekl Smíšek. „Nedoufal jsem, že je uvidím. Tím svým jsem poznamenal pár skřetů, ale Uglúk nám je vzal. Ten zuřil! Nejdřív jsem myslel, že mě probodne, ale zahodil je, jako by ho pálily."

„A tady máš také svou sponu," řekl Aragorn Pipinovi. „Opatroval jsem ti ji, protože je to drahocennost."

„Já vím," řekl Pipin. „Rvalo mi srdce zahodit ji, ale co jsem mohl dělat?"

„Jinak to nešlo," odpověděl Aragorn. „Ten, kdo nedokáže v nouzi zahodit poklad, je spoután. Jednal jsi správně."

„Moc chytré bylo, jak sis přeřezal pouta na zápěstí," řekl Gimli. „Pomohlo ti štěstí, ale chopil ses příležitosti oběma rukama."

„A připravil jsi nám pěknou hádanku," řekl Legolas. „Uvažoval jsem, jestli sis nenechal narůst křídla!"

„Naneštěstí ne," řekl Pipin. „Ale nevěděli jste o Grišnákhovi." Otřásl se a dál nemluvil. Přenechal Smíškovi vyprávění o těch posledních hrozných chvílích: o ohmatávání, horkém dechu a strašlivé síle Grišnákhových chlupatých paží.

„To o skřetech z Barad-dûr, čili jak říkají z Lugbúrzu, mě zneklidňuje," řekl Aragorn. „Temný pán ví příliš mnoho a jeho služebníci také; Grišnákh očividně poslal po té hádce přes Řeku zprávu. Rudé oko bude hledět k Železnému pasu. Saruman je ovšem každopádně přimáčknut v rozštěpu hole, kterou sám ořezal."

„Ano, ať vyhraje kterákoli strana, jeho vyhlídky jsou chabé," řekl Smíšek. „Sotva jeho skřeti vstoupili do Rohanu, začaly se věci pro něho vyvíjet špatně."

„Zahlédli jsme toho starého darebáka, aspoň Gandalf to naznačuje," řekl Gimli. „Na kraji Lesa."

„Kdy to bylo?" ptal se Pipin.

„Před pěti dny v noci," řekl Aragorn.

„Počkejte," řekl Smíšek, „před pěti dny - teď se dostáváme k té části příběhu, o které nevíte vůbec nic. Ráno po bitvě jsme se potkali se Stromovousem a tu noc jsme byli ve Studničním sále, v jednom z jeho entích domů. Druhý den ráno jsme šli na entí sraz, totiž setkání

entů, a to je nejpodivnější věc, jakou jsem v životě viděl. Trvalo to celý den a ještě druhý den. Přenocovali jsme u enta jménem Řeřábek. A potom, pozdě odpoledne třetího dne jejich srazu, enti najednou vylítli. Bylo to úžasné. V lese bylo napětí, jako když se chystá bouřka; a pak to najednou vybuchlo. Měli jste slyšet, co si zpívali do pochodu."

„Kdyby to byl slyšel Saruman, touhle dobou by byl sto mil daleko, i kdyby měl upalovat po svých," řekl Pipin.

„Ať silný je a tvrdý je a těžký jako černá zem,
my jdem, my jdem, my válčit jdem, my kamennou hráz rozbijem.

Bylo toho mnohem víc. Velká část písně neměla slova a zněla jako troubení a bubnování. Bylo to náramně vzrušující. Já ale myslel, že je to jenom pochodová hudba a nic víc - jen písnička -, dokud jsme nepřišli sem. Teď si to už nemyslím."

„Když padla noc, sešli jsme z posledního hřebene do Nan Curunímu," pokračoval Smíšek. „V tu chvíli jsem měl poprvé pocit, že za námi jde celý les. Myslel jsem, že se mi zdá entí sen, ale Pipin si toho všiml také. Oba jsme byli vyděšení, ale teprve později jsme se dozvěděli, co a jak.

Byli to huorni, jak jim enti říkají v ‚těsnořeči'. Stromovous o nich nechtěl moc mluvit, ale myslím, že jsou to enti, kteří skoro úplně zestromovatěli, aspoň na pohled. Stojí tu a tam po lese nebo na jeho okraji, mlčí a donekonečna hledí na stromy; hluboko v nejtemnějších roklích jsou jich určitě stovky.

Mají v sobě velikánskou sílu a dokážou se zřejmě zahalit stínem; je těžké je vidět, jak se pohybují. Ale pohybují se. Umějí se pohybovat velice rychle, když se rozzlobí. Stojíte, koukáte do nebe nebo třeba nasloucháte, jak vítr ševelí, a najednou je kolem vás les plný stromů, které se po vás sápou. Pořád ještě mají hlas, a tak mohou s enty mluvit - proto prý se jim podle Stromovouse říká huorni - ale jsou nevyzpytatelní a zdivočelí. Nebezpeční. Měl bych hrůzu z toho, nějakého potkat, kdyby na ně nedohlíželi opravdoví enti.

Takže jsme se za časné noci plížili dolů dlouhou strží na horní konec Čarodějova údolí, enti a za nimi jejich šelestící huorni. Samozřejmě jsme je neviděli, ale ve vzduchu bylo plno skřípání. Bylo hodně tma, noc byla zamračená. Jakmile sestoupili z kopců, pohybovali se velmi rychle a dělali hluk, jako když se žene vítr. Měsíc z mraků ne-

vyšel a chvíli po půlnoci byl po celé severní straně Železného pasu vzrostlý les. Nikde žádný nepřítel a žádná hrozba. Ve vysokém okně ve věži blikalo světlo a to bylo vše.

Stromovous a pár dalších entů se plížili dál, až na dohled velké brány. Pipin a já jsme byli s ním. Seděli jsme Stromovousovi na ramenou a cítili jsme, jak se napětím chvěje. Enti ale dokážou být ohromně obezřetní a trpěliví, i když jsou pobouření. Stáli jako vytesaní z kamene, dýchali a naslouchali.

A najednou nastal veliký pohyb. Zatroubily trubky, až se ve zdech Železného pasu rozléhaly. Mysleli jsme, že nás odhalili a že začne bitva. Ale kdepak. Všichni Sarumanovi muži pochodovali pryč. Moc toho nevím ani o téhle válce, ani o Rohanských jezdcích, ale vypadalo to, že Saruman chce skoncovat s králem a se všemi jeho muži jedním konečným úderem. Vyprázdnil Železný pas. Viděl jsem nepřátele odcházet: šla nekonečná řada pochodujících skřetů a některé čety jely na velikých vlcích. A byly tam i pluky mužů. Hodně jich neslo pochodně a ve světle jsem jim viděl do tváří. Většinou to byli obyčejní muži, celkem urostlí a tmavovlasí, zarputilí, ale nevypadali zvlášť zle. Někteří ovšem byli hrozní: velcí jako člověk, ale s obličejem běsa, zažloutlí, rozšklebení, šilhaví. Víte, hned mi připomněli toho Jižana v Hůrce; ten ale nebyl tak nápadně podobný skřetu jako tihle."

„Také jsem na něho pomyslel," řekl Aragorn. „V Helmově žlebu jsme měli proti sobě spoustu takových poloskřetů. Teď se mi zdá jasné, že ten Jižan byl Sarumanův špeh, nevím ovšem, jestli pracoval s Černými jezdci, nebo jen pro Sarumana. U takových zlých pronárodů je těžko určit, kdy jsou spojenci a kdy podvádějí jeden druhého."

„Prostě všech dohromady muselo být nejmíň deset tisíc," řekl Smíšek. „Trvalo jim hodinu, než prošli bránou. Někteří se dali po silnici k Brodům a jiní se obraceli na východ. Tam stál most, asi o míli níž, kde řeka běží velmi hlubokým korytem. Když vstanete, uvidíte ho i teď. Všichni zpívali drsnými hlasy, smáli se a dělali děsný rámus. Pomyslel jsem si, že to s Rohanem vypadá černě. Stromovous se ale nepohnul. Říkal: ‚Dnes v noci mám co dělat v Železném pasu, se skalami a kameny.'

Neviděl jsem sice, co se ve tmě děje, ale řekl bych, že huorni se začali stahovat k jihu, sotva se brány zavřely. Myslím, že oni měli co dělat se skřety. Ráno byli hluboko v údolí. Aspoň tam byl stín, přes který nebylo vidět.

Sotva odeslal Saruman celou svou armádu, byli jsme na řadě my. Stromovous nás postavil na zem, šel k bráně, zabušil na dveře a volal Sarumana. Odpověděly mu jen šípy a kamení ze zdí. Šípy ovšem proti entům nic nesvedou. Samozřejmě je bolí a rozzuřují asi jako bodavé mouchy. Z enta ale může trčet šípů, že vypadá jako jehelníček, a nijak vážně mu to neublíží. Jednak je není možno otrávit, a zdá se, že mají hodně tlustou kůži, pevnější než kůra. Musíte do nich pořádně tnout sekyrou, abyste je vážně poranili. Sekyry nemají rádi. Na jednoho enta by ovšem muselo být hodně mužů se sekyrami: člověk, který sekne enta, nikdy nedostane příležitost k druhé ráně. Entí pěst zkroutí železo jako plíšek.

Když měl Stromovous v sobě pár šípů, začal se rozehřívat, jak by řekl, začal být doopravdy ‚ukvapený'. Zatroubil mohutné *húm hom* a připochodovalo deset dalších entů. Rozhněvaný ent je strašný. Jejich prsty na nohou i rukou prostě přimrznou ke skále, a rvou ji jako střídku chleba. Bylo to jako dívat se, co udělají veliké kořeny stromů za sto let, jenomže to bylo ve chviličce.

Tlačili, tahali, trhali, třásli a bušili; a bouch, bác, prásk - za pět minut ležela tahle obrovská brána v troskách. A pár se jich zavrtávalo do stěn jako králíci do písku. Nevím, co si o tom Saruman myslel, ale stejně nevěděl, jak se s tím vypořádat. Jistě, jeho čarodějnictví možná poslední dobou upadalo, ale stejně si myslím, že není moc pevný v kolenou, že nemá moc obyčejné kuráže, když se dostane do úzkých a nemá po ruce otroky a stroje a tak, jestli mi rozumíte. Je úplně jiný než starý Gandalf. Rád bych věděl, jestli jeho věhlas vlastně nepocházel jen z toho, že se tak chytře usadil v Železném pasu."

„Ne," řekl Aragorn. „Kdysi býval stejně velký jako jeho pověst. Měl hluboké znalosti, myslel neobyčejně bystře a ruce měl podivuhodně obratné; měl také moc nad myšlením ostatních. Moudré dovedl přesvědčit a slabší zastrašit. Tu moc si jistě dosud uchoval. Ve Středozemí je podle mne málo těch, kteří by s ním bez nebezpečí mohli mluvit o samotě, i teď, když utrpěl porážku. Snad Gandalf, Elrond a Galadriel, teď když byla jeho zloba odhalena, ale z ostatních sotvakdo."

„Enti klidně můžou," řekl Pipin. „Zdá se, že je kdysi obelstil, ale víckrát ne. A stejně jim nerozuměl a udělal velkou chybu, že je vynechal ze svých výpočtů. Neměl s nimi žádné plány, a jakmile se dali do práce, už neměl čas si je vymyslet. Když začal náš útok, poslední zbylé krysy ze Železného pasu začaly utíkat kdejakou dírou, kterou enti

udělali. Enti nechali lidi jít, když je vyslechli. Byly jich tady jen dva tři tucty. Myslím, že skřetů žádné velikosti moc neuniklo. Huornům rozhodně ne, a těch už byl kolem celého Železného pasu hotový les a ještě byli dole v údolí.

Když enti Sarumanovi rozbourali velkou část jižních zdí a zbylí služebníci upláchli a opustili ho, Saruman zděšeně prchal. Když jsme přišli, byl zřejmě u brány; asi se šel podívat, jak jeho skvělé vojsko pochoduje. Když enti prorazili dovnitř, spěchal pryč. Nejdřív si ho nevšimli. Noc se ale projasnila a nádherně svítily hvězdy, takže enti viděli, a najednou Řeřábek vykřikl: ‚Vrah stromů! Vrah stromů!‘ Řeřábek je jemná duše, ale tím zuřivěji nenávidí Sarumana; jeho lid krutě trpěl skřetími sekyrami. Skočil z vnitřní brány dolů na cestičku. Když se vyburcuje, je jako vítr. Mezi stíny sloupů se teď objevovala a mizela bledá postava a už byla málem u schodů ke dveřím věže. Bylo to těsné. Řeřábek tak upaloval, že chyběl jenom krůček a byl by ho přede dveřmi zardousil. Saruman ale vklouzl dovnitř.

Když byl zase v bezpečí v Orthanku, zanedlouho spustil svoje roztodivné vynálezy. To už bylo v Železném pasu entů hodně. Někteří šli s Řeřábkem a jiní prorazili od severu a od východu. Chodili a ničili. Najednou vyletěly plameny a páchnoucí kouř: po celé planině začaly průduchy a sopouchy prskat a chrlit. Několik entů se přiškvařilo a nadělaly se jim puchýře. Jednoho z nich - myslím, že se jmenoval Bukost, takový vysoký hezký ent - zasáhla sprcha nějakého tekutého ohně. Vzplál jako pochodeň; byl to hrozný pohled.

Teď zdivočeli. Myslel jsem, že už předtím byli doopravdy vyburcovaní, ale mýlil jsem se. Konečně jsem to viděl. Točila se z toho hlava. Řvali a buráceli a troubili, až kameny začaly pukat a padat - jen samotným hlukem. Lehli jsme si se Smíškem na zem a zacpávali jsme si uši pláštěm. Okolo skály Orthanku pochodovali enti a bouřili jako vichřice, lámali pilíře, metali do šachet laviny balvanů a vyhazovali do vzduchu kamenné desky jako lístečky. Kolem věže vířila smršť. Viděl jsem železné sloupy a kusy zdí, jak létají sto metrů do výše a tříští okna Orthanku. Stromovous si ale zachoval zdravý rozum. Naštěstí neměl žádné popáleniny. Nechtěl, aby si jeho lid v zuřivosti nějak ublížil, a nechtěl taky, aby Saruman ve zmatku utekl nějakou děrou. Spousta entů se vrhala proti skále Orthanku. Ta však odolávala. Je velmi hladká a tvrdá. Možná že má v sobě nějaké starší a silnější

kouzlo než Sarumanovo. Prostě nemohli se jí chytit ani ji rozštípnout. Jenom se o ni tloukli a zraňovali.

Stromovous tedy vyšel ven do kruhu a zařval. Jeho ohromný hlas přehlušil všechen ten rámus. Najednou bylo mrtvé ticho. Do něho jsme zaslechli z okna vysoko ve věži ostrý smích. To mělo na enty zvláštní účinek. Předtím to v nich vřelo. Teď byli chladní, sveřepí jako led a tiší. Odešli z pláně a shromáždili se kolem Stromovouse. Stáli, ani se nehnuli. Promluvil s nimi jejich vlastním jazykem; myslím, že jim vyložil plán, který si ve své staré hlavě vytvořil už dlouho předem. Pak se prostě rozplynuli v šerém světle. To už svítalo.

Myslím, že věž střežili, ale stráže byly dobře schované ve stínu a stály tak nehybně, že jsem je neviděl. Ostatní odešli na sever. Celý den je nebylo vidět a někde pilně pracovali. Většinu času jsme byli sami. Byl to neutěšený den. Potloukali jsme se kolem. Drželi jsme se ovšem z dohledu oken Orthanku, pokud to šlo; zírala na nás tak hrozivě. Hodně dlouho jsme hledali něco k snědku. A taky jsme seděli a povídali a uvažovali, co se děje na jihu v Rohanu a co se stalo se zbytkem naší Družiny. Čas od času jsme zaslechli v dálce rachot a pád kamenů; v kopcích se rozléhaly těžké rány.

Odpoledne jsme obešli kruh a šli se podívat, co se děje. Na horním konci údolí byl velký stinný les huornů a kolem severní zdi další. Dovnitř jsme si netroufali. Zevnitř se však ozývalo trhání a lámání. Pracovalo se tam. Enti a huorni kopali veliké jámy a příkopy a dělali veliké rybníky a hráze a sbírali všechnu vodu Želíze i ostatních potoků a říček, které našli. Nechali jsme je při tom.

Za šera přišel Stromovous zpátky k bráně. Hučel a duněl si pro sebe a zdálo se, že má radost. Stoupl si, protáhl dlouhé ruce a nohy a zhluboka se nadechl. Ptal jsem se ho, jestli je unavený.

‚Unavený!‘ řekl. ‚Unavený? No, unavený ne, ale ztuhlý. Potřebuji se pořádně napít z Entvy. Nadřeli jsme se; za dnešek jsme rozštípali víc kamene a rozkopali víc země než za dlouhá léta předtím. Ale už jsme skoro hotovi. Až padne noc, nezůstávejte tady u brány ani ve starém tunelu! Možná že se tu povalí voda - a chvíli to bude pořádně špinavá voda, dokud nevyplaví všechnu Sarumanovu nečistotu. Pak zas poteče Želíz čistá.‘ Začal ještě trochu lámat zdi, jenom tak, pro zábavu.

Zrovna jsme uvažovali, kde bychom si mohli v klidu lehnout a zdřímnout, když se stala ta nejúžasnější věc ze všeho. Bylo slyšet, jak

po cestě rychle přijíždí jezdec. Leželi jsme se Smíškem tiše a Stromovous se schoval do stínu pod obloukem. Najednou přiletěl veliký kůň jako stříbrný blesk. Byla už tma, ale jezdcovu tvář jsem viděl jasně: zdálo se, že svítí, a šaty měl celé bílé. Prostě jsem se posadil a zíral s pusou dokořán. Chtěl jsem zavolat, ale nemohl jsem.

Nebylo třeba. Zastavil rovnou u nás a shlédl na nás dolů. ‚Gandalf!‘ řekl jsem konečně, ale jenom šeptem. Myslíte, že řekl: ‚Nazdar, Pipine! To je příjemné překvapení?‘ Kdepak. Řekl: ‚Vstávej, ty šašku Bralovská. Kde je pro všechny divy v téhle spoušti Stromovous? Potřebuji ho. Rychle!‘

Stromovous slyšel jeho hlas a ihned vyšel ze stínu; a bylo to zvláštní setkání. Já byl překvapen, protože oni vůbec nevypadali překvapeně. Gandalf očividně předpokládal, že tu Stromovouse najde, a Stromovous jako by se byl schválně potloukal kolem vrat, aby se s ním setkal. Přitom jsme starému entovi vypravovali o Morii. Potom jsem si ale vzpomněl, jak se tenkrát na nás divně podíval. Jediné, co mě napadá, je, že Gandalfa buď viděl, nebo měl o něm nějaké zprávy, ale nechtěl narychlo nic říkat. ‚Neukvapujme se‘ je jeho heslo; jenže o Gandalfových pohybech vám toho moc neřekne nikdo, ani elfové, když není přítomen.

‚Húm! Gandalfe!‘ řekl Stromovous. ‚Jsem rád, že jsi přišel. Dřevo, kámen, vodu, pařezy, to zvládnu, ale tady je potřeba zvládnout čaroděje.‘

‚Stromovousi,‘ řekl Gandalf, ‚potřebuji pomoc. Udělal jsi hodně, ale já potřebuji víc. Potřebuji zvládnout asi deset tisíc skřetů.‘

Pak se ti dva sebrali a šli se poradit někam do koutku. Stromovousovi to muselo připadat náramně kvapné, protože Gandalf hrozně spěchal a mluvil náramným tempem, ještě než byli z doslechu. Byli pryč jen pár minut, snad čtvrt hodiny. Pak se k nám Gandalf vrátil a vypadal skoro vesele, jako by se mu ulevilo. Potom řekl, že nás rád vidí.

‚Ale Gandalfe,‘ vykřikl jsem, ‚kde jste byl? A viděl jste ostatní?‘

‚Ať jsem byl kde jsem byl, jsem zpátky,‘ odpověděl přesně po gandalfovsku. ‚Ano, některé z ostatních jsem viděl. Ale novinky musejí počkat. Tohle je nebezpečná noc a musím jet rychle. Ráno ale možná bude jasnější, a pokud ano, sejdeme se znovu. Dejte na sebe pozor a držte se stranou od Orthanku. Sbohem!‘

Když Gandalf odjel, byl Stromovous hodně zamyšlený. Zjevně se toho dozvěděl spoustu v krátkém čase a teď to trávil. Podíval se na nás

a řekl: ‚Hm, vidím, že nejste tak ukvapení lidičkové, jak jsem myslel. Řekli jste mnohem míň, než jste mohli, a o nic víc, než jste měli. No to jsou mi pěkné noviny, to vám povím! Jo, jo, teď se zas musí starý Stromovous dát do práce.‘

Než odešel, vytáhli jsme z něho nějaké novinky a vůbec nás nepotěšily. Pro tu chvíli jsme ale víc mysleli na vás tři než na Froda a Sama a na ubohého Boromira. Pochopili jsme totiž, že probíhá velká bitva, nebo že brzy začne, a že jste v ní a že z ní taky nemusíte vyváznout.

‚Huorni pomohou,‘ řekl Stromovous. Pak odešel a viděl jsem ho až dnes ráno.

Byla hluboká noc. Leželi jsme na hromadě kamení a za ní jsme nic neviděli. Okolo všechno vymazala mlha jako velikánská peřina. Vzduch se zdál horký a těžký; a byl plný chrastění, vrzání a mručení, jako když jdou kolem hlasy. Myslím, že kolem musely jít na pomoc do bitvy další stovky huornů. Později se daleko na jihu ozval ohromný rachot hromu a daleko za pláněmi Rohanu svítily blesky. Vždycky jsme zahlédli hrozně daleko vyskočit černobílé štíty hor, a hned zas zmizely. A za námi se ozývaly zvuky jako hřímání mezi kopci, ale jiné. Chvílemi se celé údolí rozléhalo ozvěnou.

Muselo být k půlnoci, když enti protrhli hráze a pustili všechny nahromaděné vody dírou v severní zdi dolů do Železného pasu. Huorní tma přešla a hřímání se odvalilo. Měsíc zapadl za hory na západě.

Železný pas se začal plnit černými plíživými potůčky a jezírky. Zaleskly se v posledním zásvitu měsíce, když se rozlévaly po pláni. Co chvíli se voda dostala do nějaké šachty nebo komína. Vzhůru syčely veliké bílé oblaky páry. Vlnil se kouř. Ozývaly se výbuchy a vyletoval oheň. Jeden veliký prstenec páry se obtáčel cestou nahoru kolem Orthanku, až věž vypadala jako veliký štít z oblaků, dole ohnivý a nahoře ozářený měsícem. A voda se pořád lila dovnitř, až nakonec Železný pas vypadal jako obrovská pánev, kde to všecko kouří a bublá.“

„Viděli jsme od jihu oblak kouře a páry, když jsme v noci přijížděli do ústí Nan Curuníru,“ řekl Aragorn. „Báli jsme se, že si na nás Saruman vaří nějakou čertovinu.“

„Kdepak ten!“ řekl Pipin. „Ten se asi dusil a už se nesmál. Do včerejšího rána zalila voda všechny díry a byla hustá mlha. Byli jsme schovaní támhle ve strážnici a dost jsme se vyděsili. Jezero začalo přetékat; lilo se ven starým tunelem a voda rychle stoupala po scho-

dech. Mysleli jsme, že budeme chyceni jako skřeti v díře. Našli jsme ale vzadu ve skladišti točité schody, které nás vyvedly nahoru nad oblouk. Tak tak jsme se protáhli, protože nahoře byl průchod napůl zbořený a zavalený spadlým kamením. Seděli jsme tam nahoře nad záplavou a dívali se, jak se Železný pas zatápí. Enti pouštěli dovnitř vodu, dokud neuhasili všechny ohně a každá jeskyně nebyla plná. Mlhy se zvolna shlukovaly a vypařovaly se nahoru jako veliký mrakový deštník; musel být míli vysoký. Večer byla na kopci na východě nádherná duha a pak se západ slunce rozmazal, protože na horách hustě mrholilo. Bylo úplné ticho. V dálce žalostně vyli nějací vlci. Enti v noci zarazili přítok a vrátili Želíz do starého řečiště. A to byl konec.

Od té doby voda klesá. Myslím, že někde dole v jeskyních musí být východy. Jestli se Saruman kouká z okna, musí mu to připadat jako neveselá spoušť. Byli jsme hrozně osamělí. V celé té hrůze jsme neviděli jediného enta, abychom si s ním popovídali, a neměli jsme žádné zprávy. Noc jsme strávili nahoře nad obloukem a byla tma a vlhko a nespali jsme. Měli jsme pocit, že se každou chvíli může něco stát. Saruman je pořád ve své věži. V noci bylo slyšet hluk, jako když se údolím blíží vítr. Myslím, že se to vraceli enti a huorni, kteří byli pryč; ale kam všichni odešli teď, to nevím. Když jsme slezli dolů a zase se porozhlédli, bylo už mlhavé, lezavé ráno, ale nikde nikdo. A to je asi všechno. Teď to po tom zmatku vypadá skoro mírumilovně. A co se vrátil Gandalf, tak i bezpečněji. Spal bych!“

Všichni chvíli mlčeli. Gimli si znovu nacpal dýmku. „Jedna věc mě zajímá,“ řekl, když si zapaloval křesadlem a hubkou. „Červivec. Říkali jste Théodenovi, že je u Sarumana. Jak se tam dostal?“

„Aha, na něho jsem zapomněl,“ řekl Pipin. „Přišel až dnes ráno. Zrovna jsme rozdělali oheň a snídali jsme, když se zase objevil Stromovous. Slyšeli jsme ho, jak venku houká a volá nás jménem.

‚Jen jsem se přišel podívat, jak se vám daří, hošíci,‘ řekl, ‚a nesu vám novinky. Huorni se vrátili. Všechno je v pořádku, ano, velice v pořádku!‘ zasmál se a pleskl se do stehen. ‚V Železném pasu už nejsou žádní skřeti, žádné sekyry! A od jihu přijedou ještě dneska lidi; možná že některé rádi uvidíte.‘

Ještě nedořekl a na silnici se ozval zvuk kopyt. Vyřítili jsme se před bránu a já stál a zíral a napůl jsem doufal, že uvidím Chodce a Gandalfa, jak jedou v čele vojska. Z mlhy ale vyjel člověk na staré utahané herce; sám vypadal jako divná, pokřivená stvůra. Byl sám.

Když se vynořil z mlhy a viděl celou tu zkázu a spoušť, seděl a civěl a málem zezelenal. Byl tak zaražený, že nás nejdřív neviděl. Když si nás všiml, vykřikl a pokoušel se obrátit koně a ujet. Stromovous ale udělal tři kroky, natáhl ruku a sundal ho ze sedla. Kůň zděšeně uprchl a on se svalil na zem. Říkal, že je Gríma, přítel a rádce krále, a že byl vyslán s důležitým poselstvím od krále Théodena k Sarumanovi.

‚Nikdo jiný by se neodvážil jet otevřenou krajinou plnou ohavných skřetů,‘ říkal, ‚proto poslali mne. A měl jsem nebezpečnou cestu a jsem hladový a unavený. Uhnul jsem z cesty na sever, protože mě pronásledovali vlci.‘

Zachytil jsem, jak se po straně dívá na Stromovouse, a řekl jsem si: lhář. Stromovous se na něho několik minut díval tím svým dlouhým, pomalým způsobem, až se ten mizera na zemi celý zkroutil. Pak konečně řekl: ‚Hm, hm, čekal jsem tě, Mistře Červivče.‘ Při tom jménu sebou člověk trhl. ‚Gandalf tu byl první. Vím tedy o tobě, kolik potřebuji, a vím, co s tebou. Dej všechny krysy do jedné pastičky, řekl Gandalf, a to udělám. Pánem Železného pasu jsem teď já, ale Saruman zůstal zamčený ve své věži. Můžeš jít a předat mu všechna poselství, na která pomyslíš.‘

‚Pusť mě, pusť mě!‘ řekl Červivec. ‚Já cestu znám.‘

‚Nepochybuji, že jsi cestu znal,‘ řekl Stromovous. ‚Ale věci se trochu změnily. Běž se podívat.‘ Pustil Červivce a ten pajdal průchodem a my těsně za ním, až přišel dovnitř do kruhu a viděl záplavu, která ležela mezi ním a Orthankem. Pak se k nám obrátil.

‚Pusťte mě pryč!‘ zakňučel. ‚Moje poselství je už zbytečné.‘

‚To je,‘ řekl Stromovous. ‚Máš ale na vybranou dvě věci: buď zůstaneš se mnou, dokud nepřijde Gandalf a tvůj pán, nebo přejdeš vodu. Co si vybereš?‘

Ten člověk se při zmínce o svém pánu otřásl a vkročil do vody, ale stáhl se. ‚Neumím plavat,‘ řekl.

‚Voda není hluboká,‘ řekl Stromovous. ‚Je špinavá, ale to ti neublíží, Mistře Červivče. Šup tam!‘

A tak ten mizera šplouchl do záplavy. Než mi zmizel z očí, sahala mu až po krk. Naposled jsem ho viděl, jak se drží nějakého sudu nebo kusu dřeva. Ale Stromovous se brodil za ním a sledoval, jak mu to jde.

‚Tak už je vevnitř,‘ řekl, když se vrátil. ‚Viděl jsem, jak leze po schodech jako umáčená krysa. Ve věži dosud někdo je: objevila se ruka a vtáhla ho dovnitř. Tak je tam a doufám, že se mu přivítání líbi-

lo. Teď se musím jít z té břečky umýt. Jestli mě bude chtít někdo vidět, jsem nahoře na severní straně. Tady dole není žádná čistá voda, které by se ent mohl napít nebo se v ní vykoupat. Poprosím vás tedy, hošíci, abyste u brány drželi stráž, až přijdou lidi. Bude tam Pán Rohanských polí, nezapomeňte! Musíte ho uvítat, jak nejlíp umíte; jeho muži vybojovali velikou bitvu se skřety. Možná že víte, jak se správně mluví s takovým pánem, líp než já. Za mých časů bývalo na zelených pláních mnoho pánů, ale nikdy jsem se nenaučil ani jejich řeč, ani jejich jména. Budou potřebovat lidskou stravu a o té, řekl bych, víte nejlíp. Vyhledejte tedy pokud možno to, co se hodí pro krále.‘ A to je vlastně konec povídání. Rád bych ovšem věděl, kdo je to Červivec. Opravdu býval královým rádcem?“

„Býval,“ řekl Aragorn, „a také Sarumanovým špehem a sluhou v Rohanu. Osud k němu nebyl laskavější, než zasloužil. Vidět pád všeho, co považoval za tak silné a znamenité, muselo být samo dost velkým trestem. Bojím se však, že ho čekají horší věci.“

„Ano, myslím, že ho Stromovous poslal do Orthanku ne právě z laskavosti,“ řekl Smíšek. „Vypadal, že z toho má zlobné potěšení, a když se šel napít a vykoupat, smál se sám pro sebe. Pak jsme měli plno práce, když jsme paběrkovali v tom, co vyplavalo, a pátrali kolem. Našli jsme na různých místech v okolí dvě skladiště nad hladinou zátopy. Stromovous ale poslal pár entů a ti toho spoustu odnesli.

‚Potřebujeme lidskou stravu pro pětatřicet hostí,‘ říkali enti, takže je vidět, že někdo vaši družinu pozorně spočítal, než jste přijeli. Vy tři jste samozřejmě měli jít s velkými pány. Ale nevedlo by se vám o nic líp. Nechali jsme si stejně dobré jídlo, jako jsme poslali, za to vám ručím. Lepší, protože jsme neposílali nic k pití.

‚A co pití?‘ řekl jsem entům.

‚Je tam voda Želíze,‘ řekli, ‚a ta je dost dobrá pro enty i pro lidi.‘ Doufám ale, že enti měli čas navařit nějaké ty svoje lektvary z horských pramenů a že uvidíme, jak se Gandalfovi kudrnatí vousy, až se vrátí. Když enti odešli, byli jsme unavení a hladoví. Ale nestěžovali jsme si - dostali jsme za svou dřinu dobrou odměnu. Právě při hledání lidské stravy našel Pipin to nejlepší - ty Troubilovy sudy. ‚Dýmkové koření je lepší po jídle,‘ říkal Pipin. A tak se to všechno sběhlo.“

„Už je nám všechno naprosto jasné,“ řekl Gimli.

„Kromě jedné věci,“ řekl Aragorn: „listí z Jižní čtvrtky v Železném pasu. Čím víc o tom uvažuji, tím divnější se mi to zdá. V Želez-

ném pasu jsem nikdy nebyl, ale touhle zemí jsem putoval a dobře znám pusté kraje, které leží mezi Rohanem a Krajem. Dlouhé roky tudy neprochází ani zboží, ani lidé, aspoň veřejně. Hádám, že Saruman měl tajná jednání s někým v Kraji. Červivci se najdou i v jiných domech než u krále Théodena. Bylo na soudcích nějaké datum?“

„Ano,“ řekl Pipin. „Byla to sklizeň z roku 1417, čili loňská, ne, vlastně předloňská. To byl dobrý rok.“

„Co se dá dělat, snad už je po všem zlu, které se tam dělo, a když ne, stejně zatím nemůžeme zasáhnout,“ řekl Aragorn. „Myslím ale, že se o tom zmíním Gandalfovi, i když to mezi jeho velkými záležitostmi vypadá jako maličkost.“

„Kdo ví, co dělá,“ řekl Smíšek. „Odpoledne pokročilo. Pojďme se porozhlédnout! Aspoň se teď můžete podívat do Železného pasu, Chodče, máte-li chuť. Není to ovšem veselá podívaná.“

SARUMANŮV HLAS

Prošli zříceným tunelem a stanuli na hromadě kamení. Upřeli oči na temnou skálu Orthanku s jejími četnými okny, dosud hrozivou v okolní zkáze. Vody již téměř zcela klesly. Tu a tam zůstávaly ponuré tůně pokryté sraženou špínou a troskami; ve většině širokého kruhu však byla opět holá poušť slizu a povalených balvanů, proděravělá četnými jámami a posetá všelijak opile nakloněnými pilíři a sloupky. Na okraji roztříštěné mísy ležely veliké hromady a haldy jako mořský štěrk vyhozený velikou bouří. Dál se zelené zarostlé údolí táhlo do dlouhé strže mezi rameny hor. Viděli, jak si z druhé strany hledají tou spouští cestu jezdci; přijížděli od severu a již se blížili k Orthanku.

„Tamhle je Gandalf a Théoden a jeho muži!“ řekl Legolas. „Pojďme jim naproti!“

„Jděte opatrně!“ řekl Smíšek. „Jsou tam uvolněné desky, které se mohou zvrtnout a shodit vás do nějaké jámy, nedáte-li si pozor.“

Sledovali zbytky silnice od brány k Orthanku, pomalu, protože dlažební kostky byly popraskané a slizké. Když jezdci zpozorovali, že se blíží, zastavili se a čekali na ně. Gandalf jim vyjel vstříc.

„Měli jsme se Stromovousem zajímavý rozhovor a trochu jsme plánovali,“ řekl, „a všichni jsme si teď trochu odpočali. Však jsme to potřebovali. Teď zas musíme dál. Doufám, že jste si vy všichni kamarádi také odpočali a osvěžili se?“

„To ano,“ řekl Smíšek. „Naše hovory ovšem začaly a skončily v dýmu. Nicméně máme na Sarumana o něco menší zlost než předtím.“

„Ano?“ řekl Gandalf. „Tak to já ne. Mám teď před odchodem poslední úkol: musím vykonat u Sarumana návštěvu na rozloučenou. Nebezpečnou a pravděpodobně zbytečnou, ale udělat se to musí. Kdo z vás chce, může jít se mnou - ale mějte se na pozoru. A nežertujte! Na to teď není čas.“

„Já půjdu,“ řekl Gimli. „Rád bych ho viděl a poznal, jestli se vám opravdu podobá.“

„A jak to poznáš, Mistře trpaslíku?“ řekl Gandalf. „Saruman může v tvých očích vypadat jako já, bude-li se to hodit jeho záměru s tebou. Jsi už dost moudrý, abys odhalil všechny jeho přetvářky? Konečně, to

se ještě uvidí. Možná že se nebude chtít ukázat před mnoha různýma očima najednou. Nařídil jsem ovšem, aby se všichni enti schovali z dohledu; tak ho snad přesvědčíme, aby vyšel."

„Co nám hrozí?" ptal se Pipin, „Bude na nás střílet a vylévat z okna oheň, nebo nás může zaklít na dálku?"

„To poslední je nejpravděpodobnější, půjdeš-li k jeho dveřím s lehkým srdcem," řekl Gandalf. „Nedá se ovšem nijak uhodnout, co může udělat nebo oč se pokusí. Není bezpečné přiblížit se k dravé šelmě zahnané do kouta. A Saruman má moc, o jaké se vám ani nezdá. Pozor na jeho hlas!"

Došli již k patě Orthanku. Byl černý a skála se vlhce leskla. Mnohočetné plochy kamene měly ostré hrany, jako by byly čerstvě otesány. Pár škrábanců dole u základny a nějaké odrolené úlomky - to byly veškeré stopy, jež zanechalo entí běsnění.

Na východní straně v úhlu dvou pilířů byly vysoko nad zemí velké dveře. Nad nimi bylo okno s okenicemi, jež vedlo na balkón ohrazený železnou mříží. K prahu stoupalo sedmadvacet širokých stupňů vytesaných neznámým uměním z téhož černého kamene. To byl jediný vstup do věže; do stoupajících zdí však bylo v hlubokých výklencích proraženo mnoho vysokých oken. Hleděla z výše jako malá očička ve srázných průčelích rohů.

Na úpatí schodiště Gandalf a král sesedli. „Půjdu nahoru," řekl Gandalf. „Už jsem v Orthanku byl a znám své nebezpečí."

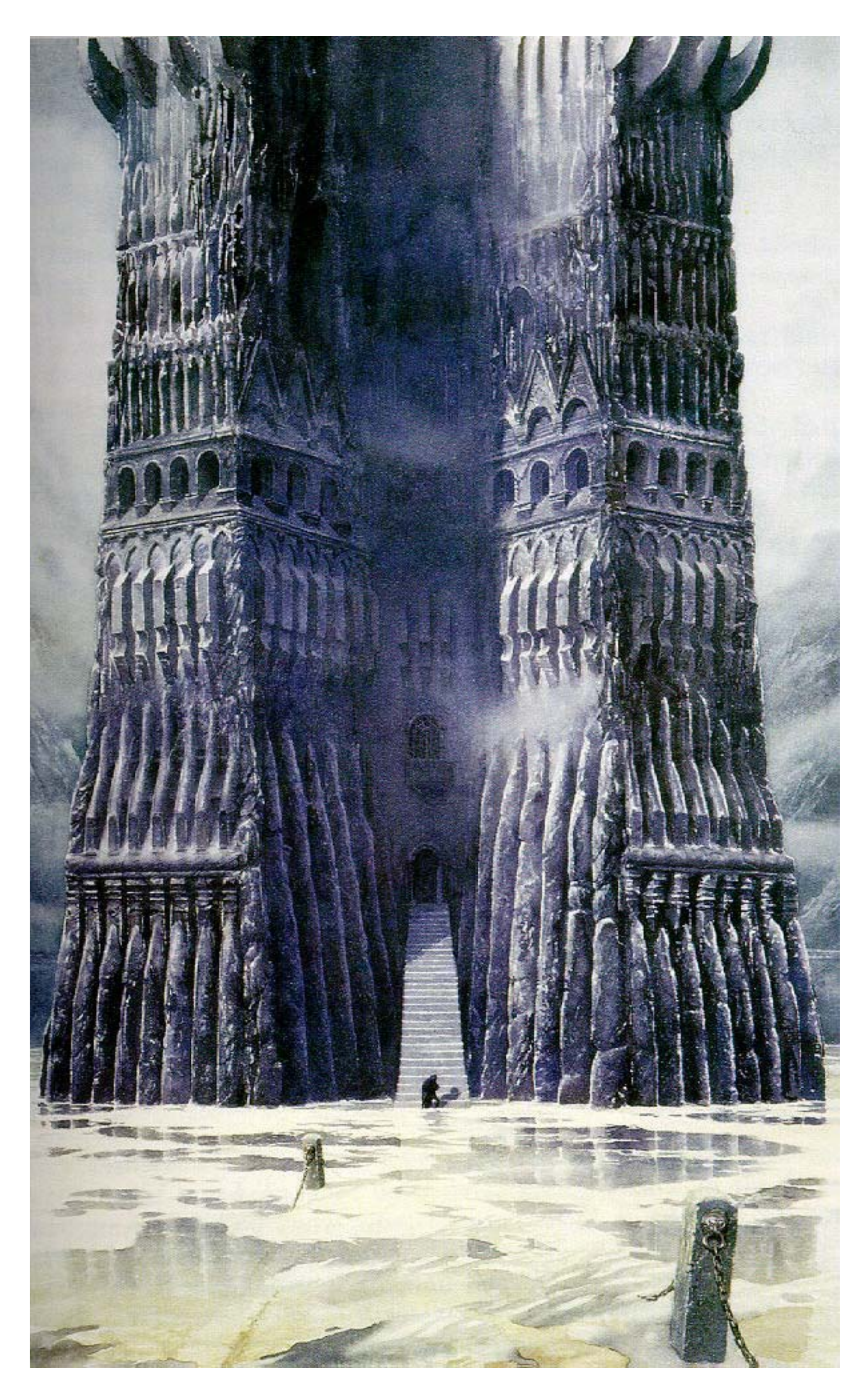
„I já půjdu nahoru," řekl král. „Jsem starý a nebojím se už žádného nebezpečí. Přeji si mluvit s nepřítelem, který mi tolik ukřivdil. Éomer půjde se mnou, aby mé staré nohy neklopýtly."

„Jak si přeješ," řekl Gandalf. „Se mnou půjde Aragorn. Ať na nás ostatní počkají u paty schodiště. Uslyší a uvidí dost, pokud bude vůbec něco vidět a slyšet."

„Ne!" řekl Gimli. „Legolas a já si přejeme vidět víc zblízka. Jsme tu jako jediní zástupci našich rodů. My také půjdeme za vámi."

„Tak pojďte!" řekl Gandalf a s tím vylezl po schodech a Théoden šel vedle něho.

Rohanští jezdci, trochu nesví, seděli na koních po obou stranách schodiště a temně vzhlíželi na velikou věž s obavou, co se může přihodit jejich pánu. Smíšek a Pipin usedli na dolní schod a připadali si nedůležití, a přitom ohrožení.

„Kluzké půl míle odtud k bráně!“ zamumlal Pipin. „Kdybych se tak mohl nepozorovaně vytratit zpátky do strážnice! Proč jsme sem chodili? Nepotřebují nás.“

Gandalf se postavil přede dveřmi Orthanku a zabušil na ně holí. Dutě zazněly. „Sarumane! Sarumane!“ zvolal hlasitě a velitelsky. „Sarumane, vyjdi!“

Chvíli se nic neozývalo. Konečně klapla závora okna nade dveřmi, v temném otvoru však nebylo vidět ničí postavu.

„Kdo je to?“ řekl hlas. „Co si přeješ?“

Théoden sebou trhl. „Ten hlas znám,“ řekl, „a proklínám den, kdy jsem mu poprvé naslouchal.“

„Běž a přiveď Sarumana, když ses stal jeho lokajem, Grímo Červivče!“ řekl Gandalf. „A neplýtvej naším časem.“

Okno se zavřelo. Čekali. Náhle promluvil jiný hlas, hluboký a melodický. Samotný jeho zvuk okouzloval. Ti, kdo hlasu neobezřetně naslouchali, zřídka dovedli podat zprávu o tom, co slyšeli; a pokud ano, divili se, protože ve slovech nezůstalo mnoho síly. Nejčastěji si však pamatovali pouze to, že naslouchat tomu hlasu bylo rozkoší, že všechno, co říkal, se zdálo moudré a rozumné a že se v nich probouzela touha rychle přitakat a dodat si tak rovněž zdání moudrosti. Když mluvili jiní, zdáli se ve srovnání s ním drsní a hrubí, a pokud hlasu odporovali, v srdci těch, na něž padlo kouzlo, procital hněv. V některých trvalo kouzlo, jen pokud hlas mluvil k nim, a když promluvil k jinému, usmívali se jako ten, kdo prohlédl kejklířův trik, zatímco ostatní na něj zírají s ústy dokořán. Mnohým stačil samotný zvuk hlasu, aby je držel v zajetí; pro ty, které však ovládl, trvalo kouzlo, i když odešli pryč, a stále slyšeli ten tichý hlas, jak jim našeptává a vede je. Nikdo však nezůstal nepohnut; nikdo neodmítl jeho prosby a rozkazy bez vynaložení duševního a volního úsilí, dokud mistr svůj hlas ovládal.

„Nuže?“ řekl teď mírně a tázavě. „Proč rušíte můj klid? Nepopřejete mi oddechu ani ve dne, ani v noci?“ Tón zněl, jako když se laskavé srdce trápí nezaslouženými křivdami.

Ohromeně vzhlédli, protože ho neslyšeli přicházet, a spatřili postavu, jež stála u zábradlí a shlížela na ně: starého muže zahaleného velikým pláštěm, jehož barvu nebylo snadné určit, protože se měnila, kdykoli změnili směr pohledu nebo kdykoli se pohnul. Měl dlouhou tvář, s vysokým čelem, a hluboko vsazené temné oči, jež bylo těžké

vyzpytovat, přestože nyní hleděly vážně a vlídně a trochu unaveně. Vlasy a vousy měl bílé, kolem úst a uší v nich však dosud prokvétaly černé prameny.

„Podobá se, a přece se nepodobá," zabručel Gimli.

„Ale budiž," řekl mírný hlas. „Alespoň dva z vás znám jménem. Gandalfa znám příliš dobře, abych doufal, že tu hledá pomoc nebo radu. Avšak tebe, Théodene, Pane Marky, poznávám podle vznešeného znaku, a ještě víc podle sličné tváře Eorlova rodu. Ušlechtilý synu trojctihodného Thengela! Proč jsi nepřišel dříve a jako přítel? Tolik jsem toužil uchránit tě od nemoudrých a zlých rad, které tě obklopují! Je již příliš pozdě? Přes všechny křivdy, které mi byly učiněny a na nichž měli, žel, rohanští muži podíl, bych tě stále rád zachránil a vysvobodil tě ze zkázy, která se na tebe nevyhnutelně řítí, jestliže pojedeš cestou, kterou ses dal. Ano, jedině já ti teď mohu pomoci."

Théoden otevřel ústa, jako když chce promluvit, ale neřekl nic. Vzhlédl k Sarumanově tváři, která na něho upřeně shlížela temnýma, vážnýma očima, a pak ke Gandalfovi po svém boku. Zdálo se, že váhá. Gandalf nedal nic najevo; stál mlčenlivý jako kámen, jako ten, kdo trpělivě čeká na znamení, jež dosud nepřišlo. Jezdci při Sarumanových slovech nejdříve přešlapovali a pochvalně mručeli; pak umlkli i oni jako spoutáni kouzlem. Zdálo se jim, že Gandalf nikdy nemluvil s jejich pánem tak krásně a patřičné. Všechno jeho jednání s Théodenem jim teď připadalo drsné a pyšné. A do srdce se jim vkradl stín, strach z velkého nebezpečí: že totiž Marka skončí ve tmě, do níž ji žene Gandalf, zatímco Saruman stojí u dveří k úniku a drží je pootevřeny, aby dovnitř pronikl paprsek světla. Bylo tísnivé ticho.

Byl to trpaslík Gimli, kdo je náhle prolomil. „Slova toho čaroděje stojí na hlavě," zavrčel a sevřel topůrko sekyry. „V jazyce Orthanku pomoc znamená záhubu a zachránit znamená zabít, to je jasné. Ale my jsme sem nepřišli žebrat."

„Klid!" řekl Saruman a na kratičký okamžik zněl jeho hlas méně uhlazeně a v oku mu zablesklo. „Zatím nemluvím k tobě, Gimli, Glóinův synu," řekl. „Tvůj domov je daleko a těžkosti této země se tě pramálo dotýkají. Nebyl to však tvůj záměr, který tě do nich zapletl, a proto tě nebudu hanět pro úlohu, kterou jsi sehrál - nepochybně chrabrou. Prosím tě však, dovol mi nejprve promluvit s králem Rohanu, mým sousedem a kdysi mým přítelem.

Co mi povíš, králi Théodene? Chceš se mnou žít v míru a získat veškerou pomoc, kterou ti může přinést mé poznání s kořeny v dlouhých věcích? Poradíme se spolu o těchto zlých časech a napravíme vzájemné křivdy dobrou vůlí, aby panství nás obou vzkvetla líbezněji než kdy dřív?“

Théoden stále neodpovídal. Nebylo možno říci, zda zápasí s hněvem, nebo s pochybnostmi. Promluvil Éomer.

„Pane, poslouchej mě!“ řekl. „Teď cítíme nebezpečí, před nímž jsme byli varováni. Jeli jsme vstříc vítězství jen proto, abychom tu nakonec zírali na starého lháře s medovým, ale rozeklaným jazykem? Tak by mluvil vlk v pasti s honícími psy, kdyby to uměl. Jakou ti, prosím tě, může poskytnout pomoc? Vždyť touží jen uniknout ze svého postavení. A ty budeš vyjednávat s tímhle obchodníkem se zradami a vraždami? Vzpomeň na Théodreda u Brodů a na Hámův hrob v Helmově žlebu!“

„Když už je řeč o jedovatých jazycích, co říci o tvém, ty mladý hade?“ řekl Saruman a nyní bylo jasně vidět záblesk jeho hněvu. „Dej si však, říci, Éomere, Éomundův synu!“ pokračoval opět svým mírným hlasem. „Každému, co mu patří. Tobě patří chrabrost ve zbrani a jí získáváš čest. Zabíjej ty, jež tvůj pán označí za nepřátele, a buď spokojen. Nepleť se do politiky, které nerozumíš. Možná však, staneš-li se králem, zjistíš, že přátele musíš volit opatrně. Přátelství Sarumana a moc Orthanku není možno lehce zahodit, ať mezi námi leží jakékoli křivdy, skutečné nebo domnělé. Vyhrál jsi bitvu, ale ne válku - a ještě s pomocí, se kterou víckrát nemůžeš počítat. Příště můžeš najít Stín lesa před svými vlastními dveřmi; je neovladatelný, nemá rozum a nemiluje lidi.

Můj milý Pane Rohanu, mám však být nazýván vrahem, protože chrabří muži padli v bitvě? Jdeš-li do války, a zbytečně, protože já po ní netoužil, pak budou muži umírat. Jsem-li však proto vrahem, potom je vraždou poskvrněn celý Eorlův rod, vždyť bojovali v mnoha válkách a napadali mnohé, kteří se jim postavili. Přesto později s některými uzavřeli mír, a nebyl o nic horší, protože byl taktický. Pravím, králi Théodene, bude mezi námi mír a přátelství? Záleží jen na nás.“

„Bude mezi námi mír,“ řekl nakonec Théoden zalehle a s námahou. Několik Jezdců radostně vykřiklo. Théoden zvedl ruku. „Ano, bude mír,“ řekl nyní jasným hlasem, „bude mír, až zahyneš ty i všechna tvoje díla - a díla tvého temného pána, kterému bys nás vydal. Jsi

lhář, Sarumane, a kazíš lidská srdce. Vztahuješ ke mně ruku, a já vidím jen prst mordorského pařátu. Je krutý a studený! I kdyby tvá válka se mnou byla spravedlivá - a nebyla, protože i kdybys byl desetkrát moudřejší, neměl bys právo vládnout mně a mému lidu pro svůj vlastní prospěch - i tak, co řekneš o svých pochodních v Úvalech a o dětech, které tam leží mrtvé? Hámovo tělo po smrti rozsekali před branou Hlásky. Až budeš viset na šibenici ze svého okna pro radost svým vlastním vránám, pak bude mír mezi mnou a tebou a Orthankem. Tolik za Eorlův rod. Jsem menší syn velkých otců, ale nemám zapotřebí lízat tvou ruku. Obrať se jinam. Bojím se však, že tvůj hlas ztratil kouzlo."

Jezdci vzhlíželi k Théodenovi jako vytržení ze sna. Drsně, jako skřek starého havrana, jim v uších zněl hlas jejich pána po Sarumanově hudbě. Saruman však byl chvíli bez sebe vztekem. Nahnul se přes zábradlí, jako by chtěl krále srazit svou holí. Některým se náhle zdálo, že vidí hada chystajícího se k úderu.

„Šibenice a vrány!" zasyčel, až se otřásli nad tou ohyzdnou proměnou. „Dědku! Co jiného je Eorlův dům než došková stodola, kde v prachu popíjejí lotři a jejich spratkové se válejí po podlaze se psy? Už příliš dlouho unikali šibenicím. Ale smyčka přichází, pomalu se zadrhuje a nakonec tvrdě stiskne. Můžete viset, jestli chcete!" Tu se jeho hlas změnil, jak se pomalu začínal ovládat. „Nevím, proč jsem měl trpělivost s tebou mluvit. Vždyť tě nepotřebuji, koňáku Théodene, ani tvou tlupu poběhlíků, kteří ujíždějí stejně rychle, jako přijíždějí. Kdysi jsem ti nabídl postavení, které přesahovalo tvou cenu i tvůj rozum. Nabídl jsem je znovu, aby ti, které svádíš, jasně viděli cesty, z kterých si mohou vybrat. Oplácíš mi vychloubáním a urážkami. Dobrá. Vraťte se do svých chatrčí!

Ale ty, Gandalfe! Pro tebe se ovšem trápím, mám soucit s tvou hanbou. Jak to, že strpíš takovou společnost? Vždyť ty jsi hrdý, Gandalfe - a ne bezdůvodně, protože máš ušlechtilou mysl a oči, jež hledí hluboko i daleko. Ani teď si ode mne nedáš poradit?"

Gandalf se pohnul a vzhlédl. „Řekneš mi něco, co jsi neříkal při našem minulém setkání?" zeptal se. „Nebo snad chceš vzít nějaká slova zpátky?"

Saruman se zarazil. „Vzít zpátky?" řekl, jako by se divil. „Vzít zpátky? Pokoušel jsem se ti radit pro tvé vlastní dobro, ale ty jsi ani neposlouchal. Jsi hrdý a nemiluješ rady, vždyť skutečně máš svou

vlastní zásobu moudrosti. Tenkrát ses však myslím mýlil a záměrně sis špatně vyložil mé úmysly. Obávám se, že jsem byl příliš horlivý a ve snaze přesvědčit tě jsem ztratil trpělivost. A opravdu toho lituji. Vždyť jsem se na tebe nehněval, ani teď se nehněvám, ač se ke mně vracíš ve společnosti násilníků a nevědomců. Jak bych mohl? Nejsme snad oba členy vysokého a prastarého řádu, nejskvělejšího ve Středozemí? Naše přátelství by nám oběma přineslo prospěch. Ještě bychom mohli vykonat mnoho při uzdravování chorob světa. Pojď, pochopme se navzájem a zapomeňme na nižší plemena! Ať vyčkají našeho rozhodnutí! Pro společné dobro jsem ochoten napravit minulost a přijmout tě. Neporadíš se se mnou? Nepůjdeš nahoru?“

Tak velkou moc vyvinul Saruman v tomto svém posledním pokusu, že nikdo v doslechu nezůstal nepohnut. Nyní to však bylo docela jiné kouzlo. Slyšeli mírné domluvy laskavého krále chybujícímu, ale milovanému ministrovi. Oni však zůstali vně: poslouchali za dveřmi slova, která jim nebyla určena. Tak nevychované děti nebo hloupí služebníci vyslechnou náznakový rozhovor starších a ptají se, jak asi ovlivní jejich osud. Tito dva vyšli ze vznešenějšího kadlubu: byli ctihodní a moudří. Bylo nevyhnutelné, že se spojí. Gandalf vstoupí do věže a bude ve vysokých komnatách Orthanku rokovat o hlubokých věcech, které oni nechápou. Dveře se zavřou a oni zůstanou venku, posláni po svých, aby čekali, až jim přidělí práci nebo trest. I v Théodenově mysli dostala ona myšlenka tvar podobný stínu pochyby: „Zradí nás - půjde, a my budeme ztraceni.“

Tu se Gandalf rozesmál. Představa zmizela jako obláček dýmu.

„Sarumane, Sarumane!“ řekl Gandalf se smíchem. „Sarumane, ty ses minul povoláním. Měl ses stát královým šaškem a vydělávat si chléb a také rány tím, že bys napodoboval jeho rádce. No ne!“ Odmlčel se a přemáhal veselí. „Pochopit se? Bojím se, že ty mě pochopit nemůžeš. Ale tebe, Sarumane, tebe chápu až příliš dobře. Pamatuji si tvé argumenty a skutky lépe, než předpokládáš. Když jsem tě navštívil posledně, byl jsi žalářníkem Mordoru a tam jsem měl být dopraven. Ne, host, který unikl ze střechy, si rozmyslí, aby se vrátil dveřmi. Ne, myslím, že nahoru nepůjdu. Ale poslouchej, Sarumane, naposledy! Nesejdeš dolů? Železný pas se ukázal slabší, než se ti jevil v naději a v představách. Co když budou takové i jiné věci, na které spoléháš? Nebylo by lepší odtud odejít? Obrátit se k novým věcem? Rozmysli se dobře, Sarumane! Nesejdeš dolů?“

Sarumanovou tváří přešel stín; pak smrtelně zbledla. Nežli to dokázal zakrýt, spatřili za maskou trýzeň mysli na pochybách, která si ošklivi zůstat a děsí se opustit útočiště. Vteřinu váhal a nikdo nedýchal. Pak promluvil a hlas měl ostrý a chladný. Pýcha a nenávist zvítězily.

„Sejít dolů?“ posmíval se. „Sejde snad neozbrojený muž dolů, aby si promluvil před domem s lupiči? Slyším tě odtud docela dobře. Nejsem blázen a nedůvěřuji ti, Gandalfe. Nestojí sice otevřeně na mých schodech, ale já vím, kde ti zuřiví lesní démoni číhají na tvůj povel.“

„Zrádci jsou vždycky nedůvěřiví,“ odvětil Gandalf unaveně. „Nemusíš se bát o svou kůži. Já nemám touhu tě zabít ani ti ublížit, jak bys věděl, kdybys mě opravdu chápal. A mám moc tě chránit. Dávám ti poslední možnost. Smíš opustit Orthank, svobodně - rozhodneš-li se.“

„To zní dobře,“ ušklíbl se Saruman. „Celý Gandalf Šedý: tak shovívavý a tak velice laskavý. Nemám pochyb, že by se ti v Orthanku líbilo a že by se ti můj odchod hodil. Ale proč bych si měl přát odejít? A co myslíš tím ‚svobodně‘? Předpokládám, že tu jsou nějaké podmínky.“

„Důvody k odchodu vidíš z vlastních oken,“ řekl Gandalf. „A napadnou tě i jiné, když se zamyslíš. Tví služebníci jsou zahubeni nebo rozprášeni; ze sousedů sis nadělal nepřátele a podvedl jsi svého nového pána, nebo ses o to pokusil. Až se jeho oko obrátí sem, bude to rudé oko hněvu. Když ale říkám ‚svobodně‘, myslím ‚svobodně‘; svobodně bez okovů, řetězů nebo příkazů: můžeš jít, kam chceš, třeba do Mordoru, Sarumane, budeš-li po tom toužit. Nejprve mi ale vydáš klíč od Orthanku a svou hůl. Ty budou zárukou tvého chování a budou ti později vráceny, zasloužíš-li si je.“

Saruman zesinal a tvář se mu zkřivila zuřivostí. V očích mu vzplálo rudé světlo. Divoce se zasmál. „Později!“ zvolal a jeho hlas se proměnil ve skřek. „Později! Ano, až budeš mít klíče od samotné Barad-dûr, ne? A koruny sedmi králů a pruty Pěti čarodějů, a až si koupíš boty o mnoho čísel větší, než nosíš teď. Skromný plán. Na to snad ani mou pomoc nepotřebuješ! Já mám na práci jiné věci. Nebuď blázen. Pokud se mnou chceš jednat, dokud máš možnost, jdi pryč a vrať se, až vystřízlivíš! A nech tam ty hrdlořezy a ty mrňavé ocásky, co se za tebou třepetají! Dobrý den!“ Odvrátil se a odcházel z balkónu.

„Pojď zpátky, Sarumane!“ řekl Gandalf velitelským hlasem. K úžasu ostatních se Saruman zase otočil, a jakoby tažen proti své vůli se zvolna vrátil k železnému zábradlí. Opřel se o ně, těžce dýchaje. Tvář měl zvrásněnou a scvrklou. Ruka svírala těžkou černou hůl jako pařát.

„Nedovolil jsem ti odejít,“ řekl Gandalf přísně. „Neskončil jsem. Stal se z tebe hlupák, Sarumane, ale politováníhodný. Ještě ses mohl odvrátit od bláznovství a zla a být užitečný. Ty však chceš zůstat a ohlodávat konečky svých starých pletich. Zůstaň tedy! Ale varuji tě, že teď snadno nevyjdeš, ledaže se z Východu natáhnou temné ruce a uchvátí tě. Sarumane!“ zvolal a jeho hlas nabyl důrazu a moci. „Pohleď, nejsem už Gandalf Šedý, kterého jsi zradil. Jsem Gandalf Bílý, který se vrátil ze smrti. Ty teď nemáš žádnou barvu a já tě vyvrhuji z Rady.“

Zvedl ruku a promluvil zvolna jasným chladným hlasem. „Sarumane, tvá hůl je zlomena.“ Ozvalo se prasknutí, hůl se rozlomila Sarumanovi v ruce a její hlavice padla Gandalfovi k nohám. „Jdi!“ řekl Gandalf. Saruman s výkřikem padl dozadu a odplížil se. V tu chvíli shora sletěl těžký svítivý předmět. Sklouzl po železném zábradlí, právě když je Saruman opustil, proletěl kousek od Gandalfovy hlavy a udeřil do schodu, na němž stál. Zábradlí zazvonilo a puklo. Schod se naštípl a vylétly třpytivé jiskřičky. Koule zůstala nepoškozena; kutálela se po schodech křišťálová, jasná, uvnitř však žhnulo ohnivé srdce. Když skákala směrem k vodě. Pipin se za ní rozběhl a zvedl ji.

„Ten vražedný darebák!“ vykřikl Éomer.

Gandalf však byl nepohnut. „Ne, to nehodil Saruman,“ řekl, „a myslím, že to nebylo ani na jeho pokyn. Přišlo to z okna hodně nahoře. Řekl bych, že je to rána na rozloučenou od Mistra Červivce, jenomže špatně mířená.“

„Možná že mířil špatně, protože se nemohl rozhodnout, jestli víc nenávidí tebe, nebo Sarumana,“ řekl Aragorn.

„To je možné,“ řekl Gandalf. „Ti dva se ze své společnosti moc těšit nebudou. Budou se navzájem požírat slovy. Je to spravedlivý trest. Vyjde-li někdy Červivec z Orthanku živ, bude to víc, než si zaslouží.

Pojď sem, hošku, tohle si vezmu! Neprosil jsem tě, abys na to sahal,“ zvolal, když se prudce otočil a spatřil Pipina, jak pomalu, jako s velkou tíhou stoupá po schodech. Sešel mu dolů vstříc, rychle vzal

hobitovi temnou kouli a zavinul ji do pláště. „Vezmu si to na starost," řekl. „Tuším, že tohle by byl Saruman nezahodil."

„Může mít na zahazování jiné věci," řekl Gimli. „Jestli je tohle konec rozmluvy, pojďme pryč, aspoň co by kamenem nedohodil!"

„Je konec," řekl Gandalf. „Pojďme."

Obrátili se zády ke dveřím Orthanku a šli dolů. Jezdci uvítali krále s radostí a pozdravovali Gandalfa. Sarumanovo kouzlo bylo zlomeno: viděli ho přicházet na zavolání a plížit se zpátky, když byl propuštěn.

„Tak to by bylo," řekl Gandalf. „Teď musíme najít Stromovouse a říct mu, jak to dopadlo."

„Určitě uhodl, ne?" řekl Smíšek. „Copak to mohlo skončit jinak?"

„Nebylo to pravděpodobné," odpověděl Gandalf, „ačkoli všechno viselo na vlásku. Měl jsem ovšem důvody zkusit to: některé milosrdné, jiné méně. Saruman především uviděl, že moc jeho hlasu slábne. Nemůže být zároveň rádcem a tyranem. Když záměry dozrají, nedají se dál tajit. Přesto padl do léčky a pokoušel se jednat se svými oběťmi po jedné, zatímco ostatní naslouchaly. Pak jsem mu dal poslední a dobrou volbu: zříci se Mordoru i vlastních pletich a vynahradit to tím, že nám pomůže v nouzi. Kdo by znal naši nouzi líp než on! Mohl prokázat velké služby. Zvolil si však neprokázat je a podržet si Orthank. Nebude sloužit, jen rozkazovat. Žije teď v hrůze z mordorského stínu, a přece pořád doufá, že ho bouře vynese. Nešťastný hlupák! Jestli moc z Východu vztáhne ruce k Železnému pasu, bude pohlcen. My nemůžeme zničit Orthank zvenčí, ale Sauron - kdo ví, co dokáže?"

„A jestli ho nepřemůže Sauron? Co mu uděláte vy?" zeptal se Pipin.

„Já? Nic!" řekl Gandalf. „Já mu neudělám nic. Netoužím po panování. Co se s ním stane? Nevím. Trápí mě, že to, co bývalo tak dobré, teď hnije ve věži. Nám se ale nevedlo nijak špatně. Hádám, že i kdybychom šli dovnitř, stěží bychom našli v Orthanku cennější poklady než věc, kterou po nás hodil Červivec."

Z otevřeného okna vysoko nahoře se ozvalo pronikavé vyjeknutí a bylo rázem uťato.

„Zdá se, že Saruman si to myslí také," řekl Gandalf. „Nechme je o samotě!"

Vrátili se k troskám brány. Sotva prošli obloukem, ze stínu navršených kamenů vykročil Stromovous a tucet jiných entů. Aragorn, Gimli a Legolas na ně hleděli v úžasu.

„Tady jsou tři z mých společníků, Stromovousi," řekl Gandalf. „Mluvil jsem o nich, ale ještě jsi je neviděl." Jmenoval jednoho po druhém.

Starý ent si je dlouze a pozorně prohlédl a promluvil s každým z nich po řadě. Nakonec se obrátil k Legolasovi. „Tak ty jsi přišel celou cestu z Temného hvozdu, můj milý elfe? To býval velikánský les!"

„Je pořád," řekl Legolas. „Tak velký ovšem není, abychom my, kteří tam bydlíme, ztratili chuť poznávat nové a nové stromy. Velmi rád bych se vydal na výlet do Fangornského lesa. Vešel jsem sotva na okraj a nechtělo se mi odtamtud."

Stromovousovi potěšené zasvitly oči. „Doufám, že se ti to přání splní, než budou kopce o mnoho starší," řekl.

„Přijdu, když budu mít štěstí," řekl Legolas. „Uzavřel jsem dohodu se svým přítelem, že půjde-li všechno dobře, navštívíme Fangorn spolu - když dovolíš."

„Každý elf, který přijde s tebou, bude samozřejmě vítán," řekl Stromovous.

„Přítel, o kterém mluvím, není elf," řekl Legolas, „já myslím tuhle Gimliho, Glóinova syna." Gimli se hluboce uklonil, sekyra mu vyklouzla z opasku a zařinčela na zemi.

„Húm, hm! Aha!" řekl Stromovous a temně na něho pohlédl. „Trpaslík a se sekyrou! Húm! Mám elfy rád, ale žádáš mnoho. Tohle je zvláštní přátelství!"

„Může se zdát zvláštní," řekl Legolas, „ale dokud žije Gimli, nepůjdu do Fangornu sám. Jeho sekyra není na stromy, ale na skřetí krky, Fangorne, Pane Fangornského lesa. Dvaačtyřicet jich uťal v bitvě."

„Hú! Ale, ale!" řekl Stromovous. „To už zní líp! Dobře, dobře, věci si půjdou vlastní cestou a není třeba spěchat jim vstříc. Teď se však musíme na chvíli rozejít. Den se krátí, jenže Gandalf říká, že musíte jet, než padne noc, a Pán Marky se těší domů."

„Ano, musíme jet a hned," řekl Gandalf. „Bojím se, že ti musím vzít tvé dveřníky. Ty se ovšem bez nich docela dobře obejdeš."

„Možná," řekl Stromovous. „Ale budou mi scházet. Stali se z nás přátelé v tak krátkém čase, že snad začínám být ukvapený - možná že se vracím zpátky do mládí. To víš, byli první novinkou, kterou jsem za dlouhé, dlouhé časy viděl pod sluncem i pod měsícem. Nezapome-

nu na ně. Vložil jsem jejich jména do Dlouhého seznamu. Enti si je budou pamatovat.

Ent zemí zrozený, starý jak skály,
daleko dojde, vypije vodu,
a hladoví honiči, hobití děti,
smějí se mile, maličcí lidé,

zůstanou přáteli, dokud poroste listí. Mějte se dobře! Jestli ale ve své příjemné zemi, v Kraji, uslyšíte novinky, dejte mi vědět! Víte, co myslím: o entkách. Přijďte sami, budete-li moci!"

„Přijdeme!" řekli Smíšek a Pipin společně a spěšně se odvrátili. Stromovous na ně hleděl a chvíli mlčel, zamyšleně potřásaje hlavou. Pak se obrátil ke Gandalfovi.

„Takže Saruman nechtěl odejít?" řekl. „Myslel jsem si to. Srdce má prohnilé jako černý huorn. Ale kdybych byl přemožen já a všechny mé stromy zničeny, také bych nevyšel, kdybych měl jedinou černou díru, kde se schovat."

„Ne," řekl Gandalf. „Ale ty jsi neplánoval, že pokryješ celý svět svými stromy a zadusíš všechny ostatní živé věci. Ale tak to je, Saruman tu zůstává a bude hýčkat svou nenávist a plést další pavoučí sítě, jak bude moci. Má klíč od Orthanku. Nesmí se mu však dovolit uprchnout."

„To tedy ne!" řekl Stromovous. „O to se postarají enti. Saruman ze skály nevystrčí nos bez mého svolení. Enti ho budou střežit."

„Dobrá!" řekl Gandalf. „V to jsem doufal. Teď se mohu obrátit k jiným věcem a budu mít o jednu starost méně. Musíš být ovšem obezřetný. Vody klesly. Obávám se, že nebude stačit rozestavit stráže jen kolem věže. Nepochybuji, že pod Orthankem jsou prokopány hluboké průchody a Saruman doufá, že zanedlouho bude přicházet a odcházet nepozorovaně. Pokud se té práce ujmeš, prosím tě, pusť zase vodu; a dělej to, dokud nezůstane v Železném pasu rybník, nebo dokud neobjevíš východy. Až bude celé podzemí zaplaveno a východy ucpány, pak bude muset Saruman zůstat nahoře a dívat se z okna."

„Nech to na entech!" řekl Stromovous. „Prohledáme údolí odshora dolů a podíváme se pod každý oblázek. Vrátí se sem stromy, staré stromy, divoké stromy. Budeme jim říkat Strážný les. Nepřijde sem

ani veverka, abychom o tom nevěděli. Nech to na entech! Dokud nepřejde sedminásobek let, co nás soužil, neomrzí nás hlídat ho.“

PALANTÍR

Slunce klesalo za dlouhé rameno hor na západě, když Gandalf a jeho společníci a král se svými Jezdci vyjeli ze Železného pasu. Gandalf si za sebe posadil Smíška a Aragorn si vzal Pipina. Dva z králových mužů jeli napřed a brzy zmizeli z dohledu v údolí. Ostatní následovali volným tempem.

Enti stáli jako důstojná řada soch u brány s dlouhými pažemi pozdviženými, ale nevydali ani hlásku. Smíšek a Pipin se ohlédli, když ujeli kus dolů po točité stezce. Na obloze ještě svítilo slunce, přes Železný pas však již sahaly dlouhé stíny: šedivé zříceniny padaly do tmy. Stromovous tam stál nyní sám jako vzdálený pahýl stromu; hobiti pomyslili na jejich první setkání na slunné římse tam daleko na pomezí Fangornu.

Dojeli k sloupu s Bílou rukou. Sloup stál dosud, vytesaná ruka však byla shozena a roztříštěna na kousky. Dlouhý ukazovák ležel právě uprostřed cesty. Bělal se v šeru a rudý nehet temněl do černa.

„Enti dbají na každou maličkost," řekl Gandalf.

Jeli dál a večer v údolí se prohluboval.

„Jedeme dnes v noci daleko, Gandalfe?" zeptal se Smíšek po chvíli. „Nevím, jak se cítíte, když se za vámi třepetá takový mrňavý ocásek, ale ten ocásek je utahaný a moc rád se přestane třepetat a lehne si."

„Tak tys to slyšel?" řekl Gandalf. „Nekaz si tím náladu. Buď rád, že na tebe nezaměřil žádná delší slova. Nespustil z vás oči. Jestli to potěší tvou hrdost, řekl bych, že v tuhle chvíli víc myslí na tebe a na Pipina než na všechny ostatní z nás. Kdo jste, jak jste tam přišli a proč, co víte, jestli jste byli lapeni, a když ano, jak jste vyvázli, když všichni skřeti zahynuli - s takovými hádančičkami se trápí Sarumanova velká mysl. Jeho posměšek je poklona, Smělmíre, cítíš-li se poctěn jeho zájmem."

„Děkuji!" řekl Smíšek. „Větší čest je třepetat se za vámi, Gandalfe. Má to aspoň tu výhodu, že se mohu zeptat podruhé. Jedeme dnes v noci daleko?"

Gandalf se zasmál. „Neodbytný hobit! Každý čaroděj by měl mít na starost nějakého hobita - aby se naučil znát význam slov a ovládat se. Prosím za prominutí. Myslel jsem ovšem i na tyhle prosté věci. Pojedeme polehoučku pár hodin, než dojedeme na konec údolí. Zítra musíme jet rychleji.

Když jsme přijížděli, hodlali jsme se vydat ze Železného pasu rovnou zpátky do králova domu v Edorasu na pláních. To je kolik dní jízdy. Rozmysleli jsme se však a změnili plány. Do Helmova žlebu jeli napřed poslové, aby upozornili, že král se zítra vrátí. Odtud pojede s mnoha muži do Šeré Brázdy po pěšinkách mezi vrchy. Od nynějška nepojedou zemí neskrývaně víc než dva tři lidé ani ve dne, ani v noci, pokud tomu bude možno zabránit."

„Buď nic, nebo rovnou dvojitá porce, to jste celý vy!" řekl Smíšek. „Obávám se, že jsem nekoukal za dnešní postel. Kde je a co je Helmův žleb a všechno ostatní? O téhle zemi nevím vůbec nic."

„Tak aby ses radši něco dozvěděl, chceš-li rozumět tomu, co se děje. Ale ne teď a ne ode mne; musím myslet na spoustu naléhavých věcí."

„Dobře, zkusím Chodce, až se posadíme u ohně, ten je méně nedůtklivý. Ale proč ty tajnosti? Myslel jsem, že jsme bitvu vyhráli!"

„Ano, vyhráli jsme, ale je to teprve první vítězství a to jen zesiluje naše nebezpečí. Mezi Mordorem a Železným pasem bylo nějaké spojení, které jsem zatím nevyzkoumal. Nevím, jak si vyměňovali zprávy, ale dělali to. Myslím, že Oko bude netrpělivě hledět z Barad-dûr k Čarodějovu údolí a k Rohanu. Čím méně uvidí, tím líp."

Cesta ubíhala pomalu a točila se údolím. Tu blíže, tu dál tekla Želíz ve svém kamenitém řečišti. Z hor padala noc. Všechny mlhy odešly. Vál mrazivý vítr. Měsíc se již kulatil a plnil nebe na východě studeným bledým svitem. Ramena hor se napravo skláněla k holým kopcům. Před nimi se otvíraly šedavé pláně.

Konečně zastavili. Pak uhnuli stranou, opustili silnici a dali se opět příjemným horským trávníkem. Asi míli západněji našli roklinu. Otvírala se k jihu a zády se opírala o svah kulatého Dol Baranu, posledního kopce severního pohoří se zeleným úpatím a vřesem na čele. Úbočí dolu byla huňatá loňským kapradím a mezi ním právě vyrážely ze sladce vonící půdy svinuté jarní výhonky. Na nízkých březích hustě rostlo hloží. Pod ním se utábořili asi dvě hodiny před půlnocí. Rozdělali oheň v prohlubině pod kořeny vzrostlého košatého hlohu, zkrou-

ceného věkem, avšak statného; na konečku každé větvičky se nalévaly pupeny.

Byly určeny stráže vždycky po dvou. Ostatní se navečeřeli, zabalili se do plášťů a do přikrývek a spali. Hobiti leželi o samotě v koutku na hromadě uschlého kapradí. Smíšek byl ospalý, ale Pipin se teď zdál podivně neklidný. Kapradí praskalo a šelestilo, jak se vrtěl a převracel.

„Co je?“ ptal se Smíšek. „Ležíš v mraveništi?“

„Ne,“ řekl Pipin. „Ale necítím se pohodlně. Rád bych věděl, jak je to dlouho, co jsem spal v posteli.“

Smíšek zívl. „Spočítej si to na prstech!“ řekl. „Ale vždyť musíš vědět, jak je to dlouho, co jsme odjeli z Lórienu.“

„No jo!“ řekl Pipin. „Ale já myslel opravdovou postel v ložnici.“

„Tak potom v Roklince,“ řekl Smíšek. „Já bych ale dneska usnul kdekoli.“

„Ty jsi měl štěstí,“ řekl Pipin tiše po dlouhé odmlce. „Ty jsi jel s Gandalfem.“

„No a co?“

„Vytáhl jsi z něho nějaké novinky nebo vůbec něco?“

„Ano, docela dost. Víc než obvykle. Ale většinu jsi toho slyšel, byl jsi blízko a nevykládali jsme žádné tajnosti. Můžeš s ním zítra jet ty, jestli myslíš, že z něho vytáhneš víc - a jestli tě bude chtít.“

„Můžu? Výborně! Ale je to tajnůstkář, viď? Vůbec se nezměnil.“

„Ale změnil!“ řekl Smíšek, trochu se probral a začal se divit, co to jeho kamaráda posedlo. „Vyrostl či co. Myslím, že teď umí být laskavější i děsivější, veselejší i vážnější než dřív. Změnil se, ale ještě jsme neměli možnost vidět, jak mnoho. Ale jen si vzpomeň, jak vyřídil Sarumana! Vzpomeň si, že Saruman byl kdysi Gandalfův nadřízený: hlava Rady, ať to znamená co chce. Byl Saruman Bílý. Teď je Bílý Gandalf. Saruman přišel na zavolání a Gandalf mu zabavil jeho hůl. A pak mu prostě řekl, ať jde, a on šel!“

„Víš, jestli se Gandalf nějak změnil, tak je všehovšudy ještě tajnůstkářštější,“ řekl Pipin. „Ta - skleněná koule například. Zdálo se, že z ní má náramnou radost. Něco o ní ví nebo tuší. Ale copak nám to poví? Ne, ani slovo. A přitom jsem ji zvedl já a zachránil jsem ji, aby nespadla do vody. *Pojď sem, hošku, tohle si vezmu*, - nic víc. Rád bych věděl, co to je. Byla tak těžká.“ Pipinův hlas se ztišil, jako by mluvil sám k sobě.

„Aha!“ řekl Smíšek. „Tak to tě pálí? Pipinku, poslechni, nezapomínej, co říkal Gildor - víš, co citovával Sam: *Nepleť se do věcí čarodějů, protože jsou důmyslní a rychle se rozhněvají.*“

„Ale vždyť kolik měsíců neděláme nic jiného, než že se pleteme do záležitostí čarodějů,“ řekl Pipin. „Chtěl bych ale taky nějaké informace, ne jenom nebezpečí. Chtěl bych se na tu kouli podívat.“

„Jdi spát!“ řekl Smíšek. „Dříve nebo později dostaneš informací až dost. Milý Pipine, žádný Bral nikdy nebyl zvědavější než Brandorád, ale je teď k tomu vhodná chvíle, ptám se tě?“

„No dobře. Je to snad něco špatného, když ti říkám, co bych chtěl - podívat se na ten kámen? Já vím, že ho nemůžu dostat, když na něm Gandalf sedí jako slepice na vejci. Ale moc jsi mě nepotěšil, když mi nedokážeš říct nic jiného než: *nemůžeš to dostat, tak jdi spát!*“

„No a co jsem ti měl říct?“ řekl Smíšek. „Je mi líto, Pipine, ale opravdu budeš muset počkat do rána. Po snídani budu tak zvědavý, jak si budeš přát, a pomůžu ti uprošovat čaroděje, jak to dovedu. Ale teď usínám. Jestli zívnu ještě víc, upadne mi čelist. Dobrou noc!“

Pipin už nic neříkal. Ležel teď nehybně, ale spánek zůstával daleko; a nijak ho nepovzbudilo tiché oddechování Smíška, který usnul pár minut nato, co řekl dobrou noc. Pomyšlení na temnou kouli jako by sílilo, zatímco všechno utichalo. Pipin znovu cítil v rukou její váhu a znovu viděl tajemné rudé hlubiny, do nichž se na okamžik zadíval. Vrtěl se a převracel a pokoušel se myslet na něco jiného.

Nakonec to dál nevydržel. Vstal a rozhlédl se. Bylo zimavo. Zabalil se do pláště. Měsíc studeně a bíle svítil do hlubiny rokle a stíny keřů byly černé. Všude kolem ležely spící postavy. Obě stráže byly z dohledu; možná že byly na kopci, nebo se schovávaly v kapradí. Veden jakousi pohnutkou, které nerozuměl, přešel Pipin tichounce tam, kde ležel Gandalf. Pohlédl na něho. Zdálo se, že čaroděj spí, víčka však neměl docela zavřená; pod dlouhými řasami prosvítaly oči. Pipin rychle udělal krok zpátky. Gandalf se však nepohnul a hobit, přitahován napůl proti své vůli, se opět přiblížil čarodějovi za hlavu. Byl zabalen do pokrývky a přes ni měl přehozen plášť. U sebe, mezi pravým bokem a ohnutou paží, měl raneček, cosi kulatého zavinutého v tmavé látce; zdálo se, že mu z toho ruka právě sklouzla na zem.

Pipin ani nedýchal a plížil se blíž krůček za krůčkem. Nakonec poklekl. Pak kradmo vztáhl ruce a pomalu uzlík zvedl; nezdál se mu tak těžký, jak očekával. „Třeba je to nakonec jenom uzlíček drobnos-

tí," pomyslel si se zvláštní úlevou; nepoložil však uzlík zpátky. Chviličku stál a svíral jej. Pak ho něco napadlo. Po špičkách se vzdálil, našel velký kámen a vrátil se.

Teď rychle stáhl látku, zabalil do ní kámen, poklekl a položil jej zpátky čaroději k ruce. Pak se konečně podíval na věc, kterou odkryl. Byla to ona: hladká křišťálová koule, teď temná a mrtvá, mu ležela odhalena u kolenou. Pipin ji zvedl, chvatně ji přikryl vlastním pláštěm a napůl se obrátil k návratu na lůžko. V tom okamžiku se Gandalf ve spaní pohnul a něco zamumlal; zdálo se, že nějakým cizím jazykem. Jeho ruka zatápala a sevřela zabalený kámen. Pak vzdychl a už se nehýbal.

„Ty pitomče!" zamumlal Pipin sám k sobě. „Dostaneš se do děsných mrzutostí. Honem to dej zpátky!" Zjistil však, že se mu roztřásla kolena, a neodvažoval se přistoupit k čaroději a hmátnout po uzlíku. „Teď už to zpátky dát nedokážu, vzbudil bych ho," pomyslel si; „aspoň dokud se trochu neuklidním. Takže se můžu nejdřív podívat. Ale ne tady!" Odkradl se a usadil se na zeleném vršíčku nedaleko od svého lůžka. Měsíc nahlížel přes okraj rokle.

Pipin seděl s koleny pod bradou a mezi nimi držel kouli. Hluboko se nad ní skláněl. Vypadal jako lakotné dítě, které se sklání nad miskou jídla v koutku stranou od ostatních. Odtáhl plášť a podíval se. Vzduch kolem něho jako by byl nehybný a plný napětí. Zprvu byla koule temná, černá jako smola a měsíční světlo se lesklo na jejím povrchu. Pak se v jejím srdci objevilo slabounké žhnutí a pohyb a upoutalo jeho pohled, takže se nemohl odvrátit. Brzy zahořela uvnitř celá; otáčela se, nebo v ní kroužila světla. Najednou světla zhasla. Zalapal po dechu a začal se zmítat; zůstal však sehnut a oběma rukama svíral kouli. Níž a níže se nakláněl a potom ztuhl; chvíli se mu nehlasně pohybovaly rty. Pak s přiškrceným výkřikem padl na záda a zůstal ležet.

Výkřik byl pronikavý. Strážní vyskočili z břehů. Vzápětí byl celý tábor v pohybu.

„Tak tohle je ten zloděj!" řekl Gandalf. Spěšně hodil svůj plášť přes kouli ležící na zemi. „Tak ty, Pipine! To je ale smutný zvrat!" Poklekl u Pipinova těla; hobit ležel na zádech, ztuhlý, a nevidomýma očima zíral do oblohy. „Zatracený nápad! Co zlého asi způsobil - sám sobě a nám všem?" Čarodějova tvář byla stažená a přepadlá.

Vzal Pipina za ruku a sklonil se nad jeho obličejem, jestli dýchá; pak mu položil ruce na čelo. Hobit se otřásl. Oči se mu zavřely. Vy-

křikl a posadil se. Zmateně zíral na tváře kolem, bledé v měsíčním svitu.

„To není pro tebe, Sarumane!“ vykřikl ostrým bezbarvým hlasem a uhýbal před Gandalfem. „Hned si pro to pošlu. Rozumíš? Právě tohle mu řekni!“ Pak se zazmítal a pokoušel se vstát a utíkat, Gandalf ho však jemně a pevně podržel.

„Peregrine Brale!“ řekl. „Prober se!“

Hobit povolil a klesl zpět, svíraje úpěnlivě čarodějovu ruku. „Gandalfe!“ zvolal. „Gandalfe! Odpusťte mi!“

„Odpustit ti?“ řekl čaroděj. „Nejdřív mi řekni, co jsi udělal!“

„Vzal jsem tu kouli a díval jsem se na ni,“ zakoktal Pipin, „a uviděl jsem věci, které mě vyděsily. A chtěl jsem pryč a nemohl jsem. A pak přišel on a vyptával se mě; a díval se na mě a - na víc si nevzpomínám.“

„To nestačí,“ řekl Gandalf přísně. „Co jsi viděl a co jsi řekl?“

Pipin zavřel oči a zachvěl se, ale neříkal nic. Všichni na něho zírali mlčky, až na Smíška, který se odvrátil. Gandalfova tvář však byla stále tvrdá. „Mluv!“ řekl.

Tiše, váhavě začal Pipin znovu a jeho slovům postupně přibývalo síly a zvučnosti. „Viděl jsem temnou oblohu a vysoké cimbuří,“ řekl. „A drobounké hvězdičky. Zdálo se mi to hrozně daleké a dávné, a přece ostré a čisté. Pak začaly hvězdy zhasínat a zase se rozsvěcovat - zastiňovaly je nějaké stvůry s křídly. Určitě byly hodně veliké, ale v křišťálu vypadaly jako netopýři kroužící kolem věže. Zdálo se mi jich devět. Jeden se rozletěl přímo na mě. Byl větší a větší. Měl hrozný - ne, nemůžu to říct.

Snažil jsem se dostat pryč, protože jsem myslel, že vyletí ven, ale když vyplnil celou kouli, zmizel. Pak přišel *on*. Nemluvil tak, abych slyšel slova. Prostě se díval a já rozuměl.

‚Tak ty ses vrátil. Proč jsi tak dlouho nepodal hlášení?‘

Neodpovídal jsem. Řekl: ‚Kdo jsi?‘ Pořád jsem neodpovídal, ale strašně mě to bolelo a on mě tiskl, a tak jsem řekl: ‚Hobit.‘

Pak jako by mě najednou uviděl a začal se mi smát. To bylo kruté. Jako by do mě vrážel nože. Snažil jsem se vytrhnout. On ale řekl: ‚Počkej chviličku. Brzy se sejdeme. Řekni Sarumanovi, že tahle lahůdka není pro něho. Hned si pro to pošlu. Rozumíš? Právě tohle řekni!‘

A pak se na mě hladově díval. Cítil jsem, jak se rozpadám na kousíčky. Ne, ne! Víc o tom říct nemůžu. Nic víc si nepamatuju.“

„Podívej se na mne!“ řekl Gandalf.

Pipin mu vzhlédl přímo do očí. Čaroděj na něho chviličku mlčky upíral zrak. Pak jeho tvář zmírněla a objevil se stín úsměvu. Položil zlehka ruku Pipinovi na hlavu.

„Dobře!“ řekl. „Už nic neříkej. Nestalo se ti nic zlého. V tvých očích není žádná lež, jak jsem se obával. Nemluvil s tebou ovšem dlouho. Zůstáváš hlupákem, ale počestným hlupákem, Peregrine Brale. Moudřejší by byli možná v takovém střetnutí dopadli hůř. Ale nezapomínej! Zachránila tě, a všechny tvé přátele také, především šťastná náhoda, jak se tomu říká. Podruhé s ní počítat nemůžeš. Kdyby se tě byl začal vyptávat hned, byl bys mu skoro zaručeně vyklopil všechno, co víš, a všechny nás zničil. Byl ale příliš dychtivý. Nechtěl jen vědět; chtěl *tebe*, a rychle, aby si s tebou mohl pohrát v Temné věži, a pomalu. Netřes se! Když se chceš plést do záležitostí čarodějů, musíš být na takové pomyšlení připraven. Ale nechme toho. Odpouštím ti. Uklidni se! Mohlo to dopadnout hůř.“

Zlehka Pipina zvedl a odnesl ho zpátky na lůžko. Smíšek šel za ním a posadil se vedle něho. „Lež a odpočívej, dokud můžeš, Pipine!“ řekl Gandalf. „Důvěřuj mi. Ucítíš-li znova, že tě svrbí ruce, pověz mi o tom! Takové věci se dají vyléčit. Ale rozhodně mi, můj milý hobite, víckrát nedávej pod ruku kámen! Teď vás nechám chvíli spolu.“

S tím se Gandalf vrátil k ostatním, kteří dosud stáli kolem Orthanckého kamene v znepokojených úvahách. „Nebezpečí přichází v noci, když je nejmíň čekáme,“ řekl. „Unikli jsme jen o vlas!“

„Jak je tomu hobitovi, Pipinovi?“ zeptal se Aragorn.

„Myslím, že mu bude dobře,“ odvětil Gandalf. „Nedržel ho dlouho a hobiti se umějí báječně vzpamatovávat. Vzpomínka, vlastně hrůza z ní, nejspíš rychle vymizí. Možná až příliš rychle. Přijmeš, Aragorne, Orthancký kámen a budeš jej opatrovat? Je to nebezpečný svěřenec.“

„Opravdu nebezpečný, ale ne pro každého,“ řekl Aragorn. „Existuje někdo, kdo si na něj může dělat právo. Vždyť je to zaručeně orthancký *palantír* z Elendilova pokladu, a dali jej tam gondorští králové. Má hodina se teď blíží. Vezmu si jej.“

Gandalf pohlédl na Aragorna a pak k překvapení ostatních zdvihl zakrytý Kámen a poklonil se, když jej předával.

„Vezmi si jej, pane," řekl, „jako závdavek ostatních věcí, které budou navráceny. Smím-li ti však radit v používání toho, co ti patří, nepoužívej ho - ještě ne! Buď opatrný!"

„Kdy jsem byl ukvapený nebo neopatrný, já, který čekal a připravoval se tak dlouhé roky?" řekl Aragorn.

„Dosud nikdy. Neklopýtni tedy na konci cesty," řekl Gandalf. „Uchovávej však tu věc aspoň v tajnosti. Ty a všichni, kdo stojí kolem! Zejména hobit Peregrin by neměl vědět, kam se poděla. Zlý záchvat na něho může přijít znovu. Běda! Vždyť ji držel v ruce a díval se do ní, a to se nemělo stát. Nikdy se jí neměl dotknout tam v Železném pasu. Tam jsem měl být pohotovější. Upínal jsem se však k Sarumanovi a neuhodl jsem hned, co je to za kámen. Pak jsem byl unavený, a když jsem o něm vleže přemýšlel, spánek mě přemohl. Teď vím!"

„Ano, nemůže být pochyb," řekl Aragorn. „Konečně známe spojení mezi Železným pasem a Mordorem, a jak pracovalo. Vysvětlilo se mnohé."

„Zvláštní síly mají naši nepřátelé a zvláštní slabosti!" řekl Théoden. „Odedávna se však říká: *zlo často zmaří jiné zlo*."

„To se ukázalo už mnohokrát," řekl Gandalf. „Tentokrát jsme však měli divné štěstí. Možná že mě ten hobit zachránil před vážnou chybou. Uvažoval jsem, zda nemám vyzkoušet Kámen sám a zjistit, k čemu slouží. Kdybych to byl udělal, odhalil bych se mu sám. Na takovou zkoušku nejsem připraven, a kdo ví, zda někdy budu. I kdybych však nalezl sílu odtáhnout se, bylo by zhoubné, aby mě spatřil teď - dokud nepřijde hodina, kdy už utajování nepomůže."

„Myslím, že ta hodina už přišla," řekl Aragorn.

„Ještě ne," řekl Gandalf. „Zůstává krátká chvíle pochyb, kterou musíme využít. Nepřítel si očividně myslel, že je Kámen v Orthanku - proč by si to myslet neměl? A že je tam tedy hobit zajatcem a že ho chtěl Saruman potýrat pohledem do křišťálu. Tak bude ta temná mysl plná hlasu a tváře hobita a očekávání; může mu chvíli trvat, než pozná svůj omyl. Toho času se musíme zmocnit. Příliš jsme si povolovali. Musíme se pohnout. Teď není dobré zdržovat se v okolí Železného pasu. Okamžitě pojedu napřed s Peregrinem Bralem. Bude to pro něho lepší než ležet ve tmě, zatímco ostatní spí."

„Nechám si Éomera a deset Jezdců," řekl král. „Pojedou se mnou časně zrána. Ostatní mohou jet s Aragornem a vydat se, jakmile budou mít chuť."

„Jak si přeješ," řekl Gandalf. „Pospěš však, jak jen budeš moci, přes kopce do Helmova žlebu!"

V tu chvíli na ně padl stín. Jasné měsíční světlo jako by zhaslo. Několik Jezdců vykřiklo a schoulilo se s pažemi přes hlavu, jako by se chránili před úderem shora: padl na ně slepý strach a smrtelný chlad. Přikrčeně vzhlédli. Cosi velkého a křídlatého přeletělo přes měsíc jako černý mrak. Zatočilo to a hnalo se to na sever rychlostí větší než nejrychlejší vítr Středozemě. Hvězdy před tím slábly. Bylo to pryč.

Vstali ztuhlí na kámen. Gandalf vzhlížel vzhůru, ruce strnule rozepjaté dolů, pěsti zaťaty.

„Nazgûl!" vykřikl. „Posel Mordoru. Bouře se valí. Nazgûlové překročili Řeku! Jeďte! Jeďte! Nečekejte na úsvit! Ať rychlí nečekají na pomalé! Jeďte!"

Vrhl se pryč a v běhu volal Stínovlase. Aragorn ho následoval. Gandalf dorazil k Pipinovi a vzal ho do náruče. „Tentokrát pojedeš se mnou," řekl. „Stínovlas ti ukáže, jak umí běhat." Pak se rozběhl k místu, kde spal. Stínovlas tam již stál. Čaroděj si hodil přes rameno malý uzlík, který byl jeho jediným zavazadlem, a skočil mu na hřbet. Aragorn zvedl Pipina a položil ho Gandalfovi do náruče zabaleného v plášti a přikrývce.

„Mějte se dobře! Honem za mnou!" zvolal Gandalf. „Vpřed, Stínovlasi!"

Veliký kůň pohodil hlavou. Vlající ocas šlehl v měsíčním světle. Pak skočil vpřed, odrážeje se od země, a odlétl jako severák z hor.

„Krásná, klidná noc!" řekl Smíšek Aragornovi. „Někdo má ale štěstí! Nechtělo se mu spát a chtěl jet s Gandalfem - a už si jede! Místo aby ho proměnil v kámen, aby tu stál navždycky pro výstrahu."

„Kdybys byl Orthancký kámen zvedl první ty, a ne on, jak by to bylo teď?" řekl Aragorn. „Možná že bys dopadl hůř. Kdo to může říct? Ale vypadá to, že tobě teď štěstí určilo, abys jel se mnou. A hned. Běž se připravit a pober i všechno, co tu Pipin nechal. Honem!"

Přes pláň letěl Stínovlas a nepotřeboval pobídky ani vedení. Ani ne za hodinu přejeli brody Želíze. Šedivá mohyla Jezdců a jejich studená kopí zůstaly za nimi.

Pipin se vzpamatovával. Bylo mu teplo, ale ostrý vítr ve tváři ho osvěžoval. Byl s Gandalfem. Hrůza z koule a ohavného stínu na měsíci už slábla jako cosi, co zůstalo za nimi v mlhavých horách nebo v pomíjivém snu. Zhluboka se nadechl.

„Nevěděl jsem, že jezdíte bez sedla, Gandalfe," řekl. „Ani uzdu nemáte!"

„Nejezdívám po elfím způsobu, jen na Stínovlasovi ano," řekl Gandalf. „Stínovlas totiž nestrpí žádný postroj. Na Stínovlasovi nejedeš: buď je ochoten tě nést, nebo není. Je-li ochoten, to stačí. Pak je jeho věc, aby si tě udržel na hřbetě, když zrovna nevyskakuješ do vzduchu."

„Jak rychle běží?" ptal se Pipin. „Podle větru rychle, ale velmi hladce. A jak lehký má krok!"

„Běží teď tak rychle, jako by cválal nejrychlejší kůň," odpověděl Gandalf, „to ale pro něho není žádná rychlost. Půda tu trochu stoupá a je nerovnější, než byla za řekou. Jen se podívej, jak se pod hvězdami blíží Bílé hory! Tamhle je štít Trirogu jako černá trojice kopí. Zanedlouho budeme na rozcestí a vjedeme do Žlebové kotliny, kde byla v noci před dvěma dny svedena bitva."

Pipin zas chvíli mlčel. Slyšel, jak si Gandalf tiše prozpěvuje a pobrukuje krátké útržky říkanek v různých jazycích; míle pod nimi ubíhaly. Nakonec čaroděj zazpíval písničku, jejíž slova hobit pochytil; v hučení větru mu do uší jasně zalehlo několik veršů:

Vysoké lodě, vysocí králové
třikrát tři,
copak si přivezli z tonoucí země
po moři?
Sedm hvězd, sedm kamenů
a strom bělostný.

„Co to říkáte, Gandalfe?" zeptal se Pipin.

„Jen jsem si v duchu procházel několik starých říkanek a přísloví," odpověděl čaroděj. „Hobiti všechny zřejmě zapomněli, i to málo, co znali."

„Všecky ne," řekl Pipin. „A máme spoustu vlastních, které by vás možná nezajímaly: Ale tuhle jsem nikdy neslyšel. O čem je - co je těch sedm hvězd a sedm kamenů?"

„O *palantírech* dávných Králů,“ řekl Gandalf.

„A co to je?“

„Jméno znamenalo *to, co hledí daleko*. Orthancký kámen je jeden z nich.“

„Takže ho nevyrobil, nevyrobil“ - Pipin zaváhal - „nepřítel?“

„Ne,“ řekl Gandalf. „Ani Saruman. Přesahuje jeho umění a Sauronovo také. *Palantíry* pocházejí z ještě větší dálky, než byla Západní říše, z Eldamaru. Vyrobili je Noldové. Snad je vytvořil sám Fëanor v tak dávných časech, že se nedají léty změřit. Není ovšem nic, co by Sauron nedokázal zneužít. Nešťastný Saruman! Teď chápu, že to byl jeho pád. Všem nám jsou nebezpečné prostředky umění hlubšího, než jaké ovládáme sami. Přesto za to musí nést vinu. Hlupák! Držel ho v tajnosti pro vlastní prospěch. Nikdy o něm nikomu z Rady neřekl ani slovo. Dosud jsme neuvažovali o tom, co se stalo s gondorskými *palantíry* v těch zkázonosných válkách. Lidé na ně téměř zapomněli. I v Gondoru byly tajemstvím, které znalo jen pár lidí; v Arnoru na ně vzpomínali jen Dúnadani v jednom pořekadle.“

„K čemu je lidé zastara používali?“ ptal se Pipin, blažený a ohromený, že se mu dostává odpovědí na tolik otázek, a zvědavý, jak dlouho to potrvá.

„Aby viděli na dálku a mohli v myšlenkách rozmlouvat jeden s druhým,“ řekl Gandalf. „Tím dlouho ochraňovali a sjednocovali gondorskou říši. Umístili kameny v Minas Anor, Minas Ithil a v Orthanku v kruhu Železného pasu. Hlavní z nich, který je ovládal, byl pod Hvězdnou klenbou v Osgiliathu, než přišla zkáza. Ostatní tři byly daleko na Severu. V Elrondově domě se říká, že byly v Annúminasu a na Amon Sûlu a Elendilův kámen byl na Věžových kopcích, které hledí k Mithlondu v zálivu Luny, kde kotví šedé lodi.

Každý *palantír* odpovídal každému, ale všechny gondorské byly otevřené pohledu z Osgiliathu. Ukazuje se teď, že skála Orthanku odolala bouřím času, a tak *palantír* z té věže zůstal na místě. Sám ovšem nemohl dokázat nic než jen ukazovat malé obrázky dalekých a dávných věcí. To bylo bezpochyby Sarumanovi velmi užitečné; zdá se, že přesto nebyl spokojen. Hleděl dál a dál, až jeho pohled padl na Barad-dûr. A pak byl lapen! Kdo ví, kde teď leží ztracené kameny Arnoru a Gondoru, pohřbené anebo hluboko potopené? Alespoň jeden však musel Sauron získat a ovládnout pro své účely. Hádám, že to byl

kámen Ithil, protože Minas Ithil dávno dobyl a proměnil ji ve zlé místo: stala se z ní Minas Morgul.

Teď je snadné uhodnout, jak rychle padlo bloudící Sarumanovo oko do pasti a zůstalo v ní vězet a jak byl od té doby stále na dálku přesvědčován, a když nepomohlo přesvědčování, zastrašován. Chycený chytač, jestřáb pod pařátem orla, pavouk v ocelové pavučině. Jak dlouho asi musel často předstupovat před křišťál na prověrku a pro příkazy, jak dlouho je Orthancký kámen tak zaměřený na Barad-dûr, že každý, kdo nemá železnou vůli, vzápětí doletí myšlenkami i zrakem tam? A jak přitahuje! Jako bych to nebyl pocítil! I teď mé srdce touží vyzkoušet na něm vůli, zjistit, jestli bych mu jej nevyrval a neobrátil jej, kam chci - abych se podíval přes široké moře vod a času na krásný Tirion a pozoroval nepředstavitelnou ruku a mysl Fëanorovu při práci, dokud ještě kvetly Bílý i Zlatý strom!“ Vzdychl a zmlkl.

„Kdybych to tak byl věděl dřív,“ řekl Pipin. „Neměl jsem potuchy, co dělám.“

„Ale měl,“ řekl Gandalf. „Věděl jsi, že se chováš nesprávně a bláhově, a sám sis to říkal, i když jsi neposlechl. Neřekl jsem ti to všechno dřív, protože teprve když jsem uvažoval o všem, co se stalo, jsem to konečně pochopil, až teď, zatímco tu spolu jedeme. Kdybych však byl promluvil dřív, nebylo by to zmenšilo tvou touhu, ani by ses jí snáze nebránil. Naopak! Ne, popálená ruka je nejlepší učitel. Potom si vezmeš radu o ohni k srdci.“

„To ano,“ řekl Pipin. „Kdyby teď přede mnou leželo všech sedm kamenů, zavřel bych oči a strčil ruce do kapes.“

„Výborně!“ řekl Gandalf. „V to jsem doufal.“

„Ale rád bych věděl - “ začal Pipin.

„Milost!“ zvolal Gandalf. „Jestli tvou zvědavost vyléčí jen podávání informací, tak strávím zbytek života tím, že ti budu odpovídat. Co ještě chceš vědět?“

„Jména všech hvězd a všech živých tvorů a celé dějiny Středozemě a Nebes a Dělících moří,“ zasmál se Pipin. „Jak jinak! Ale dnes v noci nemám naspěch. V tuhle chvíli mi ležel v hlavě jenom ten černý stín. Slyšel jsem vás křiknout ‚posel Mordoru‘. Co to bylo? Co to mohlo provést v Železném pasu?“

„Byl to Černý jezdec na křídlech, nazgûl,“ řekl Gandalf. „Mohl tě odnést do Temné věže.“

„Ale neletěl přece pro mě, ne?“ zajíkl se Pipin. „Myslím, totiž, já nevěděl, že...“

„Samozřejmě že ne,“ řekl Gandalf. „Z Barad-dûr je to k Orthanku vzdušnou čarou šest set mil nebo ještě víc, a dokonce i nazgûl musí letět několik hodin. Saruman se ale určitě podíval do Kamene po skřetím přepadu a bezpochyby bylo z jeho tajných myšlenek přečteno víc, než se domnívá. Byl vyslán posel, aby zjistil, co dělá. A po tom, co se stalo v noci, přiletí jiný, řekl bych, a rychle. Tak nakonec Sarumana sevře svěrák, do kterého strčil ruku. Nemá žádného zajatce, kterého by poslal. Nemá žádný Kámen, kterým by se díval, a nemůže odpovídat na výzvy. Sauron bude ovšem věřit, že zajatce vydat nechce a odmítá Kámen používat. Sarumanovi nepomůže, když řekne poslu pravdu. Železný pas je zničen, ale v Orthanku je dosud v bezpečí. Ať tedy chce nebo nechce, bude vypadat jako vzbouřenec. A přitom nás odmítl právě proto, aby se tomu vyhnul! Co si počne v takovém postavení, nemám tušení. Myslím, že dokud je v Orthanku, má ještě moc odolávat Devíti jezdcům. Může se o to pokusit. Může se pokusit chytit nazgûla do léčky nebo aspoň zabít tvora, na kterém teď létá vzduchem. V tom případě ať si dá Rohan pozor na koně!

Nemohu ovšem říct, jak to dopadne, zda pro nás dobře, nebo špatně. Možná že se v hněvu na Sarumana Nepříteli zmate úsudek nebo se zpomalí. Možná že se dozví, že jsem tam byl já a stál na schodech Orthanku - s hobity jako ocásky. Nebo že Elendilův dědic žije a stál vedle mne. Pokud Červivce neoklamalo rohanské brnění, bude si pamatovat Aragorna i titul, kterým se prohlásil. Toho se bojím. A tak prcháme - ne z nebezpečí, ale do většího nebezpečí. Každý Stínovlasův krok tě nese blíž Zemi stínu, Peregrine Brale.“

Pipin neodpověděl, ale sevřel svůj plášť, jako by ho zasáhl náhlý chlad. Pod nimi letěla šedá země.

„Podívej!“ řekl Gandalf. „Otvírají se před námi údolí Západních úvalů. Tady se vracíme na východní cestu. Ten tmavý stín tamhle je ústí Žlebové kotliny. Tím směrem leží Třpytivé jeskyně Aglarondu. Na ně se mě neptej. Zeptej se Gimliho, pokud se ještě sejdete, a poprvé možná dostaneš delší odpověď, než si přeješ. Sám jeskyně neuvidíš, aspoň na téhle cestě ne. Brzy budou daleko za námi.“

„Myslel jsem, že se zastavíte v Helmově žlebu!“ řekl Pipin. „Kam tedy jedeme?“

„Do Minas Tirith, než ji obklopí moře války.“

„Aha! A jak je to daleko?“

„Míle mil,“ řekl Gandalf. „Třikrát dál než sídlo krále Théodena, a to je víc než sto mil na východ odtud vzdušnou čarou, kterou letí poslové Mordoru. Stínovlas musí běžet delší cestou. Kdo z nich se ukáže rychlejší?

Pojedeme až do rozbřesku a do něho zbývá několik hodin. Pak si musí i Stínovlas odpočinout v nějaké dolině kryté kopci; doufám, že v Edorasu. Spi, můžeš-li! Možná že první záblesk jitra uvidíš na zlaté střeše Eorlova domu. A za dva dny uvidíš fialový stín hory Mindolluiny a zdi Denethorovy věže, jak se bělají s jitrem.

Kupředu, Stínovlasi! Běž, statečné srdce, běž, jako jsi ještě nikdy neběžel! Nyní jsme v zemi, kde jsi byl hříbátkem a kde znáš každý kámen. Teď běž! Naše naděje je v rychlosti!“

Stínovlas pohodil hlavou a hlasitě zaržál, jako když ho trubka volá do bitvy. Pak skočil kupředu. Oheň mu odletoval od kopyt, noc kolem něho svištěla.

Když Pipin pomalu usínal, měl zvláštní pocit: on a Gandalf jsou nehybní jako kámen, sedí na soše běžícího koně, zatímco svět se dole pod jeho nohama valí s hlasitým hučením větru.

KNIHA ČTVRTÁ

ZKROCENÍ SMÉAGOLA

„Tak, a jsme v louži, pane, ne že ne," řekl Sam Křepelka. Stál sklesle se svěšenými rameny vedle Froda a přimhouřenýma očima zíral do tmy.

Pokud věděli, byl třetí večer od chvíle, kdy uprchli Družině; málem ztratili pojem času během hodin, kdy šplhali a plahočili se po holých svazích a po kamenech Emyn Muilu, často se vracejíce, protože nenašli cestu dál, někdy se zjištěním, že kruhem doputovali zpátky tam, kde byli před několika hodinami. Přesto se vytrvale propracovávali na východ a drželi se co nejvíc při vnějším okraji tohoto zvláštního spletitého uzle pahorků. Stále však zjišťovali, že vnější srázy jsou vysoké a svislé, neschůdné a mračí se na dolejší pláň. Za jejich krabatým předhůřím ležely sinavé hnilobné močály, kde se nic nehýbalo a neukázal se ani ptáček.

Teď stáli hobiti na kraji vysoké, holé a ponuré skály, jejíž úpatí zahalovala mlha; za nimi se zvedala rozbitá vysočina korunovaná plujícími oblaky. Od východu vál chladný vítr. Nad beztvarou krajinou před nimi se sbírala noc; chorobná zeleň plání přecházela v mračnou hněď. Daleko vpravo se nyní skrývala ve stínu Anduina, která během dne probleskovala, když chvílemi vyšlo slunce. Jejich oči však nehleděly na Řeku, zpátky ke Gondoru, k přátelům, k zemím lidí. Zírali na jih a na východ, tam, kde na okraji přicházející noci visela temná čára jako daleké pohoří nehybného kouře. Tu a tam v dáli zakmitl na pomezí oblohy a země drobounký červený záblesk.

„To je věc!" řekl Sam. „Jediné místo ze všech zemí, o kterých jsme kdy slyšeli, které vůbec netoužíme vidět zblízka; a zrovna do toho jediného místa se snažíme dostat! A zrovna to se nám nedaří. Zdá se, že jdeme úplně špatnou cestou. Nemůžeme se dostat dolů, a kdybychom se dolů dostali, tak se vsadím, že ta zelená země bude šeredná bažina. Fuj! Cítíte to?" začichal do větru.

„Ano, cítím to," řekl Frodo, ale nepohnul se a oči dál upíral strnule k černé čáře a mihotavému plamínku. „Mordor!" zamumlal nehlasně. „Když už tam musíme jít, rád bych tam došel rychle a skoncoval s tím." Otřásl se. Vítr byl chladný, a přesto těžký pachem studeného

zániku. „Tak,“ řekl a konečně odpoutal zrak, „celou noc tady zůstat nemůžeme, ať jsme v louži nebo ne. Musíme si najít chráněnější místo a ještě jednou se utábořit. Třeba nám další den ukáže cestu.“

„Anebo další a další a další,“ zabručel Sam. „Anebo vůbec žádný. Jdeme špatně.“

„Kdoví,“ řekl Frodo. „Myslím, že je mi souzeno jít tam do Stínu, a že se tedy cesta najde. Ukáže mi ji ale dobro, nebo zlo? Naše naděje byla v rychlosti. Zdržení hraje do ruky Nepříteli - a teď jsem se zdržel. Řídí nás snad vůle Temné věže? Všechny mé volby dopadly špatně. Měl jsem opustit Družinu dávno předtím a přijít od severu, východně od Řeky a od Emyn Muilu, přes tvrdou Bitevní pláň do průsmyků Mordoru. Teď ale my dva sami cestu zpátky nenajdeme a po východním břehu se plíží skřeti. Každý den, který mine, je jeden ztracený drahocenný den. Jsem unavený, Same. Nevím, co dělat. Kolik nám zbylo jídla?“

„Jenom ten, jak se mu říká, *lembas*, pane Frodo. Slušná zásoba. Ale je o moc lepší než nic. Stejně, nemyslel jsem si, když jsem do něj prvně kousl, že někdy zatoužím po změně. Teď ale jo: takový kousek obyčejného chleba a korbílek - ne, půl korbílku - piva by bodly. Táhnu svoje kuchařské náčiní celou cestu z posledního tábořiště, a k čemu nám je? Jednak není čím rozdělat oheň, jednak není co vařit, ani travička!“

Odvrátili se a sešli do kamenité prohlubně. Zapadající slunce polapily mraky a noc přišla rychle. Spali, jak se v tom chladu dalo, střídavě, v koutečku pod velikými zubatými věžemi omšelé skály; aspoň je chránila před východním větrem.

„Viděl jste je zas, pane Frodo?“ zeptal se Sam, když za šerého studeného předjitří seděli, celí ztuhlí a prochladlí, a žvýkali oplatky *lembasu*.

„Ne,“ řekl Frodo. „Už dvě noci za sebou jsem nic neviděl a neslyšel.“

„Já taky ne,“ řekl Sam. „Brrr! Ty oči se mnou ale trhly! Ale třeba jsme ho konečně setřásli, toho mizernýho dolejzu, Glum! Já bych s ním zakloktal, jen kdybych ho moh jednou chytit za krk.“

„Doufám, že nebude třeba,“ řekl Frodo. „Nevím, jak nás sledoval, ale možná že nás už zase ztratil, jak říkáš. V téhle suché holé krajině nemůžeme nechávat mnoho otisků ani mnoho pachů pro jeho čenichavý nos.“

„Doufejme, že je to tak," řekl Sam. „Kdybychom se ho tak mohli zbavit nadobro!"

„To bych také rád," řekl Frodo, „ale on mě netrápí nejvíc. Rád bych, abychom se dostali z těchhle kopců. Nenávidím je. Cítím se tu na východní straně jako nahý, přilepený na skále, a mezi mnou a tamtím Stínem nic než mrtvé roviny. V tom Stínu je Oko. Pojď! Dneska se musíme nějak dostat dolů."

Den však uplýval, a když se odpoledne šeřilo k večeru, ještě pořád se drápali po hřebeni a nenacházeli žádnou cestu dolů.

Chvílemi se jim v mlčení té neplodné země zdálo, že za sebou slyší slabounké zvuky, pád kamínku anebo tušené pleskání nohou po skále. Když se však zastavili a tiše naslouchali, neslyšeli už nic, jen vítr vzdychající na hranách kamenů - i ten jim však připomínal dech lehce sykající přes ostré zuby.

Vnější hřeben Emyn Muilu celý den postupně zahýbal na sever, zatímco se po něm plahočili. Po jeho okraji se nyní táhla široká hrbolatá plocha zvrásněné a omšelé skály, tu a tam přerývané roklemi podobnými příkopům, které se prudce a hluboko zařezávaly do stěny útesu. Aby si našli cestu těmito rozsedlinami, které byly stále hlubší a četnější, museli Frodo a Sam uhýbat vlevo, kus od kraje, a tak si nevšimli, že již několik mil zvolna, ale soustavně sestupují níž: vrchol útesu klesal do roviny nížin.

Konečně se museli zastavit. Hřeben zahýbal prudčeji na sever a přetínala jej hluboká strž. Na druhé straně se zase jediným skokem zvedal o mnoho sáhů; před nimi se chmuřil veliký šedý útes seříznutý svisle dolů jako nožem. Dopředu dál nemohli a museli se teď obrátit buď na západ, nebo na východ. Na západě by je však čekalo jen další plahočení a zdržení, návrat do srdce pahorkatiny; směrem na východ by se dostali k vnějšímu srázu.

„Nedá se nic dělat, Same, musíme slézt touhle roklí," řekl Frodo. „Pojďme se podívat, kam vede!"

„Vsadím se, že je tam šeredný spád," řekl Sam.

Rozsedlina byla delší a hlubší, než se zdálo. Cestou dolů našli pár křivolakých a zakrslých stromů, prvních po kolika dnech; byly to většinou pokroucené břízy a tu a tam jedlička. Mnohé byly mrtvé a vychrtlé, až do morku zmrazené východními větry. Za příznivějších dob tu ve strži musel být pěkný lesík, ale teď stromy po nějakých padesáti metrech končily, ačkoli polámané staré pahýly stály roztroušené téměř

až k okraji útesu. Dno rokle, jež se táhla podle hrany skalního zlomu, bylo poseto roztříštěnými kameny a prudce se svažovalo. Když posléze došli na jeho konec, Frodo se sklonil a nahnul se ven.

„Podívej!“ řekl. „Museli jsme slézt hodně dolů, nebo se snížil útes. Je tady o mnoho nižší, než byl, a vypadá i schůdnější.“

Sam si klekl vedle něho a neochotně se zadíval přes okraj. Pak vzhlédl na vysoký útes, který jim čněl po levici. „Schůdnější!“ zabručel. „No jo, lézt dolů je vždycky lehčí než nahoru. Kdo neumí lítat, ať skáče!“

„Ještě pořád by to byl velký skok,“ řekl Frodo. „Asi“ - chviličku stál a měřil vzdálenost očima - „asi osmnáct sáhů, hádal bych. Víc ne.“

„A to stačí!“ řekl Sam. „Fuj! Jak já se nerad dívám z výšky! Ale lepší koukat než šplhat.“

„Přesto,“ řekl Frodo, „myslím, že tady bychom sešplhat mohli, a myslím, že to budeme muset zkusit. Koukej - skála je tady docela jiná než pár mil za námi. Svažuje se a je popraskaná.“

Vnější sráz již skutečně nebyl svislý, ale trochu se boulil ven. Vypadal jako veliké opevnění nebo mořská hráz, jejíž základy se pohnuly; byl celý zkřivený a nerovný, s velkými prasklinami a dlouhými šikmými hranami, které byly místy široké téměř jako schodiště.

„A chceme-li to zkusit dolů, radši to zkusme hned. Nějak časně se stmívá. Myslím, že přijde bouřka.“

Kouřový opar na horách na východě se ztratil v hustší černotě, která již natahovala dlouhé paže k západu. Zvedající se vítr přinášel z dáli mumlání hromu. Frodo nabral vzduch a s pochybnostmi vzhlédl k obloze. Zapjal si opasek přes plášť, srovnal si svůj lehký batoh na zádech a přikročil ke kraji. „Já to zkusím,“ řekl.

„Výborně,“ řekl Sam chmurně. „Ale já jdu první.“

„Ty?“ řekl Frodo. „Co to, že jsi změnil názor na šplhání?“

„Žádný názor jsem nezměnil. Je to jen zdravý rozum: ať je vespod ten, kdo nejspíš sklouzne. Nechci spadnout na vás a shodit vás - nemá cenu zabít jedním pádem dva.“

Než ho mohl Frodo zarazit, sedl si, přehodil nohy přes okraj, obrátil se a nohama škrábal po skále, hledaje, kde by se zachytil. Snad nikdy neudělal chladnokrevně nic statečnějšího nebo nemoudřejšího.

„Ne, ne! Same, ty osle!“ řekl Frodo. „Takhle se zabiješ určitě, když polezeš, ani se nepodíváš kam. Pojď zpátky.“ Vzal Sama v pod-

paží a vytáhl ho zase nahoru. „Teď chvilku počkej a buď trpělivý!“ řekl. Pak si lehl na zem, vyklonil se a díval se dolů. Světla však rychle ubývalo, přestože slunce ještě nezapadlo. „Myslím, že bychom to mohli zvládnout,“ řekl vzápětí. „Já aspoň určitě, a ty taky, když budeš mít rozum a půjdeš za mnou opatrně.“

„Nevím, že jste si tak jistý,“ řekl Sam. „Vždyť v tomhle světle ani nevidíte dolů. Co když přijdete někam, kde si nebudete mít kam dát ruce ani nohy?“

„Asi polezu zpátky,“ řekl Frodo.

„To se vám řekne,“ namítal Sam. „Radši počkejme na ráno.“

„Ne, když to nebude muset být,“ řekl Frodo s náhlým podivným zápalem. „Je mi líto každé hodiny, každé minuty. Polezu dolů a vyzkouším to. Nechoď za mnou, dokud se nevrátím nebo nezavolám!“

Prsty sevřel kamennou obrubu srázu a lehce se spouštěl, dokud (to už měl ruce téměř nataženy) nenahmatal špičkami nohou římsu. „Jeden krůček dolů!“ řekl. „A ta římsa se doprava rozšiřuje. Tam bych mohl stát bez držení. Já - “ nedořekl.

Ženoucí se tma nabírala rychlost, hnala se od východu a pohlcovala oblohu. Přímo nad hlavou jim suše, trhavě práskl hrom. Palčivý blesk udeřil do pahorků. Pak divoce zadul vítr a v jeho hučení zazněl vysoký ostrý výkřik. Právě takový výkřik slyšeli hobiti tenkrát daleko na Blatech, když prchali z Hobitína, a i tam, v lesích Kraje, jim tenkrát zmrazil krev. Zde v pustině byl mnohem děsivější: probodl je studenými meči hrůzy a zoufalství, zastavil srdce i dech. Sam padl na tvář. Frodo nevolky pustil skálu a zakryl si hlavu a uši. Zakolísal, sklouzl a se zaúpěním sjel dolů.

Sam ho zaslechl a s přemáháním dolezl k okraji. „Pane, pane!“ volal. „Pane!“

Neslyšel žádnou odpověď. Zjistil, že se celý třese, nabral však dech a znovu zakřičel: „Pane!“ Vítr jako by mu tlačil slova zpátky do hrdla, když se však přehnal a hučel teď roklí vzhůru a přes pahorky, k uším mu dolehla slabá odpověď: „Ano, ano! Jsem tady. Ale nevidím.“

Frodo volal slabým hlasem. Nebyl vlastně příliš daleko. Sklouzl, ale nespadl, a nohama narazil na další římsu o kousek níž. Skalní stěna se tam naštěstí hodně svažovala a vítr ho přitiskl k útesu, takže nepřepadl. Trochu se uklidnil, přiložil tvář ke studenému kameni a cítil, jak mu buší srdce. Buď však nastala úplná tma, nebo jeho oči přestaly

vidět. Kolem něho bylo černo. Uvažoval, zda rázem neoslepl. Zhluboka se nadechl.

„Pojďte zpátky! Pojďte zpátky!“ slyšel z černoty nahoře Sama.

„Nemohu,“ řekl. „Nevidím. Nemohu najít, čeho bych se držel. Zatím se nemohu hnout.“

„Co můžu dělat, pane Frodo? Co můžu dělat?“ křikl Sam, nakláněje se nebezpečně daleko. Proč jeho pán nevidí? Jistě, je šero, ale taková tma zase není, pomyslel si. Viděl Froda pod sebou, šedou ztracenou postavičku přilepenou ke skále. Byl však daleko z dosahu pomocné ruky.

Znovu práskl hrom a potom přišel déšť. Bil do útesu, nemilosrdně studený, smíšený s kroupami, jako oslepující clona.

„Jdu dolů za vámi,“ křikl Sam; jak tím chtěl ovšem pomoci, to nevěděl.

„Ne, ne, čekej!“ volal Frodo na oplátku, už silněji. „Za chvíli mi bude líp. Už teď je mi líp. Čekej! Bez lana nemůžeš dokázat nic.“

„Lano!“ vykřikl Sam a ve svém vzrušení začal ulehčeně a zmateně mluvit sám se sebou. „Jestli bych na něm nezasloužil pověsit jako varování pro pitomce! Ty jsi prostě ňouma, Same Křepelko; a že mi to Kmotr často říkával. Bylo to takové jeho rčení. Lano!“

„Přestaň žvanit!“ zvolal Frodo, už natolik vzpamatovaný, aby se zároveň bavil i zlobil. „Nech Kmotra Kmotrem! Chceš vykládat, že máš lano v kapse? Jestli ano, tak ven s ním!“

„Ano, pane Frodo, v tlumoku, no ovšem. Táhnu se s ním stovky mil, a úplně jsem na ně zapomněl!“

„Tak mi hezky zčerstva spusť jeden konec dolů!“

Sam hbitě shodil batoh a začal v něm hrabat. Skutečně, na dně ležel svitek hedvábně šedého lana vyrobeného lidem z Lórienu. Hodil jeden konec pánovi. Jako by se tma z Frodových očí zvedala, nebo jako by se mu vracel zrak. Viděl šedé lano, když se nad ním zahoupalo, a zdálo se, že slabounce stříbrně září. Když se teď měl ve tmě k čemu upnout, závrať trochu polevila. Naklonil těžiště dopředu, upevnil si konec kolem pasu a pak sevřel lano oběma rukama.

Sam ustoupil a zapřel nohy o pahýl asi metr za hranou srázu. Frodo se dostal nahoru napůl tahem, napůl vlastním šplháním, a padl na zem.

Hrom brumlal a hřmotil v dálce a pořád ještě hustě pršelo. Hobiti se odplížili zpátky do rokle, nenašli tam však valnou ochranu. Dolů

začaly stékat potůčky; brzy z nich byla bystřina, která pleskala po kamenech a plivala přes skálu jako z okapu velikánské střechy.

„Bylo by mě to tam dole napůl utopilo nebo rovnou spláchlo," řekl Frodo. „To bylo ale štěstí, že jsi měl lano!"

„Větší štěstí by bylo, kdybych si na ně vzpomněl dřív," řekl Sam. „Snad si vzpomínáte, že nám dali do člunů lana, když jsme vyjížděli z Lórienu. Zalíbilo se mi a strčil jsem si jeden kotouč do batohu. Už mi to připadá kolik let. ‚Bude se vám hodit v lecjaké nouzi,' říkal Haldir nebo který to byl. A měl pravdu."

„Škoda že mě nenapadlo vzít taky kus," řekl Frodo, „ale utíkal jsem Družině v hrozném spěchu a zmatku. Kdybychom ho měli dost, mohli bychom se po něm spustit dolů. Rád bych věděl, jak je to tvé lano dlouhé."

Sam je pomalu odměřil na pažích. „Pět, deset, dvacet, třicet loket, víceméně," řekl.

„Koho by to napadlo!" zvolal Frodo.

„Tak tak, koho?" řekl Sam. „Elfové jsou báječný národ. Vypadá trochu tenké, ale je pevné a v ruce měkké jako máslo. Báječný národ, vážně!"

„Třicet loket!" uvažoval Frodo. „Myslím, že by to stačilo. Jestli bouřka do večera přejde, zkusím to."

„Už skoro přestalo pršet," řekl Sam; „ale nedělejte zase nic nebezpečného za šera, pane Frodo! Já se z toho výkřiku ve větru ještě nevzpamatoval, jestli vy ano. Znělo to jako Černý jezdec - ale ve vzduchu, jestli umějí lítat. Myslím, že bychom měli radši zůstat v téhle škvíře přes noc."

„A já si myslím, že tu nezůstanu přilepený na hraně ani o chviličku déle než musím, když se přes močály dívají oči Temné země," řekl Frodo.

S tím vstal a opět sešel na dno rokle. Vyhlédl. Na východě se obloha projasňovala. Suknice bouře se zdvíhala, vlhká a rozedraná, a jádro bitvy vzlétlo na velikých křídlech nad Emyn Muil, kde zůstaly Sauronovy temné myšlenky na chvíli viset. Pak se bouře obrátila, udeřila údolí Anduiny kroupami a blesky a vrhla na Minas Tirith stín hrozící válkou. Pak nad horami trochu poklesla a valila své veliké věže pomalu přes Gondor a okraj Rohanu, až je daleko v pláni uviděli Jezdci z Marky cestou na západ jako černé bašty postupující za sluncem. Zde se však nad pustinou a páchnoucími močály znovu rozevřelo

hluboce modré večerní nebe a objevilo se pár hvězd jako bílé dírky v baldachýnu nad rostoucím měsícem.

„Je to příjemné, zase vidět," řekl Frodo a zhluboka dýchal. „Víš, že jsem si chvíli myslel, že jsem ztratil zrak? Z toho blesku nebo z něčeho horšího. Neviděl jsem nic, vůbec nic, dokud se neobjevilo to šedé lano. Zdálo se, jako když se trochu třpytí."

„Opravdu, vypadá ve tmě trochu jako stříbro," řekl Sam. „Předtím jsem si toho nevšiml. Ovšem nevzpomínám si, že bych ho byl vůbec vytahoval od té doby, co jsem ho strčil dovnitř. Když jste ale rozhodnutý šplhat, pane Frodo, jak ho chcete použít? Třicet loket nebo řekněme osmnáct sáhů. Vždyť jenom hádáte, že je ta skála tak vysoká."

Frodo chvíli přemýšlel. „Uvaž je kolem toho pařezu, Same!" řekl. „Pak se ti myslím pro jednou splní tvé přání a půjdeš první. Já tě spustím a nemusíš dělat nic než rukama a nohama se odrážet od skály. Jestli si ovšem chvílemi stoupneš na nějakou římsu, odlehčíš mi a pomůžeš mi. Až budeš dole, budu tě následovat. Už jsem úplně ve své kůži."

„No dobře," řekl Sam ztěžka. „Když to musí být, tak ať to máme odbyté!" Vzal lano a upevnil je kolem pařezu; druhý konec si uvázal kolem pasu. S nechutí se obrátil a chystal se podruhé přes hranu.

Nakonec to nebylo tak zlé, jak čekal. Lano jako by mu dodávalo důvěry, ačkoli nejednou zamhouřil oči, když se podíval dolů pod nohy. Bylo tam jedno nepříjemné místo, kde nebyla žádná římsa a stěna byla svislá, ba kousek dokonce proláklá; tam uklouzl a zhoupl se na stříbrném laně. Frodo ho však spouštěl pomalu a stejnoměrně a nakonec to bylo odbyto. Nejvíc se bál, že lano dojde, zatímco bude ještě někde vysoko, když však byl na dně a zavolal: „Jsem dole!", zbýval ještě Frodovi v ruce pořádný smotek. Hlas zazníval zdola jasně, Frodo však Sama neviděl; šedý elfí plášť se rozplynul v soumraku.

Frodovi to trvalo značně déle. Měl lano kolem pasu, nahoře bylo upevněno a zkrátil si je, aby ho zadrželo dřív, než dosáhne země; přesto neměl chuť riskovat pád a nevěřil tak pevně jako Sam té tenké šedé šňůře. Na dvou místech se však na ni musel plně spolehnout: byly to hladké stěny, kde se neměly čeho zachytit ani silné hobití prsty, a římsy byly daleko od sebe. Nakonec však byl dole i on.

„Vida!" zvolal. „Tak jsme to zvládli. Unikli jsme z Emyn Muilu. A rád bych věděl, co teď. Možná že se nám bude brzy stýskat po pořádné tvrdé skále pod nohama."

Sam však neodpovídal; zíral zpátky nahoru na skálu. „Ňoumo!“ řekl. „Trumbero! Moje nádherné lano! Visí si tam uvázané kolem pařezu a my jsme tady dole. Nejlepší možné schody, jaké jsme mohli tomu dolejzovi Glumovi nechat. Měli jsme tam rovnou dát šipku, kudy jsme šli. Já si hned říkal, že je to nějaké moc jednoduché.“

„Jestli víš o nějakém způsobu, jak jsme mohli lano zároveň použít a vzít s sebou dolů, tak mi můžeš přenechat toho ňoumu i všechna ostatní jména, která ti kdy Kmotr dal,“ řekl Frodo. „Vylez nahoru, odvaž ho a spusť se dolů, jestli chceš.“

Sam se poškrábal na hlavě. „Ne, nenapadá mě jak, prosím za prominutí,“ řekl. „Ale prostě ho tu nerad nechávám.“ Pohladil koneček lana a jemně s ním zatřepal. „Těžko se loučit s čímkoli, co jsem si přinesl z elfí země. A ještě k tomu ho možná dělala sama Galadriel. Galadriel,“ zamumlal a smutně pokýval hlavou. Vzhlédl a naposled zatáhl za lano jako na rozloučenou.

K naprostému úžasu obou hobitů se uvolnilo. Sam upadl a dlouhé šedé kličky se na něho tiše sesypaly. Frodo se rozesmál. „Kdo uvazoval to lano?“ řekl. „Ještě že vydrželo až doteďka! Když pomyslím, že jsem se celou vahou spolehl na tvůj uzel!“

Sam se nesmál. „Možná že nejsem dobrý na šplhání, pane Frodo,“ řekl ukřivděným tónem, „ale o provazech a uzlech něco vím. Abych tak řekl, máme to v rodině. Vždyť můj děda a pak můj strejda Andy, Kmotrův nejstarší bratr, měli léta provaznictví v Obůrce. A kolem toho pařezu jsem ho upevnil tak, že by to nikdo líp neudělal, ať v Kraji nebo jinde.“

„Tak se muselo lano přetrhnout - asi se rozedřelo o hranu skály,“ řekl Frodo.

„Vsadím se, že ne!“ řekl Sam ještě ukřivděněji. Shýbl se a prohlédl konce. „Taky že ne. Ani vlákénko!“

„Pak to asi musel být ten uzel,“ řekl Frodo.

Sam zavrtěl hlavou a neodpovídal. Zamyšleně si pouštěl lano mezi prsty. „Myslete si, co chcete, pane Frodo,“ řekl nakonec, „ale já myslím, že lano přišlo samo - na zavolání.“ Svinul je a láskyplně je složil do vaku.

„Rozhodně přišlo,“ řekl Frodo, „a to je hlavní. Teď ale musíme myslet na další cestu. Brzy nás zastihne noc. Jak jsou ty hvězdy a měsíc krásné!“

„Potěší to u srdce, viďte?“ vzhlédl Sam. „Jsou nějaké elfské. A měsíc roste. Už jsme ho v tom oblačném počasí pár dní neviděli. Začíná docela svítit.“

„Ano,“ řekl Frodo, „do úplňku ale chybí ještě kolik dní. Nemám chuť zkoušet jít močálem při světle půlměsíce.“

Za prvních nočních stínů se vydali na další úsek své pouti. Po chvíli se Sam obrátil a pohlédl zpátky na cestu, kudy přišli. Ústí rokle bylo jako černý vrub ve skále. „Jsem rád, že máme to lano,“ řekl. „Aspoň jsme našeho tlapku postavili před malou hádanku. Může si ty svoje šeredné placaté tlapy vyzkoušet na těch římsách!“

Hledali si cestu od úpatí skály spouští balvanů a hrubého kamení, které bylo po těžkém lijáku vlhké a kluzké. Půda stále příkře spadala. Nedošli daleko a tu před nimi náhle černě zívla velká trhlina. Nebyla široká, ale přece jen příliš široká na to, aby přes ni skákali v matném světle. Zdálo se jim, že v hlubinách slyší zurčet vodu. Po levici jim zahýbala na sever, zpátky k pahorkům, a přehrazovala jim cestu tím, směrem, alespoň za tmy.

„Radši abychom zkusili vrátit se kousek na jih podle skály, myslím,“ řekl Sam. „Třeba tam najdeme nějaký koutek, možná i jeskyni nebo něco.“

„Asi ano,“ řekl Frodo. „Jsem unavený a myslím, že už dneska v noci dlouho nevydržím škrábat se po kamenech - i když je mi líto toho zdržení. Kdybychom tak měli před sebou zřetelnou stezku; to bych šel, dokud by se mi nepodlomily nohy.“

Jít po roztříštěném úpatí Emyn Muilu nebylo o nic snazší. Ani žádný koutek nebo jeskyňku, kam by se mohli schovat, Sam nenašel. Jen holé svahy, nad nimiž se mračil útes, který se teď, jak šli zpátky, opět zvedal stále výš a svisleji. Nakonec se prostě vrhli na zem na závětrné straně balvanu kousek od srázu. Seděli tam chvíli truchlivě schouleni k sobě ve studené kamenné noci a spánek se k nim přikrádal, ať se mu bránili sebevíc. Jasný měsíc plul vysoko. Jeho řídké bělavé světlo osvěcovalo skráně skal, zalévalo studené mračné stěny útesu a proměňovalo širou temnotu plnou obrysů v studenou bledou šeď prolnutou černými stíny.

„Tak!“ řekl Frodo, vstal a přitáhl si plášť těsněji k sobě. „Trochu se prospi, Same, a vezmi si mou pokrývku. Já se budu chvilku procházet na stráži.“ Náhle strnul, shýbl se a sevřel Samovi paži. „Co je to?“ šeptl. „Podívej se támhle na útes!“

Sam pohlédl a ostře vtáhl dech mezi zuby. „Sss!“ řekl. „To to je. Glum to je! Hadi a zmije! A já myslel, že ho tím naším šplháním zmátneme! Koukejte na něho! Leze jako ohavný pavouk po zdi.“

Po čele útesu, které se v bledém měsíčním světle zdálo svislé a téměř hladké, se pohybovalo cosi malého a černého s roztaženými tenkými údy. Možná že měkké přilnavé ruce a prsty na nohou nacházely skuliny a výstupky, jaké by žádný hobit nikdy nespatřil a nepoužil, ale vypadalo to, jako když se prostě plíží dolů po přísavných polštářcích jako nějaký veliký záludný hmyz. A postupovalo to hlavou dolů, jako když si to hledá cestu čichem. Tu a tam to hlavu pomalu zvedlo tak, že ji zvrátilo zcela dozadu na dlouhém hubeném krku, a hobiti viděli záblesk dvou bledých světýlek, očí, které okamžik mhouraly na měsíc a pak se rychle přikryly víčky.

„Myslíte, že nás vidí?“ řekl Sam.

„Nevím,“ řekl Frodo tiše, „myslím, že ne. I oči přátel těžko uvidí tyhle elfí pláště. Ve stínu tě nevidím ani na pár kroků. Ale slyšel jsem, že nemá rád slunce ani měsíc.“

„Tak proč slézá zrovna tady?“ ptal se Sam.

„Tiše, Same!“ řekl Frodo. „Možná že nás cítí. A pokud vím, slyší stejně ostře jako elfové. Myslím, že teď něco zaslechl; nejspíš naše hlasy. Cestou jsme hodně křičeli a ještě před chviličkou jsme mluvili příliš hlasitě.“

„Je mi z toho nanic,“ řekl Sam. „Neměl mi lézt znovu na oči. Teď si s ním popovídám, jestli to půjde. Stejně bychom mu sotva utekli.“ Stáhl si šedou kápi hluboko do obličeje a kradl se k útesu.

„Opatrně!“ šeptl Frodo a plížil se za ním. „Nepoplaš ho! Je mnohem nebezpečnější, než vypadá.“

Černá lezoucí postavička už byla ve třech čtvrtinách cesty dolů a asi padesát stop nad úpatím útesu. Hobiti se krčili ve stínu velikého balvanu nehybně jako sochy a tvora pozorovali. Zdálo se, že dospěl k nějakému obtížnému místu nebo že ho cosi znepokojilo. Slyšeli, jak větří, a tu a tam ostře zasykl dech. Znělo to jako nadávka. Zvedl hlavu a tu se jim zdálo, že slyší odplivnutí. Pak se zase pohnul. Teď zaslechli jeho skřípavý a hvízdavý hlas.

„Ach, sss! Pozor, milášku! Ssspěchej pomališku. Nessmíme si zlámat krk, viď, milášku? Ne, milášku, *glum*!“ Zase zvedl hlavu, zamžoural na měsíc a rychle zavřel oči. „Nenávidíme ho,“ zasyčel. „Oš-

šklivé, oššklivé ššedivé ssvětlo - ss - špehuje nás, milášku, - bolí nás do ošišek."

Dostával se níž a sykot byl ostřejší a zřetelnější. „Kde jsešš? Kde jsešš, milášku, můj milášku? Jseš náš a my tě chceme. Zloději, zloději, špinaví mrňaví zloději. Kde jsou s mým miláškem? Syčáci! Nenávidíme je."

„Nezní to, jako když ví, kde jsme, že ne?" šeptl Sam. „A jakého má miláška? Myslí - "

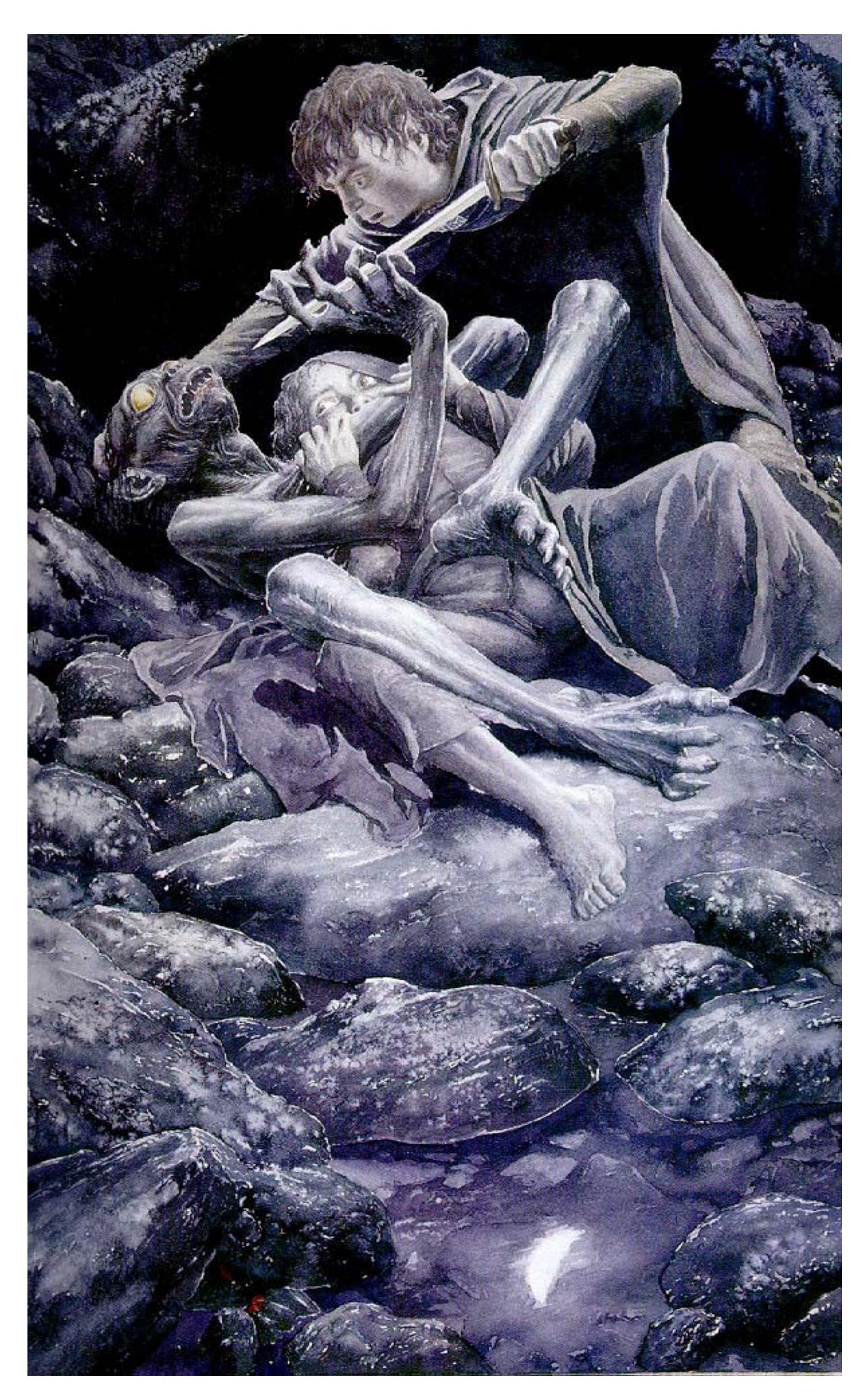
„Pst!" dechl Frodo. „Už je blízko, dost blízko, aby slyšel šepot."

Glum se skutečně opět zarazil a jeho veliká hlava na vychrtlém krku se kymácela ze strany na stranu, jako když naslouchá. Bledé oči měl zpola zakryté víčky. Sam se ovládl, přestože ho svrběly prsty. Oči plné hněvu a odporu upíral na bídného tvora, který se už opět začal pohybovat a pořád si šeptal a syčel.

Konečně byl jen nějakých dvanáct stop od země, přímo nad jejich hlavami. Odtud spadala skála svisle, dokonce trochu ubíhala a ani Glum se neměl čeho chytit. Zdálo se, že se snaží zvrtnout tak, aby postupoval nohama napřed, a tu najednou s pronikavým vypísknutím spadl. V letu zkroutil ruce a nohy kolem sebe jako pavouk, když se přetrhne nitka, na níž visel.

V mžiku byl Sam venku z úkrytu a několika skoky přeběhl prostor k úpatí útesu. Než mohl Glum vstát, byl na něm. Zjistil však, že Glum je silnější, než myslel, i ve chvíli, kdy byl zaskočen po pádu. Než ho mohl Sam uchopit, ovinuly se kolem něho dlouhé ruce a nohy, stiskly mu paže a přilnavý stisk, měkký, ale strašlivě silný, ho svíral pomalu jako stahující se provazy; studené vlhké prsty mu hmataly po hrdle. Pak se mu do ramene zakously ostré zuby. Mohl všehovšudy svou tvrdou kulatou hlavou udeřit tvora ze strany do tváře. Glum zasyčel, prskl, ale nepustil.

Samovi by se vedlo špatně, kdyby býval sám. Frodo však vyskočil a vytasil z pochvy Žihadlo. Levou rukou odtáhl Glumovu hlavu za dlouhé řídké vlasy, natáhl jeho dlouhý krk a donutil jeho bledé záštiplné oči, aby pohlédly do nebe.

„Pusť, Glume!“ řekl. „Tohle je Žihadlo. Už jsi je kdysi viděl. Pusť, nebo je tentokrát ucítíš. Podřežu ti krk.“

Glum se zkroutil a změkl jako mokrá šňůra. Sam vstal a ohmatával si rameno. V očích mu doutnal hněv, pomstít se však nemohl; jeho ubohý nepřítel se válel po kamení a fňukal.

„Neubližujte nám! Ať nám neubližují, milášku! Že nám neublíží, miloušci hobitci? Nic jsme nedělali, a oni na nás skoší jako košiška na myšišku, viď, milášku. A my jsme takoví opuštění, *glum*. My na ně budeme miloušci, náramní miloušci, když budou miloušci na nás, jisstě, jisstě.“

„Co s ním uděláme?“ řekl Sam. „Řekl bych svázat, ať za námi dál neleze.“

„Ale to by nás zabilo, zabilo by nás to,“ kňoural Glum. „Kruťasi hobitci. Svážou nás ve studeném tvrdém kraji a nechají nás tu, *glum, glum.*“ Z hladového hrdla se mu draly vzlyky.

„Ne,“ řekl Frodo. „Máme-li ho zabít, tak rovnou. Ale to nemůžeme, jak se věci mají. Chudák. Nic nám neudělal.“

„Ne, kdepak,“ řekl Sam a třel si rameno. „Ale chtěl, a vsadím se, že chce pořád. Uškrtit nás ve spaní, to má v plánu.“

„To asi ano,“ řekl Frodo. „Ale co má v úmyslu, to je jiná věc.“ Glum ležel nehybně, ale přestal fňukat. Sam stál a mračil se na něho.

Frodovi se zdálo, že zřetelně, ač vzdáleně slyší hlasy z minulosti:

„Lituju, že Bilbo to mizerné stvoření nezapíchl, když měl možnost.“

„Lituješ? Lítost mu přece zadržela ruku. Lítost a milosrdenství: nechtěl udeřit bez potřeby!“

„Necítím nad Glumem žádnou lítost. Zaslouží smrt.“

„Zaslouží smrt! To asi ano. Spousta těch, co žijí, zaslouží smrt. A někdo umírá, a zasluhuje život. Můžeš mu ho dát? Potom nevynášej příliš horlivě rozsudky smrti ve jménu spravedlnosti, když máš strach o vlastní bezpečnost. Protože ani ti nejmoudřejší nedohlédnou do všech konců.“

„Dobrá,“ odpověděl nahlas a spustil meč. „Ale přece jen se bojím. Přesto se toho stvoření nedotknu. Teď, když ho vidím, opravdu je mi ho líto.“

Sam zíral na svého pána, který jako by mluvil s někým, kdo tu nebyl. Glum zvedl hlavu.

„Jisstě, jsme chudášek, milášku," zakňoural. „Straššný, straššný! Hobitci nás nezabijí, miloušci hobitci."

„Ne," řekl Frodo. „Ale ani tě nepustíme. Je v tobě spousta špatnosti a zlomyslnosti, Glume. Budeš muset jít s námi, tak to je, a my na tebe budeme dávat pozor. Ale musíš nám pomáhat, když budeš moci. Za dobré se má odplácet dobrým."

„Jisstě, uršitě," řekl Glum a posadil se. „Miloušci hobitci! Půjdeme s nimi. Najdeme jim bezpečné cestičky potmě, jistě. A kampak jdou touhle studenou tvrdou krajinou, to jsme zvědaví, to jsme zvědaví." Vzhlédl k nim a v bledých mžouravých očích mu na okamžik zasvitlo vychytralé a dychtivé světélko.

Sam na něho zahlížel a sál si zuby; cítil však, že jeho pán je v jakémsi zvláštním rozpoložení a že se s ním nelze přít. Nicméně žasl nad Frodovou odpovědí.

Frodo pohlédl zpříma Glumovi do očí a ty uhnuly a odvrátily se. „Víš to, nebo to docela dobře tušíš, Sméagole," řekl tiše a přísně. „Jdeme do Mordoru, kam jinam. A ty tam cestu znáš, pokud vím."

„Ach! Sss!" řekl Glum a zakryl si uši rukama, jako by ho taková přímost a otevřené vyslovení jména bolely. „Tuššíme, jisstě, tuššíme," zašeptal; „a nechtěli jsme, aby šli, viď? Ne, milášku, ne, miloušci hobitci. Špína, špína a prach a žízeň tam jsou, a propasti, propasti a skřeti, tisíce skřetů. Miloušci hobitci nesmějí jít do takových mísst."

„Takže jsi tam byl?" naléhal Frodo. „A táhne tě to tam zpátky, viď?"

„Jisstě, jisstě. Ne!" vyjekl Glum. „Jednou, náhodou, náhodou, viď, milášku? Ano, náhodou. Ale zpátky nepůjdeme, ne ne!" Tu se náhle jeho hlas i řeč změnily; zavzlykal v hrdle a promluvil, ale ne k nim. „Nech mě, *glum!* Ubližuješ mi. Moje ubohé rušišky, *glum!* Já, my, já nechci zpátky. Já ho nemůžu najít. Jsem unavený. Já, my, ho nemůžeme najít, *glum, glum,* ne, nikde. Jsou pořád vzhůru. Trpaslíci, lidi a elfové, strašliví elfové s jasnýma očima. Já ho nemůžu najít. Ach!" Vstal a sevřel dlouhou ruku v kostnatý bezmasý uzlíček a zahrozil směrem k východu. „Nechceme!" vykřikl. „Pro tebe ne." Pak se zase zhroutil. *„Glum, glum,"* fňukal tváří k zemi. „Nedívej se na nás! Jdi pryč! Jdi spát!"

„Nepůjde spát a nepůjde pryč na tvůj rozkaz, Sméagole," řekl Frodo. „Jestli se ale od něho chceš opravdu osvobodit, musíš mi po-

moci. A bojím se, že to znamená najít nám cestu k němu. Nemusíš ale jít celou cestu, rozhodně ne za brány jeho země.“

Glum se opět posadil a pohlédl na něho zpod víček. „Je támhle,“ zakdákal, „je tam pořád. Skřeti vás dovedou. Skřety najdete na východ od Řeky snadno. Neptejte se Sméagola. Chudinka, chudinka Sméagol dávno odešel. Vzali mu Miláška a teď je ztracený.“

„Třeba ho zase najdeme, když půjdeš s námi,“ řekl Frodo.

„Ne, ne, nikdy! Ztratil svého Miláška,“ řekl Glum.

„Vstávej!“ řekl Frodo.

Glum vstal a couvl k útesu.

„No tak!“ řekl Frodo. „Hledá se ti cesta líp ve dne, nebo v noci? Jsme unavení; když ale zvolíš noc, půjdeme ještě dnes.“

„Veliká ssvětla nás bolí do ošišek, ano,“ zakňučel Glum. „Ještě ne, pod Bílou tváří ne. Brzo zajde za kopešky, jistě. Odpošiňte si ještě, miloušci hobitci!“

„Tak si sedni,“ řekl Frodo, „a nehýbej se!“

Hobiti se posadili vedle něho z jedné strany zády ke kamenné zdi a odpočívali nohám. Nebylo třeba žádné domluvy; věděli, že nesmějí usnout ani na okamžik. Měsíc zvolna zašel. Z kopců padly stíny a před nimi se setmělo. Nahoře na obloze houstly a jasněly hvězdy. Nikdo se nehýbal. Glum seděl s koleny pod bradou, ploské ruce a nohy roztaženy po zemi, oči zavřené; vypadal však napjatě, jako když přemýšlí nebo naslouchá.

Frodo pohlédl přes něho na Sama. Jejich oči se setkaly a porozuměly si. Uvolnili se, opřeli si hlavy dozadu a zavřeli oči, nebo to aspoň předstírali. Brzy bylo slyšet jejich tiché oddechování. Glumovi trošku zacukaly ruce. Jeho hlava se stěží postřehnutelně pohnula nalevo a napravo a pak se nejdřív jedno a pak druhé oko na štěrbinu pootevřelo. Hobiti nedávali nic najevo.

Náhle se zarážející hbitostí a rychlostí vyskočil Glum rovnou od země jako kobylka nebo žába a vrhl se kupředu do tmy. Na to ovšem Frodo a Sam čekali. Než po svém skoku udělal dva kroky, byl Sam na něm. Frodo ho zezadu chytil za nohy a podtrhl mu je.

„Tvoje lano se zas může hodit, Same,“ řekl.

Sam lano vytáhl. „Kampak jste se to vydal tou studenou tvrdou krajinou, pane Glum?“ zavrčel. „To jsme zvědaví, to jsme zvědaví. Vsadím se, že pro svoje skřetí přátelíčky. Ty potvoro šeredná zrádná. To lano bych ti měl hodit na krk, a pěkně těsnou smyčku.“

Glum ležel klidně a o žádné další kousky se nepokoušel. Neodpověděl Samovi, ale vrhl na něho záštiplný pohled.

„Potřebujeme si ho jenom přidržet," řekl Frodo. „Potřebujeme, aby chodil, a proto nemá cenu svazovat mu nohy - nebo paže, protože se zdá, že je taky používá. Uvaž mu jeden konec kolem kotníku a druhý pořádně drž."

Stál nad Glumem, zatímco Sam vázal uzel. Výsledek překvapil oba. Glum začal kvílet tenoučkým drásavým hlasem. Bylo hrozné ho poslouchat. Svíjel se a pokoušel se dostat ústy ke kotníku a lano překousnout. Nepřestával kvílet.

Nakonec Frodo uvěřil, že skutečně cítí bolest; uzel to však být nemohl. Vyzkoušel jej a zjistil, že vůbec není příliš těsný; byl spíš volný. Sam byl jemnější než jeho slova. „Co je s tebou?" ptal se. „Když budeš utíkat, musíš být uvázaný; ale nechceme ti ublížit."

„To sstrašně bolí, to sstraššně bolí," syčel Glum. „To mrazí, to kouše. Elfové to upletli, ti zlí! Oššklivi kruťasi hobitci! Proto chceme utéct, jisstě, milášku. My jsme tušili, že jsou to kruťasi hobitci. Navštěvují elfy, divé elfy s jasnýma očima. Sundejte nám to. To strašně bolí."

„Ne, nesundám to," řekl Frodo, „ledaže" - na okamžik se zamyslel - „ledaže bys složil slib, kterému mohu věřit."

„Přísaháme, že budeme dělat vššecko, co chce, jisstě, jisstě," řekl Glum a pořád chňapal po kotníku a svíjel se. „Bolí náss to, sstrašně to bolí."

„Přísaháš?" řekl Frodo.

„Sméagol," řekl Glum náhle a jasně, otevřel široce oči a upřel je na Froda se zvláštním svitem, „Sméagol bude přísahat na Miláška."

Frodo se vzpřímil a Sama opět zarazila jeho slova a přísný hlas. „Na Miláška? Jak se opovažuješ?" řekl. „Jen pomysli!

Jeden prsten vládne všem, v temnotě je sváže.

Tomu bys svěřil svůj slib, Sméagole? Bude tě držet. Je ale zrádnější než ty. Může obrátit tvá slova. Dej si pozor!"

Glum se přikrčil. „Na Miláška! Na Miláška!" opakoval.

„A co chceš přísahat?" ptal se Frodo.

„Že budu moc, moc hodný," řekl Glum. Pak přilezl Frodovi k nohám a lehl si před ním a chraptivě zašeptal; projel jím třas, jako by ho ta slova rozechvívala strachem až do morku kostí.

„Sméagol bude přísahat, že Jemu ho nikdy nedá. Nikdy! Sméagol ho zachrání. Ale musí přísahat na Miláška."

„Ne! Ne na něj," řekl Frodo a shlížel na něho s přísnou lítostí. „Chceš ho jen vidět a sáhnout si na něj, pokud to půjde, i když víš, že by tě dohnal k šílenství. Ne na něj. Přísahej při něm, jestli chceš. Vždyť víš, kde je. Ano, ty víš, Sméagole. Je před tebou."

Na chviličku se Samovi zdálo, že jeho pán vyrostl a Glum se scvrkl: vysoký přísný stín, kníže, který tají svůj jas v šedém obláčku, a u jeho nohou kňučící pejsek. A přece si byli ti dva něčím příbuzní, a ne cizí: viděli si navzájem do mysli. Glum se zvedl a začal po Frodovi hmatat a obskakovat mu kolena.

„Lehni! Lehni!" řekl Frodo. „Teď řekni svůj slib!"

„Slibujeme, ano, slibuji!" řekl Glum. „Budu sloužit pánu Miláška. Hodný pánešek, hodný Sméagol, *glum, glum*!" Náhle se rozplakal a opět si začal kousat kotník.

„Sundej lano, Same!" řekl Frodo.

Sam neochotně poslechl. Glum ihned vyskočil a začal skotačit kolem jako zpráskaný pes, kterého pán pohladil. Od té chvíle u něho nastala změna, která nějaký čas vydržela. Když mluvil, méně sykal a kňoural a mluvil přímo ke svým společníkům, ne ke svému miláčkovi. Stahoval se, uhýbal, když se k němu přiblížili nebo když udělali nějaký náhlý pohyb, a vyhýbal se doteku jejich elfích plášťů; byl však přátelský a až žalostně se snažil zavděčit se. Kdákal smíchem a hopsal, kdykoli někdo zažertoval, nebo i jen když s ním Frodo vlídně promluvil, a plakal, když ho Frodo pokáral. Sam mu toho říkal pramálo. Podezříval ho ještě víc než předtím a nový Glum, Sméagol, se mu líbil pokud možno ještě méně než starý.

„Tak, Glume, nebo jak ti mám říkat," řekl, „do toho! Měsíc je pryč a noc odchází. Měli bychom vyrazit."

„Jistě, jistě," souhlasil Glum a hopsal kolem. „Už jdem! Od severního konce po jižní je jenom jediná cesta a já ji našel, já. Skřeti tam nechodí, skřeti ji neznají. Skřeti nechodí přes Močály, chodí míle a míle kolem. Máte moc štěstí, že jste šli tudy. Moc štěstí, že jste našli Sméagola, jistě. Pojďte za Sméagolem!"

Udělal pár kroků a tázavě se ohlédl jako pes lákající pána na procházku. „Počkej chvilku, Glume!“ zvolal Sam. „Nechoď moc daleko napřed. Půjdu ti v patách a lano mám po ruce.“

„Ne, ne!“ řekl Glum. „Sméagol slíbil.“

V hluboké noci pod tvrdými jasnými hvězdami vyrazili. Glum je vedl kus na sever, zpátky po cestě, kterou přišli, pak uhnul doprava od strmé hrany Emyn Muilu dolů, po rozbitých kamenitých svazích k rozlehlým bažinám. Rychle a tiše se vytratili do tmy. Nad celými širými mílemi pustiny před branou Mordoru bylo ticho.

PŘECHOD PŘES MOČÁLY

Glum se pohyboval rychle, hlavu a krk měl vystrčeny kupředu a často používal nejen nohou, ale i rukou. Frodo a Sam měli dost práce, aby s ním udrželi krok, zdálo se však, že už nepomýšlí na útěk, a když zůstali pozadu, obracel se a čekal na ně. Po čase je dovedl na kraj úzké rokle, na kterou již narazili, teď však byli dále od pahorků.

„Tady je!“ vykřikl. „Tady dole je cesta, jistě. Teď po ní půjdeme - tamhle, tamhletudy ven.“ Ukázal na jihovýchod k močálům. Jejich puch jim vstupoval do chřípí; byl těžký a nečistý i v chladném nočním vzduchu.

Glum pobíhal sem tam po břehu a posléze na ně zavolal: „Tady! Tady se dostaneme dolů. Sméagol už tudy šel: šel jsem tudy a schovával se před skřety.“

Šel napřed a hobiti za ním slézali dolů do tmy. Nebylo to těžké, protože trhlina tu byla jen asi patnáct stop hluboká a asi dvanáct široká. Po dně tekla voda; bylo to vlastně řečiště jedné z mnoha říček, které spadaly z kopců a dále se vlévaly do stojatých tůní a bahnišť. Glum se otočil vpravo, víceméně na jih, a pleskal nohama v mělkém proudu. Zdálo se, že má z vody velké potěšení, chichotal se sám pro sebe a tu a tam dokonce zakrákoral jakousi písničku.

Po zemi studené
moc se nám špatně jde,
odřeme si nožišku.
Skály a skáličky
jsou jako kostičky,
masa ani trošičku.
Potůček a louže,
do těch se to klouže,
ochladit se chvilišku!
A teď bysme chtěli –

Ha, ha! Copak bysme chtěli?“ řekl a po straně pohlédl na hobity. „My vám to řekneme,“ zakrákoral. „On to uhodl dávno, Pytlík uhodl.“ Oči

se mu zaleskly, a když Sam ve tmě postřehl ten záblesk, vůbec se mu nezdál přívětivý.

Nedýchá to, přece žije,
jako smrtka studené je;
žízeň nemá, přece pije,
brnění má, neřinčí v něm;
na suchu tone,
ostrov je pro ně
pohoří z písku.
O vodotrysku
myslí si, že vítr vane.
Je to krásně hladké, pane.
Pohrajem si trošičku!
A tak bysme chtěli,
abysme tu měli
šťavňaťoučkou rybičku!

Tato slova Samovi tím důrazněji připomněla problém, kterým se trápil od chvíle, kdy pochopil, že jeho pán přijme Gluma za průvodce: problém obživy. Nenapadlo ho, že by o tom mohl přemýšlet jeho pán, ale soudil, že Glum ano. Opravdu - jak se vlastně Glum živil při svém osamělém putování? „Moc dobře ne," pomyslel si Sam. „Vypadá pěkně vyhladověle. Asi by si nijak neošklivil zkusit, jak chutná hobit, když nejsou ryby, to bych se vsadil - kdyby nás načapal, jak spíme. To se mu ovšem nepovede; Sama Křepelku teda nenačapá."

Klopýtali temnou točitou roklí hrozně dlouho, alespoň Frodovým a Samovým unaveným nohám to tak připadalo. Rokle zahnula na východ a byla čím dál širší a mělčí. Konečně začalo nebe nahoře blednout prvním jitřním šířáním. Glum nejevil žádné známky únavy, ale teď vzhlédl a zastavil se.

„Blíží se den," zašeptal, jako by den byl cosi, co ho může zaslechnout a skočit po něm. „Sméagol zůstane tady, zůstanu tady, a Žlutá tvář mě neuvidí."

„My bychom slunce viděli rádi," řekl Frodo, „ale zůstaneme tu; na další cestu jsem teď příliš unavený."

„To od vás není moudré, že se radujete ze Žluté tváře," řekl Glum. „Odhalí vás. Miloušci rozumňoušci hobitci zůstanou se Sméagolem.

Jsou tady skřeti a ošklivé věcičky. Vidí daleko. Zůstaňte tu a schovejte se se mnou!“

Všichni tři se uvelebili k odpočinku na úpatí skalnaté stěny rokle. Nebyla už o mnoho vyšší než urostlý muž a u paty byla široká plochá lavice suchého kamene. Voda proudila korytem na druhé straně. Frodo a Sam se posadili na jednu plošinu a opřeli si záda. Glum pleskal nohama a hrabal se v potoce.

„Musíme něco sníst,“ řekl Frodo. „Máš hlad, Sméagole? Máme moc málo na rozdávání, ale dáme ti, co můžeme.“

Při slově *hlad* zahořelo v Glumových bledých očích zelené světlo a jako by se ještě víc vypoulily z jeho hubené nezdravé tváře. Na okamžik upadl do svých starých glumovských způsobů. „Jsme vyhládlí, jisstě, vyhládli jsme, milášku,“ řekl. „Copak to jedí? Mají miloušci rybisku?“ Vyplázl jazyk mezi ostrými žlutými zuby a olízl si bezbarvé rty.

„Ne, ryby nemáme,“ řekl Frodo. „Máme jenom tohle“ - zvedl oplatku *lembasu* - „a vodu, pokud je zdejší voda pitná.“

„Jisstě, jisstě, miloušká vodiška,“ řekl Glum. „Pijme, pijme, dokud můžeme! Ale co to mají, milášku? Chroupe to? Chutná to?“

Frodo ulomil kousek oplatky a podal mu ji na listovém obalu. Glum přičichl k listu a tvář se mu změnila; projela jí křeč hnusu a známka staré zlomyslnosti. „Sméagol to cítí!“ řekl. „Listy z elfí země, fuj! Smrdí. Lezl po těch stromech a nemohl si ten zápach umýt z rušišek, ze svých milouškých rušišek.“ Upustil list, vzal si růžek oplatky a ukousl. Odplivl si a přepadl ho záchvat kašle.

„Ach, ne!“ prskal. „Vy chcete chudáka Sméagola zadusit. Prach a popel, to on jíst nemůže. Musí hladovět. Sméagolovi to ale nevadí. Miloušci hobitci. Sméagol slíbil. Bude hladovět. Nemůže jíst hobití jídlo. Bude hladovět. Chudášek hubený Sméagol!“

„Je mi líto,“ řekl Frodo, „ale nemohu ti bohužel pomoci. Myslím, že by ti tohle jídlo udělalo dobře, kdybys to zkusil. Ale možná že to ještě nemůžeš ani zkusit, aspoň prozatím.“

Hobiti mlčky žvýkali svůj *lembas*. Sam si pomyslel, že chutná kupodivu lépe, než chutnal už dlouhý čas; Glumovo chování mu znovu připomnělo, jakou má chuť. Cítil se však nesvůj. Glum sledoval každé sousto z ruky do úst jako dychtivý pes u židle při obědě. Teprve když dojedli a chystali se k odpočinku, byl zřejmě přesvědčen, že nemají

žádné utajené lahůdky, o které by se s ním mohli podělit. Šel tedy, posadil se kousek stranou a pofňukával.

„Podívejte!“ zašeptal Sam Frodovi, nijak moc potichu; bylo mu celkem jedno, jestli ho Glum slyší nebo ne. „Musíme se trochu vyspat, ale ne oba naráz, když je ten hladový lotr nablízku, ať slíbil nebo neslíbil. Sméagol nebo Glum, vsadím se, že svoje zvyky hned tak nezmění. Jděte spát, a já vás zavolám, až nebudu moct udržet víčka. Budeme se střídat jako předtím, dokud je tady kolem.“

„Možná že máš pravdu, Same,“ řekl Frodo otevřeně. „Změnil se, ale jak a jak hluboce, tím si nejsem jist. Ale vážně, myslím, že se není čeho bát - prozatím. Hlídej ovšem, jestli chceš. Popřej mi asi dvě hodiny, víc ne, a pak mě vzbuď.“

Frodo byl tak unavený, že sotva domluvil, hlava mu padla na prsa a usnul. Zdálo se, že Glum už nemá žádné obavy. Stočil se a rychle a zcela bezstarostně usnul. Vzápětí mu začal dech lehce sykat mezi sevřenými zuby, ležel však jako kámen. Po chvíli Sam vstal v obavě, že bude-li naslouchat dechu svých společníků, usne sám, a jemně Gluma šťouchl. Jeho ruce se rozevřely a zacukaly, jinak se však nepohnul. Sam se sklonil a zašeptal mu do ucha *rybiška*, ale nebylo vidět žádnou reakci, ani dech se Glumovi nezadrhl.

Sam se poškrábal na hlavě. „Musí doopravdy spát,“ zabručel. „A kdybych byl jako Glum, tak se víckrát neprobudí.“ Přemohl myšlenku na meč a provaz, která mu vytanula v mysli, a šel se posadit k pánovi.

Když se vzbudil, nebe nahoře bylo šeré, ne světlejší, ale tmavší, než když snídali. Sam vyskočil na nohy. Už jen z toho, jak zotavený a hladový se cítil, pochopil, že prospal celý den, nejméně devět hodin. Frodo ještě pořád tvrdě spal, teď natažen na boku. Gluma nebylo vidět. Samovi vyskočila v mysli řada hanlivých pojmenování pro sebe sama, načerpaná z rozsáhlé otcovské slovní zásoby. Pak ho napadlo i to, že pán měl pravdu: prozatím se nebylo před čím střežit. Tak či onak zůstali oba živí a neuškrcení.

„Chudák jeden!“ řekl si napůl kajícně. „Teď bych rád věděl, kam se poděl?“

„Nikam daleko, nikam daleko!“ řekl hlas nad ním. Vzhlédl a proti večerní obloze spatřil obrys Glumovy veliké ušaté hlavy.

„Hele, co to děláš?“ vykřikl Sam. Jeho podezření se vrátilo, sotva spatřil tu podobu.

„Sméagol má hlad,“ řekl Glum. „Brzy se vrátí.“

„Vrať se hned!“ zařval Sam. „Hej! Vrať se!“ Ale Glum zmizel.

Frodo se Samovým výkřikem probudil, posadil se a protíral si oči. „Nazdar! Něco se děje?“ řekl. „Kolik je hodin?“

„Nevím,“ řekl Sam. „Počítám, že je po západu slunce. A on šel pryč. Říkal, že má hlad.“

„Nedělej si starosti!“ řekl Frodo. „S tím se nedá nic dělat. Ale však on se vrátí. Slib ho ještě chvíli bude držet. A svého Miláška stejně neopustí.“

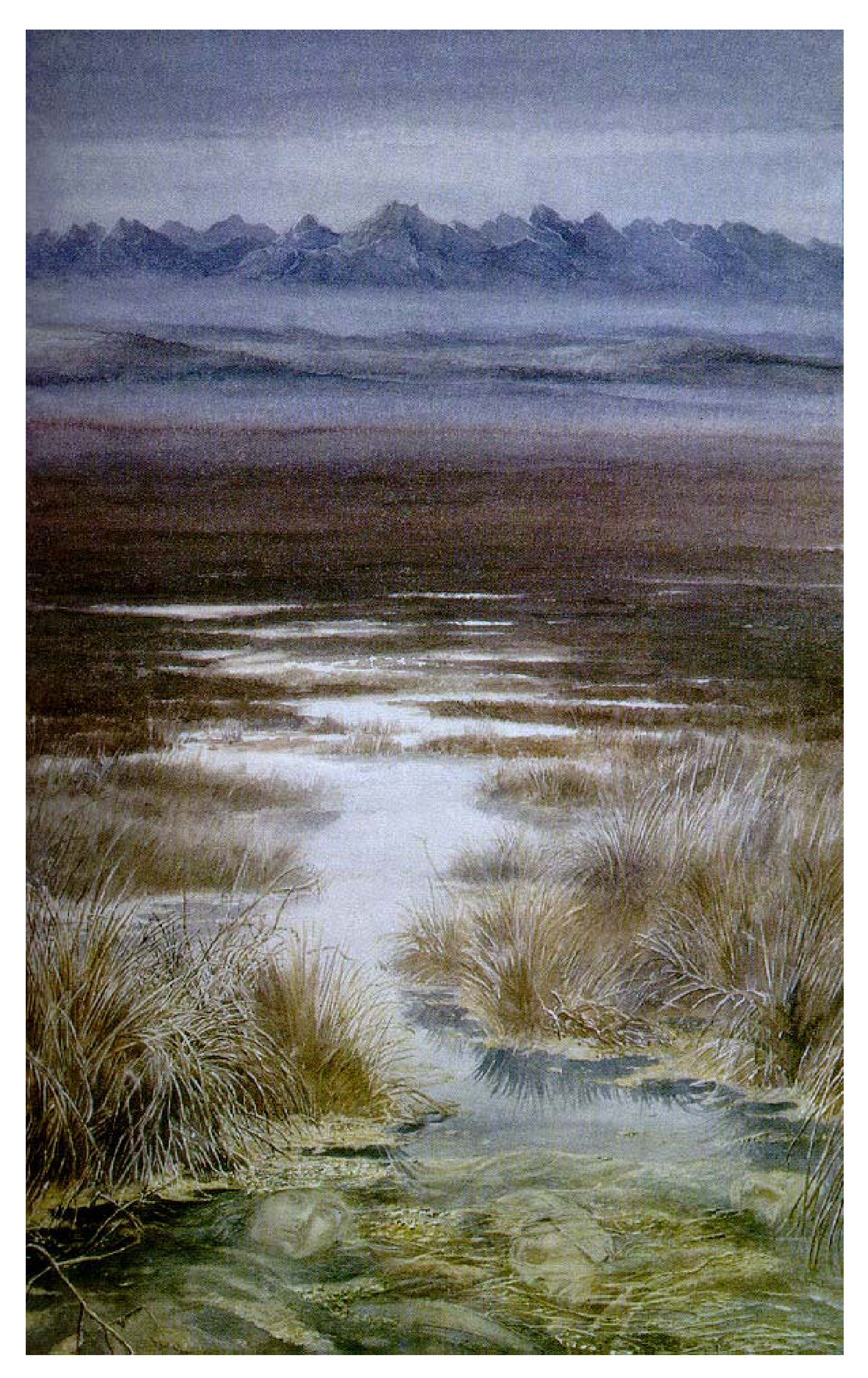
Frodo jen mávl rukou, když slyšel, že hodiny tvrdě spali s Glumem, a velmi hladovým Glumem, vedle sebe. „Nedávej si žádné Kmotrovy přezdívky,“ řekl. „Byl jsi vyčerpaný a dobře to dopadlo; teď jsme si oba odpočali. A máme před sebou těžkou cestu, nejhorší ze všech.“

„A co jídlo?“ řekl Sam. „Za jak dlouho to vlastně celé vyřídíme? A až to budeme mít za sebou, co uděláme pak? Ten cestovní chleba drží člověka báječně na nohou, i když by se dalo říct, že žaludek úplně neuspokojí, aspoň můj ne; tím nechci nijak urazit ty, co ho dělali. Ale každý den musíme trochu odjíst a nepřibývá ho. Počítám, že nám vystačí tak na tři neděle, a to s utaženým opaskem, a když se budeme hodně krotit! Zatím jsme si moc popřávali.“

„Nevím, jak dlouho nám bude trvat, než - skončíme,“ řekl Frodo. „Nešťastně jsme se zdrželi v kopcích. Jenže, Samvěde Křepelko, můj milý hobite - vážně, Same, můj znejmilejší hobite a nejlepší kamaráde - myslím, že s tím, co bude pak, si nemusíme dělat hlavu. *Vyřídit to*, jak říkáš - jakou máme naději, že to vůbec dokážeme? A jestli ano, kdo ví, co z toho vzejde, když ten Jeden padne do Ohně a my budeme u toho? Ptám se tě, Same, je pravděpodobné, že ještě někdy budeme potřebovat chleba? Já myslím, že ne. Jestli si dokážeme zachovat všechny čtyři, aby nás donesly k Hoře osudu, víc dokázat nemusíme. A já začínám mít pocit, že nedokážu ani to.“

Sam mlčky přikývl. Vzal pána za ruku a sklonil se nad ní. Nepolíbil ji, ačkoli na ni dopadly jeho slzy. Pak se odvrátil, přejel si nos rukávem, vstal a dupal kolem, pokoušel se pohvizdovat a mezi jednotlivými pokusy bručel: „Kde je ta zatracená potvora?“

Glum se ve skutečnosti vrátil zanedlouho; přišel však tak tiše, že ho neslyšeli, dokud nestál před nimi. Prsty a obličej měl umazané černým blátem. Ještě žvýkal a slintal. Co žvýká, na to se raději neptali a ani na to nemysleli.

„Červy, brouky, něco slizkého z děr,“ pomyslel si Sam. „Brrr! Odporné stvoření, chudák jeden!“

Glum neříkal nic, dokud se zhluboka nenapil a neumyl se v potoce. Pak k nim přišel a olizoval se. „Už je mi líp,“ řekl. „Odpočali jsme si? Připravení na cestu? Miloušci hobitci krásně spí. Už věří Sméagolovi? Moc, moc dobře.“

Další úsek jejich pouti se velmi podobal předchozímu. Šli dál a rokle byla stále mělčí a její sklon povlovnější. Dno bylo méně kamenité a víc hlinité a její stěny se zvolna snížily v pouhé břehy. Začala se točit a rozbíhat. Noc se chýlila ke konci, měsíc a hvězdy však zakrývaly mraky, a tak příchod dne poznali jen ze šířícího se řídkého světla. Po mrazivé hodině došli na konec vodního toku. Břehy se proměnily v mechem obrostlé pahrbky. Přes poslední lavici rozpadajícího se kamene potok bublal a padal do hnědého bahniska a mizel. Suché rákosí syčelo a chrastilo, ačkoli žádný vítr necítili.

Po obou stranách i vpředu se do šerého polosvětla na východ a na jih táhly rozsáhlé mokřady a bahniště. Z temných a ošklivých jezírek vydechovaly a kroutily se mlhy. Jejich puch dusivě visel v nehybném vzduchu. V dálce, teď skoro přímo na jihu, se rýsovaly horské stěny Mordoru jako černá závora z nevlídných mraků plujících nad nebezpečně zamlženým mořem.

Hobiti teď byli zcela vydáni do rukou Glumovi. Nevěděli, a v tom mlhavém svitu nemohli ani tušit, že jsou vlastně na samé severní hranici močálů, jejichž převážná rozloha se táhla na jih od nich. Kdyby tu zem znali, mohli se s trochou zdržení kousek vrátit, pak zahnout na východ a dostali by se kolem po pevné silnici na holou pláň Dagorlad, pole pradávné bitvy před branami Mordoru. Ne že by to byla slibná cesta. Na kamenité pláni se nebylo kde ukrýt a křižovaly ji silnice pro skřety a vojáky Nepřítele. Tam by je neochránily ani lórienské pláště.

„Kudy půjdeme teď, Sméagole?“ zeptal se Frodo. „Musíme přes ty ohavně páchnoucí mokřady?“

„Ale kdepak, kdepak,“ řekl Glum. „Jestli se hobiti chtějí rychle dostat k temným horám a jít navštívit Jeho, tak ne. Kousek zpátky a kousek okolo“ - vyzáblou paží máchl na sever a na východ – „a dostanete se na tvrdé studené silnice rovnou k bránám Jeho země. Spousta Jeho lidí tam bude vyhlížet hosty a moc rádi je odvedou rovnou k Němu. To ano. Jeho Oko se na tu cestu dívá v jednom kuse. Jednou tam přistihlo Sméagola, už dávno.“ Glum se otřásl. „Ale od té doby

používal Sméagol oči, jistě, jistě; od té doby jsem používal oči a nos. Znám jiné cestičky. Těžší, ne tak rychlé, ale lepší, jestli nechceme, aby nás viděl. Pojďte za Sméagolem! Provede vás močálem, mlhou, milouškou, hustou mlhou. Pojďte za Sméagolem. Hodně opatrně, a možná že ujdete velký kus cesty, ano, velký kus, než vás chytí, ano, snad.“

Byl už den, bezvětrné mračné ráno, a puch močálu ležel v těžkých vrstvách. Nízkou oblačnou oblohou neprorazil jediný sluneční paprsek a zdálo se, že Glum by úzkostně rád pokračoval v cestě ihned. Po krátkém odpočinku tedy opět vyrazili a brzy se ztratili v mlčenlivém světě stínů, odříznuti od výhledu na všechny okolní země, ať už kopce, které opustili, nebo hory, které hledali. Šli pomalu v řadě za sebou: Glum, Sam, Frodo.

Zdálo se, že Frodo je ze všech tří nejunavenější, a přestože šli pomalu, často zaostával. Hobiti brzy zjistili, že to, co vypadalo jako obrovský mokřad, je ve skutečnosti nekonečná síť jezírek, měkkých bahnišť a křivolakých, zpola zadušených potůčků. Bystré oči a nohy se tudy mohly proplést. Tu bystrost Glum rozhodně měl a také ji potřeboval celou. Hlava na dlouhém krku se mu stále otáčela sem a tam. Přitom čenichal a ustavičně si mumlal. Občas zvedl ruku a zarazil je, shrbeně šel kousek napřed, zkoušel půdu prsty i nohama, anebo jen naslouchal s uchem přitisknutým k zemi.

Bylo to bezútěšné a úmorné. V této ztracené končině dosud vládla studená vlhká zima. Jedinou zeleň představoval povlak sinavých chaluh na tmavých mastných hladinách ponurých vod. Mrtvá tráva a hnijící rákos se rýsovaly v mlhách jako odrané stíny dávno zapomenutého léta.

Jak plynul den, světla poněkud přibylo a mlhy se zvedly, zřídly a byly průsvitnější. Daleko nad hnilobou a výpary světa plulo teď pokojnou zemí s podlahou z oslnivých pěn vysoké a zlaté slunce, dole však zahlédli jen jeho prchavý přízrak, krhavý, bledý, bez barvy a bez tepla. I tato chabá připomínka jeho přítomnosti však stačila, aby se Glum kabonil a cukal. Přerušil pochod, a tak odpočívali skrčení jako štvaná zvěř na pokraji veliké hnědé houštiny rákosu. Bylo hluboké ticho; jen na jeho povrchu škrábalo lehounké tetelení vysemeněných květních stvolů a chvění polámaných stébel trávy v drobných pohybech vzduchu, které ani necítili.

„Ani ptáček,“ řekl Sam truchlivě.

„Ne, ani ptášek," řekl Glum. „Miloušci ptášci!" olízl si zuby. „Nejsou tu žádní ptášci. Jsou tu hádešci, červíšci, tvorešci v tůních. Spousta všeličeho ošklivého. Žádní ptášci," skončil smutně. Sam na něho pohlédl s odporem.

Tak minul třetí den jejich pouti s Glumem. Než se ve šťastnějších zemích začaly dloužit stíny, šli dál, pořád dál a jen s krátkými zastávkami. Ty nebyly ani tak kvůli odpočinku, jako kvůli Glumovi. Teď totiž musel i on postupovat velmi opatrně a občas chvíli nevěděl, jak dál. Došli do samého středu Mrtvých močálů a byla tma.

Kráčeli pomalu, shrbeně, drželi se těsně za sebou a pozorně sledovali každý Glumův pohyb. Mokřady byly stále vlhčí a rozlévaly se v široká stojatá jezera, mezi nimiž bylo stále obtížnější najít pevná místa, kde se nohy nebořily do bublajícího bahna. Pocestní byli lehcí; jinak by sotva některý z nich našel cestu.

Vzápětí se docela setmělo; i vzduch se zdál černý a těžko dýchatelný. Když se objevila světla, Sam si protřel oči; myslel, že na něho jdou mrákoty. Nejdřív uviděl jedno koutkem levého oka: útržek bledého svitu, který se rozplynul. Brzy nato se však objevila další: některá jako matně zářící dým, jiná jako mlhavé plamínky pomalu vyšlehující nad neviditelnými svíčkami, tu a onde se kroutila jako přízračné plachty rozvinované schovanýma rukama. Žádný z jeho společníků však nepromluvil.

Nakonec už to Sam nevydržel. „Co je tohle, Glume?" zašeptal. „Ta světýlka. Jsou všude kolem nás. Jsme v pasti? Kdo to je?"

Glum vzhlédl. Před sebou měl temnou vodu a lezl sem a tam po zemi, v nejistotě, kudy dál. „Ano, jsou všude kolem nás," zašeptal. „Klamavá světlíška. Svíšišky za mrtvolky, jistě, jistě. Nevšímej si jich! Nedívej se! Nechoď za nimi! Kde je pánešek?"

Sam se ohlédl a zjistil, že Frodo opět zaostal. Neviděl ho. Vrátil se několik kroků do tmy; neodvažoval se jít daleko ani zavolat hlasitěji než chraplavým šeptem. Náhle klopýtl o Froda, který stál ztracen v zamyšlení a hleděl na bledá světélka. Ruce mu strnule visely; kanula z nich voda a sliz.

„Pojďte, pane Frodo!" řekl Sam. „Nedívejte se na ně! Glum říká, že nesmíme. Musíme se ho držet a dostat se z tohohle prokletého místa co nejrychleji - jestli to půjde!"

„Dobře," pravil Frodo, jako když se vrací ze snu. „Už jdu. Běž!"

Sam zase pospíšil kupředu. Zakopl o nějaký starý kořen nebo trs trávy. Upadl a ztěžka dolehl na ruce. Ty se mu hluboko zabořily do lepkavého řídkého bahna, takže měl tvář až u hladiny temného jezera. Ozvalo se slabé zasyčení, zvedl se ohavný puch, světla zakmitala, zatančila a zavířila. Voda pod ním na chviličku vypadala jako okno zasklené špinavým sklem a on se díval skrze ně. Vytrhl ruce z bahniska a s výkřikem odskočil. „Jsou tam mrtví! Ve vodě jsou mrtvé tváře!“ řekl s hrůzou. „Mrtvé tváře!“

Glum se zasmál. „Mrtvé močály, jistě, jistě: tak se jmenují,“ krákoral, „nemáš se do nich dívat, když svítí svíšišky.“

„Kdo to je? Co to je?“ ptal se Sam roztřeseně a obrátil se k Frodovi, který už byl těsně za ním.

„Nevím,“ řekl Frodo jako ze sna. „Ale viděl jsem je také. V tůních, když se rozsvítily svíce. Leží ve všech tůních, bledé tváře hluboko, hluboko pod temnou vodou. Viděl jsem je: sveřepé, zlé tváře a ušlechtilé smutné tváře. Mnoho hrdých a krásných tváří s vodním býlím ve stříbrných vlasech. A všechny v rozkladu, všechny hnilobné, všechny mrtvé. Svítí v nich zlé světlo.“ Frodo si zakryl oči rukama. „Nevím, kdo jsou, ale zdálo se mi, že vidím muže a elfy a vedle nich skřety.“

„Jistě, jistě,“ řekl Glum. „Všichni mrtví, všichni hnijí. Elfové, muži i skřeti. Mrtvé močály. Byla jednou jedna veliká bitva, hrozně dávno, jistě, tak to Sméagolovi vypravovali, když byl malý, než přišel Milášek. Byla to veliká bitva. Velicí muži s dlouhými meči a strašliví elfi a vřískaví skřetíšci. Celé dny, celé měsíce bojovali na pláni u Černé brány. Ale Močály se od té doby rozrostly, pohltily hroby; pořád se rozlézají a rozlézají.“

„To je přece už celý věk a víc,“ řekl Sam. „Ti mrtví tam nemůžou být doopravdy! Je to nějaká čertovina, kterou vymysleli v Černé zemi?“

„Kdoví? Sméagol neví,“ odpověděl Glum. „Nedá se na ně šáhnout, nedá se jich dotknout. Jednou jsme to zkoušeli, jistě milášku. Jednou jsem to zkusil; ale nedá se na ně šáhnout. Snad jsou jen na dívání, ne na šahání. Ne, milášku! Všichni mrtví.“

Sam se na něho černě podíval a opět se otřásl. Myslel, že uhodl, proč se na ně Glum pokoušel sáhnout. „Já je vidět nechci,“ řekl. „Víckrát ne! Nemůžeme jít dál a pryč odtud?“

„Jistě, jistě,“ řekl Glum. „Ale pomališku, pomališku. Moc opatrně! Nebo půjdou hobitci dolů za mrtvými a rozsvítí se malé svíšišky. Pojďte za Sméagolem! Nekoukejte na světlíška!“

Odplazil se vpravo a hledal cestičku kolem jezera. Šli těsně za ním, shrbení, a co chvíli užívali rukou stejně jako on. „Jestli to takhle půjde dál, tak z nás nakonec budou tři malí miláškové Glumouškové,“ pomyslel si Sam.

Přece se dostali na konec černého jezera a opatrně je přešli, plazíce se a přeskakujíce z jednoho zrádného ostrůvku rákosí na druhý. Často pod nimi půda povolila a stoupli nebo rukama padli do vod ohavných jako žumpa, až byli špinaví a oslizlí až po krk a jeden druhému páchli.

Až pozdě v noci dospěli zase na pevnější půdu. Glum sykal a šeptal si, ale zdálo se, že je potěšen; nějakou záhadnou směsicí hmatu a čichu a nekalou pamětí na tvary ve tmě zřejmě zase docela přesně věděl, kde je, a byl si jistý, kudy dál.

„A teď jdeme!“ řekl. „Miloušci hobitci! Statešní hobitci! Moc, moc unavení, to se ví, to my jsme taky, milášku, všichni. Musíme ale odvést páneška od zlých světlíšek, jistě, jistě, musíme.“ S těmi slovy opět vyrazil téměř poklusem dlouhou uličkou mezi vysokým rákosím a hobiti klopýtali za ním, jak mohli nejrychleji. Za chviličku se však zastavil a pochybovačně natáhl vzduch. Sykl, jako by byl znovu zneklidněn nebo nespokojen.

„Co je?“ zavrčel Sam, který špatně pochopil jeho jednání. „Na co čuchat? Ten smrad mě div neporazí, i když si držím nos. Smrdíš a pán taky smrdí; všecko tu smrdí.“

„Jistě, jistě, a taky Sam smrdí!“ odpověděl Glum. „Chudák Sméagol to cítí, ale hodný Sméagol to snáší. Pomáhá milouškovi páneškovi. Ale to je jedno. Něco je ve vzduchu. Přichází změna. Sméagol neví; nelíbí se mu to.“

Šel dál, jeho neklid však rostl a co chvíli se vztyčil v celé výši a natahoval krk na východ a na jih. Hobiti nějakou chvíli neslyšeli ani necítili, co ho znepokojuje. Pak náhle zůstali stát všichni tři, strnuli a naslouchali. Frodovi a Samovi se zdálo, že daleko, daleko zaslechli dlouhý kvílivý výkřik, vysoký, tenký a krutý. Zachvěli se. V témže okamžiku si uvědomili pohyb ve vzduchu; velice se ochladilo. Stáli, napínali uši, a tu zaslechli hluk připomínající vzdálený vítr. Mlhavá světélka se zachvěla, zmatněla a zhasla.

Glum se nechtěl hnout dál. Stál, třásl se a drmolil si pod nos, až se vítr přihnal k nim a zasyčel a zaskučel nad močály. Noc trochu zesvětlela, takže viděli nebo zpola viděli beztvaré mlhy, jak se vlekou, svíjejí a kroutí a valí se přes ně dál. Vzhlédli a spatřili, že se mraky trhají.

Ten pohled na chviličku potěšil hobití srdce, Glum se však přikrčil a mumlavě proklínal Bílou tvář. A pak, když Frodo a Sam zírali do nebe a zhluboka dýchali čerstvější vzduch, viděli, že to přichází: malý obláček od prokletých kopců, černý stín vypuštěný z Mordoru, cosi ohromného, okřídleného a zlověstného. Mihlo se to přes měsíc a se smrtícím výkřikem odlétlo na západ rychlostí předhánějící vítr.

Padli k zemi a nepříčetně se tiskli ke studené půdě. Hrůzný stín se však otočil a vracel se, teď níž, a letěl přímo nad nimi, rozháněje výpary bažin svými ohyzdnými křídly. A pak byl pryč. Letěl zpět do Mordoru rychlostí Sauronova hněvu a za ním burácel pryč vítr a Mrtvé močály zůstaly holé a nehostinné. Kam až oko dosáhlo, až k vzdálené hrozbě hor byla teď obnažená pustina postříkaná skvrnami měsíčního světla.

Frodo a Sam vstali a protírali si oči jako děti, které se vzbudily ze zlého snu a vidí, že svět ještě pořád halí známá noc. Glum však ležel na zemi jako omráčený. Těžko ho burcovali a chvíli nechtěl zvednout hlavu, klečel, opíraje se o lokty, a hlavu si kryl velkýma ploskýma rukama.

„Přízraky!“ kvílel. „Přízraky na křídlech! Milášek je jejich pánem. Vidí všesiško, všesiško. Nic se před nimi neschová. Zatracená Bílá tvář! A všechno říkají Jemu. On vidí, On ví. Ach, *glum, glum, glum!*“ Dokud nezapadl měsíc daleko na západě za Tol Brandirem, nevstal a nepohnul se.

Od té doby měl Sam pocit, že se Glum opět změnil. Víc se lísal a tvářil se přátelštěji; Sam ho však přistihl, že se chvílemi divně dívá, zejména po Frodovi; a stále víc se vracel ke starému způsobu mluvy. A ještě jednou úzkostí trpěl Sam stále víc. Frodo se zdál unavený, unavený až k vyčerpání. Neříkal nic, vlastně nemluvil skoro vůbec; nestěžoval si, kráčel však, jako by nesl náklad, jehož váha stále roste; a vlekl se pomaleji a pomaleji, takže Sam musel často prosit Gluma, aby počkal a neopouštěl pána.

Skutečně, s každým krokem směrem k branám Mordoru cítil Frodo Prsten na řetízku kolem krku jako větší břemeno. Začínal jej teď cítit jako opravdové závaží, které ho táhne k zemi. Daleko víc ho však

trápilo Oko: tak to pro sebe nazýval. Ono, spíše než tíha Prstenu, ho ohýbalo a hrbilo, když kráčel. To Oko: ten hrozný rostoucí pocit nepřátelské vůle, která se velikou mocí snaží prorazit všemi stíny oblaků a země a masa a uvidět tě; zabodnout se do tebe smrtícím pohledem, abys byl obnažen a nemohl se hnout. Jak tenké, jak vetché už byly ty závoje, které mu dosud bránily. Frodo úplně přesně věděl, kde nyní sídlí ta vůle a její srdce; tak jistě, jako člověk se zavřenýma očima určí, kde je slunce. Byl tváří k ní a její moc bušila do jeho čela.

Glum nejspíš cítil něco podobného. Co se však dělo v jeho bídném srdci mezi tlakem Oka, žádostí po Prstenu, který byl tak blízko, a mezi poníženým slibem, který dal napůl ve strachu ze studeného železa, to hobiti netušili. Frodo o tom vůbec nepřemýšlel, Sam se zabýval především svým pánem a sotva si povšiml temného mraku, který padl na jeho vlastní srdce. Poslal teď Froda před sebe a bděle sledoval každý jeho pohyb, podpíral ho, když klopýtal, a snažil se ho neobratně povzbuzovat.

Když konečně přišel den, hobiti byli překvapení, jak se zlověstné hory přiblížily. Vzduch byl teď jasnější a chladnější a stěny Mordoru byly sice dosud daleko, nebyla to však již oblačná hrozba v nedohlednu, ale sveřepé černé věže mračící se za bezútěšnou pustinou. Močály končily a skomíraly v mrtvých planinách rozpraskaného bahna. Země se před nimi táhla dlouhými, mělkými, neplodnými a nelítostnými svahy k poušti, jež ležela před Sauronovou bránou.

Dokud trvalo šedé světlo, krčili se pod černým kamenem jako červi a choulili se v obavách, že okřídlený děs přiletí znovu a vypátrá je svýma krutýma očima. Ostatek cesty byl stínem rostoucího strachu, v němž paměť nenašla nic, čeho by se zachytila. Ještě dvě noci se vlekli úmornou krajinou bez cest. Zdálo se jim, že vzduch zhrubl a je plný trpkého pachu, který jim zalyká dech a vysušuje ústa.

Konečně pátého rána cesty s Glumem zase stanuli. Před nimi se v úsvitu temně zvedaly veliké hory pod střechou oblak a dýmu. Od jejich úpatí se napřahovaly mohutné bašty a rozbité pahorky, jejichž nejbližší konec byl vzdálen jen asi dvanáct mil. Frodo se rozhlížel s hrůzou. Mrtvé močály a vyprahlá rašeliniště Zemí nikoho byly strašné, avšak země, kterou teď plíživý den zvolna odhaloval jeho uhýbajícím očím, byla mnohem odpudivější. I do Jezera mrtvých tváří snad někdy přišel hubený přízrak zeleného jara; sem však nemohlo jaro ani léto víckrát přijít. Zde nežilo nic, ani malomocné plísně živící se hni-

lobou. Zející tůně byly zadušeny popelem a plazivými bahny, chorobně bělošedými, jako by hory vyzvrátily kal ze svých útrob na okolní země. Vysoké mohyly na prach rozdrcených skal, veliké kužele zeminy spálené ohněm a poskvrněné jedy stály jako necudný hřbitov v nekonečných řadách, jež zvolna odhalovalo neochotné světlo.

Došli ke spoušti ležící před Mordorem, k trvalému pomníku temné dřiny jeho otroků, jenž měl přetrvat, až všechny jejich záměry zvětší; zem poskvrněná, nevyléčitelně chorá, leda by přišlo Velké moře a omylo ji zapomněním.

„Je mi špatně," řekl Sam. Frodo nepromluvil.

Chvíli tam stáli jako lidé, kteří odhánějí noční můru číhající na pokraji spánku, přestože vědí, že k ránu mohou dojít pouze skrze stíny. Světlo se rozlévalo a tvrdlo. Zející jámy a jedovaté mohyly byly obludně jasné. Slunce vzešlo a kráčelo mezi oblaky a dlouhými prapory kouře, i sluneční svit však byl pošpiněn. Hobiti nedokázali to světlo vítat; zdálo se nepřátelské, odhalovalo je v jejich bezmocnosti - jako maličké pištící přízraky, které bloudí mezi hromadami popele Temného pána.

Byli tak unavení, že hledali, kde by si mohli odpočinout. Chvíli seděli a nemluvili ve stínu hromady strusky; vycházely z ní však nečisté výpary, svíraly jim hrdlo a dusily je. Glum vstal první. Prskal a klel a beze slova a bez ohlédnutí na hobity se po čtyřech plazil pryč. Frodo a Sam se plazili za ním, až se dostali do široké, téměř okrouhlé jámy s vysokým břehem na západní straně. Byla studená a mrtvá a na dně se v mnoha barvách rozlévaly splašky. V té ošklivé díře se skrčili a doufali, že v jejím stínu uniknou pozornosti Oka.

Den zvolna uplýval. Trápila je veliká žízeň, vypili však jen pár kapek ze svých lahví - naposledy naplněných v rokli, která jim teď, když se ve vzpomínce ohlíželi, připadala jako krásné a klidné místečko. Hobiti střídali hlídky. Zprvu nemohli usnout ani jeden, přestože byli velmi unavení; když se však slunce v dálce spouštělo do pomalu plujícího oblaku, Sam si zdříml. Stráž právě držel Frodo. Ležel zády opřen o svah jámy, to ho však nezbavovalo pocitu břemene, které na něm spočívalo. Hleděl do oblohy pruhované kouřem a viděl podivné mátohy, temné jedoucí postavy a tváře z minulosti. Ztratil pojem času, kolísal na okraji spánku a bdění, až na něho přišlo zapomnění.

Náhle se Sam probudil s dojmem, že slyšel pána volat. Byl večer. Frodo volat nemohl, protože usnul a sklouzl téměř až na dno jámy.

Byl u něho Glum. Sam měl chviličku dojem, že se snaží Froda vzburcovat, ale pak viděl, že tomu tak není. Glum mluvil sám se sebou. Sméagol se přel s nějakou jinou myslí, jež užívala téhož hlasu, nutila jej však pištět a syčet. Když mluvil, v očích se mu střídalo bledé a zelené světlo.

„Sméagol slíbil," řekla první myšlenka.

„Jistě, jistě, milášku," přišla odpověď, „slíbili jsme: zachránit svého Miláška, nevydat ho Jemu - nikdy. Ale on k Němu jde, jistě, krok za krokem. Co s ním ten hobit udělá, to jsme zvědaví, jistě, to jsme zvědaví."

„Já nevím. Nemůžu tomu zabránit. Má ho páneček. Sméagol slíbil, že bude pánečkovi pomáhat."

„Jistě, jistě, pomáhat páneškovi: páneškovi Miláška. Ale kdybysme byli pánešek my, pak bysme mohli pomáhat sami sobě, jistě, a pořád bysme dodržovali slib."

„Sméagol ale říkal, že bude moc, moc hodný. Miloušek hobitek! Sundal krutý provázek Sméagolovi z nožičky. Mluví se mnou miloučce."

„Moc, moc hodný, ano, milášku? Tak buďme hodný jako rybiška, slaďoušká rybiška, ale k sobě. Neublížíme milouškovi hobitkovi, samozřejmě, ne, ne."

„Ale Miláček dostal slib," namítl Sméagolův hlas.

„Tak si ho vezmi," řekl druhý, „a dostaneš slib sám! Potom budeme pánešek my, *glum*! A ten druhý hobit, ten ošklivý hobit, podezřívavý hobit, se bude plazit, jisstě, *glum*!"

„Ale miloušek hobitek ne?"

„Ne, ne, jestli nebudeme chtít. Ale je to Pytlík, Milášku, jistě, je Pytlík. Pytlík ho ukradl. Našel ho a neřekl nic, nic. My nenávidíme Pytlíky."

„Ne tohohle Pytlíka."

„Jistě, každého Pytlíka. Všechny lidišky, kteří mají Miláška. Musíme ho mít!"

„Ale On to uvidí, On se to dozví. On nám ho vezme!"

„On vidí. On slyšel, jak jssme hloupě slíbili - proti jeho příkazu, jistě. Musíme ho vzít. Přízraky hledají. Musíme ho mít."

„Pro Něho ne!"

„Ne, slaďoušku. Víš, milášku, když ho budeme mít, můžeme utéct i před ním, ne? Možná že dostaneme velikou sílu, větší než Přízraky.

Pán Sméagol? Veliký Glum? Sám Glum? Jíst rybišky každý den, třikrát za den, čerstvé z moře. Největší Milášek Glum! Musíme ho mít. My ho chceme, chceme, chceme!“

„Ale oni jsou dva. Vzbudí se moc rychle a zabijí nás,“ kňoural Sméagol z posledních sil. „Teď ne. Ještě ne.“

„My ho chceme! Ale - “ nastalo dlouhé ticho, jako by procitla nová myšlenka. „Ještě ne, aha? Možná. Třeba pomůže Ona. Třeba Ona, jistě.“

„Ne, ne! Tak ne!“ kvílel Sméagol.

„Jistě! My ho chceme! My ho chceme!“

Pokaždé když mluvila druhá mysl, Glumova dlouhá ruka se pomalu plížila kupředu, kradla se k Frodovi, a pak sebou trhla nazpět, když opět promluvil Sméagol. Nakonec se obě paže se zkřivenými a cukajícími prsty začaly sápat jako pařáty po jeho krku.

Sam ležel zticha, stržen sporem, zpod přivřených víček však pozoroval každý Glumův pohyb. Jeho prosté mysli připadal obyčejný hlad, touha sníst hobity, jako hlavní nebezpečí, které od Gluma hrozí. Teď si uvědomil, že je to jinak. Glum cítil strašlivé volání Prstenu. *On* byl samozřejmě Temný pán, Sam však byl zvědav, kdo je *Ona*. Soudil, že nějaká ohavná přítelkyně, kterou si ten malý mizera pořídil na cestách. Pak zapomněl na úvahy, protože věci očividně zašly dost daleko a začínalo to být nebezpečné. Všechny údy měl nesmírně těžké, ale s námahou se vytrhl a posadil se. Něco ho varovalo, aby byl opatrný a neodhalil, že vyslechl spor. Hlasitě vzdychl a široce zazíval.

„Kolik je hodin?“ řekl ospale.

Glum vyrazil mezi zuby dlouhé zasyčení. Chviličku stál zpříma, napjatě a hrozivě; pak se zhroutil, dopadl na všechny čtyři a vylezl do břehu jámy.

„Miloušci hobitci! Miloušek Sam!“ řekl. „Ospalci, jistěže, ospalci! Nechají hodného Sméagola hlídat! Ale je večer. Šero se plíží. Je čas jít.“

„Nejvyšší čas!“ pomyslel si Sam. „A taky čas se rozejít.“ Přesto mu projela myslí otázka, zda by teď vlastně svobodně se pohybující Glum nebyl stejně nebezpečný, jako když ho mají s sebou. „Zatraceně! Kdyby se tak zalknul!“ zabručel. Seškrábal se dolů břehem a vzbudil svého pána.

Frodo se cítil kupodivu osvěžen. Zdál se mu sen. Temný stín přešel a v této choré krajině ho navštívilo líbezné vidění. Nic mu z něho v

paměti nezůstalo, a přece díky němu cítil radost a měl lehčí srdce. I jeho břímě na něm spočívalo s menší tíhou. Glum ho vítal s psí radostí. Chichotal se a štěbetal, praskal dlouhými prsty a šátral Frodovi po kolenou. Frodo se na něho usmál.

„Pojď!“ řekl. „Vedl jsi nás dobře a věrně. Tohle je poslední úsek. Doveď nás k Bráně a nebudu žádat, abys šel dál. Doveď nás k Bráně a můžeš jít, kam chceš - jenom ne k našim nepřátelům.“

„K Bráně, ano?“ vykvikl Glum a vypadal překvapeně a poděšeně. „K Bráně, říká pánešek. Jistě, říká to. A hodný Sméagol dělá, o co požádá, jistě. Ale až přijdeme blíž, potom se uvidí, potom se třeba uvidí. Vůbec to nebude miloušké. Ne, ne!“

„Jenom běž!“ řekl Sam. „Ať to máme odbyté!“

V houstnoucím šeru se vyškrábali z jámy a pomalu se proplétali mrtvou zemí. Nedošli daleko a opět pocítili strach, který na ně padl, když se nad močály přehnal okřídlený tvor. Zarazili se a choulili se k zle páchnoucí zemi; na tmavé večerní obloze však neviděli nic a hrozba se brzy přehnala kdesi vysoko, snad na nějaké rychlé posílce z Barad-dûr. Po chvíli Glum vstal a plazil se dál. Přitom si mumlal a třásl se.

Asi hodinu po půlnoci na ně padl strach potřetí, nyní se však jevil vzdálenější, jako by letěl vysoko nad mraky a strašlivou rychlostí se hnal na západ. Glum však byl bezmocný hrůzou a byl přesvědčen, že honí je, že se o jejich příchodu ví.

„Třikrát!“ fňukal. „Třikrát, to je výstraha. Cítí nás tu, cítí Miláška. Milášek je jejich pán. Tudy dál nemůžeme, ne, ne. To nejde, to nejde!“

Domluvy a vlídná slova už nepomáhaly. Teprve když mu Frodo rozhněvaně přikázal a položil ruku na jílec meče, Glum vstal. Pak se konečně se zavrčením zvedl a šel před nimi jako Spráskaný pes.

Tak proklopýtali úmorný zbytek noci, dokud nepřišel nový den strachu; kráčeli mlčky se sklopenými hlavami a neviděli nic a neslyšeli nic než vítr, který jim syčel do uší.

ČERNÁ BRÁNA JE ZAVŘENÁ

Než se rozbřeskl další den, jejich cesta k Mordoru byla u konce. Močály a poušť měli za sebou. Před nimi se proti sinavé obloze temně zvedaly hrozivé hlavy velkých hor.

Na západě Mordoru se zvedalo ponuré pohoří Ephel Dúath, Hory stínu, a na severu roztříštěné štíty a neplodné hřbety Ered Lithui, šedé jako popel. Kde se však tato pohoří - ve skutečnosti části jedné veliké stěny okolo truchlivých plání Lithlad a Gorgoroth a hořkého vnitrozemského moře Núrnen - blížila k sobě, vztahovala dlouhá ramena k severu, a mezi nimi byla hluboká úžlabina. To byl Cirith Gorgor, Strašidelný průsmyk, vstup do země Nepřítele. Po obou jeho stranách se chmuřily vysoké útesy a z ústí trčely dva svislé vrchy, černé do morku kostí a holé. Na nich stály Zuby Mordoru, dvě silné a vysoké věže. V dávných dnech po Sauronově svržení a útěku je ve své pýše a moci postavili muži z Gondoru, aby se nepokusil proniknout zpátky do své staré říše. Síla Gondoru však oslábla a muži usnuli a věže dlouho stály prázdné. Potom se Sauron vrátil. Teď byly strážné věže, jež začaly propadat zkáze, opraveny a naplněny zbraněmi a osazeny ustavičně bdícími posádkami. Z jejich kamenných tváří zíraly temné okenní otvory na sever, na východ a na západ a každé okno bylo plné očí, jež nespaly.

Přes ústí průsmyku zbudoval Temný pán od útesu k útesu vysoké kamenné opevnění. Byla v něm jen jediná železná brána a na cimbuří neustále přecházely stráže. Pod vrchy byla skála z obou stran provrtána stovkami jeskyní a černých děr; tam číhalo vojsko skřetů, hotovo vyřítit se na znamení jako černí mravenci do války. Mezi Zuby Mordoru neprošel nikdo, aniž by pocítil jejich kousnutí, ledaže byl povolán Sauronem nebo znal tajná hesla, jež otvírala Morannon, černou bránu jeho země.

Dva hobiti se zoufalstvím zírali na věže a na zeď. I na dálku viděli v šerém světle pohyb černých stráží na zdi a hlídky před branou. Leželi a vyhlíželi přes okraj skalnaté prohlubně pod protáhlým stínem nejsevernější bašty Ephel Dúath. Vrána by v těžkém vzduchu uletěla jen

hon od jejich skrýše a byla by na černé špici bližší věže. Slabě se nad ní kroutil dým, jako by dole v pahorku doutnal oheň.

Přišel den a plavé slunce mhouralo přes neživé hřebeny Ered Lithui. Pak náhle uslyšeli volání trubek s mosaznými hrdly; ryčely ze strážních věží, a ze skrytých pevnůstek a předsazených opevnění v kopcích se ozývaly odpovědi; a ještě dál se tlumeně, a přece hluboce a zlověstně rozléhaly v proláklině za horami mocné rohy a bubny Barad-dûr. V Mordoru nadcházel nový hrůzný den strachu a dřiny, noční hlídky byly povolávány do svých kobek a denní hlídky, kruté a se zlýma očima, pochodovaly na svá místa. Na cimbuří se mdle zaleskla ocel.

„Tak jsme tady!“ řekl Sam. „Tady je Brána, a tak se mně zdá, že dál se už nikdy nedostaneme. Že by mi ale Kmotr něco řekl, kdyby mě viděl! Často říkával, že špatně skončím, když si nedám pozor, zrovna tak. Teď už ale starouška sotvakdy uvidím. Přijde o možnost říct mi: *‚Já jsem ti to říkal, Same!‘*; a to je škoda. Mohl by mi to říkat, dokud by mu stačil dech, jen kdybych ho, dědouška, zas viděl. Nejdřív bych se ovšem musel umýt, jinak by mě nepoznal.

Asi je zbytečné ptát se, kudy půjdeme teď? Dál nemůžeme - leda bychom chtěli požádat skřety o doprovod.“

„Ne, ne!“ řekl Glum. „To nejde. Dál nemůžeme. Sméagol to říkal. Říkal: půjdeme k Bráně a uvidíme. A vidíme. Jistě, milášku, vidíme. Sméagol věděl, že hobitci tudy nemůžou. Jistěže, Sméagol věděl.“

„Tak proč jsi nás sem u všech čertů vodil?“ řekl Sam, který neměl náladu být spravedlivý a rozumný.

„Pánešek říkal. Pánešek říká: Doveď nás k Bráně. Tak to hodný Sméagol udělá. Pánešek říkal, pánešek moudrý.“

„Říkal jsem to,“ pravil Frodo. Tvář měl zachmuřenou a sevřenou, avšak rozhodnou. Byl špinavý, vyzáblý a ztuhlý únavou, ale už se nehrbil a oči měl jasné. „Řekl jsem to, protože hodlám vstoupit do Mordoru a jinou cestu neznám. Proto půjdu tudy. Nežádám nikoho, aby šel se mnou.“

„Ne, ne, pánešku!“ kvílel Glum a sahal po něm a vypadal nesmírně rozrušeně. „Tou cestou to nejde! To nejde! Neber Miláška k Němu! Spolkne nás všecky, když ho dostane, spolkne celý svět. Schovejte si ho, miloušku pánešku, a buďte hodný na Sméagola. Nedávejte ho Jemu. Anebo jděte pryč, do miloušských krajinek, a dejte ho zpátky malému Sméagolovi. Jistě, jistě, pánešku: vraťte ho, ano? Sméagol ho

bude opatrovat; bude hrozně hodný, hlavně na miloušky hobitky. Hobitci půjdou domů. Nechoďte k Bráně!“

„Je mi přikázáno jít do země Mordor, a proto půjdu,“ řekl Frodo. „Když je jen jediná cesta, musím jít tou. Co přijde pak, to přijít musí.“

Sam neříkal nic. Výraz Frodovy tváře mu stačil; věděl, že by mluvil zbytečně. A koneckonců od začátku v celé té záležitosti neměl opravdovou naději; jako veselý hobit však naději nepotřeboval, dokud se dalo zoufalství odkládat. Teď došli k hořkému konci. Celou cestu se však držel pána; to bylo hlavní, proč šel, a bude se ho držet dál. Jeho pán do Mordoru sám nepůjde. Sam půjde s ním - aspoň se zbaví Gluma.

Glum ovšem zatím nemínil připustit, aby se ho jen tak zbavili. Klekl si Frodovi u nohou, lomil rukama a pištěl. „Tudy ne, pánešku!“ žebronil. „Je jiná cesta. Jistě, ano, jiná cesta. Jiná, temnější, hůř se hledá, tajnější. Ale Sméagol ji zná. Ať vám ji Sméagol ukáže!“

„Jiná cesta!“ řekl Frodo pochybovačně a shlížel na Gluma zkoumavým pohledem.

„Jisstě! Jisstě, opravdu! *Byla* jiná cesta. Sméagol ji našel. Pojďte se podívat, jestli je tam ještě!“

„Dřív jsi o ní nic neříkal.“

„Ne, pánešek se neptal. Pánešek neříkal, co má v úmyslu. Neříká chudáškovi Sméagolovi. Říká: Sméagole, doveď nás k Bráně - a potom sbohem! Sméagol může běžet a být hodný. Ale teď říká: já chci vstoupit do Mordoru touhle cestou. A tak se Sméagol strašně bojí. Nechce ztratit milouška páneška. A slíbil, pánešek ho donutil slíbit, že zachrání Miláška. Ale pánešek ho odnese Jemu, rovnou Černé ruce, když půjde pánešek touhle cestou. A tak je Sméagol musí zachránit oba a vzpomene si na jinou cestu, která bývala, kdysi bývala. Miloušek pánešek. Sméagol moc, moc hodný, vždycky pomáhá.“

Sam se zamračil. Kdyby mohl Gluma provrtat očima, byl by to udělal. Mysl měl plnou pochyb. Zdálo se mu, že Glum je opravdu upřímně rozrušen a úpěnlivě se snaží Frodovi pomoci. Pamatoval si však spor, který zaslechl, a nechtělo se mu věřit, že by se dlouho potlačovaný Sméagol přece prosadil. Jeho hlas rozhodně neměl ve sporu poslední slovo. Sam hádal, že sméagolovská a glumovská polovička (kterým v duchu říkal Podlez a Podraz) dospěly k příměří a dočasnému spojenectví; žádná nechtěla, aby Prsten dostal Nepřítel; obě si přály zachránit Froda před zajetím a mít ho co nejdéle v dohledu - při-

nejmenším do té doby, dokud bude mít Podraz nějakou naději, že dostane do rukou Miláčka. O tom, že by skutečně existovala nějaká jiná cesta do Mordoru, Sam pochyboval.

„A ještě dobře, že ani jedna polovička toho starého lotra neví, co chce pán udělat," pomyslel si. „Kdyby věděl, že pán chce s jeho Miláškem nadobro skoncovat, měli bychom mrzutosti v tu ránu. Stejně má Podraz takovou hrůzu z Nepřítele - a má nebo měl od něho příkazy - že by nás radši udal, než aby ho přistihli, jak nám pomáhá; a dost možná radši, než by nechal svého Miláška roztavit. To si aspoň myslím já. A doufám, že si to pán pořádně rozváží. Moudrý je dost, ale má měkké srdce. Žádný Křepelka nemůže uhodnout, co udělá za chviličku."

Frodo Glumovi neodpověděl hned. Zatímco Samovou pomalou, ale bystrou hlavou procházely tyto pochybnosti, stál a zíral k temnému útesu Cirith Gorgoru. Prohlubeň, v níž našli útočiště, byla vymleta v úbočí nízkého kopce kousíček nad dlouhým údolím připomínajícím příkop, které jej oddělovalo od krajních bašt hor. Uprostřed údolí stály černé základy západní strážní věže. Za ranního světla už bylo jasně vidět bledé a prašné silnice, které se sbíhaly k Bráně Mordoru; jedna se vinula zpátky na sever, jiná se tratila na východě v mlhách, které lnuly k úpatí Ered Lithui, a třetí běžela k Frodovi. Ostře zahýbala kolem věže, vstupovala do úzké brázdy a vycházela z ní nedaleko prohlubně, kde stál. Napravo od něho, na západě, obtáčela horská ramena a odcházela na jih do hlubokých stínů, jež halily všechna západní úbočí Ephel Dúath, a v nedohlednu putovala dál do úzkého pruhu země mezi horami a Velkou řekou.

Zatímco Frodo hleděl, uvědomil si, že na pláni je velký ruch a pohyb. Zdálo se, jako by byla na pochodu celá vojska, přestože jich většinu zakrývaly výpary plazící se z bažin a pustin v pozadí. Tu a tam však zahlédl lesk kopí a přilbic; přes roviny u cest bylo vidět mnoho oddílů jízdy na koních. Připamatoval si své daleké vidění na Amon Henu, tak nedávné, ač mu teď připadalo jako před léty. Tu poznal, že naděje, jež se mu na okamžik divoce pohnula v srdci, byla marná. Trubky nezvučely výzvou, ale na uvítanou. To nebyl útok na Temného pána, v němž by muži z Gondoru povstali jako mstící přízraky z hrobů dávno minulé udatnosti. To byli muži jiné rasy, z širých zemí na Východě, a sbírali se na zavolání svého vrchního vládce; vojsko, jež v noci tábořilo před jeho branou, nyní pochodovalo dovnitř, aby zvětšilo

jeho rostoucí moc. Jako by si náhle uvědomil, jak nebezpečné je jejich postavení, o samotě, v rostoucím denním světle, tak blízko té ohromné hrozby, rychle si stáhl svou tenounkou šedou kápi přes hlavu a sestoupil do prohlubně. Pak se obrátil ke Glumovi.

„Sméagole," řekl, „spolehnu se na tebe ještě jednou. Zdá se mi, že skutečně musím a že je mi souzeno přijímat pomoc od toho, u koho jsem ji nejméně hledal, a že tobě je souzeno, abys pomáhal mně, kterého jsi tak dlouho pronásledoval se zlým záměrem. Dosud si ode mne zasloužíš chválu a poctivě jsi dodržoval svůj slib. Říkám poctivě, a myslím to tak," dodal s pohledem na Sama, „protože jsme už dvakrát byli v tvé moci a ty jsi nám neublížil. Ani ses nepokusil vzít mi to, co jsi kdysi hledal. Kéž je to tak i do třetice! Varuji tě ale, Sméagole, jsi v nebezpečí!"

„Jistě, jistě, pánešku!" řekl Glum. „Ve strašném nebezpečí! Sméagolovi se kosti třesou, když na to pomyslí, ale on neuteče. Musí pomáhat milouškovi páneškovi."

„Nemyslel jsem nebezpečí, které sdílíme všichni," řekl Frodo. „Myslím nebezpečí pro tebe samotného. Složil jsi slib při tom, čemu říkáš Miláček. Pamatuj na to! Přinutí tě, abys jej dodržel, ale bude hledat cestu, jak jej zvrátit k tvé zkáze. Už teď tě převrací. Sám ses mi teď pošetile odhalil. *‚Dejte ho zpátky Sméagolovi,'* jsi řekl. To už neříkej! Nedovol, aby ta myšlenka v tobě rostla! Nikdy ho zpátky nedostaneš. Ale touha po něm tě může zradit a dojdeš k hořkému konci. Nikdy ho nedostaneš zpátky. V krajní tísni, Sméagole, si Miláčka nasadím, a Miláček tě už dávno opanoval. Jestliže ti poručím a budu ho mít na ruce, poslechneš, i kdybys měl skočit do propasti nebo do ohně. A to bych ti poručil. Dej si tedy pozor, Sméagole!"

Sam pohlédl na svého pána s pochvalou, ale i s překvapením; v jeho tváři a hlase bylo cosi, co dosud neznal. Vždycky se domníval, že laskavost milého pana Froda je tak velká, že předpokládá značnou dávku slepoty. Držel se samozřejmě i zcela protikladné víry, že pan Frodo je ta nejmoudřejší osoba na světě (snad s výjimkou starého pána Bilba a Gandalfa). Glum možná po svém, a mnohem omluvitelněji, protože se znali nepoměrně kratší dobu, udělal stejnou chybu. Rozhodně ho tento proslov zarazil a zděsil. Plazil se po zemi a nedokázal ze sebe vypravit jasné slovo kromě *miloušek pánešek*.

Frodo chvíli trpělivě čekal a pak promluvil méně příkře. „Tak pojď, Glume, nebo Sméagole, jestli chceš, a pověz mi o té druhé cestě, a pokud můžeš, ukaž mi, jakou máme naději, když se po ní dáme; a mám-li právo sejít kvůli ní z přímé cesty. Spěchám."

Glum však byl v žalostném stavu a Frodova výhrůžka ho zcela rozrušila. Nebylo snadné dostat z něho nějaké sdělení; mumlal, pištěl a často se přerušoval, lezl po zemi a prosil oba, aby byli hodní na „chudáška Sméagola". Po chvíli se trochu uklidnil a Frodo z něho po kouskách vytahal, že pocestný, který se dá silnicí, jež vede na západ od Ephel Dúath, po čase dojde na křižovatku v kruhu temných stromů. Napravo jde cesta dolů k Osgiliathu a k mostům přes Anduinu, středem vede dál cesta na jih.

„Dál, dál, dál," říkal Glum. „Nikdy jsme tamtudy nešli, ale prý se táhne tři sta mil a pak je vidět Velkou vodu, která nikdy neodpočívá. Jsou tam spousty rybišek a velcí ptášci jedí rybišky; miloušci ptášci, ale nikdy jsme tam nešli, ne, ne, škoda, neměli jsme příležitost. A ještě dál jsou další země, ale strašně tam pálí Žlutá tvář a je tam málo mraků a lidi jsou tam divocí a mají tmavé obličeje. Tu zemi vidět nechceme."

„Ne!" řekl Frodo. „Ale neodbočuj ze své cesty. Co třetí odbočka?"

„Jistě, jistě, je tam třetí cesta," řekl Glum. „To je cesta vlevo. A hned začíná stoupat a pořád se točí a stoupá zpátky do vysokého stínu. Zahne kolem černé skály a pak ji uvidíte, uvidíte ji nad sebou a budete se chtít schovat."

„Co uvidíme? Koho uvidíme?"

„Starou pevnost, moc starou a moc strašnou. Slýchávali jsme pověsti z Jihu, když byl Sméagol malý, dávno, dávno. Jistě, povídali spoustu příběhů, když jsme večer sedávali na břehu Velké řeky, pod vrbiškami, když byla Řeka mladší, *glum, glum*." Dal se do pláče a mumlání. Hobiti trpělivě čekali.

„Pověsti z Jihu," pokračoval zase Glum, „o vysokých mužích se svítícíma očima a o jejich domech jako kamenných horách a o stříbrné koruně jejich krále a o jeho Bílém stromě. Báječné pověsti. Stavěli vysokánské věže a jedna byla jako stříbro a v ní byl kámen jako měsíc a kolem veliké bílé zdi. Jistě, spoustu pověstí o Měsíční věži."

„To by měla být Minas Ithil, kterou postavil Elendilův syn Isildur," řekl Frodo. „Isildur to byl, kdo uřízl prst Nepříteli."

„Jistě, má jenom čtyři na své černé ruce, ale ty stačí," řekl Glum a otřásl se. „A On nenáviděl Isildurovo město."

„Je snad něco, k čemu nemá nenávist?" řekl Frodo. „Ale co má s námi společného Měsíční věž?"

„Tohle, pánešku: byla tam a je tam. Vysoká věž a bílé domy a zeď; ale už není milouška, už není krásná. Dávno ji dobyl On. Je to teď moc strašné místo. Pocestní se třesou, když ji vidí, plíží se z dohledu, vyhýbají se jejímu stínu. Ale pánešek tamtudy bude muset jít. To je jediná druhá cesta. Protože tam jsou hory nižší a stará cesta vede nahoru a pořád nahoru, až dojde k tmavému průsmyku nahoře a pak zase klesá dolů - do Gorgorothu." Glum se otřásl a jeho hlas poklesl v šepot.

„Co nám to ale pomůže?" ptal se Sam. „Nepřítel přece určitě ví o svých horách všecko a tu cestu bude střežit zrovna jako tuhle, ne? Věž přece není prázdná?"

„Ne, není prázdná!" zašeptal Glum. „Zdá se prázdná, ale není, kdepak! Žijí tam strašidelné věci. Skřeti, jistě, vždycky skřeti, ale i horší věci, horší věci jsou tam taky. Silnice stoupá rovnou ve stínu zdí a prochází kolem brány. Na silnici se nešustne nic, aby o tom nevěděli. Ti vevnitř vědí: Mlčenliví bdící."

„Takže ty nám radíš," řekl Sam, „abychom se dali na další dlouhý pochod na jih a nakonec se octli zrovna v takové louži jako tady, když ne horší?"

„Ne, kdepak," řekl Glum. „Hobitci musí chtít chápat. On nečeká útok z té strany. Jeho Oko je všude, ale některých míst si všímá víc než jiných. Nevidí všecko najednou, ještě ne. Vždyť dobyl celou zem na západ od Hor stínu až k Řece a má teď v rukou mosty. Myslí si, že nikdo nemůže přijít k Měsíční věži, když nejdřív nesvede velikou bitvu u mostů anebo si nevezme spoustu lodí, které se nedají schovat a o kterých se On dozví."

„Nějak moc toho víš o tom, co On dělá a co si myslí," řekl Sam. „Mluvil jsi s ním poslední dobou? Nebo jsi jenom klábosil se skřety?"

„To není miloušek hobitek, nemá rozum," řekl Glum, hněvivě mžikl na Sama a obrátil se k Frodovi. „Sméagol se skřety mluvil, jistě, než potkal páneška, a s hodně lidmi; hodně se nachodil. A to, co teď říká, říká spousta lidí. Tady na severu mu hrozí velké nebezpečí a nám taky. On jednou vyjde z Černé brány, a brzo. Jenom tudy můžou přijít

velké armády. Ale tam dole na západě nemá obavy a jsou tam Mlčenliví bdící."

„Přesně tak," řekl Sam, který se nedal odradit. „Takže máme jít k bráně, zaklepat a zeptat se, jestli jdeme dobře do Mordoru? Nebo jsou tak mlčenliví, že nám neodpovědí? To nedává smysl. To můžeme udělat i tady a ušetřit si dlouhé chození."

„S tím nežertuj," zasyčel Glum. „Není to k smíchu. Kdepak! To není k zasmání. Vůbec nemá smysl pokoušet se dostat do Mordoru. Když ale páneček říká *Musím jít* anebo *Půjdu*, tak se nějaká cesta vyzkoušet musí. Nesmí ale jít do strašlivého města. Ne, kdepak, ne. Tady mu Sméagol pomůže, miloušek Sméagol, i když mu nikdo neřekne, oč vlastně jde. Sméagol zase pomůže. On našel. On zná."

„Co jsi našel?" ptal se Frodo.

Glum se skrčil a zase začal šeptat. „Malinkou pěšinku do hor, a potom schody, úzké schody, jistě, náramně dlouhé a úzké. A potom další schody. A pak," - jeho hlas se ještě ztišil - „chodbu, temnou chodbu; a nakonec malou rozsedlinku a pěšinu vysoko nad hlavním průsmykem. Tamtudy se Sméagol dostal ze tmy. Bylo to před lety. Možná že pěšina zmizela, a třeba ne, třeba ne."

„Vůbec se mi to nezdá," řekl Sam. „Zní to moc jednoduše, aspoň když o tom mluvíš. Jestli tam ta pěšina ještě je, bude taky hlídaná. Nebyla hlídaná, Glume?" Když to řekl, postřehl, nebo se mu aspoň zdálo, v Glumově oku zelený záblesk. Glum zabručel, ale neodpověděl.

„Není hlídaná?" zeptal se Frodo přísně. „A utekl jsi z té tmy, Sméagole? Nedovolili ti spíš odejít s nějakým úkolem? To si aspoň myslel Aragorn, když tě před pár lety našel u Mrtvých močálů."

„To je lež!" zasyčel Glum a při zmínce o Aragornovi se mu v očích rozsvítilo zlé světélko. „Lhal o mně, lhal. Uprchl jsem, docela sám. Ano, řekli, že mám hledat Miláška, a já ho hledal a hledal, samozřejmě. Ale ne pro Černého. Milášek byl náš, byl můj, říkám vám. Já utekl."

Frodo si byl podivně jistý, že v této věci není Glum pro jednou tak vzdálen od pravdy, jak by ho mohli podezřívat; že si našel nějakou jinou cestu z Mordoru a alespoň věří, že to bylo vlastní vychytralostí. Jedna věc: všiml si, že Glum použil *já*, a když se to vzácně přihodilo, bývalo to znamením, že pro tu chvíli převládly pozůstatky dávné pravdomluvnosti a upřímnosti. I kdyby se ovšem dalo Glumovi v té

věci věřit, Frodo nezapomínal na úskočnost Nepřítele. „Útěk“ mohl být dovolen nebo umožněn a v Temné věži o něm mohli dobře vědět. A v každém případě si Glum zjevně mnoho nechával pro sebe.

„Ptám se tě znova,“ řekl, „není ta tajná cesta hlídaná?“

Aragornovo jméno však Gluma rozmrzelo. Tvářil se ukřivděně, jako když ho podezřívají ze lži, a on zrovna jednou řekl pravdu nebo její část. Neodpovídal.

„Není hlídaná?“ opakoval Frodo.

„Asi, asi bude. V téhle zemi není nikde bezpečno,“ řekl Glum mrzutě. „Nikde. Ale pánešek se musí pokusit, nebo jít domů. Jinudy to nejde.“ Víc z něho nedostali. Jméno onoho nebezpečného místa a mordorského průsmyku říci nemohl nebo nechtěl.

Jeho jméno bylo Cirith Ungol, jméno se strašlivou pověstí. Aragorn by jim snad byl mohl říci jméno i jeho význam; Gandalf by je byl varoval. Byli však sami a Aragorn byl daleko a Gandalf stál v troskách Železného pasu a zápolil se Sarumanem, zdržen zradou. A přece když říkal svá poslední slova Sarumanovi a když *palantír* vykřísl oheň ze schodů Orthanku, jeho myšlenky byly stále s Frodem a Samvědem a jeho mysl k nim zalétala přes dlouhé míle s nadějí a soucitem.

Možná že to Frodo nevědomky pocítil, jako tehdy na Amon Henu, přestože věřil, že Gandalf odešel navždy do stínu v daleké Morii. Dlouho seděl na zemi a mlčel se skloněnou hlavou a snažil se vybavit si všechno, co mu kdy Gandalf říkal. Pro tuto volbu si však nevzpomínal na žádnou radu. Ano, Gandalfovo vedení jim bylo vzato příliš záhy, příliš záhy, když byla Temná země ještě příliš daleko. Jak do ní mají nakonec vstoupit, to Gandalf neřekl. Snad ani nevěděl. Do Nepřítelovy pevnosti na Severu, do Dol Gulduru, se jednou odvážil. Ale do Mordoru, k Ohnivé hoře a do Barad-dûr, teď když zas Temný pán povstal v moci, putoval tam někdy? Frodo se domníval, že ne. A tady byl on, maličký půlčík z Kraje, prostý hobit z tichého venkova, a měl najít cestu tam, kam velcí nemohou nebo se neodvažují. Byl to zlý osud. Vzal jej však na sebe ve vlastním pokoji na dalekém jaře jiného roku, tak odlehlého jako kapitola v příběhu z mládí světa, kdy ještě kvetly Stříbrný a Zlatý strom. Byla to zlá volba. Kterou cestu má zvolit? A vedou-li obě k hrůze a smrti, proč vůbec volit?

Den plynul. Hluboké ticho padlo na šedou prohlubinku, kde leželi, tak blízko hranice země strachu; ticho, jež bylo cítit, jako by to byl hustý závoj, který je odřezává od okolního světa. Nad nimi byla klen-

ba bledé oblohy mřížovaná letícím kouřem, zdála se však vysoko a daleko, jako by ji viděli z veliké hloubky vzduchu obtěžkaného chmurnými myšlenkami. Ani orel vznášející se ve slunci by si nepovšiml hobitů, kteří tam seděli pod tíží osudu mlčky, nehybně, zahaleni do tenoučkých šedých plášťů. Chviličku by možná zauvažoval o Glumovi, drobounké postavičce roztažené na zemi; snad tam ležela nějaká vychrtlá kostřička lidského dítěte, k níž dosud lnuly cáry oděvu, s dlouhýma rukama a nohama bílýma téměř jako kost a skoro tak vyhublýma; masa ani sousto.

Frodo měl hlavu skloněnou ke kolenům, Sam se však opíral dozadu a s rukama za hlavou zíral zpod kapuce do prázdného nebe. Alespoň dlouho bylo prázdné. Tu se Samovi zdálo, že mu do zorného pole plachtí cosi jako černý pták; zůstal viset, a pak opět odplachtil. Následovali dva další a potom čtvrtý. Na pohled byli maličcí, a přece nějak věděl, že jsou obrovští, s ohromným rozpětím křídel, a letí ve veliké výšce. Zakryl si oči a schoulil se dopředu. Zmocnil se ho týž varovný strach, jaký cítil v přítomnosti Černých jezdců, bezmocná hrůza, jež přišla s výkřikem ve větru a stínem na měsíci, ačkoli teď nebyla tak drtivá a nutkavá. Hrozba byla vzdálenější. Hrozba to však byla. I Frodo ji pocítil. Tok jeho myšlenek se přetrhl. Pohnul se a zachvěl, nevzhlédl však. Glum se schoulil jako pavouk zahnaný do kouta. Okřídlení tvorové zakroužili a začali se rychle snášet, spěchajíce zpátky do Mordoru.

Sam se zhluboka nadechl. „Jezdci už jsou zase na světě, nahoře ve vzduchu," řekl chraplavým šeptem. „Viděl jsem je. Myslíte, že mohli vidět nás? Byli hodně vysoko. A jestli jsou to Černí jezdci, stejní jako předtím, tak za denního světla moc nevidí, ne?"

„Snad ne," řekl Frodo. „Jejich koně ovšem viděli. A tihle okřídlení tvorové, na kterých teď létají, vidí asi líp než kdo jiný. Jsou jako velcí ptáci mrchožrouti. Něco hledají; bojím se, že Nepřítel bdí."

Pocit děsu pominul, obal ticha však byl protržen. Na chvíli byli odříznuti od světa jako na neviditelném ostrově; teď byli opět odhaleni, nebezpečí se vrátilo. Frodo však stále ještě neodpověděl Glumovi a neučinil svou volbu. Oči měl zavřené, jako by snil nebo hleděl dovnitř, do srdce a do paměti. Nakonec vstal a zdálo se, že se chystá promluvit a rozhodnout. Řekl však: „Poslouchejte! Co to je?"

Přišel na ně nový strach. Slyšeli zpěv a chraplavé výkřiky. Zprvu se zdály velmi vzdálené, blížily se však; přicházelo to k nim. Všem

jim vytanulo v mysli, že Černá křídla je zpozorovala a vyslala ozbrojené vojáky, aby se jich zmocnili; žádná rychlost se jim nezdála příliš velká pro ty strašlivé Sauronovy služebníky. Krčili se a naslouchali. Hlasy a řinčení zbraní a postrojů byly velmi blízko. Frodo a Sam povytáhli své mečíky z pochev. Útěk byl vyloučen.

Glum se pomalu zvedl a jako hmyz se doplazil ke kraji prohlubně. Velice opatrně se píď po pídi natahoval, až mohl vyhlédnout mezi dvěma špičatými úlomky kamene. Chvíli tam nehybně a nehlučně setrval. Vzápětí se začaly hlasy opět vzdalovat a pak zvolna utichly. Daleko zadul roh na cimbuří Morannonu. Pak se Glum tiše stáhl a sklouzl do prohlubně.

„Další muži jdou do Mordoru," řekl tiše. „Tmavé tváře. Takové lidi jsme ještě neviděli, ne, Sméagol neviděl. Jsou divocí. Mají černé oči a dlouhé černé vlasy a zlaté kruhy v uších, jistě, spoustu krásného zlata. A někteří mají červeně pomalované tváře a červené pláště; a jejich vlajky jsou červené a hroty oštěpů taky, a mají kulaté štíty, žluté a černé, s velikými bodci. To nejsou miloušci; hrozní kruťasi, tak vypadají. Skoro tak oškliví jako skřeti, ale mnohem větší. Sméagol myslí, že přišli z Jihu, až zdaleka, kde už neteče Velká řeka; tou cestou přišli. Šli dál k Černé bráně, ale může jich přijít víc. Čím dál víc lidí jde do Mordoru. Jednou budou vevnitř všichni lidi."

„A byli tam olifanti?" ptal se Sam, který v dychtivosti po novinkách z cizích zemí docela zapomněl na strach.

„Ne, olifanti ne. Co jsou olifanti?" řekl Glum.

Sam si stoupl, dal si ruce za záda (jako vždycky, když odříkával „poezii") a spustil:

Jako myška šedivý,
jako dům jsem veliký,
nos mám jako had,
zem se musí třást,
kudy kráčím trávou.
Stromy, ty se lámou.
Z úst mi trčí rohy,
po Jihu si chodím,
pleskám ušima.
Let si nevšímám;
dusám pořád dál a dál,

nikdy bych si nelekal,
ani kdybych umřít měl.
Olifant jsem, tak to je.
Ze všech největší,
ze všech nejstarší.
Jednou bys mě viděl,
nikdy nezapomněl.
Když mě neuvidíš,
ve mě neuvěříš.
Přece olifant jsem, věř,
nevím vůbec, co je lež.

„To," řekl Sam, když dopřednášel, „to je říkanka od nás z Kraje. Možná že je to nesmysl, a možná že ne. I my totiž máme svoje pověsti a příběhy z Jihu, víš. Za starých časů hobiti občas cestovávali. Ne že by se jich bylo moc vrátilo a ne že by se věřilo všemu, co vykládali: *noviny z Hůrky*, a ne *spolehlivé zprávy z Kraje*, jak se říká. Slyšel jsem ovšem vypravovat o velkých lidech zdola, ze Slunečných zemí. V našich pověstech se jim říká Černíni; jezdí prý na olifantech do boje. Stavějí olifantům na záda domy a věže a olifanti po sobě házejí balvany a stromy. Když jsi říkal lidi z Jihu, celí v červené a zlaté, řekl jsem: ‚A byli tam olifanti?' Protože jestli jo, tak bych se šel podívat - nebezpečí nenebezpečí. Teď už asi olifanta nikdy neuvidím. Třeba ani takové zvíře není," vzdychl.

„Ne, olifanti ne," řekl zase Glum. „Sméagol o nich nikdy neslyšel. Nechce je vidět. Nechce, aby byli. Sméagol chce odtud pryč a schovat se víc do bezpečí. Sméagol chce, aby pánešek šel. Nepůjde miloušek pánešek se Sméagolem?"

Frodo vstal. Uprostřed všech svých svízelí se zasmál, když Sam drmolil starou dětskou říkanku o olifantovi, a smích ho vysvobodil z váhání. „Kdybychom tak měli tisíc olifantů a vpředu Gandalfa na jednom bílém," řekl. „Pak bychom se třeba do té země probili. Jenže nemáme; jenom vlastní uchozené nohy, to je všechno. Nuže, Sméagole, do třetice všeho dobrého. Půjdu s tebou."

„Hodný pánešek, moudrý pánešek, miloušek pánešek!" vykřikl Glum blaženě a hladil Frodovi kolena. „Hodný pánešek! Teď si odpočiňte, miloušci hobitci, ve stínu balvanů, těsně u balvanů. Odpočívejte

a ležte, dokud Žlutá tvář neodejde. Pak můžeme jít rychle. Musíme jít tiše a rychle jako stíny!“

O BYLINKÁCH A DUŠENÉM KRÁLÍKU

V pár hodinách, které ještě zbývaly z denního světla, odpočívali a stěhovali se do stínu tak, jak se pohybovalo slunce, až se nakonec stín západního okraje jejich dolíku prodloužil a celou prohlubeň vyplnila tma. Pak trochu pojedli a skromně se napili. Glum nejedl nic, ale vodu přijal rád.

„Brzo bude víc," řekl a olizoval se. „Dobrá vodiška teče potůškama k Velké řece, miloušká vodiška v zemích, kam půjdeme. Možná že tam Sméagol najde i jídlo. Je moc hladový, jistě, *glum*!" Položil si velké ploské ruce na vpadlé břicho a v očích mu svitlo bledězelené světélko.

Bylo hluboké šero, když konečně vyrazili, přeplazili se přes západní okraj dolíku a jako duchové se rozplynuli v rozbité krajině po straně silnice. Měsíci chyběly do úplňku jen tři dny, měl však přelézt hory až k půlnoci a časná noc byla velmi tmavá. Vysoko v Zubových věžích hořelo jediné rudé světlo, jinak však nebylo ustavičně bdící stráže Morannonu vidět ani slyšet.

Po mnoho mil se jim zdálo, že se rudé oko upírá na ně, jak klopýtavě utíkají neplodnou kamenitou krajinou. Neodvažovali se jít po silnici, drželi se však kousek napravo od ní a sledovali její směr, jak se dalo. Nakonec, když noc stárla a byli už unavení, protože si jen jednou krátce odpočali, oko se zmenšilo v ohnivou tečku a pak zmizelo; obešli temné severní rameno nižšího předhoří a zamířili k jihu.

Se zvláštní úlevou v srdci si opět odpočali, ale ne dlouho. Nešli pro Gluma dost rychle. Podle jeho výpočtů to bylo od Morannonu ke křižovatce nad Osgiliathem téměř devadesát mil a doufal, že to ujdou ve čtyřech pochodech. Brzy se tedy plahočili dál, dokud se rozlehlou šedou samotou nezačal zvolna rozlévat úsvit. Do té doby ušli téměř čtyřiadvacet mil a hobiti by dál nedošli, i kdyby měli odvahu.

Rostoucí světlo jim odhalilo již méně neplodnou a zpustošenou zemi. Po levici jim stále hrozivě čněly hory, opodál však viděli silnici na jih, jak se teď odklání od černých kořenů kopců a míří šikmo na západ. Za ní byly svahy porostlé chmurnými stromy podobnými tmavým mračnům, okolo sebe však měli zvlněné úhory porostlé vřesem,

kručinkou, dřínem a jinými keři, které neznali. Tu a tam viděli chlumky vysokých borovic. Hobití srdce se navzdory únavě trochu rozjasnila; vzduch byl svěží a voňavý a připomínal jim náhorní planiny daleké Severní čtvrtky. Bylo příjemné na chvíli si ulevit a procházet se zemí, jež se teprve nedávno dostala pod nadvládu Temného pána a ještě docela neupadla. Nezapomínali ovšem na nebezpečí a na Černou bránu, jež byla stále příliš blízko, ač skrytá za ponurými výšinami. Rozhlíželi se po nějakém úkrytu, kde by se mohli chránit před zlým okem, dokud bude světlo.

Den plynul v nejistotě. Leželi hluboko ve vřesu a počítali vlekoucí se hodiny, které přinášely pomalou změnu; byli totiž stále ve stínu Ephel Dúath a slunce halil závoj. Frodo chvílemi hluboce a pokojně usínal; buď Glumovi důvěřoval, nebo byl příliš unaven na to, aby se kvůli němu znepokojoval. Sam však sotva zdříml, i tehdy, když Glum očividně tvrdě spal, funěl a cukal sebou ve svých tajných snech. Možná že ho v bdělém stavu udržoval spíš hlad než nedůvěra; začínal toužit po dobrém domáckém jídle, po něčem „na teplo“.

Sotva zem s příchodem noci vybledla v beztvarou šeď, vyrazili dál. Za chviličku je Glum dovedl na silnici k jihu, a pak šli rychleji, přestože to bylo nebezpečnější. Napínali uši, zda zaslechnou kopyta nebo kroky na silnici před sebou nebo za sebou, noc však minula a nezaslechli chodce ani jezdce.

Silnici postavili v dávno zapomenutých dobách a asi třicet mil pod Morannonem byla nově opravená, dál na jih se jí však už zmocňovala divočina. Starodávnou lidskou práci bylo dosud vidět v tom, jak přímo a jistě šla a jak se držela v rovině; tu a onde prorážela svahy kopců nebo se skokem přenášela přes říčku širokým sličným obloukem odolné stavební práce, nakonec se však všechny stopy po kamenících vytratily, jen tu a tam trčel z křoví po straně zlomený sloup nebo z plevele a z mechu vykukovaly staré dlažební kostky. Vřes, stromy a kapradí slezly po březích a visely přes silnici nebo se roztáhly po jejím povrchu. Posléze se scvrkla na venkovský úvoz, nezatáčela však; držela svůj vlastní jistý směr a vedla je nejkratší cestou.

Vešli teď do severních krajů země, které lidé kdysi říkávali Ithilien, do půvabné země šplhavých lesů a zprudka padajících říček. Noc pod hvězdami a kulatým měsícem zkrásněla a hobitům se zdálo, že čím dále jdou, tím je vzduch voňavější; podle Glumova fňukání a bručení se zdálo, že si toho povšiml i on a nijak ho to netěší. Při prvních

náznacích dne se opět zastavili. Došli na konec dlouhého, uprostřed hlubokého úvalu se svislými stěnami, jímž silnice prorážela kamenitý hřeben. Vylezli teď do západního břehu a rozhlédli se.

Na nebi vzcházel den a viděli, že hory jsou teď mnohem dál a dlouhou křivkou, ztrácející se v dáli, ustupují na východ. Když se obrátili na západ, sbíhaly před nimi mírné svahy dolů do mlhavého oparu. Okolo sebe měli lesíky pryskyřičnatých stromů, jedlí a cedrů a cypřišů a jiných druhů neznámých v Kraji, mezi nimi byly široké paseky a všude hojnost sladce vonících bylin a keřů. Dlouhá cesta z Roklinky je zavedla daleko na jih od jejich země; teprve teď, v této chráněnější oblasti, však hobiti ucítili změnu podnebí. Tady už kolem nich čile pracovalo jaro: z mechu a lišejníku vyrážely listy kapradí, modříny měly zelené prstíčky, v drnu se rozevíraly drobné kvítky, zpívali ptáci. Ithilien, zahrada Gondoru, ač zpustlá, si přece ještě zachovala zcuchaný půvab lesní žínky.

Na jih a na západ hleděla k teplým údolím dolního toku Anduiny, od východu ji zaštiťovaly Ephel Dúath, ale neležela přitom ve stínu hor, od severu ji chránil Emyn Muil a otvírala se jižním vánkům a vlhkým větrům od dalekého Moře. Rostlo tam mnoho velikých stromů, zasazených kdysi dávno a teď zanedbaně stárnoucích v bujném podrostu bezstarostných potomků; byly tam i háje a houštiny tamaryšků a ostře vonících pistácií, oliv a vavřínů; byly tam jalovce a myrta a tymián, jež rostly jako křoví anebo visely jako husté koberce po skrytém kamení; modře, červeně a zelenkavě vyrážely květy šalvějů; a také majorán a rašící petrželka a spousta bylinek, jejichž podoby a vůně přesahovaly zahradnické znalosti Samovy. Jeskyňky a skalnaté stěny už zdobily hvězdičky lomikamene a rozchodníku. V kapradí se probouzely petrklíče a sasanky a v trávě kývaly polorozvitými hlavičkami asfodely a četné lilie: v hluboké zelené trávě u jezírek, kde se padající říčky zastavovaly v chladných prohlubních na cestě dolů k Anduině.

Pocestní se obrátili zády k silnici a dali se z kopce. Jak šli a prodírali se křovím a bylinami, stoupaly kolem nich sladké vůně. Glum kašlal a dávil, hobiti ale dýchali zhluboka a najednou se Sam zasmál, jen tak, z radosti srdce, ne nějakému žertu. Sledovali potok, který spěchal před nimi. Zanedlouho je dovedl k čirému jezírku v mělkém údolíčku; rozlévalo se v troskách prastaré kamenné nádrže, jejíž zdobný okraj téměř překryl mech a šípkové šlahouny. Okolo něho v řadách

stály meče kosatců a na temném, lehce se vlnícím povrchu pluly lekníny; bylo však hluboké a svěží a stále se zlehka přelévalo přes kamennou hubici na vzdálenějším konci.

Tady se umyli a do sytosti napili z vytékajícího praménku. Pak hledali místo k odpočinku a k úkrytu; země vypadala sice dosud krásně, byla však již územím Nepřítele. Neodešli daleko od silnice, a přece i na tak malém prostoru spatřili stopy starých válek a novější šrámy, způsobené skřety a jinými ohavnými služebníky Temného pána: nepřikrytou jámu špíny a odpadků, stromy zbujně pokácené a ponechané, aby hnily, se zlověstnými runami nebo se strašným znamením Oka hrubě vyřezanými do kůry.

Sam slezl dolů pod výtok z jezera, čichal k nepovědomým rostlinám a stromům a dotýkal se jich a chvíli ani nevzpomněl na Mordor. Tu mu bylo všudypřítomné nebezpečí rázně připomenuto. Narazil na vypálený kruh a uprostřed našel hromádku oškvařených a zpřelámaných kostí a lebek. Rychle rostoucí šípky, zimolez a plazivý plamének již přetahovaly závoj přes to místo strašlivé hostiny a zabíjení; nebylo však staré. Pospíšil zpátky ke svým společníkům, neřekl však nic; bude líp, pomyslel si, když kosti zůstanou v klidu a Glum je nebude osahávat ani přehrabovat.

„Pojďme si někam lehnout," řekl. „Ale dolů ne. Pro mne radši výš."

Kousek zpátky nad jezerem našli hlubokou houštinu zhnědlého loňského kapradí. Za ním šplhal do strmého břehu korunovaného starými cedry hájek temnolistých vavřínů. Rozhodli se, že si odpočinou tady a přečkají den, který sliboval, že bude jasný a teplý. Hodil by se k procházce háji a lučinami Ithilienu, nebýt skřetů, kteří se sice slunci vyhýbali, ale mohli se tu ukrývat a hlídat na příliš mnoha místech. A existovaly i jiné oči; Sauron měl mnoho služebníků. Glum se za světla Žluté tváře rozhodně nechtěl ani hnout. Už brzy měla vyhlédnout přes tmavé hřebeny Ephel Dúath a on zemdlít a zalézt před světlem a teplem.

Zatímco pochodovali, Sam vážně přemýšlel o jídle. Teď, když bylo zoufalství neproniknutelné Brány za ním, necítil stejnou neochotu k úvahám, co budou jíst, až skončí jejich poslání, jako jeho pán; a každopádně se mu zdálo moudřejší šetřit cestovní chléb elfů na horší časy. Bylo to už nejméně šest dní, co vypočítal, že mají zásobu na pouhé tři týdny.

„Jestli se do té doby dostaneme k Ohni, budeme mít velké štěstí!“ myslel si. „A třeba se potom budeme chtít dostat zpátky. Třeba ano!“

Navíc se po dlouhém nočním pochodu a vykoupání a napití cítil ještě hladovější než obvykle. Večeře nebo snídaně u ohně ve staré kuchyni v Pytlové ulici, to mu doopravdy scházelo. Něco ho napadlo a obrátil se ke Glumovi. Glum se právě začal plížit někam po svých a lezl po čtyřech do kapradí.

„Hej, Glume!“ řekl Sam. „Kampak? Na lov? Koukej, čmuchale, tobě nechutná naše strava a já bych se nijak nezlobil, kdyby byla nějaká změna. Tvoje nové heslo je *vždycky pomáhá*. Dokázal bys najít něco dobrého pro hladového hobita?“

„Jistě, snad, jistě,“ řekl Glum. „Sméagol vždycky pomáhá, když se mu řekne - když se mu řekne miloušce.“

„Tak jo!“ řekl Sam. „Sam říká. A jestli to není dost miloučce, tak Sam prosí.“

Glum zmizel. Nějaký čas byl pryč a Frodo se po pár soustech *lembasu* uložil hluboko do kapradí a usnul. Sam na něho pohlédl. Časné světlo teprve začínalo pronikat do stínu stromů, tvář svého pána však viděl velmi jasně, i jeho ruce, jak pokojně spočívají na zemi po jeho bocích. Náhle se mu vybavil Frodo, jak ležel a spal v Elrondově domě po svém smrtonosném zranění. Tenkrát, když u něho bděl, všiml si Sam, že chvílemi jako by zevnitř slabounce prosvítalo světlo; nyní však bylo to světlo jasnější a silnější. Frodova tvář byla pokojná a známky strachu a úzkosti ji opustily, zdála se však stará, stará a krásná, jako by řezbářská práce let, kdy se utvářela, náhle vynikla spoustou jemných čar, jež byly předtím skryty, ačkoli totožnost tváře se nezměnila. Tak si to ovšem Sam Křepelka neříkal. Zavrtěl hlavou, jako když je marno mluvit, a zabručel: „Mám ho rád. Je takový a někdy to vysvitne na povrch. Ale já ho mám rád tak i tak.“

Glum se tiše vrátil a civěl Samovi přes rameno. Když se podíval na Froda, zavřel oči a nehlučně se odplížil. Sam za ním vzápětí přišel a nalezl ho, jak něco žužlá a mumlá si. Na zemi vedle něho leželi dva malí králíčci, které začínal lačně okukovat.

„Sméagol vždycky pomáhá,“ řekl. „Přinesl králíšky, miloušky králíšky. Ale pánešek spí a Sam třeba chce taky spát. Nechce teď králíšky? Sméagol rád pomůže, ale nemůže vždycky chytit všecko hned.“

Sam ovšem neměl proti králíkům žádné námitky a také to řekl. Aspoň ne proti ochuceným králíkům. Všichni hobiti samozřejmě umě-

jí vařit, protože se tomu umění začínají učit dřív než čtení a psaní (k nimž často nedospějí vůbec); Sam však byl dobrý kuchař i podle hobitích měřítek a na cestách toho spoustu navařil na táborovém ohni, když měl možnost. Pořád s nadějí nosil v batohu to nejnutnější: krabičku troudu, dva mělké kastrůlky, z nichž menší se dal zasadit do většího; uvnitř mezi nimi dřevěnou lžíci, krátkou dvouzubou vidličku a pár špikovacích jehel; a na dně batohu měl v ploché dřevěné krabičce ukryt největší poklad, hrstku soli. Potřeboval však oheň a ještě jiné věci. Trochu se zamyslel, zatím vyndal nůž, očistil a nabrousil jej a začal králíky kuchat. Nehodlal nechat Froda samotného ani na pár minut, když spí.

„Ty, Glume," řekl, „mám pro tebe ještě jednu práci. Běž, naber mi do těch kastrolů vodu a přines mi je zpátky!"

„Sméagol přinese vodu, jistě," řekl Glum. „Ale na co chce hobit tolik vodišky? Vždyť je napitý i umytý."

„S tím si nelam hlavu," řekl Sam. „Když to neuhodneš, brzo uvidíš. A čím dřív tu vodu přineseš, tím dřív se dozvíš. A neponič mi ty kastroly, nebo z tebe udělám sekanou."

Když byl Glum pryč, Sam se opět podíval na Froda. Pořád klidně spal, teď však Sama uhodilo do očí, jak jsou jeho tvář a ruce vyhublé. „Je moc hubený a ustaraný," zabručel si. „To se pro hobita nehodí. Jestli se mi podaří ušáky uvařit, vzbudím ho."

Sam nasbíral hromadu nejsuššího kapradí a pak se vydrápal do břehu, cestou sbíraje větvičky a úlomky dřeva; nahoře mu poskytla dostatečnou zásobu spadlá cedrová větev. Pod svahem vyřízl pár drnů hned za houštím kapradí, udělal mělkou jámu a naložil do ní palivo. S křesadlem a hubkou uměl zacházet zručně, a tak mu brzy vzplál ohníček. Téměř nekouřil, ale zato voněl. Právě se skláněl nad plameny, chránil je a přikládal těžší dřeva, když se Glum vrátil. Opatrně nesl kastroly a tiše hudroval. Postavil kastroly na zem a pak spatřil, co Sam dělá. Tenoučce, syčivě vypískl a zdálo se, že je vyděšen a pohněván. „Ach! Sss - ne!" vykřikl. „Ne! Hloupý hobit, hloupost, jistě, hloupost, to nessmí!"

„Co nesmí?" řekl Sam překvapeně.

„Dělat ošškIivé červené jazyky," zasyčel Glum. „Oheň! Oheň! Je nebezpečný, jistě. Pálí. Zabíjí. A přivede nepřátele, jistě, jistě."

„Myslím, že ne," řekl Sam. „Nevím, proč by měl, když na něj nehodíš něco mokrého a nezdusíš ho. Ale když přivede, tak ať. Já to prostě risknu. Udělám ty ušáky dušené."

„Dušené králíky!" zakvílel Glum. „Zkazíš krásné masíčko, co pro vás Sméagol ušetřil, chudáček hladový Sméagol! Proč? Proč, prossím? Jsou mlaďoušcí, jsou měkkoušcí, jsou miloušcí. Sněz je, sněz je!" Hmátl po nejbližším králíkovi, který už ležel stažený u ohně.

„No tak," řekl Sam. „každý podle své chuti. Naším chlebem by ses udávil ty, syrovým ušákem bych se udávil já. Když mi dáš králíka, tak je můj, a když budu chtít, tak ho uvařím. A já chci. Nemusíš se na mě koukat. Jdi si chytit jiného a sněz si ho, jak se ti zlíbí - někde stranou, abych to neviděl. Pak ty neuvidíš oheň a já neuvidím tebe a bude nám oběma líp. Dám pozor, aby oheň nekouřil, jestli tě to uklidní."

Glum se s hudráním stáhl a odplížil se do kapradí. Sam se dal do práce kolem kastrolů. „K ušákovi potřebuje hobit," říkal si, „nějaké bylinky a kořínky, hlavně bandory - o chlebu ani nemluvím. Bylinky asi seženeme."

„Glume!" zavolal tiše. „Do třetice všeho dobrého. Potřebuju bylinky." Glumova hlava vykoukla z kapradí, netvářila se ovšem ochotně ani přátelsky. „Pár bobkových listů, trochu tymiánu a šalvěje bude stačit - než se rozvaří voda," řekl Sam.

„Ne!" řekl Glum. „Sméagol nemá žádnou radost. A Sméagol nemá rád smradlavé listí. Nejí trávu a kořínky, ne, milášku, leda když má straššný hlad nebo je mu špatně, chudášku Sméagolovi."

„Sméagol se dostane do horké vody, až se bude vařit, jestli neudělá, co se mu říká," zavrčel Sam. „Sam mu do ní strčí hlavu, jistě, milášku. A hnal by ho i pro tuřín a mrkev, kdyby na to byla roční doba. Vsadím se, že v tomhle kraji zdivočela spousta dobrých věcí. Dal bych moc za půl tuctu bandor."

„Sméagol nepůjde. Ne, ne, už ne," zasyčel Glum. „Má sstrach a je sstrašně unavený a tenhle hobit není miloušek, ne, vůbec není miloušek. Sméagol nebude vyhrabávat kořínky a mrkvišky a – bandory. Co jsou to bandory, milášku, co jsou to bandory?"

„Bram-bo-ry," řekl Sam. „Kmotrovo potěšení a náramně dobrý základ do prázdného břicha. Ale ty teď nenajdeš, tak je ani nehledej. Ale buď hodný Sméagol a najdi mi bylinky, a hned budu mít o tobě lepší mínění. A navíc, jestli se obrátíš k lepšímu a zůstaneš obrácený,

tak ti jednou uvařím bandory. Určitě: smaženou rybu s brambůrkama, podává S. Křepelka. To bys neodmítnul."

„Jistě, jistě, to bysme odmítli. Kazit milouškou rybišku, škvařit ji. Dej mi rybišku *teď* a oššklivý brambůrky si nech!"

„S tebou není žádná řeč," řekl Sam. „Běž spát!"

Nakonec si musel najít, co potřeboval, sám. Nemusel však jít daleko, z dohledu místa, kde pořád ještě spal jeho pán. Chvíli seděl, dumal a přikládal na oheň, dokud se voda nezačala vařit. Denního světla přibývalo. Vzduch se oteploval. Rosa na trávě a listí se vytrácela. Rozkrájení králíci brzy bublali v kastrolech se svazečky bylinek. Jak čas plynul, Sam málem usnul. Nechal je dusit asi hodinu, tu a tam je zkoušel vidličkou a ochutnával vývar.

Když usoudil, že jsou hotoví, sundal kastroly z ohně a připlazil se k Frodovi. Ten pootevřel oči, když stál Sam nad ním, a pak se probudil ze snu: z dalšího vlídného, nezapamatovatelného snu o míru.

„Nazdar, Same!" řekl. „Ty neodpočíváš? Něco není v pořádku? Kolik je hodin?"

„Asi dvě hodiny po rozbřesku," řekl Sam, „a podle hodin v Kraji by mohlo být k půl deváté. Ale nic není v nepořádku. I když v pořádku to tak docela není: ani hovězí vývar, ani cibule, ani bandory. Mám pro vás trochu dušeného masa a trochu vývaru, pane Frodo. Udělá vám to dobře. Budete to muset jíst z hrnku nebo rovnou z kastrolu, až trochu vychladne. Nevzal jsem s sebou žádné misky a nic pořádného."

Frodo zívl a protáhl se. „Měl sis odpočinout, Same," řekl. „A zapálit oheň v těchhle končinách bylo nebezpečné. Ale hlad mám. Mmm! Cítím to až sem. Co jsi to dusil?"

„Dárešek od Sméagola," řekl Sam; „pár mladých ušáčků, i když se mi zdá, že jich teď Glum lituje. Ale není k nim nic než pár bylinek."

Sam a jeho pán se posadili na krajíček houště kapradí a jedli své dušené maso rovnou z kastrolů jedinou starou vidličkou a lžící. Dopřáli si také každý půl elfího cestovního chleba. Bylo to jako hostina.

„Glume!" zavolal Sam a tiše zapískal. „Ještě si to můžeš rozmyslet. Ještě trochu zbylo, jestli chceš ochutnat dušeného ušáka." Nedočkal se odpovědi.

„A co, nejspíš si šel něco najít; dojíme to," řekl Sam.

„A pak se musíš vyspat," řekl Frodo.

„Ale neusínejte, zatímco budu chrnět, pane Frodo. Já si jím nejsem moc jistý. Je v něm velký kus Podraza - toho špatného Gluma, abyste rozuměl - a pořád ho přibývá. Ovšem teď by asi uškrtil prvního mě. Nějak jsme si nepadli do oka a on nemá ze Sama žádnou radost, ne, ne, milášku, vůbec žádnou radost.“

Dojedli a Sam šel k potůčku opláchnout nádobí. Když vstal a chtěl se vracet, vzhlédl do svahu. V tu chvíli spatřil, jak se slunce noří z výparů nebo mlh nebo temného stínu, či co to stále leželo na východě, a sesílá zlaté paprsky na stromy a loučky kolem. Pak si všiml, jak se nad ním z houští zvedá tenká spirála modrošedého kouře, který byl na slunci dobře viditelný. S úlekem si uvědomil, že je to kouř z jeho ohníčku, který zapomněl uhasit.

„Tak tohle by nešlo! Nikdy mě nenapadlo, že bude tak vidět,“ zabručel a spěchal zpátky. Náhle zůstal stát a naslouchal. Slyšel zapísknutí, nebo ne? Nebo to bylo jen volání nějakého neznámého ptáka? Pokud to bylo písknutí, nepřicházelo z místa, kde byl Frodo. Tam se to ozvalo zas! A z jiného místa. Sam se rozběhl do kopce, jak mohl.

Zjistil, že větévka, která dohořela až na konec, zapálila kapradí na kraji ohniště, kapradí vzplálo a drn začal doutnat. Spěšně zadupal zbytky ohně a naložil přes jamku drny. Pak se odplížil k Frodovi.

„Slyšel jste nějaké písknutí a něco, co znělo jako odpověď?“ zeptal se. „Před pár minutami. Doufám, že to byl jenom pták, ale neznělo to tak; spíš jako když někdo ptáka napodobuje, zdálo se mi. A na smůlu mi ohníček zrovna trochu čadil. Jestli jsem teď přivolal nějakou mrzutost, nikdy si to neodpustím. Možná ani nebudu mít čas!“

„Pst!“ šeptl Frodo. „Myslím, že slyším hlasy.“

Oba hobiti zavázali své batohy, připravili je pohotově k útěku a pak zalezli hlouběji do kapradí. Tam přikrčeně naslouchali. O hlasech nebylo pochyb. Mluvily tiše, byly však blízko a stále se přibližovaly. Tu náhle jeden promluvil zřetelně zcela nedaleko.

„Tady! Odtud vycházel ten kouř!“ řekl. „Bude blizoučko. V kapradí, bezpochyby. Chytíme ho jako ušáka do pasti. Pak poznáme, co je to zač.“

„Ano, a také co ví!“ řekl druhý hlas.

Vzápětí vstoupili do kapradí ze čtyř stran čtyři muži. Protože utéci a schovat se už nemohli, vyskočili Frodo a Sam na nohy, opřeli se zády o sebe a tasili mečíky.

Jestliže je ohromilo to, co uviděli, byli ti, kdo je dopadli, ještě ohromenější. Stáli tam čtyři vysocí muži. Dva měli v rukou oštěpy s lesklými hlavicemi. Dva měli velké luky téměř stejně vysoké, jako byli sami, a velké toulce šípů se zelenými pery. Všichni měli po boku meče a byli oblečeni v různých odstínech zeleni a hnědi, jako by si přáli chodit po lukách Ithilienu nevidění. Ruce jim kryly zelené rukavice a tváře měli zahaleny zelenými kápěmi a maskami, z nichž zářily jen pronikavé, jasné oči. Frodo pomyslel na Boromira, protože ti muži ho připomínali postavou i držením těla a způsobem řeči.

„Nenašli jsme, co jsme hledali," řekl jeden. „Co jsme ale našli?"

„Skřety ne," řekl jiný a pustil jílec meče, který sevřel, když ve Frodově ruce uviděl záblesk Žihadla.

„Elfy?" řekl třetí pochybovačně.

„Ne, elfy ne," řekl čtvrtý, největší, a jak se zdálo, náčelník ostatních. „Elfové dnes po Ithilienu nechodí. A elfové jsou nesmírně sliční na pohled, jak se říká."

„Čímž chcete říct, že my nejsme, jestli vám rozumím," řekl Sam. „Děkuju mockrát. A až se o nás přestanete bavit, třeba nám řeknete, kdo jste vy a proč nenecháte dva unavené pocestné odpočívat."

Vysoký muž v zeleném se chmurně zasmál. „Jsem Faramir, gondorský kapitán," řekl. „V této zemi nejsou pocestní, jen služebníci Temné věže, anebo Bílé."

„My nejsme ani jedno, ani druhé," řekl Frodo. „A pocestní jsme, ať říká kapitán Faramir co chce."

„Tak se rychle představte a objasněte své poslání," řekl Faramir. „Máme práci a není čas na hádanky a na vyjednávání. Honem! Kde je váš třetí společník?"

„Třetí?"

„Ano, ten slídil, kterého jsme tamhle dole viděli s nosem ve vodě. Nevypadal hezky. Hádal bych, že je to nějaký skřetí vyzvědač nebo nějaká jejich stvůra. Uklouzl nám však jako liška."

„Nevím, kde je," řekl Frodo. „Je to jen náhodný společník, s nímž jsme se cestou setkali, a nejsem za něho odpovědný. Jestli ho najdete, ušetřte ho. Přiveďte nám ho, nebo nám ho pošlete. Je to zubožené, bídné stvoření, mám ho ale na čas ve své péči. Pokud jde ovšem o nás, jsme hobiti z Kraje daleko na severu a západě za mnoha řekami. Mé jméno je Frodo, syn Drogův, a se mnou je Samvěd, syn Peckoslavův, řádný hobit v mých službách. Přišli jsme zdaleka, z Roklinky nebo

Imladris, jak ji někteří nazývají.“ Tu sebou Faramir trhl a zpozorněl. „Měli jsme sedm společníků: jednoho jsme ztratili v Morii, ostatní jsme opustili na Parth Galenu nad Raurosem. Dva z mé čeledi, jednoho trpaslíka, jednoho elfa a dva muže. Byli to Aragorn a Boromir, který říkal, že pochází z Minas Tirith, města na Jihu.“

„Boromir!“ vykřikli všichni čtyři muži.

„Boromir, syn Pána Denethora?“ řekl Faramir a tvář mu podivně zpřísněla. „Vy jste šli s ním? To je skutečně novinka, jestli je to pravda. Vězte, malí cizinci, že Boromir, syn Denethorův, byl Vrchní strážce Bílé věže a náš generál a těžce ho postrádáme. Kdo tedy jste a co jste s ním měli do činění? Rychle, protože slunce stoupá!“

„Znáte hádanku, kterou Boromir přinesl do Roklinky?“ opáčil Frodo.

Meč, jenž byl zlomen, hledej:
v Imladris přebývá.

„Ta slova jsou skutečně známá,“ řekl Faramir užasle. „Je jistou známkou vaší pravdomluvnosti, že je znáte také.“

„Aragorn, jehož jsem jmenoval, nese Meč, jenž byl zlomen,“ řekl Frodo. „A my jsme půlčíci, o kterých se ve verších mluvilo.“

„To vidím,“ řekl Faramir zamyšleně. „Nebo vidím, že by to tak mohlo být. A co je Isildurova zhouba?“

„To je skryto,“ řekl Frodo. „Nepochybně to bude zjeveno včas.“

„O tom se musím poučit víc,“ řekl Faramir, „a dozvědět se, co vás přivádí tak daleko na východ, do stínu toho –“ ukázal a nevyslovil žádné jméno. „Ne však nyní. Máme naléhavou práci. Jste v nebezpečí a dnes byste po poli ani po silnici nedošli daleko. Nežli den skončí, budou tu padat rány. Pak smrt nebo rychlý útěk k Anduině. Nechám tu dva muže, aby vás střežili pro vaše i pro mé dobro. Moudrý muž nedůvěřuje v této zemi náhodným setkáním na cestě. Vrátím-li se, promluvím si s vámi důkladněji.“

„Mějte se dobře!“ řekl Frodo a hluboce se uklonil. „Myslete si co chcete, ale já jsem přítel všech nepřátel Jednoho nepřítele. Šli bychom s vámi, kdybychom my půlčíci mohli doufat, že posloužíme takovým udatným a silným mužům, jako se zdáte být vy, a kdyby to dovolovalo mé poslání. Kéž světlo svítí na vaše meče!“

„Ať jsou půlčíci jací chtějí, jsou zdvořilí," řekl Faramir. „Mějte se dobře!"

Hobiti se zase posadili, ale nemluvili o svých myšlenkách a pochybnostech. Opodál, v mihotavém stínu temných vavřínů, zůstali na stráži dva muži. Tu a tam si sňali masky, aby se ochladili, když s dnem přibývalo tepla, a Frodo viděl, že jsou to pohlední muži bledé pleti a temných vlasů, se šedýma očima a smutnými hrdými obličeji. Tiše rozmlouvali, zprvu užívajíce Obecné řeči, ale starobylejším způsobem, a pak přešli do jiného jazyka. Když Frodo naslouchal, užasl, protože si uvědomil, že mluví elfským jazykem nebo něčím, co se od něho jen málo liší, a hleděl na ně s podivem, protože poznal, že to musí být Dúnadani z Jihu, muži z rodu Pánů Západní říše.

Po chvíli je oslovil, nespěchali však s odpovídáním a byli obezřetní. Představili se jako Mablung a Damrod, gondorští vojáci a Hraničáři z Ithilienu; pocházeli totiž z lidu, který kdysi v Ithilienu bydlíval, dokud se země nezmocnil Nepřítel. Z takových mužů si Pán Denethor vybíral své přepadové oddíly, které tajně překračovaly Anduinu (jak a kde neřekli), aby pronásledovaly skřety a jiné nepřátele, kteří se toulali mezi Ephel Dúath a Řekou.

„Odtud je k východnímu břehu Anduiny téměř třicet mil," řekl Mablung, „a zřídka vycházíme tak daleko. Máme však na této cestě nový úkol: přišli jsme číhat na muže z Haradu. Proklatci!"

„Ano, proklatí Jižané!" řekl Damrod. „Říká se, že zastara bývaly dohody mezi Gondorem a haradskými královstvími na Dalekém Jihu; přátelství ovšem nikdy. V oněch dnech byly naše hranice daleko na jih od Ústí Anduiny a Umbar, nejbližší z jejich říší, uznával naše panství. To je ovšem již dávno. Již mnoho lidských věků se nestýkáme. Nedávno jsme se dozvěděli, že je navštívil Nepřítel a že přešli k Němu, nebo se k Němu vrátili - vždycky se ochotně poddávali Jeho vůli - jako tolik jiných, i na Východě. Nemám pochyb, že dny Gondoru jsou sečteny a zdi Minas Tirith odsouzeny k záhubě; tak velká je jeho síla a zloba."

„A přece nebudeme zahálet a nedovolíme Mu, aby si dělal, co chce," řekl Mablung. „Ti proklatí Jižané teď pochodují po starodávných silnicích, aby posílili vojska Temné věže. Ano, právě po silnicích, které zbudovala gondorská zručnost. A dozvídáme se, že chodí stále bezstarostněji, myslí si, že moc jejich nového pána je dost velká, takže je ochrání samotný stín jeho kopců. Přišli jsme jim dát ponauče-

ní. Před několika dny došla zpráva, že jich velká síla pochoduje na sever. Počítáme, že jeden pluk by měl procházet někdy kolem poledne tudy - nahoře, kde silnice prochází úvalem. Cesta možná projde, ale oni ne! Rozhodně ne, dokud je Faramir kapitánem. Vede teď všechny nebezpečné výpravy. Jeho život však chrání kouzlo nebo jej osud šetří pro nějaký jiný účel."

Jejich rozhovor utichl ve vyčkávavém mlčení. Všude se zdálo být číhavé ticho. Sam, schoulený na okraji houště kapradí, vyhlížel ven. Bystrýma hobitíma očima viděl, že kolem je mnoho dalších mužů. Sledoval, jak se kradou do svahů po jednom nebo v dlouhých řadách a stále se drží ve stínu hájů a houštin, nebo se plazí trávou a kapradím, stěží viditelní ve svém hnědém a zeleném oblečení. Všichni měli kápě a masky a na rukou rukavice a ozbrojeni byli jako Faramir a jeho společníci. Zanedlouho všichni přešli a zmizeli. Slunce stále stoupalo, až se přiblížilo k jihu. Stíny se krátily.

„To bych rád věděl, kde je ten zatrachtilý Glum," řekl si Sam, když zalézal hlouběji do stínu. „Má slušnou naději, že ho zapíchnou jako skřeta nebo že ho upeče Žlutá tvář. Ale však on se o sebe umí postarat." Lehl si k Frodovi a začal podřimovat.

Probudil se s pocitem, že slyšel troubení rohů. Posadil se; Bylo pravé poledne. Strážní stáli napjatě a pozorně ve stínu stromů. Náhle zahučely rohy hlasitěji a zcela nepochybně shora, za vrcholkem svahu. Samovi se zdálo, že slyší výkřiky a také divoký řev, zvuk však byl slabý, jako by vycházel ze vzdálené jeskyně. Vzápětí propukl hluk boje kousek od nich, hned nad jejich úkrytem. Zřetelně slyšel zvonivé skřípění oceli o ocel, řinčení meče o železnou čapku, tupý náraz čepele o štít; muži ječeli a vřískali a jeden jasný, silný hlas volal: „*Gondor! Gondor!*"

„Zní to, jako když ková sto kovářů dohromady," řekl Sam Frodovi. „Jsou pro mě až dost blízko."

Hluk se však blížil. „Jdou!" zvolal Damrod. „Podívejte! Pár Jižanů se probilo z léčky a utíkají ze silnice. Tamhle běží! A naši muži za nimi, kapitán první."

Sam šel zvědavě za strážci. Vydrápal se kousek do jednoho z vysokých vavřínů. Na okamžik zahlédl snědé muže v červeném, jak běží ze svahu opodál a za nimi skáčou bojovníci v zeleném a srážejí je cestou na útěku. Vzduch houstl šípy. Tu rovnou přes okraj jejich ochranného břehu přepadl muž a zřítil se mezi štíhlé stromky málem na ně.

Spočinul v kapradí pár stop od nich, tváří dolů; z krku mu pod zlatým okružím trčel šíp se zelenými pery. Šarlatový háv měl potrhaný, kazajku z měděných plátků rozervanou a posekanou, černé pletence protkané zlatem vlhly krví. Snědou rukou dosud svíral jílec zlomeného meče.

Tak Sam poprvé uviděl boj mužů a nelíbilo se mu to. Byl rád, že mrtvou tvář nevidí. Uvažoval, jak se ten muž jmenoval a odkud přišel, zda měl skutečně zlé srdce, anebo jaké lži nebo hrozby ho vedly na dlouhý pochod od domova; a jestli by tam byl vlastně raději nezůstal v míru - to vše mu prolétlo myslí v jediném okamžiku a bylo rychle zaplašeno. Sotva totiž Mablung vykročil k padlému tělu, ozval se nový hluk; veliký křik a řev. Uprostřed všeho zaslechl Sam pronikavý ryk nebo troubení. A potom mocné dusání a dunění, jako když do země buší velká beranidla.

„Pozor! Pozor!“ vykřikl Damrod na svého druha. „Kéž ho sami Valar odvrátí! Mûmak! Mûmak!“

Ke svému zděšení - a trvalé blaženosti - spatřil Sam ze stromů vyrážet obrovskou hmotu, která se řítila dolů svahem. Jako dům veliké, mnohem větší než dům se to zdálo, jako pohybující se hora v šedém. Možná že ho strach a úžas v hobitích očích zvětšily, haradský mûmak však byl skutečné zvíře olbřímích rozměrů, jemuž podobní už ve Středozemi nežijí. Jeho příbuzní, kteří se dožili pozdějších věků, jsou pouhou vzpomínkou na jeho objem a vznešenost. Valil se rovnou na pozorovatele a pak na poslední chvíli odbočil, minul je o pouhých pár metrů a rozhoupal jim půdu pod nohama. Veliké nohy měl jako stromy, ohromné uši jako rozevláté plachty, dlouhý chobot hadovitě pozdvižen, jako když se krajta chystá udeřit, červená očka plná zuřivosti. Kly obrácené vzhůru jako rohy byly obtočeny zlatými pásky a kanula z nich krev. Šarlatové a zlaté ozdoby za ním vlály v divokých cárech. Trosky čehosi, co vypadalo jako opravdová válečná věž, ležely na jeho vlnících se zádech rozdrcené jeho zběsilým úprkem lesem; vysoko na šíji se mu dosud zoufale držela nepatrná postavička - tělo mocného válečníka, obra mezi Černíny.

Dál burácelo obrovité zvíře a v slepém hněvu si razilo cestu jezírkem a mlázím. Po trojité kůži jeho boků neškodně klouzaly a lámaly se šípy. Muži obou stran se před ním rozbíhali, mnohé však dohonil a zadupal do země. Brzy zmizel z dohledu. Z dálky ještě doléhalo jeho troubení a dusání. Co se s ním stalo, to se Sam nikdy nedoslechl; zda unikl a bloudil po pustině, dokud nezahynul daleko od domova, anebo padl do nějaké hluboké jámy, nebo zda v zuřivosti doběhl až k Velké řece, vrhl se do ní a byl pohlcen.

Sam se zhluboka nadechl. „To byl olifant!“ řekl. „Tak přece jsou olifanti, a já jednoho viděl. To je život! Jenomže doma mi to nikdo nikdy neuvěří. Nu, jestli je to odbyto, tak si trochu zdřímnu.“

„Spi, dokud můžeš,“ řekl Mablung. „Kapitán se však vrátí, je-li nezraněn, a až přijde, rychle půjdeme odtud. Budou nás pronásledovat, jakmile se zpráva o našem činu donese Nepříteli, a to nebude dlouho trvat.“

„Když musíte jít, tak jděte tiše,“ řekl Sam. „Nemusíte nás rušit. Celou noc jsem byl na nohou.“

Mablung se zasmál. „Myslím, že tě tu kapitán nenechá, Mistře Samvěde,“ řekl. „Ale však uvidíš.“

OKNO NA ZÁPAD

Samovi se zdálo, že sotva zdříml, když se probudil a zjistil, že je pozdní odpoledne a Faramir se vrátil. Přivedl s sebou mnoho mužů; na svahu se shromáždili všichni, kdo přežili výpad, asi dvě nebo tři stovky bojovníků. Seděli v širokém půlkruhu, uprostřed seděl na zemi Faramir a před ním stál Frodo. Podivně to připomínalo přelíčení s vězněm.

Sam se vyplížil z kapradí, nikdo mu však nevěnoval pozornost, a tak se usadil zkraje řady mužů, kde viděl a slyšel všechno, co se dělo. Pozoroval a naslouchal napjatě, hotov vrhnout se pánovi na pomoc, bude-li třeba. Viděl Faramirovu tvář, jež byla nyní odmaskována; byla strohá a velitelská a v pátravém pohledu se tajil bystrý rozum. V šedých očích, jež pevně hleděly na Froda, se zračila pochybnost.

Sam si brzy uvědomil, že kapitána neuspokojuje několik bodů z toho, co o sobě Frodo vypověděl: jakou úlohu hrál v Družině, která se vydala z Roklinky, proč opustil Boromira a kam jde nyní. Zejména se vracel k Isildurově zhoubě. Zjevně viděl, že mu Frodo tají cosi důležitého.

„Jenže Isildurova zhouba se měla probudit s příchodem půlčíka, tak se přece musí chápat ta slova," naléhal. „Jestliže jsi ten půlčík, který byl jmenován, bezpochyby jsi tu věc, ať je to cokoliv, přinesl do Rady, o které mluvíš, a Boromir ji tam viděl. Zapřeš to?"

Frodo neodpověděl. „Tak!" řekl Faramir. „Přeji si tedy dozvědět se o tom víc; co se týká Boromira, dotýká se i mne. Podle starých pověstí zabil Isildura skřetí šíp. Skřetích šípů jsou ovšem spousty a pohled na něj by Boromir z Gondoru nepocítil jako osudové znamení. Měl jsi tu věc v držení? Říkáš, že je skryta; není to však proto, že ty ses rozhodl ji skrývat?"

„Ne proto, že jsem se rozhodl já," řekl Frodo. „Nepatří mi. Nepatří žádnému smrtelníku, velkému ani malému; pokud by si na ni ovšem někdo mohl činit nárok, byl by to Aragorn, syn Arathornův, kterého jsem jmenoval, vůdce naší Družiny od Morie po Rauros."

„Proč on, a ne Boromir, kníže města, jež založili Elendilovi synové?"

„Protože Aragorn pochází v přímé linii po otci od samotného Isildura, Elendilova syna. A meč, který nosí, je Elendilův meč.“

Kruhem mužů prošel ševel úžasu. Někteří hlasitě vykřikli: „Elendilův meč přichází do Minas Tirith! Veliká novina!“ Faramirova tvář však zůstala nepohnutá.

„Možná,“ řekl. „Tak velký nárok ovšem musí být prokázán a budou žádány jasné důkazy, přijde-li tento Aragorn někdy do Minas Tirith. Když jsem před šesti dny vycházel, nepřišel ani on, ani jiní z vaší Družiny.“

„Boromir ten nárok uznal,“ řekl Frodo. „Ano, kdyby tu byl Boromir, odpověděl by ti na všechny otázky. A protože byl už před řadou dní nad Raurosem a hodlal jít přímo do vašeho města, vrátíš-li se, možná se tam brzy dozvíš všechny odpovědi. Mou úlohu v Družině znal jako všichni ostatní, byla mi totiž uložena samotným Elrondem z Imladris před celou Radou. S tím posláním jsem přišel do této země, nepatří mi však odhalit je komukoli mimo Družinu. Přesto by ti, kdo tvrdí, že stojí proti Nepříteli, udělali dobře, kdyby mi nepřekáželi.“

Frodův tón byl hrdý, ať už se cítil jakkoliv, a Sam to schvaloval; Faramira však neuspokojil.

„Vyzýváš mě tedy, abych se staral o své a upaloval domů a nechal tě na pokoji. Až přijde Boromir, všechno mi řekne. Až přijde, říkáš! Byl jsi Boromirovým přítelem?“

Frodovi živě vyvstala před očima vzpomínka na Boromirův útok a zaváhal. Faramirovy oči, které ho pozorovaly, ztvrdly. „Boromir byl statečný člen Družiny,“ řekl posléze Frodo. „Ano, byl jsem jeho přítelem, já ano.“

Faramir se chmurně pousmál. „Zarmoutilo by tě tedy, kdyby ses dozvěděl, že je Boromir mrtev?“

„To by mě opravdu zarmoutilo,“ řekl Frodo. Pak zachytil výraz Faramirových očí a hlas mu zakolísal. „Mrtev?“ řekl. „Myslíš tím, že je mrtev a že jsi to věděl? Snažil ses mě chytit za slovo, hrál sis se mnou? Anebo se mě snažíš chytit do léčky teď, klamem?“

„Ani skřeta bych nechytal do léčky klamem,“ řekl Faramir.

„Jak tedy zemřel a jak ses to dozvěděl? Říkáš přece, že do vašeho odchodu nikdo z Družiny do města nedošel.“

„Pokud jde o to, jak zemřel, doufal jsem, že mi to poví jeho přítel a společník.“

„Vždyť byl živ a zdráv, když jsme se rozešli. A co já vím, žije pořád. Ačkoli ve světě jsou samozřejmě mnohá nebezpečí."

„Ano, mnohá," řekl Faramir, „a zrada není nejmenší z nich."

Sam byl při tomto rozhovoru stále netrpělivější a pohněvanější. Poslední slova byla víc, než mohl snést; vrazil doprostřed kruhu a rázně přikročil k svému pánu.

„Prosím za prominutí, pane Frodo," řekl, „ale už to trvá moc dlouho. Nemá právo takhle s vámi mluvit. Po všem, co jste prodělal pro jeho vlastní dobro a pro dobro těch velkých mužských, jako pro všecky ostatní.

Koukněte, kapitáne!" rozkročil se před Faramirem, ruce v bok a ve tváři výraz, jako když promlouvá k hobiťátku, které „mělo hubu", když se ho ptal, co dělá v sadě. Ozvalo se mručení a na některých tvářích přihlížejících mužů se objevil i široký úsměv; pohled na jejich kapitána, jak sedí na zemi a do očí si hledí s mladým hobitem, který je celý naježený rozhořčením, byl pro ně čímsi nevídaným. „Koukněte!" řekl. „Na co narážíte? Pojďme k věci, než na nás přijdou všichni skřeti z Mordoru. Jestli si myslíte, že můj pán zavraždil Boromira a potom utekl, nemáte zdravý rozum; ale řekněte to, ať to máme odbyté! A pak nám řekněte, co s tím chcete dělat. Je to ale škoda, že lidi, kteří vykládají, že bojují proti Nepříteli, nemůžou nechat jiné, aby si udělali svoje, a neplést se jim do toho. Ten by měl radost, kdyby vás teď viděl. Myslel by, že má nového kamaráda, to vám řeknu."

„Měj trpělivost!" řekl Faramir, ale bez hněvu. „Nemluv před svým pánem, který je chytřejší než ty. Nepotřebuji nikoho, aby mě poučoval o mém vlastním nebezpečí. Přesto jsem si vyšetřil krátký čas, abych spravedlivě posoudil nesnadnou věc. Kdybych byl tak ukvapený jako ty, mohl jsem vás dávno zabít. Mám totiž příkaz zabít každého, kdo se nalézá v této zemi bez povolení Pána Gondoru. Nezabíjím však lidi ani zvířata zbytečně a nedělám to rád, ani když je to nutné. A nemluvím naprázdno. Uklidni se tedy. Sedni si k pánovi a mlč!"

Zrudlý Sam ztěžka dosedl. Faramir se opět obrátil k Frodovi. „Ptal ses, jak to vím, že je Denethorův syn mrtev. Novina o smrti má křídla. *Noc často nosí zprávy blízkým příbuzným*, říká se. Boromir byl můj bratr."

Tváří mu prošel stín zármutku. „Vzpomínáš si na něco zvláštního, co s sebou nosil Pán Boromir?"

Frodo se na okamžik zamyslel v obavě před novou léčkou a ptal se sám sebe, jak ten hovor skončí. Stěží zachránil Prsten před pyšnou rukou Boromira, a jak se mu povede mezi tolika silnými, bojovnými muži, to nevěděl. Přesto srdcem cítil, že Faramir, přestože se vzhledem velmi podobá bratru, je muž, který si méně cení sám sebe, je přísnější a zároveň moudřejší. „Pamatuji si," řekl nakonec, „že Boromir nosil roh."

„Pamatuješ se dobře, jako ten, kdo ho vskutku viděl," řekl Faramir. „Potom jej možná v duchu vidíš před očima: veliký roh divokého vola z Východu, přepásaný stříbrem a popsaný starobylým písmem. Ten roh nosil nejstarší syn našeho domu již mnoho pokolení; a říká se, že zatroubí-li na něj někdo v hranicích Gondorské říše, jak bývala zastara, jeho hlas nezůstane nepovšimnut.

Pět dní předtím, než jsem se vydal na tuto výpravu, čili před jedenácti dny, jsem uslyšel troubit ten roh: zněl od severu, ale nezřetelně, jako by to byla jen ozvěna v mysli. Zdálo se mi, že věští zlé, a mému otci rovněž, neboť jsme neměli o Boromirovi zpráv od té doby, co odešel, a žádný pozorovatel na našich hranicích ho neviděl projít. A třetí noci poté se mi přihodila jiná a zvláštnější věc.

Seděl jsem v noci u vod Anduiny v šedé tmě pod mladým bledým měsícem a pozoroval věčně plynoucí proud. Smutné rákosí šelestilo. Takto stále střežíme břehy u Osgiliathu, který teď zčásti drží naši nepřátelé a vycházejí a znepokojují naši zemi. Té noci však všechen svět spal v půlnoční hodině. A tu jsem viděl, nebo se mi zdálo, že vidím, člun plující po vodě, třpytivě šedý, malý člun zvláštního tvaru s vysokou přídí, a nikdo nevesloval ani neřídil.

Padla na mne bázeň, protože kolem bylo bledé světlo. Vstal jsem však a přistoupil k břehu a vykročil do proudu, protože mě přitahoval. Potom se člun obrátil ke mně a zvolnil a pomalu proplul kolem mne na dosah ruky, a přece jsem se ho neodvážil dotknout. Nořil se hluboko, jako by nesl těžké břímě, a zdálo se mi, když mi plul před očima, že je téměř celý naplněn čirou vodou, z níž vychází to světlo; vodou omýván tam ležel spící bojovník. Na koleni měl zlomený meč. Viděl jsem na něm mnoho ran. Byl to můj bratr Boromir, mrtvý. Poznal jsem jeho oděv, jeho meč, jeho milovanou tvář. Jen jediná věc scházela: jeho roh. A jen jedinou věc jsem neznal: krásný opasek, jakoby spojený ze zlatých lístků, okolo jeho pasu. ‚*Boromire!*' vykřikl jsem. ‚*Kde je tvůj roh? Kam pluješ? Ach, Boromire*!' Byl však pryč. Člun se

otočil do proudu a s třpytem odjel do noci. Bylo to jako sen, a přece ne, protože po něm nepřišlo probuzení. A nepochybuji, že je mrtev a odplul s Řekou do Moře."

„Běda!" řekl Frodo. „To byl opravdu Boromir. Ten zlatý opasek mu dala v Lothlórienu Paní Galadriel. Ona nás oblékla tak, jak nás vidíš, do elfí šedi. Tato spona je stejné práce." Dotkl se zeleného a stříbrného lístku, kterým měl sepnut plášť pod hrdlem.

Faramir si jej zblízka prohlédl. „Je krásný," řekl. „Ano, je to stejná práce. Prošli jste tedy zemí Lórien? Laurelindórenan se jmenovala zastara; teď však již dlouho leží mimo známost lidí," dodal tiše a pohlížel na Froda s novým podivem v očích. „Začínám teď chápat mnohé, co se mi na tobě zdálo podivné. Nepovíš mi víc? Je to přece trpké pomyšlení, že Boromir zemřel na dohled od země, kde byl doma."

„Nemohu říci víc, než jsem řekl," odpověděl Frodo. „Přesto mě tvůj příběh naplňuje předtuchou. To, co jsi spatřil, muselo být vidění, nic víc, stín zlého osudu, který byl nebo bude. Není-li to ovšem lživý klam Nepřítele. Viděl jsem tváře sličných bojovníků ze starých dob, jak spí pod jezery Mrtvých močálů, nebo se tak zdálo jeho nečistými kouzly."

„Ne, tak to nebylo," řekl Faramir. „Jeho díla totiž plní srdce nenávistí, mé srdce však naplnil zármutek a soucit."

„Jak by se však mohlo něco takového stát doopravdy?" ptal se Frodo. „Žádný člun přece nemohl být přenesen přes kamenné vrchy za Tol Brandirem a Boromir hodlal jít domů přes Entvu a rohanská pole. A jak by mohlo nějaké plavidlo projet zpěněný velký vodopád a neponořit se do vířících tůní, i kdyby bylo obtíženo vodou?"

„Já nevím," řekl Faramir. „Odkud však pocházel ten člun?"

„Z Lórienu," řekl Frodo. „Ve třech takových člunech jsme pádlovali po proudu Anduiny k Vodopádům. I ty byly elf ská práce."

„Prošel jsi skrytou zemí," řekl Faramir, „ale zdá se, že jsi příliš nepochopil její moc. Jedná-li člověk s Paní kouzel, jež sídlí ve Zlatém lese, pak může čekat divné věci. Pro smrtelníka je nebezpečné vykročit ze světa našeho slunce, a říká se, že odtamtud málokdo vyšel nezměněn.

Boromire, ach, Boromire!" zvolal. „*Co ti řekla Paní, která neumírá? Co se tenkrát probudilo v tvém srdci? Proč jen jsi chodil do Laurelindórenanu a nevrátil ses vlastní cestou, nepřijel zrána domů na rohanských koních?*"

Pak se opět obrátil k Frodovi a znovu promluvil tiše. „Hádám, že na tyto otázky bys mohl dát jistou odpověď, Frodo, synu Drogův. Možná však, že ne tady a teď. Abys ovšem můj příběh dál nepokládal za vidění, povím ti toto. Alespoň Boromirův roh se vrátil skutečně, a ne jen zdánlivě. Roh přišel rozpolcen vedví jako sekyrou nebo mečem. Střepy se dostaly na břeh každý zvlášť: jeden se našel v rákosí na severu pod ústím Entvy, kde leželi gondorští pozorovatelé; druhý našel kroužit v proudu kdosi, kdo měl poslání na vodě. Zvláštní náhody, vražda však vyjde najevo, jak se říká.

A teď leží roh staršího syna ve dvou kusech na klíně Denethora, jenž sedí ve vysokém křesle a čeká na zprávy. A ty mi nemůžeš říci nic o tom, jak byl roh rozťat?“

„Ne, nevěděl jsem o tom,“ řekl Frodo. „Den, kdys jej slyšel troubit, počítáš-li správně, byl však den, kdy jsme se rozešli, kdy jsme já a můj služebník opustili Družinu. Teď mě tvůj příběh plní děsem. Jestliže byl tehdy Boromir v nebezpečí a byl zabit, musím se obávat, že moji druhové zahynuli všichni. A byli to mí přátelé a příbuzní.

Neodsuneš své pochybnosti stranou a nenecháš mě jít? Jsem unavený, plný zármutku a bojím se. Mám však cosi vykonat, nebo se o to pokusit, než budu také zabit. A tím víc je třeba spěchu, jestliže z celého našeho Společenstva zbýváme jen my dva půlčíci. Jdi zpátky, Faramire, statečný gondorský kapitáne, braň své město, dokud můžeš, a mě nech jít, kam mě vede osud.“

„Nenalezl jsem v našem rozhovoru žádnou potěchu,“ řekl Faramir, „ty však z něho jistě čerpáš větší hrůzu, než je třeba. Pokud k Boromirovi nepřišli sami Lórienští, kdo ho uložil k takovému pohřbu? Skřeti a služebníci Bezejmenného jistě ne. Hádám, že někdo z tvé družiny ještě žije.

Cokoli se však stalo v Severní marce, o tobě, Frodo, už nemám pochyb. Jestli mě těžké dny naučily soudit lidská slova a tváře, mohu se odvážit posoudit půlčíky! Nicméně,“ a teď se usmál, „je v tobě cosi zvláštního, Frodo, snad trochu elfího. Na našem rozhovoru však závisí více, než jsem zprvu myslel. Měl bych tě teď vzít s sebou zpátky do Minas Tirith, aby ses tam zodpovídal Denethorovi, a můj život právem propadne, jestliže nyní zvolím cestu, která ublíží mému městu. Nebudu tedy rozhodovat v chvatu. Přesto se odtud musíme hnout bez dalšího zdržení.“

Vyskočil a vydal několik příkazů. Muži, kteří se sebrali kolem něho, se rozešli do skupin, rozdělili se různými směry a rychle zmizeli ve stínech skal a stromů. Brzy zůstali jen Mablung a Damrod.

„Teď půjdete, Frodo a Samvěde, se mnou a s mými strážemi," řekl Faramir. „Nemůžete jít na jih po silnici, jestliže jste to měli v úmyslu. Pár dní bude nebezpečná a po této srážce ještě sledovanější než dosud. A myslím, že dnes vůbec daleko nemůžete, protože jste unavení. A my také. Jdeme teď na tajné místo, které máme necelých deset mil odtud. Skřeti a zvědové Nepřítele je dosud neobjevili, a kdyby, mohli bychom je dlouho bránit i proti mnoha útočníkům. Tam si můžeme na chvíli lehnout a odpočinout a vy s námi. Ráno rozhodnu, co bude nejlepší pro mne a co pro vás."

Frodo nemohl než souhlasit s touto žádostí či příkazem. V dané chvíli se to zdálo nejmoudřejší, protože tento výpad Gondorských učinil putování po Ithilienu ještě nebezpečnější než dřív.

Vyrazili ihned: Mablung a Damrod napřed, Faramir s Frodem a Samem vzadu. Obešli jezírko, kde se hobiti koupali, překročili potok, zlezli dlouhý břeh a vešli do lesnaté krajiny zelených stínů, která sestupovala z kopce na západ. Šli tak rychle, jak hobiti mohli, a tlumeně rozmlouvali.

„Přerušil jsem náš rozhovor," řekl Faramir, „nejen proto, že nás tísní čas, jak mi připomněl Mistr Samvěd, ale také proto, že jsme se blížili k věcem, o nichž není dobré mluvit otevřeně před mnoha lidmi. Proto jsem se raději obrátil k záležitostem svého bratra a nechal být *Isildurovu zhoubu*. Nebyl jsi ke mně zcela otevřený, Frodo."

„Neřekl jsem žádnou lež a řekl jsem tolik pravdy, kolik jsem mohl," řekl Frodo.

„Nekárám tě," řekl Faramir. „Mluvil jsi obratně v těžkém postavení a zdálo se mi, že moudře. Dozvěděl jsem se však nebo uhodl víc, než jsi řekl slovy. Nebyli jste s Boromirem přáteli, nebo jste se přinejmenším v přátelství nerozešli. Ty, a myslím, že Mistr Samvěd rovněž, v sobě nesete křivdu. Ano, velice jsem ho miloval a rád bych pomstil jeho smrt, ale znal jsem ho dobře. *Isildurova zhouba* - odvážil bych se říci, že mezi vámi ležela *Isildurova zhouba* a byla příčinou nešváru ve vaší Družině. Zjevně je to jakési mocné dědictví, a takové věci neplodí mír mezi spojenci, dá-li se v čem poučit ze starých příběhů. Nejsem blízko pravdy?"

„Blízko," řekl Frodo, „ale ne docela. V naší Družině nebyly žádné nešváry, přestože tam byla pochybnost: pochybnost, kterou cestou se dát z Emyn Muilu. Ať je to jakkoli, staré příběhy nás učí i tomu, jak nebezpečná jsou ukvapená slova o věcech jako - dědictví."

„Aha, je to tedy tak, jak jsem si myslel: tvá nesnáz byla jen s Boromirem. Přál si donést tu věc do Minas Tirith. Běda! Je to křivý osud, když zavírá ústa tobě, který jsi ho viděl poslední, a odpírá mi to, co toužím vědět: co bylo v jeho srdci a v jeho mysli v posledních hodinách. Ať už chybil nebo ne, jedním jsem si jistý: zemřel dobře a vykonal něco dobrého. Jeho tvář byla ještě krásnější než zaživa.

Zprvu jsem na tebe hodně dotíral kvůli *Isildurově zhoubě*. Odpusť mi! Bylo to nemoudré v takovou hodinu a na takovém místě. Neměl jsem čas na rozmyšlenou. Měli jsme za sebou těžký boj a měl jsem toho plnou hlavu. Jak jsem však s tebou mluvil, začal jsem se blížit středu terče, a proto jsem záměrné mířil vedle. Musíš totiž vědět, že mezi vládci města se dosud uchovalo mnoho starodávné učenosti, která se nešíří na veřejnost. Můj dům není z Elendilovy linie, ačkoli v sobě máme númenorskou krev. Odvozujeme totiž svůj rod od Mardila, dobrého správce, který vládl za krále, když odešel do války. A to byl král Eärnur, poslední z Anárionovy linie a bezdětný, a nikdy se nevrátil. Od toho dne vládnou městu správci, přestože přešlo již mnoho lidských pokolení.

A to si pamatuji, že Boromira jako chlapce vždycky mrzelo, když jsme se spolu učili o našich předcích a o dějinách města, že jeho otec není král. ‚Kolika set let je třeba, aby byl ze správce král, když se král nevrací?' ptal se. ‚Snad jen pár let v jiných, méně královských místech,' odvětil můj otec. ‚V Gondoru nepostačí deset tisíc let.' Nešťastný Boromir! Neříká ti to o něm něco?"

„Ano," řekl Frodo. „Přesto vždycky jednal s Aragornem s úctou."

„O tom nepochybuji," řekl Faramir. „Byl-li uspokojen ve věci Aragornova nároku, jak říkáš, jistě ho velmi ctil. Ještě však nepřišlo do tuhého. Nedošli ještě do Minas Tirith a nestali se soupeři ve válkách.

Odbočuji však. V Denethorově domě známe mnoho staré učenosti přenášené tradicí, a kromě toho jsou v našich pokladnicích uchovávány mnohé věci: knihy a tabulky psané různými písmy na svraskalém pergamenu, ano, a na kameni a na lístcích stříbra a zlata. Některá už dnes nikdo nepřečte a ostatní rozluští málokterý. Právě tyto záznamy k

nám přiváděly Šedého poutníka. Poprvé jsem ho viděl jako chlapec a od té doby byl u nás dvakrát nebo třikrát.“

„Šedý poutník?“ řekl Frodo. „Měl jméno?“

„Mithrandir jsme mu říkali po elfsku,“ řekl Faramir, „a spokojil se s tím. *‚Mám mnoho jmen v mnoha zemích,‘* říkal. *‚Mithrandir mezi elfy, Tharkún mezi trpaslíky, Olórin jsem byl ve svém mládí na Západě, který je zapomenut, na Jihu Incánus, na Severu Gandalf; na Východ nechodím.‘*“

„Gandalf!“ řekl Frodo. „Myslel jsem si to. Gandalf Šedý, nejdražší rádce. Vůdce naší Družiny. Ztratil se v Morii.“

„Mithrandir se ztratil!“ řekl Faramir. „Zlý osud zřejmě pronásledoval tvé společenstvo. Je vskutku těžké uvěřit, že kdosi tak moudrý a mocný - vykonal totiž mezi námi mnohé podivuhodné věci - by mohl zahynout a tolik moudrosti by mohlo být vzato ze světa. Jsi si tím jistý, neopustil vás prostě, aby šel, kam chtěl?“

„Běda, jsem si jistý,“ řekl Frodo. „Viděl jsem ho padat do propasti.“

„Vidím, že je tu příběh o veliké hrůze,“ řekl Faramir, „který mi možná povíš za večera. Tento Mithrandir, jak nyní hádám, byl víc než jenom mudřec: veliký hybatel činů, které se konají v našem čase. Kdyby byl tenkrát mezi námi a my jsme se ho mohli zeptat na temná slova našeho snu, mohl nám je objasnit a nebylo by třeba posla. A přece by to byl možná neudělal a Boromirovi byla pouť souzena. Mithrandir s námi nikdy nemluvil o tom, co bude, ani neodhaloval své záměry. Dostal svolení od Denethora - jak, to nevím - aby směl nahlédnout do tajemství naší pokladnice, a trochu jsem se od něho naučil, když měl chuť učit (to bylo zřídka). Stále hledal a vyptával se nás především na velkou bitvu, jež byla svedena na Dagorladu v počátcích Gondoru, kde byl ten, jehož nejmenujeme, svržen. A dychtil po příbězích o Isildurovi, ačkoli o něm jsme neměli tolik co říci; o jeho konci totiž mezi námi nebylo známo nic spolehlivého.“

Teď poklesl Faramirův hlas v šepot. „Tolik jsem se však dozvěděl, či uhodl, a od té doby to tajím v srdci: že Isildur vzal cosi z ruky Bezejmenného dříve, než odešel z Gondoru, a smrtelníci ho víckrát nespatřili. Zde jsem viděl odpověď na Mithrandirovo vyptávání. Tehdy se však zdálo, že je to jen věc hledačů staré učenosti. Ani když jsme rozmlouvali o hádankovitých slovech našeho snu, nepomyslel jsem, že *Isildurova zhouba* je tatáž věc. Vždyť Isildur byl podle jediné

pověsti, kterou jsem znal, ze zálohy zabit skřetími šípy, a Mithrandir mi nikdy nepověděl víc.

Co ta věc vpravdě je, jsem zatím neuhodl; musí to však být jakési mocné a nebezpečné dědictví. Možná nějaká krutá zbraň vynalezená Temným pánem. Kdyby to byla věc, jež dává výhodu v bitvě, snadno uvěřím, že pyšný a nebojácný Boromir, často zbrklý a stále úzkostlivý, aby Minas Tirith vítězila (a on při tom dobýval slávy), mohl po takové věci zatoužit a být jí sveden. Proč jen chodil za tím posláním! Můj otec a starší muži měli vybrat mne, on se však tlačil do popředí jako starší a zdatnější (obojí bylo pravda) a nechtěl se dát zadržet.

Ale už se neboj! Já bych tu věc nevzal, i kdyby ležela u silnice. I kdyby Minas Tirith klesala do zkázy a já jediný ji mohl zachránit použitím zbraně Temného pána pro dobro města a pro svou slávu. Ne, nepřeji si takové triumfy, Frodo, synu Drogův."

„Nepřála si je ani Rada," řekl Frodo. „Ani já. Nechtěl jsem mít s takovými věcmi nic společného."

„Já," řekl Faramir, „já bych si přál vidět Bílý strom, jak zase kvete na nádvoří králů, a Stříbrnou korunu, jak se vrací, a Minas Tirith v míru: Minas Anor jako zastara, světlou, vysokou a sličnou, krásnou jako královna královen; ne paní mnoha otroků, ne, ani vlídnou paní ochotných otroků. Válka být musí, dokud bráníme své životy proti ničiteli, který by nás všechny pohltil; nemiluji však jasný meč pro jeho ostrost, ani šíp pro jeho rychlost, ani válečníka pro jeho slávu. Miluji pouze to, co brání: město Mužů z Númenoru; a chtěl bych, aby bylo milováno pro svou památnost, pro svou starobylost, svou krásu a svou současnou moudrost. Ne obáváno, leda tak, jako se lidé obávají vznešenosti starého a moudrého muže.

Neboj se tedy už! Nežádám tě, abys mi řekl víc. Nežádám ani, abys mi řekl, jsem-li teď blíže pravdě. Budeš-li mi však důvěřovat, může se stát, že ti poradím na tvé nynější výpravě, ať je jakákoliv - ano, a snad i pomohu."

Frodo neodpověděl. Téměř se podvolil touze po pomoci a radě, touze říci tomu vážnému mladému muži, jehož slova se zdála tak moudrá a spravedlivá, všechno, co měl v mysli. Cosi ho však drželo zpátky. Srdce měl těžké strachem a zármutkem: pokud byli se Samem jediní, jak se zdálo pravděpodobné, kdo zbyli z devíti Pěších, byl on sám nositelem tajemství jejich poslání. Lepší nezasloužená nedůvěra než zbrklá slova. A vzpomínka na Boromira, na děsivou změnu, kte-

rou v něm způsobilo vábení Prstenu, mu živě vyvstávala v mysli, když hleděl na Faramira a poslouchal jeho hlas: byli si nepodobní, a přece i velmi příbuzní.

Kráčeli dál mlčky jako šedé a zelené stíny pod starými stromy a nohama nedělali žádný hluk; nad nimi zpívali ptáci a slunce se lesklo na blýskavé střeše tmavého listí stále zelených lesů Ithilienu.

Sam se rozhovoru nijak neúčastnil, přestože naslouchal; zároveň sledoval svýma bystrýma hobitíma ušima tiché zvuky okolního lesa. Jedné věci si povšiml: že v celé rozmluvě nebylo ani jednou vysloveno jméno Gluma. Byl tomu rád, ačkoli cítil, že si nemůže dělat naději, že o něm víckrát neuslyší. Brzy si také uvědomil, že sice kráčejí sami, ale v blízkosti je mnoho mužů: nejen Damrod a Mablung prokmitávající stínem před nimi, ale další po obou stranách, a všichni se rychle, tajně ubírají na nějaké určené místo.

Jednou, když se náhle ohlédl, jako kdyby mu zježené chloupky na zátylku řekly, že je zezadu pozorován, měl dojem, že nakratičko zahlédl malou tmavou postavičku, jež vklouzla za kmen stromu. Otevřel ústa, aby promluvil, a zase je zavřel. „Nejsem si jistý," řekl si, „a proč bych jim měl toho starého darebáka připomínat, když se rozhodli, že na něho zapomenou? Kdybych tak mohl zapomenout taky!"

Šli dál, až lesy prořídly a půda se začala strměji svažovat. Pak opět zahnuli doprava a rychle přišli k říčce v úzké rokli; byl to týž pramen, který nahoře vytékal z okrouhlého jezírka a vyrostl teď v rychlou bystřinu skákající po kamenech v hluboce vymletém řečišti, přes které se klonily doubky a tmavé vavřínové háje. Když pohlédli na západ, viděli pod sebou v oparu světla nížiny a široké luhy, a daleko v zapadajícím slunci se leskly široké vody Anduiny.

„Zde se bohužel musím vůči vám dopustit nezdvořilosti," řekl Faramir. „Doufám, že to odpustíte tomu, kdo dosud dával přednost zdvořilosti před rozkazy a nedal vás zabít ani svázat. Je však rozkázáno, že žádný cizinec, ba ani Rohanský, který bojuje s námi, nesmí otevřenýma očima spatřit cestu, jíž nyní půjdeme. Musím vám zavázat oči."

„Jak si přeješ," řekl Frodo. „I elfové tak v tísni jednají a se zavázanýma očima jsme překročili hranice krásného Lothlórienu. Gimli trpaslík to nesl těžce, hobiti to však strpěli."

„Nepovedu vás na tak krásné místo," řekl Faramir. „Jsem však rád, že to přijmete dobrovolně, a ne z donucení."

Tiše zavolal a Mablung s Damrodem ihned vystoupili ze stromů a vrátili se k němu. „Zavažte oči těmto hostům," řekl. „Bezpečně, ale tak, abyste jim nezpůsobili nepohodlí. Nesvazujte jim ruce. Dají slovo, že se nebudou pokoušet vidět. Důvěřoval bych jim, že sami zavřou oči, oči však zamžikají, když noha klopýtne. Veďte je tak, aby neklopýtali."

Dva strážci teď zavázali hobitům oči zelenými šátky a stáhli jim kápě až skoro k ústům; pak rychle vzali každý jednoho za ruku a šli dál. O poslední míli své cesty věděli Frodo a Sam jen to, co uhodli ve tmě. Zanedlouho zjistili, že jdou prudce se svažující pěšinou; brzy byla tak úzká, že šli po jednom a z obou stran se dotýkali kamenné stěny. Strážci je zezadu řídili rukama, které jim pevně položili na ramena. Tu a tam přišli na nerovná místa a tu je na chvíli zvedli a pak zase postavili. Stále měli po pravici hluk běžící vody. Blížil se a sílil. Posléze se zastavili. Mablung a Damrod je rychle několikrát otočili kolem dokola, až ztratili všechen smysl pro směr. Trochu stoupali; zdálo se chladno a zvuk pomalu zeslábl. Pak byli zvednuti a neseni dolů po mnoha schodech a za roh. Tu opět uslyšeli vodu, která se teď hlasitě hnala a pleskala. Zdálo se jim, že je všude kolem nich, a na rukou a tvářích cítili jemný déšť. Konečně je znovu postavili na nohy. Chviličku stáli tak, trochu bázlivě, se zavázanýma očima, nevědouce, kde jsou; nikdo nemluvil.

Pak se zezadu a zblízka ozval Faramirův hlas: „Ať vidí!" Šátky byly strženy, kapuce odhozeny a hobiti zamžikali a zatajil se jim dech.

Stáli na vlhké podlaze z leštěného kamene, jakémsi prahu hrubě přitesané skalní brány, která temně zela za nimi. Vpředu však visel tenounký závoj vody, tak blízko, že by na něj Frodo dosáhl vztaženou paží. Byl na západě. Narážely do něho rovné paprsky zapadajícího slunce a rudé světlo se tříštilo ve spoustu třpytivých pruhů měňavých barev. Bylo to, jako by stáli v okně jakési elfí věže se záclonou z navlečených šperků ze stříbra, zlata, rubínů, safírů a ametystů zažehnutých plamenem, který nestravuje.

„Přišli jsme aspoň šťastnou náhodou v pravou hodinu, abyste byli odměněni za trpělivost," řekl Faramir. „Toto je Okno západu slunce, Henneth Annûn, nejlíbeznější vodopád Ithilienu, země mnoha pramenů. Nemnozí cizinci jej viděli. Není však za ním žádný královský sál, aby se s ním mohl měřit. Vejděte a vizte!"

Než domluvil, slunce zapadlo a oheň v proudící vodě pohasl. Obrátili se a prošli nízkým nevlídným obloukem. Rázem se octli v široké a hrubé skalní komnatě s nerovnou, svažitou střechou. Pár zažehnutých pochodní vrhalo mdlé světlo na lesklé stěny. Bylo tam již mnoho mužů. Další ještě přicházeli po dvou a po třech úzkými temnými dveřmi po straně. Když si hobití oči zvykly na příšeří, viděli, že jeskyně je větší, než odhadovali, a je v ní velká zásoba zbraní a potravin.

„Tak tady je naše útočiště," řekl Faramir. „Není tu velké pohodlí, ale můžete tu strávit noc v klidu. Je tu alespoň sucho a je tu jídlo, ačkoli oheň ne. Kdysi protékala touto jeskyní voda klenutým průchodem ven, staří řemeslníci však výše v rokli změnili směr toku a poslali jej vodopádem dvojnásobné výše přes skály vysoko nahoře. Pak byly všechny cesty do této jeskyně kromě jediné zahrazeny vodě i všemu jinému. Jsou teď jen dvě cesty ven: tamhleta chodba, kterou jste přišli poslepu, a Okenním závěsem do hluboké nádrže s kamennými noži. Teď si trochu odpočiňte, než bude večeře."

Hobity zavedli do koutku a dali jim nízké lůžko, aby si mohli lehnout, budou-li si přát. Zatím muži tiše, spořádaně a rychle pracovali v jeskyni. Ze zdí vytáhli lehké stoly, postavili je na trnože a rozložili náčiní. Bylo vesměs prosté, všechno však bylo pěkně a dobře uděláno: okrouhlé talíře, mísy a misky z polévané hnědé hlíny nebo soustruženého vavřínového dřeva, všechny hladké a čisté. Tu a tam byl pohár nebo mísa z leštěného bronzu; u kapitánova sedátka uprostřed nejzazšího stolu postavili prostý stříbrný kalich.

Faramir procházel mezi muži a vyptával se každého, kdo přišel. Někteří se vrátili z pronásledování Jižanů, jiní, kteří zůstali u silnice na výzvědách, přicházeli poslední. O všech Jižanech se vědělo, jen o velikém mûmakovi ne; co se stalo s ním, nedokázal říci nikdo. Nebylo vidět žádný pohyb nepřítele ani žádného špehujícího skřeta.

„Tys neviděl a neslyšel nic, Anborne?" zeptal se Faramir posledního příchozího.

„Vlastně ne, pane," řekl muž. „Aspoň ne skřeta. Viděl jsem ale, nebo se mi to zdálo, něco trochu divného. Bylo už hodně šero, kdy oči vidí všechno větší, než to je. Možná že to byla jen veverka." Sam natáhl uši. „Ale potom to byla černá veverka a neviděl jsem ocas. Bylo to jako stín na zemi, a když jsem se přiblížil, kmitlo to za peň stromu a vyběhlo nahoru stejně hbitě jako veverka. Nechceš, abychom stříleli divoká zvířata bezúčelně, a nezdálo se, že by to bylo něco víc, proto

jsem nepoužil šíp. Stejně bylo na spolehlivou střelbu příliš tma a to stvoření zmizelo v tmavém listí mžikem oka. Zdržel jsem se chvíli, protože se mi to zdálo zvláštní, a pak jsem pospíchal zpátky. Měl jsem dojem, že to na mě zasyčelo, když jsem se odvrátil. Možná velká veverka. Třeba ve stínu Bezejmenného putují nějaká zvířata z Temného hvozdu sem do našich lesů. Říká se, že tam mají černé veverky."

„Snad," řekl Faramir. „Bylo to však zlé znamení. Nechceme v Ithilienu žádné uprchlíky z Temného hvozdu." Samovi se zdálo, že rychle pohlédl na hobity, když mluvil; Sam ale nic neříkal. Chvíli s Frodem leželi a pozorovali světlo pochodní a muže, kteří přecházeli a hovořili tlumenými hlasy. Pak najednou Frodo usnul.

Sam chvíli bojoval sám se sebou a probíral argumenty. „Možná že je dobrý," myslel si, „a možná není. Pěkná řeč může zakrývat škaredé srdce." Zívl. „Prospal bych týden a hned by mi bylo líp. A co naděláš, Same Křepelko, když zůstaneš vzhůru úplně sám s takovou spoustou čahounů kolem? Nic; ale stejně musíš zůstat vzhůru." A nějak se mu to podařilo. Světlo ve dveřích jeskyně zašlo a šedý závoj padající vody zmatněl a ztratil se v houstnoucím stínu. Hluk vody zněl pořád, neměnně, ráno, večer nebo v noci. Mumlal a šeptal o spánku. Sam si promnul oči pěstmi.

Teď rozsvítili víc pochodní. Otevřeli soudek vína. Otvíraly se sudy s potravinami. Muži přinášeli vodu z vodopádu. Někteří si myli ruce v umyvadlech. I Faramirovi přinesli širokou měděnici a bílý ručník, aby se mohl umýt.

„Probuďte hobity," řekl, „a doneste jim vodu. Je čas k jídlu."

Frodo se posadil, zívl a protáhl se. Sam, nezvyklý na obsluhu, hleděl s notným překvapením na vysokého muže, který se ukláněl a držel před ním umyvadlo s vodou.

„Postavte to, prosím vás, pane, na zem!" řekl. „Bude to pro nás oba snazší." A pak k úžasu a pobavení mužů ponořil hluboko do studené vody hlavu a ošplíchal si krk a uši.

„Je ve vaší zemi zvykem mýt si před večeří hlavu?" řekl muž, který hobity obsluhoval.

„Ne, před snídaní," řekl Sam. „Ale když vám chybí spánek, studená voda na krk je jako deštíček na zvadlý salát. No! Teď vydržím vzhůru dost dlouho, abych něco snědl."

Dovedli je k sedadlům vedle Faramira: byly to soudky pokryté kožešinou, dost vysoko nad lavicemi mužů, aby se jim sedělo pohodl-

ně. Než začali jíst, Faramir a všichni jeho muži se na okamžik mlčky obrátili k západu. Faramir naznačil Frodovi a Samovi, aby udělali totéž.

„Děláme to vždycky," řekl, když usedali; „díváme se k Númenoru, který byl, a dále k Elfii, která je, a k tomu, co je za Elfií a bude stále. Vy nemáte žádný takový zvyk při jídle?"

„Ne," řekl Frodo a cítil se zvláštně venkovsky a nevzdělaně. „Jsme-li však hosty, ukloníme se hostiteli a po jídle vstaneme a poděkujeme mu."

„To děláme také," řekl Faramir.

Po tak dlouhém putování a táboření a dnech strávených v osamělé divočině připadala hobitům večeře jako hostina: pili chladné a vonné bledě žluté víno, jedli chléb a máslo a solené maso, sušené ovoce a dobrý červený sýr čistýma rukama, čistými noži a na čistých talířích. Frodo ani Sam neodmítli nic, co jim bylo nabídnuto, ani druhou, ba ani třetí porci. Víno se jim rozběhlo žilami a unavenými údy a v srdci cítili radost a úlevu, jakou nepoznali od chvíle, kdy opustili zemi Lórien.

Když bylo po všem, Faramir je dovedl do výklenku v pozadí jeskyně, zčásti zastřeného závěsy; tam přinesli židli a dvě stoličky. Na výstupku stěny svítila hliněná lampička.

„Možná že brzy zatoužíte po spánku," řekl, „a zejména dobrý Samvěd, který ani oka nezamhouřil, dokud se nenajedl - buď ze strachu, že otupí svůj ušlechtilý hlad, nebo ze strachu přede mnou, to nevím. Není však dobré spát hned po jídle, a zvláště když jste hladověli. Povídejme si chvíli. O vaší cestě z Roklinky se jistě dá vypravovat mnoho. A i vy se možná budete chtít něco dovědět o nás a o zemích, kterými teď procházíte. Povídejte mi o mém bratru Boromirovi a o starém Mithrandirovi a o Sličném lidu z Lothlórienu."

Frodo necítil ospalost a byl ochoten vyprávět. Jakkoli ho však víno a potrava uvolnily, neztratil všechnu ostražitost. Sam zářil a pobrukoval si, když ale Frodo mluvil, zprvu se spokojil s nasloucháním a jen chvílemi se odvážil souhlasného výkřiku.

Frodo vyprávěl mnoho příběhů, a přece se stále držel stranou od poslání Družiny a od Prstenu a raději se šířil o tom, jak statečně si počínal Boromir ve všech jejich dobrodružstvích, s vlky v divočině, ve sněhu pod Caradhrasem a v Dolech Morie, kde padl Gandalf. Faramira nejvíc dojal příběh o boji na Můstku.

„To muselo Boromira znechutit, že utíkal před skřety,“ řekl, „ba i před tou zlou stvůrou, o které mluvíš, před balrogem - i když odcházel poslední.“

„Šel poslední,“ řekl Frodo, „ale Aragorn nás musel vést. Po Gandalfově pádu znal cestu jen on. Kdyby však neměli na starost nás menší, myslím, že ani on, ani Boromir by byli neutekli.“

„Snad by bývalo lépe, kdyby tam Boromir padl s Mithrandirem,“ řekl Faramir, „a nešel vstříc osudu, který ho čekal nad Raurosem.“

„Snad. Povídej mi teď ale o vašich vlastních osudech,“ řekl Frodo a opět změnil směr hovoru. „Rád bych se dozvěděl víc o Minas Ithil a Osgiliathu a o vytrvávající Minas Tirith. Jakou naději má vaše město ve vaší dlouhé válce?“

„Jakou máme naději?“ řekl Faramir. „Už dávno nemáme žádnou. Snad ji znovu vznítí Elendilův meč, vrátí-li se skutečně, nemyslím však, že dokáže víc než jen pozdržet zlý den, leda by přišla ještě jiná, nečekaná pomoc od elfů nebo od lidí. Nepřítel totiž sílí a my slábneme. Jsme chátrající lid, podzim bez jara.

Muži z Númenoru sídlili široko daleko po pobřežích a přímořských oblastech Velkých zemí, většinou ale propadli zlu a pošetilosti. Mnozí si zamilovali Tmu a černé umění; někteří se zcela oddali zahálce a pohodlí a někteří bojovali mezi sebou, dokud je v jejich slabosti nepřemohli divocí lidé.

Neříká se, že by se někdy v Gondoru provozovala zlá umění nebo že by byl někdy Bezejmenný jmenován s úctou, a stará moudrost a krása přinesená ze Západu dlouho přetrvávala v říši synů Elendila Spravedlivého a něco z ní zůstává posud. I tak si však Gondor přivodil vlastní úpadek, postupně klesl do stařecké pošetilosti a myslel si, že Nepřítel spí. Byl však jen zapuzen, ne zničen.

Smrt byla stále přítomna, protože Númenorejci stále, jako ve svém starém království, které tím ztratili, toužili po nekonečném a neměnném životě. Králové budovali hrobky honosnější než sídla živých a stará jména ve svitku rodokmenů měli za dražší než jména synů. Bezdětní šlechtici seděli ve stárnoucích síních a dumali o heraldice, v tajných komnatách míchali vyschlí muži mocné elixíry anebo se vysoko ve studených věžích doptávali hvězd. A poslední král z Anárionovy linie neměl dědice.

Správci však byli moudřejší a měli větší štěstí. Moudřejší, protože hledali sílu našeho národa ve statných lidech od pobřeží Moře a v otu-

žilých horalech z Ered Nimrais. A také uzavřeli příměří s hrdými národy Severu, které nás často napadaly, se zuřivými bojovníky, kteří však byli našimi vzdálenými příbuznými a nepodobali se divokým Východňanům a krutým Haradským.

Tak se stalo za dnů Dvanáctého správce Ciriona (můj otec je dvacátý šestý), že nám přijeli na pomoc a na velikém Poli Celebrantu zahubili naše nepřátele, kteří uchvátili naše severní provincie. To jsou Rohirové, jak jim říkáme, Páni koní, a přenechali jsme jim pole Calenardhonu, kterému se od té doby říká Rohan; ta provincie byla totiž dlouho řídce obydlená. Stali se našimi spojenci a stále nám prokazují věrnost, pomáhají nám v nouzi a střeží naše severní marky a Rohanskou bránu.

Naučili se z naší moudrosti a způsobů tolik, kolik chtěli, a jejich pánové hovoří naším jazykem, když je třeba; většinou se ovšem drží způsobů svých vlastních otců a vlastních vzpomínek a hovoří mezi sebou svým vlastním severským jazykem. A my je máme rádi: vysoké muže a krásné ženy, obojí stejně udatné, zlatovlasé, s jasnýma očima a silné; připomínají nám mládí lidí, jací bývali za Starých časů. Skutečně, naši učenci říkají, že pocházejí ze stejných Tří rodů lidí jako na počátku Númenorejci; ne snad od Hadora Zlatovlasého, Přítele elfů, ale z těch jeho synů a lidí, kteří neodešli přes Moře na Západ a odmítli volání.

Tak totiž řadíme lid v naší učenosti: jsou nazýváni Vysokorodí neboli Muži ze Západu, kteří byli Númenorejci; Prostřední lidé, muži Soumraku, jako jsou Rohirové a jejich příbuzní, kteří dosud sídlí daleko na Severu; a Divocí lidé, muži Tmy.

Nyní však, jestliže se Rohirové v něčem připodobnili nám, povzbuzeni k umění a zjemnělosti, i my jsme se začali víc podobat jim a stěží už si smíme dělat nárok na titul Vysokorodí. Stali se z nás Prostřední lidé, ze Soumraku, avšak se vzpomínkou na jiné věci. Jako Rohirové teď totiž milujeme válku a udatnost jako věci dobré samy o sobě, jako zábavu a cíl, a třeba dosud soudíme, že válečník by měl umět a znát i jiné věci než zabíjet a používat zbraní, oceňujeme přesto válečníky více než lidi jiných řemesel. Taková je nutnost našich časů. Takový byl i můj bratr Boromir: byl to chrabrý bojovník, a proto byl pokládán za nejlepšího muže v Gondoru. A skutečně byl velmi udatný; žádný dědic Minas Tirith už léta nebyl tak vytrvalý v práci, tak

první v boji, ani nezatroubil na Veliký roh tak mocnou notu." Faramir vzdychl a chvíli mlčel.

„Neříkáte toho ve svých příbězích moc o elfech, pane," sebral najednou kuráž Sam. Všiml si, že Faramir mluvil o elfech s velkou úctou, a to, ještě víc než jeho dvornost a jeho jídlo a víno, si získalo Samovu úctu a utišilo jeho podezřívavost.

„Opravdu ne, Mistře Samvěde," řekl Faramir, „protože v naukách o elfech nejsem zběhlý. Tady se ovšem dotýkáš dalšího bodu, ve kterém jsme se změnili a poklesli od Númenoru ke Středozemi. Jak možná víš, protože Mithrandir byl tvým společníkem a mluvil jsi s Elrondem, Edain, Otci Númenorejců, bojovali po boku elfů v prvních válkách a za odměnu dostali darem království uprostřed Moře, na dohled Elfie. Ve Středozemi se však lidé a elfové za dnů Tmy navzájem odcizili Nepřítelovými záludnostmi a pomalými změnami během časů, kdy každý rod kráčel po jiné cestě. Lidé se nyní elfů bojí a nedůvěřují jim, a přece o nich vědí málo. A my z Gondoru začínáme být jako ostatní lidé, jako muži z Rohanu; vždyť i oni, kteří jsou nepřáteli Temného pána, se elfům vyhýbají a mluví o Zlatém lese s hrůzou.

Přesto jsou ještě mezi námi někteří, kteří se stýkají s elfy, jak mohou, a čas od času jde někdo tajně do Lórienu, zřídka se však vrátí. Já ne. Zdá se mi totiž nebezpečné, aby teď smrtelný člověk svévolně hledal Starší lid. Přesto vám závidím, že jste mluvili s Bělostnou paní."

„Paní Lórienu! Galadriel!" vykřikl Sam. „Měl byste ji vidět, opravdu, to byste měl, pane. Já jsem jenom hobit a doma jsem zahradníkem, pane, jestli mi rozumíte, a na poezii moc nejsem - teda na skládání; tu a tam nějakou žertovnou říkanku, to snad, víte, ale opravdovskou poezii ne - takže vám to nemůžu vysvětlit. To by se mělo zpívat. Na to byste musel vzít Chodce, tedy Aragorna, nebo starého pána Bilba. Ale hrozně rád bych o ní složil písničku. Ta je krásná, pane! Báječná! Někdy jako bílý narcis, taková droboučká a útlá. Tvrdá jako diamant, jemná jako měsíční světlo. Hřeje jako sluníčko a studí jako hvězdný mráz. Je pyšná a vzdálená jako zasněžená hora a veselá jako děvče zjara se sedmikráskami ve vlasech. Ale to jsou všechno nesmysly a vůbec jsem to netrefil."

„Pak musí být opravdu nádherná," řekl Faramir, „nebezpečně krásná."

„Nevím, jestli *nebezpečně,*“ řekl Sam. „Napadá mě, že lidi si nesou svoje nebezpečí do Lórienu s sebou a tam ho najdou, protože si ho přinesli. Ale možná že byste mohl říct, že je nebezpečná, protože je sama tak silná. Vy, vy byste se mohl o ni rozbít na kusy jako loď o skálu, nebo se utopit jako hobit v řece. Ale ani skála, ani řeka by na tom neměly vinu. A Boro -“ zarazil se a zrudl.

„Ano? A *Boromir* jsi chtěl říci?“ řekl Faramir. „Co jsi chtěl říci? Přinesl si své nebezpečí s sebou?“

„Ano, pane, prosím za prominutí, a že byl váš bratr skvělý člověk, jestli to smím říct. Ale vždyť vy jste byl celý čas na stopě. Já tedy Boromira pozoroval a poslouchal jsem ho celou cestu z Roklinky - staral jsem se o pána, pochopte, a nechtěl jsem Boromirovi nijak ukřivdit - a podle mého mínění v Lórienu poprvé uviděl, co jsem já uhádl už dřív: co chce. Od první chvíle, co ho viděl, chtěl Nepřítelův Prsten!“

„Same!“ vykřikl Frodo zděšeně. Na chvíli se hluboce ponořil do vlastních myšlenek a vynořil se z nich náhle a příliš pozdě.

„No nazdar!“ řekl Sam, zbledl a pak krvavě zrudl. „To jsem celý já! *‚Kdykoliv otevřeš hubu, hned do toho šlápneš,‘* říkával mi Kmotr, a měl pravdu. Ach jo!

Koukejte, pane!“ obrátil se k Faramirovi se vší odvahou, kterou dokázal sebrat. „Nezneužívejte toho, že služebník je hlupák, proti pánovi. Celý čas jste mluvil náramně hezky a zbavil jste mě ostražitosti, jak jste vykládal o elfech a tak. *Ale hezký je, kdo hezky jedná*, říká se u nás. Teď máte možnost ukázat, co jste zač.“

„Vypadá to tak,“ řekl Faramir pomalu a velice tiše, se zvláštním úsměvem. „To je tedy odpověď na všechny hádanky! Ten Jeden prsten, o kterém se myslelo, že zmizel ze světa. A Boromir se ho pokusil dostat násilím? A vy jste utekli? A celou cestu běželi - ke mně! A tady mám v širé pustině vás a vojsko mužů, kterým stačí kývnout, a Prsten prstenů. Pěkný tah Štěstěny! Příležitost pro Faramira, kapitána Gondoru, aby ukázal, co je zač! Ha!“ Vstal, velice vysoký a přísný, a šedé oči mu blýskaly.

Frodo a Sam vyskočili ze stoliček, postavili se vedle sebe zády ke zdi a hmatali po jílcích mečů. Bylo ticho. Všichni muži v jeskyni přestali mluvit a s podivem hleděli k nim. Faramir si však sedl zpátky na židli a začal se tiše smát a pak náhle opět zvážněl.

„Nešťastný Boromir! To byla příliš krutá zkouška!“ řekl. „Jak jste zvětšili můj zármutek, vy dva podivní poutníčci z daleké země, kteří

nesou nebezpečí lidstva. Méně však dovedete soudit muže nežli já půlčíky. *I kdybych to našel na silnici, nevzal bych si to*, řekl jsem. I kdybych byl takový člověk, který po té věci touží, a přestože jsem jasně nevěděl, co ta věc je, když jsem svá slova vyřkl, přece bych je pokládal za přísahu a cítil se jimi vázán.

Takový člověk ale nejsem. Anebo jsem dost moudrý, abych věděl, že jsou nebezpečí, před nimiž člověk musí prchat. Sedněte si klidně! A ty se upokoj, Samvěde. Zdá-li se ti, že jsi klopýtl, bylo to souzeno. Tvé srdce je stejně bystré jako věrné a vidělo jasněji než tvé oči. Zdá se to možná zvláštní, ale mně jsi to mohl klidně oznámit. Možná že to nakonec pomůže pánovi, kterého máš rád. Rozhodně se to obrátí k jeho dobrému, bude-li to v mé moci. Upokoj se tedy. Víckrát ale tu věc nejmenuj. Jednou to stačilo."

Hobiti se vrátili na sedátka a seděli velmi tiše. Muži se obrátili zpátky k pití a hovoru, protože postřehli, že kapitán si s malými hosty trochu zažertoval a že už to skončilo.

„Vida, Frodo, tak si konečně rozumíme," řekl Faramir. „Jestliže jsi tu věc vzal na sebe, nerad, ale na žádost druhých, máš můj soucit a mou úctu. A žasnu nad tebou: nosit ji schovanou a nepoužívat ji. Jste pro mne nový národ a nový svět. Jsou všichni tví příbuzní stejného rázu? Tvoje země musí být říše míru a spokojenosti a zahradníci tam musí být velmi ctěni."

„Všechno tam v pořádku není," řekl Frodo, „ale zahradníci rozhodně ctěni jsou."

„Lidé tam ovšem musí cítit únavu i ve svých zahradách, jako všechny věci pod sluncem tohoto světa. A vy jste daleko od domova a utrmácení. Dnes večer už dost. Spěte oba - pokojně, můžete-li. Nebojte se! Nechci to vidět ani si na to sáhnout, ani vědět víc, než vím (což je dost), aby mě nepřepadlo nebezpečí a nezklamal jsem ve zkoušce, v níž obstál Frodo, syn Drogův. Jděte si teď odpočinout - ale nejdřív mi ještě řekněte, chcete-li, kam si přejete jít a co dělat. Musím totiž bdít a čekat a přemýšlet. Čas plyne. Ráno se musíme každý rychle dát cestou, která je nám určena."

Frodo cítil, jak se chvěje, když pominul první náraz strachu. Nyní se na něho jako mrak snesla veliká únava. Už nemohl předstírat a odolávat.

„Hledal jsem cestu do Mordoru,“ řekl slabě. „Šel jsem do Gorgorothu. Musím najít Ohnivou horu a vrhnout tu věc do Puklin osudu. Gandalf to řekl. Ale myslím, že tam nikdy nedojdu.“

Faramir na něho chviličku hleděl v hlubokém úžasu. Pak ho náhle zachytil, když se zapotácel, něžně ho zvedl a odnesl na lůžko, položil ho a teple přikryl. Frodo ihned upadl do hlubokého spánku.

Pro jeho služebníka přistavili vedle druhou postel. Sam chviličku váhal a pak se hluboce poklonil. „Dobrou noc, kapitáne, můj pane,“ řekl. „Využil jste příležitosti.“

„Ano?“ řekl Faramir.

„Ano, pane, a ukázal jste, co jste zač. Z těch nejlepších.“

Faramir se usmál. „Jsi prostořeký služebník, Mistře Samvěde. Ale ne: chvála chvályhodných je nade všechny odměny. Nebylo tu však co chválit. Nic mě netáhlo a nelákalo jednat jinak, než jsem jednal.“

„Víte, pane,“ řekl Sam, „říkal jste, že můj pán má v sobě něco elfího, a to bylo dobré a pravdivé. Ale já zas můžu říct tohle: i ve vás je něco, pane, co mi připomíná - připomíná - ano, Gandalfa, čaroděje.“

„Možná,“ řekl Faramir. „Možná že zdálky rozeznáváš duch Númenoru. Dobrou noc!“

KAPITOLA ŠESTÁ

ZAPOVĚZENÁ TŮŇ

Frodo se vzbudil a zjistil, že se nad ním sklání Faramir. Na vteřinu se ho zmocnily staré obavy a posadil se a odtáhl se.

„Nemáš se čeho bát," řekl Faramir.

„Už je ráno?" zívl Frodo.

„Ještě ne, ale noc se blíží ke konci a úplněk zapadá. Půjdeš se na něj podívat? Je tu rovněž věc, ve které potřebuji tvou radu. Mrzí mě, že tě ruším ze spaní. Půjdeš ale?"

„Půjdu," řekl Frodo, vstal a trochu se roztřásl, když vylezl z teplé pokrývky a kožešin. V jeskyni bez ohně se zdálo chladno. Hluk vody se hlasitě rozléhal v tichu. Oblékl si plášť a šel za Faramirem.

Sam náhle procitl jakýmsi ostražitým instinktem, ze všeho nejdřív uviděl prázdnou postel svého pána a vyskočil na nohy. Pak spatřil ve vchodu, který nyní plnilo bledé, bělavé světlo, dvě temné postavy, Froda a nějakého muže. Pospíšil za nimi podle řad mužů spících na matracích u stěny. Když míjel ústí jeskyně, viděl, že Závěs se nyní proměnil v oslnivý závoj hedvábí a perel a stříbrných nitek: tající rampouchy měsíčního svitu. Nezdržoval se však obdivováním, otočil se a sledoval svého pána úzkým východem ve stěně jeskyně.

Nejdřív šli černou chodbou a pak nahoru po mnoha vlhkých stupních, až přišli na malé odpočívadlo vytesané v kameni a osvětlené oblohou, která se třpytila vysoko nahoře nad dlouhou hlubokou šachtou. Odtud vedly dvoje schody: jedny, zdálo se, pokračovaly nahoru na vysoký břeh říčky, druhé zatáčely doleva. Jimi se dali. Točily se jako schody ve věži.

Konečně vyšli z kamenné tmy a rozhlédli se. Byli na široké ploché skále bez zábradlí a zídky. Vpravo od nich, na východě, padala bystřina a šplouchala přes mnohé terasy a pak se lila strmým náhonem do hladce přitesaného kanálu, který plnila temnou silou vody zkropené pěnou, a před nohama jim vířila a vrhala se kolmo dolů přes hranu, jež zela po levici. Na samém kraji tam mlčky stál muž a upřeně hleděl dolů.

Frodo se obrátil a pozoroval útlou šíji vody, jak se ohýbá a noří dolů. Pak zvedl oči a zahleděl se do dálky. Svět byl tichý a studený,

jako když se blíží úsvit. Daleko na západě klesal kulatý a bílý úplněk. Ve veliké dolině pod nimi se třpytily bledé mlhy: široký záliv stříbřitých par, pod nimiž se valily noční vody Anduiny. Za ní se rýsovala černá tma a tu a tam se v ní leskly studeně, ostře, odlehle, bíle jako zuby přízraků štíty Ered Nimrais, Bílých hor Gondorské říše s věčným sněhem na vrcholcích.

Frodo tam chvíli stál na vysokém kameni, třásl se a ptal se, zda někde v těch obrovitých rozlohách noci kráčí, spí anebo leží mrtvi v mlhovém rubáši jeho bývalí druhové. Proč ho sem vyvedli ze spánku a zapomnění?

Sam dychtil po odpovědi na touž otázku a neubránil se zabručení; myslel, že jenom pro pánovo ucho: „Pohled je to pěkný, to rozhodně, pane Frodo, ale studí z něho u srdce, o kostech ani nemluvě. Co se děje?“

Faramir slyšel a odpověděl. „Západ měsíce nad Gondorem. Sličný Ithil, když odchází ze Středozemě, pohlíží ještě na bílé kadeře staré Mindolluiny. Stojí to za trochu třesavky. Ale kvůli tomu pohledu jsem vás sem nepřivedl - ovšem pokud jde o tebe, Samvěde, tebe jsem nepřivedl vůbec a platíš jen za svou ostražitost. Doušek vína to spraví. Pojďte se teď podívat!“

Přikročil k mlčenlivému strážnému na tmavé hraně a Frodo jej následoval. Sam zůstal vzadu. Cítil se až dost nejistě na té vysoké plošině. Faramir a Frodo pohlédli dolů. Hluboko pod sebou viděli bílé vody vtékat do pěnící mísy a temně vířit v hluboké oválné nádrži ve skalách, než si našly cestu ven úzkou branou a odplynuly pryč, dýmajíce a šumíce, do klidnějších a povlovnějších končin. Měsíc dosud šikmo osvětloval patu vodopádu a blyštěl se na vlnkách nádrže. Vzápětí si Frodo uvědomil na bližším břehu cosi malého a tmavého. Zatímco hleděl, skočilo to však do vody a zmizelo přímo pod vírem a bubláním vodopádu. Proťalo to černou vodu stejně hladce jako šíp nebo ostrý kámen.

Faramir se obrátil k muži po svém boku. „Co bys o tom řekl, Anborne? Veverka, nebo ledňáček? Jsou v nočních jezerech Temného hvozdu černí ledňáčci?“

„Ať je to co chce, pták to není,“ řekl Anborn. „Má to čtyři končetiny a potápí se to jako člověk, a že to umí pěkně. Co je to? Hledá cestu Závěsem do naší skrýše? Zdá se, že jsme konečně odhaleni. Mám

tady luk a na oba břehy jsem postavil lučištníky, skoro tak dobré střelce, jako jsem já. Čekáme jen na tvůj povel k střelbě, kapitáne.“

„Máme střílet?“ otočil se Faramir rychle k Frodovi.

Frodo chviličku neodpovídal. „Ne!“ řekl. „Ne, prosím vás, ne.“ Kdyby se byl Sam odvážil, řekl by „ano“, rychleji a hlasitěji. Neviděl, ale z jejich slov dobře uhodl, nač se dívají.

„Víš tedy, co to je?“ řekl Faramir. „Když jsi to viděl, pověz mi tedy, proč bych to měl ušetřit. Za celý rozhovor jsme se ani jednou nezmínili o tvém vyzáblém společníku a já ho pro ten čas nechával stranou. Mohl počkat, dokud ho nechytí a nepřivedou mi ho. Poslal jsem za ním své nejlepší lovce, uklouzl jim však a nezahlédli ho až do této chvíle, s výjimkou tady Anborna včera za soumraku. Teď se však dopustil vážnějšího přestupku než líčit na králíky na vysočině: opovážil se přijít do Henneth Annûnu a propadl životem. Divím se tomu stvoření: je tak tajnůstkářské a tak vychytralé, a přijde si nám hrát do tůně přímo pod oknem. Myslí si, že muži spí celou noc bez hlídek? Proč to dělá?“

„Myslím, že odpovědi jsou dvě,“ řekl Frodo. „Jednak toho ví málo o lidech, a přestože je vychytralý, vaše útočiště je dobře skryto, takže možná ani neví, že jsou tu schovaní. A pak ho sem, myslím, láká mocná tužba silnější než jeho opatrnost.“

„Něco ho sem láká?“ řekl Faramir tiše. „Může snad, ví snad o tvém břemeni?“

„To opravdu ano. Sám je po mnoho let nosil.“

„*On?*“ vydechl ostře Faramir v údivu. „Ta věc se splétá do nových záhad. Pronásleduje je tedy?“

„Možná. Je to jeho miláček. Ale o tom jsem nemluvil.“

„Co tedy hledá to stvoření?“

„Ryby,“ řekl Frodo. „Podívej!“

Upřeli zrak dolů do temné tůně. Na druhém konci se objevila malá černá hlava těsně na okraji stínu skal. Bylo vidět krátký stříbrný záblesk a vír vlnek. Plul stranou a pak se z vody na břeh s úžasnou hbitostí vyšplhalo stvoření připomínající žábu. Ihned se posadilo a začalo hryzat malou stříbrnou věc, která se při obracení třpytila; přes kamennou stěnu na konci tůně dopadaly poslední paprsky měsíce.

Faramir se tiše zasmál. „Ryby?“ řekl. „To je méně nebezpečný hlad. A možná ne: ryby z tůně Henneth Annûnu ho mohou stát všechno, co má.“

„Teď ho mám na mušce," řekl Anborn. „Nemám střelit, kapitáne? Za nezvaný příchod na toto místo je podle našeho zákona smrt."

„Počkej, Anborne," řekl Faramir. „Je to složitější, než myslíš. Co řekneš teď, Frodo? Proč bychom ho měli ušetřit?"

„To stvoření je zubožené a hladové," řekl Frodo, „a neví o svém nebezpečí. A Gandalf, váš Mithrandir, by vás byl požádal, abyste ho nezabíjeli, pro tento i pro jiné důvody. Zakázal to elfům. Nevím najisto proč a o svých dohadech tu nemohu mluvit otevřeně. Toto stvoření je však určitým způsobem svázáno s mým posláním. Dokud jsi nás nenašel a neodvedl, byl mým průvodcem."

„Tvým průvodcem!" řekl Faramir. „Je to stále podivnější. Mnoho bych pro tebe udělal, Frodo, ale toto ti dopřát nemohu: aby ten vychytralý tulák odtud svobodně odešel a později se připojil k tobě, bude-li chtít, nebo se nechal chytit od skřetů a pod hrozbou mučení jim řekl všechno, co ví. Musí být buď zabit, nebo zajat. Nebude-li zajat rychle, tedy zabit. Jak chytit tohle kluzké stvoření mnoha tváří jinak než opeřeným šípem?"

„Pusť mě a já k němu tiše sejdu," řekl Frodo. „Můžete mít luky napjaté a zastřelit aspoň mě, když zklamu. Já nebudu utíkat."

„Jdi tedy rychle!" řekl Faramir. „Vyjde-li živ, měl by ti věrně sloužit po zbytek svých nešťastných dnů. Odveď Froda dolů na břeh, Anborne, a jděte tiše. To stvoření má nos a uši. Dej mi svůj luk."

Anborn zabručel a vydal se dolů po točitých schodech na odpočívadlo a pak po druhých schodech nahoru, až nakonec došli k úzkému otvoru krytému hustým křovím. Tiše prošli a Frodo se octl nahoře na jižním břehu nad tůní. Bylo teď tma a vodopád byl bledý a šedý a odrážel jen měsíční světlo prodlévající dosud na západní obloze. Gluma neviděl. Popošel dopředu a Anborn šel zlehka za ním.

„Jdi dál!" dechl Frodovi do ucha. „Dávej si pozor napravo. Spadneš-li do tůně, nepomůže ti nikdo než tvůj přítel. A nezapomínej, že jsou tu lučištníci, i když je nevidíš."

Frodo se plazil kupředu, používaje rukou jako Glum, aby nahmatal cestu a neztratil rovnováhu. Skály byly převážně rovné a hladké, ale kluzké. Vzápětí uslyšel nedaleko před sebou syčivé mumlání.

„Rybiška, milouška rybiška. Bílá tvář odešla pryč, milášku, konešně, jistě. Teď můžeme klidně jíst rybišku. Ne klidně, milášku. Vždyť Milášek je pryč, jisstě, pryč. Špinavci hobitci, ošškliví hobitci. Odešli nám, nechali nás, *glum*; a Milášek je pryč. Jen chudášek Sméa-

gol docela sám. Ne, milášku. Ošklliví lidi, oni ho seberou, oni ukradnou mého Miláška. Zloději. Nessnášíme je. Rybiššká, milouššká rybiššká. Dá nám jasné oči, silné prsty, jistě. Uššškrtíme je všecky, jistě, když budeme mít možnost. Milouššká rybiška."

Tak to šlo bez ustání jako vodopád, přerušováno jen slabým zvukem slinění a polykání. Frodo se otřásl, naslouchaje s lítostí a odporem. Přál si, aby to přestalo, aby už nikdy nemusel slyšet ten hlas. Anborn nebyl daleko. Mohl se odplížit zpátky a požádat ho, ať lovci střílejí. Dostali by se nejspíš dost blízko, teď když Glum hltal a nebyl na stráži. Jediný dobrý zásah a Frodo by se toho bídného hlasu zbavil navždycky. Ale ne, Glum měl teď na něho právo. Služebník má na pána právo pro svou službu, i službu ze strachu. Kdyby nebylo Gluma, byli by utonuli v Mrtvých močálech. A Frodo také jaksi docela jasně věděl, že Gandalf by si to nepřál.

„Sméagole!" zvolal tiše.

„Rybiška, milouššká rybiška!" řekl hlas.

„Sméagole!" řekl trochu hlasitěji. Hlas ustal.

„Sméagole, pán tě přišel hledat. Pán je tady. Pojď, Sméagole!" Jedinou odpovědí bylo syknutí nabíraného dechu.

„Pojď, Sméagole!" řekl Frodo. „Jsme v nebezpečí. Lidé tě zabijí, když tě tu najdou. Pojď rychle, jestli chceš uniknout smrti. Pojď k pánovi!"

„Ne!" řekl hlas. „Pánešek není miloušek. Nechá chudáška Sméagola a jde s novými přáteli. Pánešek může počkat. Sméagol nedojedl."

„Není čas," řekl Frodo. „Vezmi si rybu s sebou. Pojď!"

„Ne. Musí dojíst rybišku."

„Sméagole!" řekl Frodo zoufale. „Miláček se bude zlobit. Vezmu Miláčka a řeknu: ať spolkne kost a udáví se. Víckrát rybičku neokusí. Pojď, Miláček čeká!"

Ozvalo se ostré zasyčení. Vzápětí se ze tmy připlížil Glum po čtyřech jako neposlušný pes zavolaný k noze. Napůl snědenou rybu měl v ústech a v ruce druhou. Přišel až k Frodovi, téměř nos k nosu, a očichal ho. Bledé oči mu svítily. Pak vyndal rybu z úst a postavil se.

„Miloušek pánešek!" zašeptal. „Miloušek hobitek, vrátil se k chudáškovi Sméagolovi. Hodný Sméagol přišel. A teď pojďme, honem pojďme, jistě. Skrz stromy, dokud jsou Tváře ve tmě. Jistě, pojďme, jistě!"

„Ano, brzy půjdeme," řekl Frodo. „Ale ne hned. Půjdu s tebou, jak jsem slíbil. Slibuji znovu. Ale ne hned. Ještě nejsi v bezpečí. Zachráním tě, ale musíš mi důvěřovat."

„Musíme důvěřovat páneškovi?" řekl Glum pochybovačně. „Proč? Proč nejdeme hned? Kde je ten druhý, ten bručoun a krobián, ten hobit? Kde je?"

„Tam nahoře," ukázal Frodo k vodopádu. „Bez něho nepůjdu. Musíme k němu zpátky." Srdce mu kleslo. Příliš se to podobalo úskoku. Neměl ve skutečnosti obavu, že Faramir nechá Gluma zabít, ale pravděpodobně ho uvězní a sváží a to, co Frodo udělal, bude tomu zrádnému stvoření jistě připadat jako zrada. Nejspíš si to nikdy nedá vysvětlit a neuvěří, že mu Frodo zachránil život jediným možným způsobem. Co jiného mohl udělat? Zůstat co nejvíc věrný oběma stranám. „Pojď!" řekl. „Nebo se Miláček bude zlobit. Jdeme zpátky, proti proudu. Jdi, jdi, jdi první!"

Glum se kousek plazil po okraji, čenichal, pln podezření. Vzápětí se postavil a zvedl hlavu. „Něco tu je!" řekl. „Ne hobit." Náhle se obrátil zpět. Ve vypoulených očích mu kmitalo zelené světélko. „Pánešku! Pánešku!" zasyčel. „Zlý! Úskočný! Falešný!" Plivl a napřáhl dlouhé paže s bílými cukajícími prsty.

V tu chvíli se zezadu vynořil veliký černý obrys Anborna a sklonil se nad ním. Velká silná ruka ho uchopila za zátylek a přitiskla k zemi. Glum se smekl jako blesk, jak byl celý vlhký a slizký, kroutil se jako úhoř a kousal a škrábal jako kočka. Ze stínu však vystoupili další dva muži.

„Lež klidně!" řekl jeden. „Nebo do tebe napícháme bodlin jako do ježka. Lež klidně!"

Glum změkl a začal kňourat a fňukat. Svázali ho nepříliš něžně.

„Mírně! Mírně!" řekl Frodo. „Nemá takovou sílu jako vy. Neubližujte mu, pokud se tomu lze vyhnout. Bude klidnější. Sméagole, neublíží ti. Půjdu s tebou a nic se ti nestane. Leda by zabili i mne. Důvěřuj pánovi!"

Glum se obrátil a plivl po něm. Muži ho zvedli, natáhli mu přes hlavu kápi a odnesli ho. Frodo šel za ním a cítil se prabídně. Prošli otvorem v křoví a zpátky po schodech a chodbách do jeskyně. Svítily dvě nebo tři pochodně. Muži se probouzeli. Byl tam Sam a vrhl podivný pohled na bezvládný balík, který nesli muži. „Dostal jste ho?" řekl Frodovi.

„Ano. Vlastně ne, nedostal jsem ho. Víš, přišel ke mně, protože mi nejdřív důvěřoval. Nechtěl jsem, aby ho takhle svázali. Doufám, že to bude v pořádku, ale je mi to celé proti srsti.“

„Mně taky,“ řekl Sam. „Nic nikdy nebude v pořádku, kde je tenhle uzlíček neštěstí.“

Přišel muž, pokynul hobitům a zavedl je do zákoutí v pozadí jeskyně. Seděl tam Faramir na své židli a na římse nad hlavou mu opět hořela lampa. Pokynul jim, aby usedli na stoličky vedle něho. „Přineste víno pro hosty,“ řekl. „A přiveďte zajatce.“

Přinesli víno a potom vešel Anborn s Glumem. Stáhl Glumovi kápi z hlavy, postavil ho na nohy a zůstal stát za ním, podpíraje ho. Glum mžoural, přikrývaje zlobu ve svých očích těžkými bledými víčky. Vypadal velmi zuboženě: kapalo z něho, byl celý mokrý, páchl rybinou (pořád svíral jednu rybu v ruce), řídké vlasy mu visely po kostnatém čele jako chaluhy a z nosu mu teklo.

„Rozvažte nás! Rozvažte nás!“ řekl. „Provaz nás bolí, jistě, bolí nás, a my jsme nic neudělali.“

„Ne?“ řekl Faramir a hleděl na bídného tvora bystrým pohledem, nevyjadřoval však tváří ani hněv, ani soucit, ani údiv. „Nic? Nikdy jsi neudělal nic, co by zasloužilo spoutání nebo horší trest? To ovšem naštěstí nemusím posuzovat. Dnes v noci jsi však přišel tam, kam přijít znamená smrt. Za ryby z té tůně se platí draze.“

Glum pustil rybu z ruky. „Nechce rybišku,“ řekl.

„Cena není stanovena za ryby,“ řekl Faramir. „Jen přijít a podívat se na tůň s sebou nese trest smrti. Dosud jsem tě ušetřil na prosbu tady Froda, který říká, že od něho alespoň zasloužíš jistou vděčnost. Musíš ale uspokojit i mne. Jak se jmenuješ? Odkud pocházíš? A kam jdeš? Co máš na práci?“

„Jsme ztracení, ztracení,“ řekl Glum. „Nemáme jméno, nemáme práci, nemáme Miláška, nemáme nic. Jenom prázdno. Jenom hlad. Jistě, máme hlad. Pár mališkých rybišek, ošklivých kostnatých mališkých rybišek, jistě, pro chudáška, a oni řeknou smrt. Tak jsou moudří, tak spravedliví, tak strašně spravedliví.“

„Nepříliš moudří,“ řekl Faramir. „Ale spravedliví ano: snad tak spravedliví, jak naše malá moudrost dovoluje. Rozvaž ho, Frodo!“ Faramir vytáhl z opasku perořízek a podal ho Frodovi. Glum pohyb špatně pochopil, vypískl a padl na zem.

„No tak, Sméagole!“ řekl Frodo. „Musíš mi důvěřovat. Nezradím tě. Odpovídej pravdivě, jestli to dokážeš. Prospěje ti to, neuškodí.“ Přeřezal Glumovi provazy na zápěstí a na kotnících a zvedl ho na nohy.

„Pojď sem!“ řekl Faramir. „Podívej se na mne! Víš, jak se jmenuje toto místo? Byl jsi tu už někdy?“

Glum pomalu zvedl oči a neochotně se zahleděl do Faramirových. Vyhaslo v nich veškeré světlo a chviličku matně a bledě zíraly do jasných neúhybných očí muže z Gondoru. Bylo nehybné ticho. Pak svěsil hlavu a krčil se, dokud nedosedl na podlahu. Třásl se. „My nevíme a nechceme vědět,“ fňukal. „Nikdy jsme sem nešli a nikdy sem už nepůjdeme.“

„V tvé mysli jsou zamčené dveře a zavřená okna a za nimi temné místnosti,“ řekl Faramir. „Soudím ale, že v tomto mluvíš pravdu. To je pro tebe dobře. Jakou přísahou se zavážeš, že se nikdy nevrátíš a že sem nikdy slovem ani znamením nedovedeš žádného živého tvora?“

„Pánešek ví,“ řekl Glum a po straně pohlédl na Froda. „Jistě, on ví. Slíbíme páneškovi, jestli nás zachrání. Slíbíme Tomu, jistě.“ Připlazil se Frodovi k nohám. „Zachraň nás, miloušku pánešku!“ kňučel. „Sméagol slibuje Miláškovi, slibuje věrně. Nikdy už nepřijde, nikdy nepromluví, ne, nikdy! Ne, milášku, ne!“

„Jsi spokojen?“ řekl Faramir.

„Ano,“ řekl Frodo. „Buď musíš totiž přijmout tento slib, nebo uplatnit svůj zákon. Víc nedostaneš. Já ale slíbil, že mu nikdo neublíží, když ke mně přijde. A nerad bych vypadal jako zrádce.“

Faramir seděl chviličku zamyšleně. „Výborně,“ řekl nakonec. „Vydávám tě tvému pánovi, Frodovi, synu Droga. Ať oznámí, co s tebou udělá!“

„Jenže, pane Faramire,“ uklonil se Frodo, „ještě jsi neoznámil svou vůli stran řečeného Froda, a dokud nebude známa, nemůže dělat plány pro sebe a své společníky. Tvůj rozsudek byl odložen na ráno; to se již ovšem blíží.“

„Oznámím tedy svůj výrok,“ řekl Faramir. „Pokud jde o tebe, Frodo, nakolik mohu já, podřízený vyšší pravomoci, prohlašuji tě za svobodného v Gondorské říši až po její nejzazší starodávné hranice; s výjimkou toho, že ty ani kdokoli s tebou nemáte povolení vstoupit na toto místo bez pozvání. Tento výrok bude platit rok a den a pak je zrušen, jestliže do té doby nepřijdeš do Minas Tirith a nepředstavíš se

pánu a správci města. Potom ho poprosím, aby potvrdil, co jsem učinil, a prodloužil to na celý tvůj život. Prozatím bude každý, koho vezmeš pod ochranu, pod mou ochranou a pod záštitou Gondoru. Dostal jsi odpověď?“

Frodo se hluboce poklonil. „Dostal jsem odpověď,“ řekl, „a jsem ti k službám, jestliže mají nějakou cenu pro někoho tak vysokého a úctyhodného.“

„Mají velkou cenu,“ řekl Faramir. „A teď, bereš toto stvoření, tohoto Sméagola, pod svou ochranu?“

„Ano, beru Sméagola pod svou ochranu,“ řekl Frodo. Sam slyšitelně vzdychl; ne nad zdvořilostmi, které jako každý hobit plně schvaloval. Naopak, v Kraji by si taková věc vyžádala mnohem více slov a poklon.

„Potom ti říkám,“ obrátil se Faramir ke Glumovi, „že jsi pod rozsudkem smrti; dokud však chodíš s Frodem, jsi z naší strany bezpečný. Jestliže tě však někdy někdo z Gondorských najde, jak se potuluješ bez něho, rozsudek bude vykonán. A kéž tě rychle najde smrt, v Gondoru nebo jinde, nebudeš-li mu dobře sloužit. Teď mi odpověz: kam chceš jít? Říká, že jsi byl jeho průvodcem. Kam jsi ho vedl?“ Glum neodpovídal.

„To nezůstane utajeno,“ řekl Faramir. „Odpověz mi, nebo změním svůj výnos.“ Glum stále neodpovídal.

„Odpovím za něho,“ řekl Frodo. „Přivedl mě k Černé bráně, jak jsem žádal, nedalo se však projít.“

„Do Bezejmenné země není otevřena žádná brána,“ řekl Faramir.

„Když jsme to viděli, obrátili jsme se a šli po jižní cestě,“ pokračoval Frodo, „protože říkal, že je nebo by mohla být nějaká stezka nedaleko Minas Ithil.“

„Minas Morgul,“ řekl Faramir.

„Nevím to určitě,“ řekl Frodo, „ale stezka myslím stoupá do hor na severní straně údolí, kde stojí starodávné město. Jde do vysoké rozsedliny a pak dolů - tam za hory.“

„Znáš jméno toho vysokého průsmyku?“ řekl Faramir.

„Ne,“ řekl Frodo.

„Jmenuje se Cirith Ungol.“ Glum ostře zasykl a začal si mumlat. „Není to snad jeho jméno?“ obrátil se k němu Faramir.

„Ne!“ řekl Glum a pak vyjekl, jako by ho cosi bodlo. „Jistě, jistě, slyšeli jsme to jméno. Jednou. Ale co je nám po jméně? Pánešek říká,

že musí dovnitř. Tak nějakou cestu zkusit musíme. Žádná jiná cesta se zkusit nedá, ne."

„Žádná?" řekl Faramir. „Jak to víš? A kdo vůbec prozkoumal všechny kouty té temné říše?" Dlouho a zamyšleně hleděl na Gluma. Nato znovu promluvil. „Vezmi to stvoření pryč, Anborne. Zacházej s ním jemně, ale hlídej ho. A nezkoušej skákat do vodopádu, Sméagole. Skály mají takové zuby, že by ti rázem ukrátily život. Nech nás a vezmi si svou rybu!"

Anborn vyšel a Glum šel přikrčeně za ním. Přes zákoutí přetáhli závěs.

„Frodo, myslím, že v tomhle jednáš velmi nemoudře," řekl Faramir. „Myslím, že bys neměl chodit s tím stvořením. Je špatné."

„Ne, není naveskrze špatné," řekl Frodo.

„Snad ne docela," řekl Faramir, „zloba je však sžírá jako rakovina a zlo roste. Nedovede tě k ničemu dobrému. Jestliže se s ním rozloučíš, dám mu průvodní list a doprovod na kteroukoli hranici Gondoru, kam si bude přát."

„Nepřijal by," řekl Frodo. „Šel by za mnou, jako už to dělá dlouhý čas. A mnohokrát jsem mu slíbil, že ho vezmu pod ochranu a půjdu, kam mě povede. Přece bys nežádal, abych byl vůči němu věrolomný?"

„Ne," řekl Faramir. „Ale ze srdce bych si to přál. Zdá se mi totiž méně zlé radit jinému, aby zrušil slib, než udělat to sám, zejména když vidíš přítele, který se nevěda zavázal k vlastní škodě. Ale ne - chce-li jít s tebou, musíš ho teď snášet. Myslím však, že nejsi vázán jít do Cirith Ungolu, o kterém ti řekl méně, než ví. Tolik jsem v jeho mysli jasně postřehl. Nechoď do Cirith Ungolu!"

„Kam potom půjdu?" řekl Frodo. „Zpátky k Černé bráně, vydat se strážím? Co víš o tom místě, že tě jeho jméno tak děsí?"

„Nic jistého," řekl Faramir. „My Gondorští dnes nechodíme na východ od silnice a nikdo z nás mladších tam nikdy nebyl a žádný nestanul na Horách stínu. O nich známe jen staré zprávy a pověsti zašlých časů. V průsmycích nad Minas Morgul však sídlí nějaká temná hrůza. Řekne-li se Cirith Ungol, starci a učení muži blednou a zmlkají.

Údolí Minas Morgul se obrátilo ke zlu už velmi dávno a bylo hrozbou a děsilo, když ještě zapuzený Nepřítel bydlel daleko odtud a my jsme ovládali velkou část Ithilienu. Jak víš, bylo to kdysi silné město, hrdé, sličné, Minas Ithil, dvojče našeho vlastního města.

Zmocnili se ho však zlí muži, které Nepřítel ovládl ve své prvotní síle a kteří po jeho pádu bloudili bez pána a bez domova. Říká se, že jejich vůdci byli Muži z Númenoru, kteří upadli do špatnosti; jim dal Nepřítel Prsteny moci a pohltil je: stali se živými přízraky, strašlivými a zlými. Když odešel, zabrali Minas Ithil a usídlili se tam a naplnili celé údolí rozkladem; zdálo se prázdné, a nebylo, protože ve zřícených zdech bydlel strach. Devět pánů to bylo, a po návratu svého Pána, jemuž tajně napomáhali a připravovali jej, opět zesílili. Pak z brány děsu vyjelo Devět jezdců a my jim nemohli odolat. Nepřibližuj se k jejich citadele. Dozvědí se o tobě. Je to místo zla, jež neusíná, plné očí bez víček. Nechoď tamtudy!"

„Kam jinam mě však pošleš?" řekl Frodo. „Nemůžeš mě sám, jak říkáš, dovést k horám ani přes ně. Přes hory ovšem musím, vázán slibem Radě: buď najdu cestu, nebo při hledání zahynu. A obrátím-li se nazpět, odmítnu-li cestu na jejím hořkém konci, kam se poděju mezi elfy a lidmi? Chtěl bys, abych s tou věcí přišel do Gondoru, s věcí, která tvého bratra dohnala k šílenství? Jaká kouzla by provedla s Minas Tirith? Mají tu být dvě Minas Morgul a šklebit se na sebe přes mrtvou zemi plnou hniloby?"

„To bych nechtěl," řekl Faramir.

„Co bys tedy chtěl, abych udělal?"

„Já nevím. Nechtěl bych jen, abys šel na smrt nebo na mučení. A nemyslím, že Mithrandir by byl zvolil tuto cestu."

„Jenže ten je pryč, a já musím jít takovými stezkami, jaké najdu. A není čas na dlouhé hledání," řekl Frodo.

„Je to těžký osud a beznadějné poslání," řekl Faramir. „Přinejmenším však pamatuj na mé varování: pozor na toho průvodce Sméagola. Už se dopustil vraždy. Čtu to v něm." Vzdychl.

„Tak se tedy setkáváme a loučíme, Frodo, synu Drogův. Není ti třeba něžných slov; nedoufám, že tě ještě někdy uvidím pod tímto sluncem. Půjdeš teď ale s mým požehnáním tobě a celému tvému lidu. Odpočiň si trochu, než ti připraví jídlo.

Rád bych se dozvěděl, jak se ten plíživý Sméagol zmocnil věci, o níž mluvíme, a jak ji ztratil, ale nebudu tě teď trápit. Pokud se jednou přece jen vrátíš do země živých a budeme si někde na sluníčku, opřeni o zeď, vyprávět své osudy a smát se starým žalům, pak mi to vypovíš. Do toho času, anebo do nějakého jiného, kam nedohlédnou Vidoucí

kameny Númenoru, sbohem!“ Vstal, hluboce se poklonil Frodovi, roztáhl závěs a odešel do jeskyně.

CESTA KE KŘIŽOVATCE

Frodo a Sam se vrátili na lůžka a chvíli tam mlčky odpočívali, zatímco muži vstávali a začínala denní práce. Po chvíli jim přinesli vodu a pak je zavedli ke stolu, kde bylo prostřeno pro tři. Faramir s nimi posnídal. Od bitvy předchozího dne nespal, a přece nevypadal unaveně.

Když dojedli, vstali. „Ať vás na cestě netrápí hlad," řekl Faramir. „Máte málo zásob, nařídil jsem však, aby vám do batohů složili trochu jídla, které se hodí pro pocestné. Cestou přes Ithilien nebudete trpět nedostatkem vody, nepijte však z žádného potoka, který teče z Imlad Morgulu, Údolí živé smrti. A také toto vám musím říci. Moji zvědové a pozorovatelé se všichni vrátili, i ti, kteří se doplížili na dohled Morannonu. Všichni zjišťují zvláštní věc. Země je prázdná. Na silnicích není nic a nikde není slyšet ani krok, ani roh, ani tětivu. Nad Bezejmennou zemí visí nějaké číhavé ticho. Jde bouře. Pospěšte, dokud můžete! Jste-li hotovi, pojďme. Slunce brzy vyjde nad stíny."

Hobitům přinesli jejich vaky (trochu těžší, než byly předtím) a také dvě silné hole z leštěného dřeva, okované železem a s vyřezávanými hlavicemi, kterými procházely spletené řemínky.

„Nemám žádné vhodné dary, které bych vám dal na rozchodnou," řekl Faramir, „vezměte si však tyto hole. Mohou posloužit těm, kdo chodí nebo šplhají divočinou. Používají je muži z Bílých hor; tyto byly ovšem seříznuty na vaši výšku a nově okuty. Jsou z krásného stromu *lebethronu*, který milují gondorští řezbáři, a bylo na ně vloženo kouzlo nalézání a návratu. Kéž docela neselže pod Stínem, do kterého jdete!"

Hobiti se hluboce uklonili. „Nejlaskavější hostiteli," řekl Frodo, „Elrond Půlelf mi řekl, že cestou naleznu přátelství, tajné a nečekané. Takové přátelství, jaké jsi mi projevil, jsem rozhodně nečekal. To, že jsem je našel, obrací zlo ve velké dobro."

Připravili se k odchodu. Gluma vyvedli z nějakého kouta nebo díry. Vypadal spokojenější sám se sebou než předtím, přestože se držel při Frodovi a vyhýbal se Faramirovu pohledu.

„Tvůj průvodce musí mít zavázané oči," řekl Faramir, „ale tebe a tvého služebníka Samvěda od toho osvobodím, budeš-li si přát."

Glum kvílel a chytal se Froda, když mu přišli zavázat oči, a Frodo řekl: „Zavažte nám oči všem třem a mně je zakryjte nejdřív; pak možná uvidí, že to není nic zlého." Stalo se a vyvedli je z jeskyně Henneth Annûn. Když prošli chodbami a schodišti, ucítili kolem sebe svěží a sladký chladný jitřní vzduch. Ještě kousek do kopce a z mírného kopce šli poslepu. Nakonec Faramirův hlas nařídil, aby jim oči odkryli.

Stáli opět pod haluzemi lesů. Nebylo slyšet žádný zvuk vodopádu, protože mezi nimi a strží, kterou tekl proud, byl nyní dlouhý jižní svah. Na západě viděli mezi stromy světlo, jako by tam svět náhle končil římsou, která hledí jenom do nebe.

„Tady se naše cesty rozcházejí," řekl Faramir. „Dáte-li na mou radu, neobracejte se hned k východu. Jděte přímo dál, tak vás bude mnoho mil krýt les. Na západ od vás je hrana, odkud krajina spadá do rozlehlých údolí. Někdy zprudka a svisle, jindy dlouhými úbočími. Držte se při té hraně a na pokraji hvozdu. Na počátku své pouti můžete myslím jít za světla. Země dřímá v klamném míru a na čas je všechno zlo staženo. Jděte šťastně, dokud můžete!"

Pak hobity objal po způsobu svého lidu, shýbl se, položil jim ruce na ramena a políbil je na čelo. „Jděte, a s vámi ať jde dobrá vůle všech dobrých lidí!" řekl.

Poklonili se k zemi. Pak se obrátil a bez ohlédnutí je opustil a odešel ke svým dvěma strážným, kteří stáli opodál. Žasli, jak rychle se teď tito muži v zeleném pohnuli a zmizeli téměř mžikem oka. Les, kde stál předtím Faramir, vypadal pustý a bezútěšný, jako když přejde sen.

Frodo vzdychl a obrátil se zpátky k jihu. Jako by chtěl dát najevo opovržení takovými zdvořilostmi, rýpal se Glum v humusu u kořenů stromu. „Už zas má hlad?" pomyslel si Sam. „Tak zase do toho!"

„Už jssou pryč?" řekl Glum. „Oššklivé špatní lidišky! Sméagola ještě bolí krk, jistě, jistě. Pojďme!"

„Ano, pojďme," řekl Frodo. „Jestli ovšem umíš jedině mluvit zle o těch, kteří se nad tebou smilovali, tak mlč!"

„Miloušek pánešek!" řekl Glum. „Sméagol jenom žertoval. Vždycky odpouští, jistě, jistě, i páneškovy švindlíšky. Ale jistě, miloušek pánešek, miloušek Sméagol!"

Frodo a Sam neodpověděli. Hodili si batohy na záda, vzali hole a vykročili do ithilienských lesů.

Toho dne si dvakrát odpočali a snědli trochu jídla, které opatřil Faramir: sušené ovoce a solené maso, dostatečnou zásobu na řadu dní; a chléb, který vypadal, že postačí, dokud bude měkký. Glum nejedl nic.

Slunce vstalo, přešlo jim nad hlavami neviděno a začalo klesat; světlo mezi stromy na západě zezlátlo. Stále šli chladivým zeleným stínem a kolem bylo ticho. Zdálo se, že všichni ptáci ulétli anebo oněměli.

Na mlčící lesy se časně snesla tma, a než padla noc, zastavili se unaveni, protože od Henneth Annûnu ušli více než jedenadvacet mil. Frodo si lehl a prospal se v hlubokém humusu pod prastarým stromem. Sam byl vedle něho méně klidný; mnohokrát se vzbudil, nikdy však nezahlédl Gluma, který se vytratil, sotva se uložili k odpočinku. Jestli spal o samotě v nějaké díře v okolí, anebo se celou noc neklidně potuloval, to neřekl, vrátil se však s prvním zábleskem světla a vzbudil své společníky.

„Musí vstávat, jistě, musí vstávat!“ řekl. „Ještě musí jít dlouhou cestu na jih a na východ. Hobitci musí spěchat!“

Den uplynul vcelku jako předešlý, jen ticho se zdálo hlubší; vzduch začal být těžký a pod stromy bylo dusno. Bylo to, jako když se schyluje k bouřce. Glum se často zastavoval, větřil a pak si mumlal a pobízel je k větší rychlosti.

Když se třetí část jejich denního pochodu protahovala a odpoledne skomíralo, les se rozevřel a stromy byly větší a roztroušenější. Na širokých pasekách stály veliké temné cesmíny a mezi nimi tu a tam na omšelých jasanech a obřích dubech rašily právě zelenohnědé pupeny. Kolem se rozkládaly táhlé palouky zelené trávy stříkané orsejem a sasankami, které se teď bíle a modravě ukládaly k spánku. Byly tu i plochy plné listů lesních hyacintů: jejich úhledné stonky již prorážely humusem. Nebylo vidět živého tvora, ptáka ani čtvernožce. Ale Glum v těchto otevřených prostorách dostával strach a šli teď ostražitě, kmitajíce z jednoho dlouhého stínu do druhého.

Když došli na konec lesa, světlo již rychle sláblo. Usadili se pod starým sukovitým dubem, který vyháněl zkroucené kořeny jako hady dolů ze strmého drolivého břehu. Před nimi leželo hluboké šedé údolí. Na druhé straně na západě řeřavěly gondorské hory pod nebem s ohnivými skvrnami. Nalevo ležela tma - věžité skály hor Mordoru; z ní vycházelo ono dlouhé údolí a spadalo jako šířící se koryto směrem k

Anduině. Na jeho dně chvátala říčka. Frodo slyšel v tichu stoupat její kamenný hlas, a podle ní se po bližší straně vinula dolů silnice jako bledá stuha, dolů do studených šedých mlh, jichž se nedotkl jediný záblesk západu slunce. Frodovi se zdálo, že tam v dálce vidí vysoké šeré vrcholky a polámané fialy prastarých opuštěných temných věží, jako by pluly po stínovém moři.

Obrátil se ke Glumovi. „Víš, kde jsme?“ řekl.

„Jistě, pánešku. Nebezpečná místeška. To je silnice od Měsíční věže, pánešku, dolů do rozpadlého města na pobřeží Řeky. Rozpadlé město, jistě, moc ošklivé místo, spousta nepřátel. Neměli jsme dát na lidské rady. Hobiti si daleko zašli. Musí teď na východ, tamhle nahoru.“ Máchl vychrtlou paží k potemnělým horám. „A po téhle silnici nemůžeme. Ne, ne. Tady chodí kruťasi dolů od Věže.“

Frodo hleděl dolů na silnici. Teď po ní rozhodně nic nešlo. Vypadala ztraceně a opuštěně, jak sbíhala do pustých rozvalin v mlze. Ve vzduchu však bylo cítit zlo, jako by snad po ní skutečně procházelo cosi, co oči nevidí. Frodo se otřásl, když znovu pohlédl na daleké věžičky, které teď roztávaly v noci, a zvuk vody zněl studeně a krutě: hlas Morgulduiny, toku, který proudil z Údolí přízraků.

„Co budeme dělat?“ řekl. „Šli jsme dlouho a daleko. Nenajdeme si někde v lesích místo, kde se můžeme schovat a lehnout si?“

„Nemá smysl schovávat se ve tmě,“ řekl Glum. „Teď se musí hobitci schovávat ve dne, jistě, ve dne.“

„Hele!“ řekl Sam. „Musíme si trochu odpočinout, i kdybychom měli vstávat vprostřed noci. Ještě bude kolik hodin tma, dost času, abys nás odvedl kus cesty, jestli trefíš.“

Glum neochotně svolil a obrátil se zpátky ke stromům. Chvíli se prodírali na východ houštinami na kraji lesa. Nechtěl odpočívat na zemi tak blízko zlopověstné silnice, a tak se po menších dohadech vydrápali do rozsochy velikého dubu, jehož husté větve vyrážející do všech stran od kmene poskytovaly dobrý úkryt a celkem pohodlné útočiště. Padla noc a pod stromovým baldachýnem se docela setmělo. Frodo a Sam vypili trochu vody a pojedli chléb a sušené ovoce; Glum se ihned stočil a usnul. Hobiti nezamhouřili oka.

Muselo být něco po půlnoci, když se Glum probudil; náhle si uvědomili, že na ně zpod víček hledí jeho bledé oči. Naslouchal a větřil, což byl zřejmě, jak si už povšimli, jeho způsob určování času v noci.

„Odpočali jsme si? Vyspinkali se?“ řekl. „Pojďme!“

„Neodpočali a nevyspinkali,“ zavrčel Sam. „Ale půjdeme, když to musí být.“

Glum rázem spadl z větví na všechny čtyři a hobiti ho pomaleji následovali. Sotva byli dole, šli dál a Glum je vedl na východ do temné stoupající krajiny. Mnoho neviděli, protože noc byla teď tak hluboká, že si stěží uvědomovali pně stromů, dokud do nich nenarazili. Půda byla stále rozbitější a chůze obtížnější, Glumovi to však zřejmě nevadilo. Vedl je mlázím a ostružiním, někdy kolem hrany hluboké průrvy nebo temné jámy, někdy do černé prohlubně zarostlé křovím a zase ven; kdykoli však kousek sestoupili, byl následující výstup delší a strmější. Vytrvale stoupali. Při první zastávce se ohlédli a matně rozeznali střechu lesa, který nechali za sebou, jako obrovský hutný stín, temnější noc pod temným prázdným nebem. Na východě jako by vyvstávala veliká černava a ujídala slabé zamlžené hvězdy. Později vyklouzl z pronásledujícího mraku zapadající měsíc, byl však obkroužen nezdravé žlutou září.

Konečně se Glum obrátil k hobitům. „Brzo den,“ řekl. „Hobiti musí spěchat. Není bezpečné zůstávat tady v otevřené krajině. Pospěšte!“

Zrychlil krok a hobiti ho zmořeně následovali. Brzy začali zlézat veliký hřbet. Z velké části byl pokryt hustým porostem hlodaše, borůvčí a nízkého hustého trní, ačkoli tu a tam se rozvíraly holiny, jizvy nedávných ohňů. Keřů hlodaše směrem k vrcholku přibývalo. Byly velmi staré a vysoké, dole vychrtlé a nohaté, nahoře však byly husté a již na nich vyrážely žluté květy, které probleskovaly tmou a vydávaly lehkou nasládlou vůni. Ostnaté houštiny byly tak vysoké, že hobiti pod nimi mohli jít vzpřímeně a procházeli dlouhými suchými uličkami s hlubokým kobercem pichlavého humusu.

Na druhé straně tohoto širokého hřbetu přerušili pochod a zalezli do úkrytu pod spletené hloží. Pokroucené větve sklánějící se k zemi byly porostlé šplhavým bludištěm starých šípků. Hluboko uvnitř byla síňka s trámovím z mrtvých větví a šlahounů a se střechou z prvních jarních lístků a výhonků. Chvíli tam leželi, příliš unavení i na jídlo, a otvory v úkrytu pozorovali, jak pomalu přibývá dne.

Nepřišel však žádný den, jen mrtvé hnědavé příšeří. Na východě pod nízkým mračnem mdle rudě žhlo; nebyla to však rudá barva svítání. Přes kopcovitou krajinu se na ně mračily hory Ephel Dúath. Dole, kde ležela hustá noc a neodcházela, byly černé a beztvaré, nahoře

se proti ohnivému svitu tvrdě a hrozivě rýsovaly zubaté špice a hrany. Stranou po pravici vyvstávalo veliké rameno hor a temnočerně vybíhalo stínem k západu.

„Kudy půjdeme odtud?“ ptal se Frodo. „Je tamhle pod tím černým masívem vchod do - do Morgulského údolí?“

„Musíme na to myslet?“ řekl Sam. „Dnes přece nikam nepůjdeme. Je to ovšem vůbec den?“

„Snad ne, snad ne,“ řekl Glum. „Ale musíme jít brzo, na Křižovatku. Jistě, na Křižovatku. Je to tamhleta cesta, jistě, pánešku.“

Rudá záře nad Mordorem skomírala. Šero se prohloubilo a z východu se zvedly páry a vlekly se nad nimi. Frodo a Sam se trochu najedli a pak si lehli, ale Glum byl nepokojný. Nechtěl jejich jídlo ani ochutnat, ale napil se trochu vody a pak prolézal křoví, čenichal a mumlal. Pak najednou zmizel.

„Asi šel na lov,“ řekl Sam a zívl. Měl spát jako první a brzy se ponořil do snu. Zdálo se mu, že je zase v zahradě Dna pytle a něco hledá; na zádech však měl těžký batoh, který mu ohýbal hřbet. Zdálo se, že je tam plno plevele a šťovíku, a dole u živého plotu podnikaly nájezd do záhonů ostružiny a kapradí.

„To bude práce, už to vidím, ale jsem unavený,“ říkal pořád. Tu si vzpomněl, co hledá. „Dýmku,“ řekl, a s tím se probudil.

„Ty hlupáku!“ řekl si, když otevřel oči a divil se, proč leží pod živým plotem. „Vždyť ji máš celý čas v batohu!“ Pak si uvědomil nejdřív to, že dýmku v batohu možná má, ale listí ne, a pak, že je stovky mil od Dna pytle. Posadil se. Byla skoro tma. Proč ho pán nechal spát bez vystřídání až do večera?

„To jste vůbec nespal, pane Frodo?“ řekl. „Kolik je? Zdá se, že se připozdívá.“

„Kdepak!“ řekl Frodo. „Ale den temní, místo aby světlal. Je větší a větší tma. Pokud mohu odhadnout, není ještě poledne a spal jsi jen nějaké tři hodiny.“

„To bych rád věděl, co se to děje,“ řekl Sam. „Žene se bouřka? Jestli ano, tak to bude nejhorší, jaká kdy byla. Budeme litovat, že nejsme někde hluboko v díře, místo abychom trčeli v křoví.“ Zaposlouchal se. „Co je to? Hřmění, nebo bubnování, nebo co?“

„Já nevím,“ řekl Frodo. „Už je to slyšet chvíli. Někdy jako by se třásla země, jindy jako když ti v uších tepe ten těžký vzduch.“

Sam se rozhlédl. „Kde je Glum? Ještě se nevrátil?“

„Ne," řekl Frodo. „Ani vidu ani slechu po něm."

„No, nemůžu ho ani vidět," řekl Sam. „Po pravdě řečeno, v životě jsem s sebou nebral nic, co bych tak rád cestou ztratil. Ale byl by to celý on, když s námi šel takovou dálku, aby se teď prostě ztratil, když ho nejvíc potřebujeme - teda jestli nám vůbec někdy k něčemu bude, o čemž pochybuju."

„Zapomínáš na Močály," řekl Frodo. „Doufám, že se mu nic nestalo."

„A já doufám, že na nás něco nešije. A hlavně doufám, že nepadne do jiných rukou, aby se tak řeklo. Protože to bychom se dostali do mrzutostí v tu ránu."

Opět se ozval hřímavý rachot, teď hlasitější a hlubší. Země jako by se jim pod nohama zachvívala. „Myslím, že mrzutostem se nevyhneme," řekl Frodo. „Bojím se, že naše cesta se chýlí ke konci."

„Možná," řekl Sam, „*ale dokud je život, je naděje*, říkával Kmotr, *a je potřeba jíst*, dodával většinou. Něco zakousněte, pane Frodo, a pak si zdřímněte."

Odpoledne, jak by se tomu podle Sama nejspíš mělo říkat, uplývalo. Vyhlížel z úkrytu a viděl jen hnědavý svět bez stínů, jak se zvolna rozplývá v beztvaré a bezbarvé temnotě. Bylo dusno, ale ne teplo. Frodo spal neklidně. Převracel se a vrtěl a chvílemi mumlal. Dvakrát se Samovi zdálo, že vyslovil Gandalfovo jméno. Zdálo se, že čas se nekonečně vleče. Náhle zaslechl Sam za sebou ostré zasyknutí, a už tu byl Glum na všech čtyřech a zíral na ně svítícíma očima.

„Vstávejte, vstávejte! Vstávejte, ospalové!" šeptal. „Vstávejte! Není čas se loudat. Musíme jít, jistě, musíme jít a hned. Není čas se loudat!"

Sam na něho podezřívavě hleděl: vypadal vystrašeně nebo vzrušeně. „Jít teď? Na co si zas hraješ? Ještě není čas. Nemůže být ještě ani čas k svačině, aspoň ve slušných zemích, kde se svačí."

„Hloupost!" sykl Glum. „Nejsme ve slušných končinách. Čas se krátí, jistě, rychle krátí. Není čas se loudat. Musíme jít. Vstávat, pánešku, vstávat!" Sáhl po Frodovi a Frodo, vytržený ze spaní, se prudce posadil a chytil ho za ruku. Glum se vytrhl a ucouvl.

„Není čas na hlouposti," syčel. „Musíme jít. Není čas se loudat!" Víc z něho nedostali. Kde byl a co myslí, že se valí, když má tak naspěch, to neřekl. Sam byl plný hlubokého podezření a nijak to netajil.

Frodo však nedal najevo, co mu prochází hlavou. Vzdychl, zvedl batoh a připravil se na cestu do stále houstnoucí tmy.

Glum je vedl z kopce velice kradmo, kdekoli to šlo, držel se v úkrytu a přes otevřené prostranství běžel shrben téměř k zemi; světlo však bylo tak mdlé, že by hobity v jejich kápích a šedých pláštích těžko rozeznalo i bystrooké divoké zvíře a nezaslechlo by je, protože šli tak ostražitě, jak to jen malý nárůdek umí. Šli, zmizeli a ani větvička nezapraskala, ani lísteček nezašelestil.

Asi hodinu šli v řadě za sebou stísněni tmou a naprostým tichem v zemi, které jen tu a tam zdáli přerušilo slabé zarachocení, zahřmění nebo bubnování v nějaké prohlubni mezi kopci. Sešli dolů od svého úkrytu a pak zahnuli na jih. Drželi se v tak přímém směru k horám, jaký dokázal Glum na rozbitém dlouhém svahu najít. Vzápětí nedaleko před nimi jako černá stěna vyvstal pás stromů. Když se blížili, uvědomili si, že jsou obrovské, zřejmě prastaré, a stále vysoko ční, přestože vrcholky mají odrané a polámané, jako by se přes ně přehnala bouře a blesky, avšak nedokázala je zahubit ani otřást jejich nezměrnými kořeny.

„Křižovatka, jistě," zašeptal Glum. Byla to první slova, jež se ozvala od chvíle, kdy opustili úkryt. „Musíme tudy." Obrátili se na východ a Glum je vedl do svahu, a tu se před nimi objevila jižní cesta, jež obtáčela vnější úpatí hor a rázem se nořila do velikého kruhu stromů.

„Tohle je jediná cesta," šeptal Glum. „Za silnicí už žádné stezičky. Musíme na Křižovatku. A pospěšte. Tiše!"

Bojácně jako zvědové v nepřátelském táboře se doplížili na silnici a kradli se po jejím západním okraji pod kamenným břehem, šedí jako kameny a lehkonozí jako kočky na lovu. Posléze se dostali ke stromům a zjistili, že stojí ve velikém nekrytém kruhu, který se uprostřed otvírá ponuré obloze; prostory mezi mohutnými pni se podobaly velkým temným obloukům jakési zřícené síně. Přímo uprostřed se setkávaly čtyři cesty. Za nimi ležela silnice k Morannonu, před nimi se rozbíhala dál na dlouhou cestu k jihu; napravo stoupala silnice ze starého Osgiliathu, křížila druhou a odcházela na východ do tmy: to byla čtvrtá cesta, silnice, kterou se měli dát.

Frodo tam okamžik stál pln děsu a tu si uvědomil světlo; uviděl je zářit vedle sebe Samovi ve tváři. Obrátil se a za obloukem větví spatřil silnici k Osgiliathu, jak ubíhá rovně jako natažená stuha dolů, dolů na

západ. Tam, daleko za smutným Gondorem utonulým v stínu, zapadalo slunce. Konečně našlo lem velikého, pomalu se valícího příkrovu mračen a v zlověstném ohni klesalo k ještě neposkvrněnému Moři. Krátký zásvit padl na obrovitou sedící postavu, nehybnou a vznešenou jako velicí kamenní králové z Argonathu. Roky ji ohlodaly a ruce násilníků ji zmrzačily. Hlavu neměla a na její místo byl na posměch vsazen hrubě opracovaný kulatý kámen nemotorně pomalovaný divošskýma rukama do podoby rozšklebené tváře s jediným velkým rudým okem uprostřed čela. Na kolenou, na mocném trůně a okolo celého podstavce byly škrábance promíšené s nečistými symboly, jichž používala mordorská havěť.

Frodo náhle spatřil v rovných paprscích slunce hlavu starého krále: ležela odvalená u cesty. „Podívej, Same!“ vykřikl vzrušeně. „Podívej! Ten král má zase korunu!“

Oči byly duté a tesaný vous ulomený, na vysokém přísném čele však tkvěla koruna ze stříbra a zlata. Kolem skráně se ovinula jakoby v úctě k padlému králi plazivá rostlinka s kvítky podobnými drobným bílým hvězdičkám, a v puklinách jeho kamenných vlasů se třpytil žlutý rozchodník.

„Navždycky zvítězit nemohou,“ řekl Frodo. A pak byl krátký záblesk pryč. Slunce zapadlo a zmizelo, a jako když zakryješ lampu, padla černá noc.

KAPITOLA OSMÁ

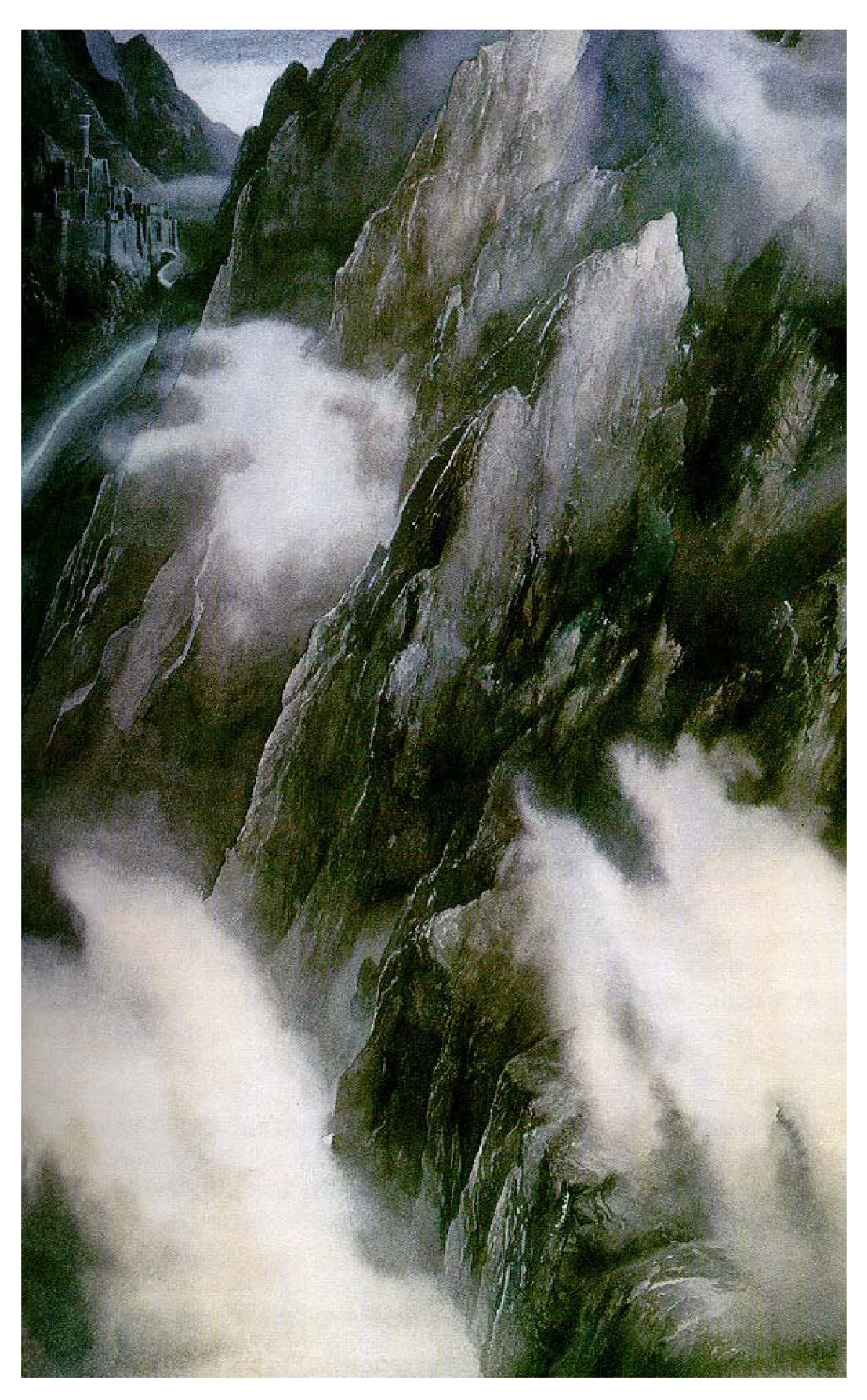
SCHODY CIRITH UNGOLU

Glum tahal Froda za kabát a syčel strachem a netrpělivostí. „Musíme jít," říkal. „Nesmíme tu stát. Pospěšte!"

Frodo se neochotně obrátil zády k západu a šel, kam ho průvodce vedl, dál do tmy na východě. Vyšli z kruhu stromů a plížili se po silnici k horám. I tato silnice šla chvíli rovně, brzy však začala uhýbat k jihu, až se dostala pod veliké rameno skály, které viděli zdálky. Nevlídně se nad nimi černalo, temnější než temná obloha za ním. Pod jeho stínem se silnice plazila dál, obešla je a opět se vrhla k východu a začala prudce stoupat.

Frodo a Sam se plahočili s těžkým srdcem a na nebezpečí už skoro nedbali. Frodo měl skloněnou hlavu; břímě ho opět táhlo dolů. Sotvaže přešli velkou Křižovatku, tíže, v Ithilienu téměř zapomenutá, začala opět růst. Když teď ucítil, jak mu pod nohama cesta strmě stoupá, unaveně vzhlédl; a vtom je uviděl, jak říkal Glum: město Prstenových přízraků. Přikrčil se ke kamennému břehu.

Hluboko do hor zabíhalo dlouhé strmé údolí jako hluboký záliv stínu. Na druhé straně dále v náručí údolí, vysoko na kamenném podstavci černých kolenou Ephel Dúath, stály zdi a věže Minas Morgul. Všude kolem bylo temno na zemi i na obloze, pevnost však byla osvětlena. Ne již uvězněným měsíčním světlem, které kdysi dávno proudívalo mramorovými stěnami Minas Ithil, Věže Měsíce, sličné a zářící v prohlubině kopců. Její nynější světlo bylo bledší než svit chřadnoucího měsíce, který se pomalu zatmívá, a chvělo se a linulo jako odporné výpary rozkladu, mrtvolné světlo, světlo, jež nic neosvětluje. Ve zdech a věži bylo vidět okna jako bezpočetné černé díry hledící dovnitř do prázdna; nejvyšší patro věže se však pomalu otáčelo tam a zpět jako obrovská přízračná hlava šklebící se do noci. Tři společníci tam chvilku stáli, krčili se a zírali vzhůru vzpírajícíma se očima. Glum se vzpamatoval první. Zase je naléhavě zatahal za pláště, neřekl však ani slovo. Téměř je vlekl kupředu. Každý krok dělali neradi a čas jako by vázl, takže mezi zvednutím a postavením nohy plynuly minuty znechucení.

Pomalu došli k bílému mostu. Tady slabě světélkující silnice přecházela nad říčkou uprostřed údolí a šla dál, závratně se vinouc k bráně města, která se otvírala jako černá tlama ve vnějším okruhu severních zdí. Po obou březích ležely široké roviny, stínová luka plná bledých bílých květů. I ony světélkovaly, krásné, a přece strašlivých tvarů, jako scestné podoby neklidného snu; vydávaly slabý, ale odporný mrtvolný puch. Vzduch byl plný zápachu hniloby. Most se klenul od louky k louce. V jeho čele stály postavy umně vytesané do lidských a zvířecích podob, všechny však nestvůrné a odporné. Voda pod nimi mlčela a dýmala; výpary, jež z ní stoupaly a ovíjely se okolo mostu, byly smrtelně chladné. Frodo cítil, že mu přecházejí smysly a mysl se zatemňuje. Pak náhle, jako by na něj působila nějaká jiná moc než jeho vlastní vůle, začal pospíchat a potácet se kupředu, s rukama tápavě vztaženýma; hlava se mu kymácela ze strany na stranu. Sam a Glum se za ním rozběhli. Sam chytil pána do náruče, právě když klopýtl a padal na samotný práh mostu.

„Tudy ne! Tudy ne!“ šeptal Glum, jeho dech mezi zuby však protrhl ticho jako písknutí, až se zděšeně přikrčil k zemi.

„Držte se, pane Frodo!“ zamumlal Sam Frodovi do ucha. „Pojďte zpátky! Tudy ne. Glum říká ne a já s ním pro jednou souhlasím.“

Frodo si přejel čelo rukou a odtrhl oči od města na kopci. Svítící věž ho fascinovala a bojoval s touhou rozběhnout se lesklou cestou k bráně. Nakonec se s námahou obrátil zpět a přitom pocítil, jak mu Prsten brání a táhne řetízek na krku; také oči, když je odvrátil, se na okamžik zdály slepé. Tma před ním byla neproniknutelná.

Glum lezl po zemi jako vyděšené zvířátko a mizel už v soumraku. Sam podpíral a vedl svého klopýtajícího pána a následoval ho co nejrychleji. Nedaleko břehu říčky byl v kamenné zídce u silnice průlom. Prošli jím a Sam viděl, že jsou na úzké pěšině, která se zprvu slabě leskla jako hlavní silnice, pak vystoupila nad luka smrtícího kvítí, pohasla, ztemněla a vinula se křivolace do severního úbočí údolí.

Po této pěšině se hobiti plahočili bok po boku a Gluma před sebou neviděli, dokud se neobrátil a nepobídl je pokynem dál. V očích mu svítilo zelenobílé světlo; snad odrážely ohavný přísvit Morgulu, nebo je zevnitř zažíhalo podobné naladění. Toho smrtícího svitu a černých očních důlků si byli Frodo a Sam stále vědomi, stále se bázlivě ohlíželi přes rameno a stále odtahovali oči zpátky k rychle temnící stezce. Postupovali pomalu. Když vystoupili nad zápach a výpary otrávené

říčky, dýchalo se jim snáz a hlava se jim pročistila, v údech však cítili smrtelnou únavu, jako by celou noc nesli břemeno nebo dlouho plavali proti proudu. Nakonec už bez přestávky dál nemohli.

Frodo se zastavil a posadil se na kámen. Vylezli už na vrchol velikého hrbu holé skály. Před sebou měli v úbočí dolu zářez a cesta jej obcházela jako pouhá římsa s propastí po pravici; plazila se vzhůru po jižním srázu hory, až zmizela v černotě nahoře.

„Musím si chvíli odpočinout, Same," zašeptal Frodo. „Tíží mě, Samíčku, moc mě tíží. Kam ho asi dokážu donést? Stejně si musím odpočinout, než se odvážíme tamhle nahoru." Ukázal na úzkou cestu před nimi.

„Ššš!Šš!" sykl Glum, spěchaje zpátky k nim. „Ššš!" Prsty měl na rtech a naléhavě vrtěl hlavou. Zatahal Froda za rukáv a ukazoval na pěšinu, Frodo se však nechtěl hnout.

„Ještě ne," řekl, „ještě ne." Tížila ho únava a cosi víc než únava; jako by na jeho mysli a těle spočinulo těžké zakletí. „Musím si odpočinout," zamumlal.

Nato Glumův strach a rozčilení tak vzrostly, že opět promluvil a zasyčel zpod ruky, jako by chtěl chránit zvuk před neviditelnými posluchači ve vzduchu. „Tady ne, tady ne. Tady neodpočívat. Pojďte pryč! Šplhejte! Šplhejte! Pojďte!"

„Pojďte, pane Frodo," řekl Sam. „Zase má pravdu. Tady zůstat nemůžeme."

„Dobře," řekl Frodo vzdáleným hlasem, jako by mluvil z polospánku. „Zkusím to." Unaveně se postavil na nohy.

Bylo však pozdě. V tom okamžiku se skála pod nimi zachvěla a zatřásla. Veliký rachot zaburácel v zemi hlasitěji než kdy dřív a rozlehl se po horách. Pak se palčivě a náhle rudě zablesklo. Daleko za horami na východě vylétl do oblohy blesk a polil nízké mraky šarlatem. V údolí stínu a mrtvolného světla se zdál nesnesitelně divoký a prudký. Proti vzlétajícímu plameni z Gorgorothu vyskočily kamenné štíty a hřebeny jako zubaté nože. Pak mocně práskl hrom.

A Minas Morgul odpověděla. Zahořely sinavé blesky: z věže a z okolních vrchů do mračné oblohy vzlétly vidlice modrého plamene. Zem zasténala a z města vyšel výkřik. Ze směsice drsných hlasů, jako když křičí draví ptáci, a pronikavého ržáni koní zdivočelých zuřivostí a strachem se ozval drásavý kvil, tetelivý, rychle stoupající

k pronikavé výši za hranicí slyšitelnosti. Hobiti se obrátili k němu, vrhli se na zem a ruce si přitiskli k uším.

Když strašlivý výkřik klesl dlouhým ohavným stonem do ticha, Frodo pomalu zvedl hlavu. Na druhé straně údolí stály teď téměř v rovině jeho očí zdi rozlehlého města a brána v podobě otevřené tlamy s lesklými zuby zela dokořán. A z brány vycházelo vojsko.

Celý ten zástup byl oděn černě, temný jako noc. Proti mdlým zdem a světélkující dlažbě silnice je Frodo viděl: řada za řadou černých postaviček pochodovala rychle a mlčky a vycházela ven nekonečným proudem. Před nimi jela mocná jízda jako spořádané stíny a v čele byl kdosi větší než ostatní: Jezdec, celý černý, jen na hlavě zahalené kápí měl přilbu připomínající korunu, jež blýskala nebezpečným světlem. Blížil se dolů k mostu a Frodovy zírající oči ho sledovaly, neschopny zamžikat ani odvrátit se. Vždyť to se přece vrací na zem Pán Devíti jezdců a vede své zrůdné vojsko do boje! Tady je ten vyzáblý král, jehož studená ruka srazila Toho, který nese Prsten, svým smrtícím nožem! Ve staré ráně zacukala bolest a veliký chlad se rozšířil Frodovi k srdci.

Právě když ho ty myšlenky probodávaly děsem a spoutávaly jako zakletím, Jezdec se náhle zastavil přímo před vstupem na most a za ním stanulo celé vojsko. Nastala odmlka, mrtvé ticho. Snad že to Prsten zavolal k přízračnému pánu a ten byl na okamžik zneklidněn a ucítil ve svém údolí čísi jinou moc. Temná hlava obrněná a korunovaná strachem se obracela sem a tam a probodávala stíny neviditelnýma očima. Frodo čekal jako ptáček, když se blíží had, neschopen pohybu. A jak čekal, cítil naléhavěji než kdy dříve příkaz, aby si Prsten nasadil. Ač byl tlak převeliký, necítil však už žádnou touhu se mu poddat. Věděl, že Prsten by ho zradil a že nemá moc čelit morgulskému králi, ani kdyby si jej nasadil - ještě ne. Jeho vlastní vůle už na ten příkaz vůbec neodpovídala, ač byla zaražena hrůzou, a cítil jen, jak do něho zvenčí buší veliká moc. Vzala ho za ruku, a zatímco ji Frodo myslí sledoval - ne proto, že by chtěl, ale ve strnulosti (jako by hleděl na nějaký starý vzdálený příběh) - pohybovala jeho rukou píď po pídi k řetízku na krku. Tu procitla jeho vlastní vůle; zvolna přinutila ruku, aby se vrátila, a poslala ji hledat cosi jiného, věc, která ležela ukryta na jeho prsou. Byla studená a tvrdá na omak, když ji sevřel: Galadrielina lahvička, tak dlouho chovaná jako poklad a málem zapomenutá až

do té hodiny. Když se jí dotkl, na chvíli zcela zaplašila z jeho mysli vzpomínku na Prsten. Vzdychl a sklonil hlavu.

V tom okamžiku se přízračný král obrátil, pobídl koně, přejel most a celý jeho temný voj ho následoval. Možná že elfí kápě odolaly jeho neviditelným očím, a když se mysl jeho malého nepřítele posílila, odvrátila jeho myšlenky stranou. Spěchal však; udeřila již hodina a na povel svého velkého pána musel pochodovat do boje na západ.

Brzy vjel jako stín do stínu na točité cestě a za ním černé řady dál přecházely most. Tak velké vojsko nevyšlo z onoho údolí ode dnů Isildurovy moci; žádný voj tak zlý a silný ve zbrani nezaútočil ještě na brody Anduiny, a přesto to byl jen jeden, a ne největší voj, který teď Mordor vysílal.

Frodo se pohnul a jeho srdce se náhle rozlétlo k Faramirovi. „Bouře konečně propukla," pomyslel si. „Tyhle veliké šiky kopí a mečů jdou do Osgiliathu. Dostane se Faramir včas na druhou stranu? A kdo teď udrží brody, až přijde král Devíti jezdců? A přijdou jiná vojska. Jdu příliš pozdě. Všechno je ztraceno. Zdržel jsem se cestou. Všechno je ztraceno. I kdybych vykonal svůj úkol, nikdo se o tom nedozví. Nebudu mít komu to říct. Bude to marné." Přemožen slabostí se rozplakal. Morgulský voj dosud přecházel most.

Pak zdálky jako ze vzpomínky na Kraj, na nějaké slunečné časné ráno, když volá den a dveře se otevírají, uslyšel Samův hlas: „Vzbuďte se, pane Frodo! Vzbuďte se!" Kdyby hlas dodal: „Snídaně je hotova," stěží by ho to bylo překvapilo. Sam rozhodně mluvil naléhavě. „Vzbuďte se, pane Frodo! Jsou pryč," řekl.

Ozvalo se duté zařinčení. Brána Minas Morgul se zavřela. Poslední řada kopí zmizela po silnici dolů. Věž se dosud šklebila přes údolí, světlo v ní však sláblo. Celé město se propadalo zpět do temného pochmurného stínu a mlčení. Přesto zůstávalo plné bdělosti.

„Vzbuďte se, pane Frodo! Jsou pryč a my bychom měli jít taky. Zůstalo tam pořád něco živého, něco s očima nebo s vidoucí myslí, jestli mi rozumíte; a čím déle zůstaneme na jednom místě, tím dřív na nás přijde. Pojďte, pane Frodo!"

Frodo zvedl hlavu a pak vstal. Zoufalství ho neopustilo, slabost však minula. Dokonce se tvrdě pousmál. Stejně jasně jako před chviličkou cítil opak, cítil teď, že musí udělat to, co má udělat, dokáže-li to, a že jestli se o tom dozví Faramir, Aragorn, Elrond, Galadriel, Gandalf nebo kdokoli jiný, je nepodstatné. Vzal do jedné ruky hůl a

do druhé lahvičku. Když viděl, že mu jasné světlo již prýští mezi prsty, zastrčil si ji do záňadří a přitiskl ji k srdci. Pak se odvrátil od města Morgul, z něhož už zbyl jen šedý přísvit za temnou propastí, a chystal se na cestu vzhůru.

Když se brána Minas Morgul otevřela, odplížil se zřejmě Glum po římse do tmy a nechal hobity ležet. Teď se připlazil zpátky, zuby mu drkotaly a luskal prsty. „Hloupost! Hloupost!“ syčel. „Pospěšte! Nesmí si myslet, že nebezpečí přešlo. Nepřešlo. Pospěšte!“

Neodpověděli, ale následovali ho na stoupající římsu. Žádnému se příliš nelíbila, ani po tolika jiných nebezpečích; nebyla však dlouhá. Stezka brzy dospěla k zaoblenému rohu, kde se úbočí hory opět vyklenulo ven, a tam náhle vstoupila do úzkého otvoru ve skále. Přišli k prvnímu schodišti, o němž Glum mluvil. Byla téměř naprostá tma a viděli sotva na dosah ruky; Glumovy oči však bledě zasvitly několik stop nad nimi, když se k nim obrátil.

„Opatrně!“ zašeptal. „Schody, spousta schodů. Musí opatrně.“

Opatrnosti bylo skutečně zapotřebí. Frodo a Sam zprvu cítili větší klid, když měli po obou stranách zeď, ale schodiště bylo strmé skoro jako žebřík, a jak stoupali výš a výš, čím dál víc si uvědomovali dlouhý černý spád za sebou. Schody byly úzké, nerovnoměrné a často zrádné. Hrany měly ošlapané a hladké, některé byly zlomené a některé praskaly, když na ně stoupli nohou. Hobiti se škrábali dál, až se nakonec zoufale chytali prsty vyšších stupňů a nutili bolavá kolena, aby se ohýbala a narovnávala; a čím hlouběji se schodiště zařezávalo do strmé hory, tím výše se jim nad hlavami zvedaly skalní stěny.

Konečně, právě když cítili, že už víc nevydrží, spatřili, jak na ně zase shlížejí Glumovy oči. „Jsme nahoře,“ zašeptal. „První schody za námi. Chytroušci hobitci, vylezli vysoko, moc vysoko, moc velcí chytroušci hobitci. Ještě pár schůdešků a to je všesiško, jistě.“

Vratký a velice unavený Sam a Frodo za ním se vyplazili na poslední schod, posadili se a začali si třít nohy a kolena. Byli v hlubokém průchodu, který před nimi dál stoupal, jak se zdálo, ale mírněji a beze schodů. Glum je nenechal odpočívat dlouho.

„Ještě jsou tu jedny schody,“ řekl. „Mnohem delší schody. Odpočinete si, až budeme za tamtěmi schody. Ještě ne.“

Sam zasténal. „Říkal jsi delší?“ ptal se.

„Jisstě, jisstě, delší,“ řekl Glum. „Ale ne tak namáhavé. Hobitci vylezli Přímé schody. Teď přijdou Točité schody.“

„A co pak?“ řekl Sam.

„Uvidíme,“ řekl Glum tiše. „Jistěže, uvidíme!“

„Měl jsem dojem, že jsi mluvil o nějakém tunelu,“ řekl Sam. „Není tam tunel nebo něco, čím musíme projít?“

„Jistěže, je tam tunel,“ řekl Glum. „Ale hobitci si můžou odpočinout, než se o něj pokusí. Jestli se dostanou skrz, budou skoro nahoře. Skoro, kousíček, jestli se dostanou skrz. Jistěže!“

Frodo se zachvěl. Ze stoupání se zpotil, ale teď cítil lepkavý chlad a v temném průchodu byl mrazivý průvan, který vál z neviditelných výšin. Vstal a otřásl se. „Tak pojďme!“ řekl. „Tady není dobré sedět.“

Vypadalo to, že chodba se táhne celé míle, a stále je ovíval mrazivý vzduch. Cestou dál se změnil v řezavý vítr. Zdálo se, že hory se je snaží svým smrtícím dechem zastrašit, odvrátit od tajemství svých výšin nebo je odvanout do tmy vzadu. Že došli na konec, zjistili, až když najednou po pravici nenahmatali zeď. Viděli pramálo. Nad nimi i kolem nich se tměly veliké černé beztvaré hmoty a hluboké šedé stíny, tu a tam nahoře pod nízkými mračny zakmitlo rudé světlo a na chviličku si uvědomili, že před sebou i kolem sebe mají vysoké štíty jako sloupy podpírající propadávající se střechu. Zdálo se, že vylezli do výše mnoha set stop na širokou římsu. Po levici měli útes a po pravici propast.

Glum je chvíli vedl těsně pod útesem. Prozatím dál nestoupali, půda však byla ve tmě rozbitější a nebezpečnější a v cestě jim ležely kusy a úlomky spadaného kamene. Šli pomalu a obezřetně. Sam ani Frodo už nebyli schopni odhadnout, kolik hodin uplynulo od chvíle, kdy vstoupili do Morgulského údolí. Noc se zdála nekonečná.

Konečně si zase uvědomili obrys zdi a znovu se před nimi rozevřelo schodiště. Opět se zastavili a opět začali šplhat. Byl to dlouhý a únavný výstup, toto schodiště se však nezarývalo do úbočí hory. Obrovská plocha útesu zde ubíhala nazad a pěšina se po ní vinula jako had. V jednom bodě se bokem připlazila rovnou na okraj temné propasti, a když Frodo mžikl dolů, spatřil pod sebou velkou strž v čele Morgulského údolí jako obrovskou hlubokou jámu. V hlubinách jako světluška probleskovala přízračná silnice z mrtvého města do Bezejmenného průsmyku. Spěšně se odvrátil.

Dál a výš se ohýbalo a plazilo schodiště, až nakonec krátkým a přímým konečným oddílem vystoupilo na další rovinu. Stezka odbočila od hlavního průsmyku ve velké strži a sledovala teď svůj vlastní

nebezpečný běh po dně menší rozsedliny mezi náhorními planinami Ephel Dúath. Po obou stranách hobiti nezřetelně rozeznávali vysoké pilíře a zubaté věžice kamene, mezi nimiž byly velké pukliny a škvíry černější než noc, kde neslunný kámen ohlodaly a opracovaly zapomenuté zimy.

Rudé světlo na obloze se teď zdálo silnější; nemohli ovšem určit, zda na toto místo stínu skutečně přišlo děsivé jitro, nebo zda vidí planout jen jakési Sauronovo běsnění, jímž trýzní Gorgoroth za horami. Když Frodo vzhlédl, spatřil stále ještě daleko vpředu a vysoko nad sebou to, v čem tušil samotnou korunu této hořké cesty. Proti mračné červeni východní oblohy se v nejvyšším hřebeni rýsovala rozsedlina, úzká, hluboko zaříznutá mezi dvě černá ramena; na každém rameni byl kamenný roh.

Zarazil se a pohlédl pozorněji. Roh nalevo byl vysoký a štíhlý a hořelo v něm rudé světlo, nebo otvorem v něm prosvítalo rudé světlo zezadu. Pochopil: byla to černá věž čnící nad vnějším průsmykem. Dotkl se Samovy paže a ukázal.

„To se mi vůbec nelíbí," řekl Sam. „Takže ta tvoje tajná cesta je přece střežená," zavrčel a obrátil se na Gluma. „A ty jsi to celý čas věděl, co?"

„Všecky cesty jsou pozorované, jistě," řekl Glum. „Samozřejmě. Ale hobitci nějakou cestu zkusit musí. Tahle je nejmíň střežená. Třeba všichni odešli do velké bitvy, třeba!"

„Třeba," zabručel Sam. „No, ještě vypadá dost daleko a nahoru je to kus cesty. A pak ten tunel. Myslím, že teď byste si měl odpočinout, pane Frodo. Nevím, jestli je den nebo noc, ale jdeme už hodiny a hodiny."

„Ano, musíme si odpočinout," řekl Frodo. „Pojďme si najít nějaký koutek za větrem a sebereme sílu - do posledního kola." Tak to totiž cítil. Hrůzy země za horami a čin, který má vykonat, se zdály odlehlé, ještě příliš vzdálené, aby se s nimi trápil. Celou myslí se upínal, k tomu, aby se dostal přes tuto neproniknutelnou zeď a stráž. Jestliže se mu podaří tato nemožnost, pak už se poslání nějak zdaří; tak se mu aspoň zdálo v temné hodině únavy, kdy se stále ještě, plahočil kamennými stíny pod Cirith Ungolem.

V temné škvíře mezi dvěma velkými hrázemi skal se posadili: Frodo a Sam trochu hlouběji, Glum se schoulil na zemi u východu. Tam se hobiti dali do jídla; soudili, že je to poslední, než sejdou do

Bezejmenné země, a možná poslední, které vůbec spolu jedí. Snědli trochu z gondorských zásob a oplatky cestovního chleba elfů a trochu se napili. Vodou však šetřili a jen si svlažili vyprahlá ústa.

„Kde si najdeme zase vodu?“ ptal se Sam. „Ale i tam snad musejí pít. Skřeti přece pijí, ne?“

„Ano, pijí,“ řekl Frodo. „Ale nemluvme o tom. Takové pití pro nás není.“

„Tím spíš si potřebujeme naplnit láhve,“ řekl Sam. „Tady nahoře ovšem žádná voda není, neslyšel jsem ji ani zurčet, ani kapat. A Faramir stejně říkal, abychom v Morgulu žádnou vodu nepili.“

„Žádnou vodu, která vytéká z Imlad Morgulu,“ řekl Frodo. „To byla jeho slova. Teď nejsme v údolí, a kdybychom teď narazili na pramen, tekl by tam, a ne odtamtud.“

„Já bych mu nedůvěřoval,“ řekl Sam, „aspoň dokud bych neumíral žízní. Mám tady zlý pocit.“ Zavětřil. „A něco tu páchne, zdá se mi. Cítíte to? Divný zápach, takový dusivý. Nelíbí se mi.“

„Mně se tu nelíbí vůbec nic,“ řekl Frodo, „kámen, schody, vůbec nic. Země, vzduch i voda tu vypadají jako prokleté. Jenže tudy vede naše cesta.“

„Tak, tak,“ řekl Sam. „A nebyli bychom tu vůbec, kdybychom byli věděli víc, než jsme se sem vypravili. Ale počítám, že tak to bývá. Hrdinské věci ze starých příběhů a písniček, pane Frodo; říkával jsem jim dobrodružství. Myslíval jsem si, že jsou to věci, jaké ti báječní lidé z vypravování chodí hledat, protože chtějí, protože jsou vzrušující a život je trochu nezáživný, takový sport, řeklo by se. Ale v příbězích na kterých doopravdy záleží, které si jeden pamatuje, v těch to tak vůbec není. Do těch jako když lidi obyčejně prostě spadnou - vede tudy jejich cesta, jak jste říkal. A řekl bych, že měli spoustu možností, jako my, obrátit se zpátky - jenomže to neudělali. A kdyby to byli udělali, tak bychom to nevěděli, protože by se na ně zapomnělo. Slýcháme jen o těch, kdo šli pořád dál - a ne vždycky k dobrému konci, to ne; aspoň k takovému, kterému by řekli dobrý ti, kdo jsou vevnitř v příběhu, a ne vně. Víte, aby přišli domů a našli všechno v pořádku, i když ne úplně stejné - tak jako starý pán Bilbo. Ale to nejsou vždycky nejlepší příběhy k poslouchání, i když jsou možná nejlepší, do jakých se dá spadnout! Rád bych věděl, do jakého příběhu jsme spadli my.“

„Také bych to rád věděl,“ řekl Frodo, „ale nevím. A tak je to s opravdovými příběhy. Vezmi si každý, který máš rád. Ty můžeš po-

znat nebo uhodnout, jaký druh příběhu to je, se šťastným nebo se smutným koncem, ale lidé v něm nevědí. A ty nechceš, aby věděli.“

„Ne, pane, samozřejmě že ne. Tak třeba Beren, toho ani nenapadlo, že dostane ten silmaril ze Železné koruny v Thangorodrim, a přece dostal, a bylo to horší místo a černější nebezpečí než naše. Ale to je samozřejmě dlouhý příběh a jde od štěstí k zármutku a ještě dál - i silmaril šel dál a přišel k Eärendilovi. A vida, pane, vždyť tohle mě ještě vůbec nenapadlo! My máme - vy máte trochu jeho světla v té hvězdné lahvičce, co vám dala Paní! Pomyslete, vždyť my jsme pořád v tom samém příběhu! Jde dál. Copak velké příběhy nikdy nekončí?“

„Ne, jako příběhy nekončí nikdy,“ řekl Frodo. „Ale lidi v nich přicházejí a odcházejí, když skončila jejich úloha. Naše úloha skončí později - nebo dříve.“

„A pak si trochu odpočineme a budeme spát,“ řekl Sam. Pochmurně se zasmál. „A myslím jenom to, pane Frodo. Myslím prachobyčejnský odpočinek a spánek a probuzení do ranní práce na zahradě. Víte, celý čas ani v nic víc nedoufám. Všechny velké důležité plány nejsou pro lidi, jako jsem já. Ale stejně jsem zvědav, jestli nás někdy dají do nějaké písničky nebo příběhu. Jistě, jsme v příběhu, ale myslím, jestli to vloží do slov a budou vypravovat u kamen anebo číst z velké knížky s červenými a černými písmeny, léta a léta po nás. A lidi budou říkat: ‚Poslechněte si o Frodovi a o Prstenu!‘ A budou říkat: ‚Ano, tu povídku mám hrozně rád, Frodo byl ohromně statečný, viď, tati?‘ ‚Ano, hošku, nejslavnější hobit ze všech hobitů, a to je co říct.‘“

„To je trochu moc co říct,“ řekl Frodo a rozesmál se dlouhým, jasným, srdečným smíchem. Takový zvuk se v oněch místech neozval, co přišel Sauron do Středozemě. Samovi se najednou zdálo, že všechny kameny naslouchají a vysoké skály se naklánějí nad nimi. Frodo si jich však nevšímal; zasmál se znovu.

„Víš, Same,“ řekl, „když tě slyším, je mi veselo, jako by ten příběh byl už napsán. Ale vynechal jsi jednu z hlavních postav: udatného Samvěda. ‚Chci toho slyšet víc o Samovi, tati. Proč tam nedali víc jeho řečí? To se mi líbí, tati, to mě rozesmává. A Frodo by se byl bez Sama daleko nedostal, viď, tati?‘“

„Pane Frodo, nedělejte si legraci,“ řekl Sam, „já to myslel vážně.“

„Já taky,“ řekl Frodo. „A pořád to myslím vážně. Moc předbíháme. My dva, Same, ještě pořád vězíme v tom nejhorším místě příběhu

a je až příliš pravděpodobné, že v tuhle chvíli někdo řekne: ‚Zavři tu knížku, tati; dál už číst nechci.'"

„Možná," řekl Sam, „ale já bych to neřekl. Když jsou věci vykonané a odbyté a staly se z nich velké příběhy, jsou jiné. Konečně i Glum by se mohl v příběhu vyjímat dobře, rozhodně líp, než když ho máme na krku. A sám kdysi míval rád příběhy, aspoň říkal. Rád bych věděl, jestli se pokládá za hrdinu, nebo za padoucha.

Glume!" zavolal. „Chtěl bys být hrdinou - kam se zas poděl?"

V ústí jejich úkrytu ani v okolních stínech po něm nebylo ani stopy. Odmítl jejich potravu, ačkoli jako obvykle přijal hlt vody; pak se zdálo, že se svinul k spánku. Předpokládali, že jeden z důvodů jeho včerejší dlouhé nepřítomnosti bylo shánění potravy, která by mu byla po chuti; teď očividně opět vyklouzl, zatímco si povídali. Ale proč teď?

„Nelíbí se mi, jak se sebere pryč, jde si slídit a nic neřekne," řekl Sam. „A teď už zvlášť ne. Tady nahoře nemůže jít hledat jídlo, leda by baštil nějaký druh kamene. Vždyť tu není ani mech!"

„Teď nemá smysl trápit se kvůli němu," řekl Frodo. „Bez něho bychom se byli tak daleko nedostali, kdepak, ani na dohled tohoto průsmyku, a tak se budeme muset smířit s jeho způsoby. Jestli je falešný, je falešný."

„Stejně bych ho měl radši na očích," řekl Sam. „Tím spíš, jestli je falešný. Vzpomínáte si, že nikdy neřekl, jestli je tenhle průsmyk střežený nebo ne? A teď tu vidíme věž - možná že je opuštěná, a možná taky ne. Myslíte, že šel pro ně, pro skřety, nebo co tam je?"

„Ne, nemyslím," řekl Frodo. „I kdyby měl v hlavě nějakou špatnost, a to se mi nezdá nepravděpodobné, myslím, že tohle ne: nešel pro skřety ani pro žádné jiné služebníky Nepřítele. Proč by čekal až dosud a namáhal se s tím šplháním a šel tak blízko k zemi, které se bojí? Za ten čas, co je s námi, nás už mohl skřetům zradit mnohokrát. Ne, pokud je to něco, tak nějaký jeho soukromý úskok, který považuje za docela tajný."

„No, asi budete mít pravdu, pane Frodo," řekl Sam. „Ne že by mě to moc uklidňovalo. Já se nijak nepletu: vůbec nepochybuju, že mě by předal skřetům s radostí. Ale zapomněl jsem na jeho Miláška. Ne, celý čas šlo asi o jedno: o *Miláška pro chudáška Sméagola*. To je hlavní nota všech jeho úmyslů, jestli nějaké má. A k čemu je dobré, že nás dovedl sem nahoru, to nemám zdání."

„Dost možná, že nemá zdání ani on," řekl Frodo. „A myslím, že ve své pomotané hlavě nemá jediný jasný úmysl. Myslím, že se na jedné straně doopravdy snaží uchránit Miláčka před Nepřítelem, jak nejdéle to jde. Protože kdyby ho dostal Nepřítel, bylo by to pro něho nejhorší neštěstí. A na druhé straně možná jenom vyčkává a číhá na příležitost."

„Ano, Podlez a Podraz, jak jsem už říkal," pravil Sam. „Ale čím blíž jsou Nepřítelově zemi, tím víc se bude Podlez podobat Podrazovi. Dejte na moje slova, jestli se vůbec dostaneme k průsmyku, nenechá nás přenést Miláška přes hranice bez nepříjemností."

„Ještě tam nejsme," řekl Frodo.

„Ne, ale do té doby radši koukejme, abychom viděli. Jestli nás nachytá při nepozornosti, bude z něho v tu ránu Podraz. Ale teď byste si, pane, myslím, mohl docela dobře zdřímnout. Když si lehnete ke mně, budete v bezpečí. Moc rád bych viděl, že jste se prospal. Budu vás hlídat; a stejně, když si lehnete ke mně a já si dám kolem vás ruku, nikdo vás nemůže osahávat, aby o tom váš Sam nevěděl."

„Spát!" řekl Frodo a vzdychl, jako by na poušti spatřil vidinu chladivé zeleně. „Ano, i tady bych dokázal spát."

„Tak spěte, pane! Položte si mně hlavu do klína."

A tak je za několik hodin našel Glum, když se vrátil. Vyplížil se a vyplazil z temnoty vpředu. Sam seděl opřen o kámen, hlava mu padala na stranu a těžce dýchal. V klíně mu spočívala Frodova hlava utonulá v hlubokém spánku. Jedna Samova hnědá ruka ležela na jeho bílém čele a druhá lehce spočívala na pánových prsou. Oba měli v tváři mír.

Glum na ně hleděl. Hubenou hladovou tváří mu prošel podivný výraz. Svit v očích mu pohasl; zmatněly a zešedly, byly staré a unavené. Jako by ho zkřivila bolestná křeč. Odvrátil se. Zahleděl se zpátky k průsmyku a vrtěl hlavou, jako by se přel sám se sebou. Pak se vrátil, pomaličku natáhl třesoucí se ruku a velice opatrně se dotkl Frodova kolena - ten dotek byl téměř jako polaskání. Kdyby ho v ten prchavý okamžik některý ze spáčů spatřil, myslel by, že vidí starého umdleného hobita, scvrklého léty, jež ho zanesla daleko od jeho času, od přátel a příbuzných a luk a potůčků mládí, starého, vyhublého tvorečka hodného politování.

Tím dotekem se však Frodo pohnul a zlehka vykřikl ze spaní. Sam byl okamžitě vzhůru. První, co viděl, byl Glum. „Osahává pána," pomyslel si.

„Hej ty tam!“ řekl hrubě. „Co vyvádíš?“

„Nic, nic,“ řekl Glum mírně. „Miloušek pánešek!“

„To jistě,“ řekl Sam. „Ale kdes byl - kde ses toulal, ty starý slídile?“

Glum se stáhl a pod těžkými víčky mu vyšlehlo zelené světélko. Vypadal teď, skrčený dozadu na ohnutých končetinách a s vypouklýma očima, skoro jako pavouk. Prchavý okamžik nenávratně minul. „Slídil, slídil,“ zasyčel. „Hobitci vždycky takoví zdvořilí, jistě. Miloušci hobitci! Sméagol je vodí po tajných cestách, které by nikdo jiný nenašel. Unavený je, žízeň má, ano, žízeň, a vede je a hledá cestičky a oni řeknou *slídil, slídil*. Moc miloušcí přátelé, jistěže, milášku, moc miloušcí.“

Sama trochu hryzalo svědomí, i když důvěry mu nepřibylo. „Promiň,“ řekl. „Mrzí mě to, ale vytrhls mě ze spaní. A já neměl spát, a proto jsem byl trochu ostrý. Ale pan Frodo je tak unavený, že jsem mu řekl, ať si zdřímne. Tak to je. Mrzí mě to. Ale kde jsi byl?“

„Slídil,“ řekl Glum a z očí mu nezmizelo zelené světélko.

„No dobře, dobře, ať je po tvém,“ řekl Sam. „Daleko od pravdy to asi nebude. A teď bychom měli slídit všichni dohromady. Kolik je? Je dneska, nebo zítra?“

„Je zítra,“ řekl Glum, „vlastně tohle bylo zítra, když šli hobitci spát. Moc ztřešštěné, moc nebezpečné - kdyby Sméagol neslídil a nehlídal.“

„Myslím, že nás to slovo zanedlouho omrzí,“ řekl Sam. „Ale to nic. Vzbudím pána.“ Jemně shrnul Frodovi vlasy s čela, sklonil se a tiše ho oslovil.

„Vzbuďte se, pane Frodo! Vzbuďte se!“

Frodo se pohnul, otevřel oči a usmál se, když viděl nad sebou skloněnou Samovu tvář. „Budíš mě časně, ne, Same?“ řekl. „Ještě je tma!“

„Ano, tady je vždycky tma,“ řekl Sam. „Ale Glum se vrátil, pane Frodo, a říká, že je zítra. Tak musíme jít dál. Do posledního kola.“

Frodo se zhluboka nadechl. Posadil se. „Poslední kolo!“ řekl. „Nazdar, Sméagole! Našel jsi něco k jídlu? Odpočal sis vůbec?“

„Ani jídlo, ani odpočinek, vůbec nic, pro Sméagola nic,“ řekl Glum. „Je slídil.“

Sam mlaskl, ale ovládl se.

„Nedávej si jména, Sméagole," řekl Frodo. „Není to moudré, ať jsou pravá nebo falešná."

„Sméagol musí brát, co se mu dává," řekl Glum. „To jméno mu dal laskavý pan Samvěd, hobit, který toho tolik ví."

Frodo pohlédl na Sama. „Ano, pane," řekl Sam. „Použil jsem to slovo, když jsem se zprudka probudil a našel jsem ho u vás. Řekl jsem, že mě to mrzí, ale brzo přestane."

„Přejděme to, ano?" řekl Frodo. „Teď jsme, zdá se, došli spolu na konec, ty a já, Sméagole. Pověz mi. Můžeme už najít cestu dál sami? Jsme na dohled od průsmyku, od cesty dovnitř, a můžeme-li ji najít, dá se říci, že naše dohoda končí. Udělal jsi, co jsi slíbil, a jsi svobodný: svobodný, aby ses vrátil k jídlu a odpočinku; kam budeš chtít, jenom ne k služebníkům Nepřítele. A jednou se ti možná odvděčím, já, nebo ti, kdo na mne budou pamatovat."

„Ne, ne, ještě ne," zakňoural Glum. „Ne, ne! Nemůžou najít cestišku sami, viď, Milášku? Ne, kdepak. Teď bude tunel. Sméagol musí dál. Žádný odpočinek. Žádné jídlo. Ještě ne."

DOUPĚ ODULY

Možná že byl opravdu den, ale hobiti neviděli velký rozdíl, leda snad, že těžká obloha nad nimi nebyla tak vysloveně černá a podobala se víc veliké kouřové střeše; na místě hluboké noční tmy, jež dosud otálela ve škvírách a skulinách, zahaloval kamennou říši kolem šedý a rozmazaný stín. Šli dál, Glum napřed a hobiti teď bok po boku, vzhůru dlouhou průrvou mezi pilíři a sloupy rozervané omšelé skály, jež stály po obou stranách jako obrovité neopracované sochy. Nikde ani zvuk. Asi míli před sebou měli velkou šedou stěnu, poslední mohutnou přečnívající hmotu horského kamene. Jak se přibližovali, temněla a vytrvale rostla, až se tyčila vysoko nad nimi a uzavírala výhled dál do krajiny. U paty jí ležel hluboký stín. Sam zavětřil.

„Fuj! Ten zápach!“ řekl. „Je silnější a silnější.“

Vzápětí na ně padl stín a uprostřed něho spatřili otvor jeskyně. „Tohle je cesta dovnitř,“ řekl Glum tiše. „Tohle je vstup do tunelu.“ Nevyřkl jeho jméno: Torech Ungol, Doupě Oduly. Vycházel odtud zápach; ne chorobná vůně rozkladu jako na morgulských lukách, ale nečistý puch, jako by se ve tmě uvnitř hromadila a skladovala nevýslovná špína.

„Je tohle jediná cesta, Sméagole?“ řekl Frodo.

„Jistě, jistě,“ odpověděl. „Jistě, teď musíme touhle cestou.“

„To chceš říct, že už jsi tuhle díru prošel skrz?“ řekl Sam. „Fuj. Ale třeba ti smrad nevadí.“

Glumovi zableskly oči. „Neví, co nám vadí, viď, milášku? Ne, kdepak. Ale Sméagol umí věci snášet. Jistě. Prošel skrz. Jistěže ano, skrz naskrz. Je to jediná cesta.“

„A z čeho jde ten zápach, to bych rád věděl,“ řekl Sam. „Je to jako - ne, radši to nebudu říkat. Nějaká hnusná skřetí díra, to se vsadím, a jejich staletá špína vevnitř.“

„Dobře,“ pravil Frodo, „skřeti neskřeti, když je to jediná cesta, musíme se po ní dát.“

Zhluboka se nadechli a vešli. Po pár krocích byli v čiré neprostupné tmě. Takovou tmu Frodo a Sam nepoznali od neosvětlených chodeb Morie a zde byla snad ještě hlubší a hustší. Tam se pohyboval

vzduch, rozléhala ozvěna, měli vědomí prostoru. Tady byl vzduch nehybný, stojatý, těžký a zvuk hluše zanikal. Jako by kráčeli černými výpary utkanými z čiré tmy, a když je vdechovali, sleply nejen oči, ale i mysl, takže samotná vzpomínka na barvy a tvary a světlo v paměti pohasínala. Noc byla odjakživa a měla být navždycky a noc byla vším.

Chvíli jim však ještě sloužil hmat a skutečně, v nohou i v prstech měli zprvu vnímavost až bolestně zostřenou. Zdi byly na dotek kupodivu hladké a podlaha s výjimkou občasného schodu byla rovná a bez hrbolů a stejnoměrně, ostře stoupala. Tunel byl vysoký a široký, tak široký, že hobiti šli vedle sebe a jen nataženou paží se dotýkali bočních zdí, a přece byli odděleni, odříznuti v samotě a ve tmě.

Glum vstoupil první a zdálo se, že jde jen pár kroků napřed. Dokud si ještě dovedli všímat takových věcí, slyšeli jeho dech, jak syká a zadrhuje přímo před nimi. Po čase jim však smysly otupěly, hmat i sluch jako by zmrtvěly, a šli dál a dál, hlavně silou vůle, s níž vstoupili, vůle projít skrz a touhy dojít konečně k vysoké bráně na druhé straně.

Snad ještě nebyli daleko (Sam ovšem brzy ztratil přehled o čase a vzdálenosti), když Sam, hmataje po zdi, zjistil, že ve stěně napravo je otvor: na okamžik zachytil slaboučký dech méně tíživého vzduchu a pak jej minul.

„Je tu těch chodeb víc," zašeptal s námahou; bylo těžké přinutit dech, aby vydal vůbec nějaký zvuk. „Skřetovatější místo snad nemůže být!"

Potom minuli, on napravo a později Frodo nalevo, tři nebo čtyři takové otvory, některé širší, jiné užší; nebylo však zatím pochyb, která cesta je hlavní, protože byla přímá, nezahýbala a stále stejnoměrně stoupala. Jak dlouhá ale byla, o kolik víc budou muset vydržet, a vydrží vůbec?

Čím dále stoupali, tím nedýchatelnější byl vzduch, a teď se jim v slepé tmě často zdálo, že cítí nějaký odpor hustší než zkažený vzduch. Jak se tlačili dopředu, cítili, že se jim cosi otírá o hlavu nebo o ruce, dlouhá chapadla, nebo snad splývavý porost; nemohli uhodnout, co to je. A puch pořád rostl. Rostl, až se jim zdálo, že čich je jediný smysl, který jim zůstal nezkalený, a jen proto, aby je trýznil. Hodinu, dvě hodiny, tři hodiny: kolik jich strávili v té díře bez světla? Hodiny -

spíš dny a týdny. Sam opustil bok tunelu, uhnul k Frodovi, chopili se za ruce, a tak šli spolu dál.

Posléze Frodo, hmataje po zdi vlevo, najednou sáhl do prázdna. Málem se překotil na bok do nicoty. Tady byl ve skále otvor mnohem širší než všechny, které dosud minuli; vycházel z něho puch tak zkažený a tak pronikavě odtud vyzařovala číhavá zloba, že se Frodo zapotácel. V tu chvíli ztratil rovnováhu i Sam a upadl dopředu.

Frodo násilím potlačil nevolnost i strach a sevřel Samovu ruku. „Vstávej!“ chraptivě, nehlasně vydechl. „Všechno to vychází odtud, puch i nebezpečí. Honem pryč! Rychle!“

Sebral zbylou sílu odhodlání, vytáhl Sama na nohy a donutil vlastní končetiny k pohybu. Sam klopýtal vedle něho. Jeden krok, dva kroky, tři kroky - nakonec šest kroků. Možná že děsivý neviditelný otvor přešli, ale tak či onak bylo náhle snazší se pohybovat, jako by je pro tu chvíli jakási nepřátelská vůle propustila. Drali se dál, držíce se stále za ruce.

Téměř ihned však přišli na další obtíž. Tunel se větvil, nebo se to zdálo, a ve tmě nemohli určit, která cesta je širší nebo rovnější. Kterou se dát, levou, nebo pravou? Nevěděli o ničem, co by je mohlo vést, a přece muselo být chybné rozhodnutí skoro jistě osudné.

„Kudy se dal Glum?“ ztěžka vydechl Sam. „A proč nečekal?“

„Sméagole!“ pokusil se zavolat Frodo. „Sméagole!“ Hlas mu však zadrhl a jméno mu odpadlo od úst mrtvé. Žádná odpověď ani ozvěna, ani zachvění vzduchu.

„Řekl bych, že teď je pryč doopravdy,“ zamumlal Sam. „Vsadím se, že přesně sem nás chtěl dostat. Glume! Jestli tě ještě jednou dostanu do ruky, bude tě to mrzet.“

Vzápětí tápáním a hmatáním ve tmě zjistili, že otvor vlevo je přehrazen; buď to byla slepá ulička, nebo chodbu zavalil velký kámen. „Tahle cesta to být nemůže,“ šeptl Frodo. „Musíme se dát tou druhou, ať je dobrá nebo špatná.“

„A rychle!“ dechl Sam. „Je tady něco horšího než Glum. Cítím, že se na nás něco dívá.“

Ušli sotva pár metrů a za nimi se ozval zvuk, děsivý a strašný v tom těžkém zadušeném tichu: kloktavé zabublání a dlouhé záštiplné zasyčení. Obrátili se zpět, ale nebylo nic vidět. Stáli jako zkamenělí, zírali, čekali a nevěděli nač.

„Je to past!“ řekl Sam a položil ruku na jílec meče; přitom si vzpomněl na temnotu v mohyle, odkud meč pocházel. „Kdyby tu tak byl starý Tom!“ pomyslel si. A pak, jak tam stál uprostřed tmy a s černým zoufalstvím a hněvem v srdci, zazdálo se mu, že vidí světlo: světlo v mysli, zprvu až nesnesitelně jasné jako sluneční paprsek očím toho, kdo dlouho ležel v jámě bez oken. Pak světlo nabylo barev: zelené, zlaté, stříbrné, bílé. Daleko, jako na obrázku malovaném elfí rukou, uviděl Paní Galadriel, jak stojí v lórienské trávě a v rukou drží dary. „A Tobě, který neseš Prsten,“ slyšel ji, „tobě jsem připravila toto.“

Bublavé syčení se blížilo a bylo slyšet vrzání, jako by se tmou za svým cílem pomalu pohybovalo cosi mohutného a kloubnatého. Puch přicházel před tím. „Pane! Pane!“ vykřikl Sam a do hlasu se mu vrátil život a naléhavost. „Dar Paní! Hvězdná sklenička! Měla vám posvítit v temných místech, jak to říkala. Hvězdná sklenička!“

„Hvězdná sklenička?“ zamumlal Frodo jako ten, kdo odpovídá ze spaní a stěží chápe. „Ale ano! Jak to, že jsem na ni zapomněl? *‚Ať je ti světlem, až všechna ostatní světla zhasnou.‘* A teď nám opravdu může pomoci jedině světlo.“

Pomalu putovala jeho ruka do záňadří a pomalu pozvedl Galadrielina lahvičku. Chviličku mihotala slabě jako stoupající hvězda, když bojuje s těžkými přízemními mlhami, pak sílila a Frodovi v mysli vykvétala naděje. Začala hořet a vzplála jasným plamenem, srdíčkem oslnivého světla, jako by Eäbendil sám sestoupil z vysokých stezek zapadajícího slunce s posledním silmarilem na čele. Tma ustupovala, až se zdálo, že lahvička září uprostřed koule vzdušného křišťálu, a ruka, jež ji držela, jiskřila bílým ohněm.

Frodo s úžasem hleděl na tento podivuhodný dar, který tak dlouho nosil, aniž tušil jeho plnou cenu a moc. Zřídka si naň cestou vzpomněl, dokud nepřišli do Morgulského údolí, a nikdy jej nepoužil ze strachu před jeho odhalujícím světlem. „*Aiya Eärendil Elenion Ancalima!*“ zvolal a nevěděl, co vyřkl; zdálo se mu totiž, že z něho promluvil jiný hlas, jasný, nezaražený zkaženým vzduchem jámy.

Jsou však i jiné moci ve Středozemi, moci tmy, a ty jsou staré a silné. Ta, jež kráčela tmou, slýchala elfy vykřikovat to volání dávno v hlubinách času a nedbala na ně, a nezastrašilo ji ani teď. Již během řeči cítil Frodo, jak se k němu upírá veliká zloba a měří si ho smrtícím pohledem. Nedaleko v tunelu mezi nimi a místem, kde se zapotáceli a

klopýtli, si uvědomil oči, jež začínaly vyvstávat, dva veliké chuchvalce očí s mnoha okénky; postupující zloba konečně strhla masku. Zář hvězdné skleničky se tříštila a odlétala zpět od tisíce jejich plošek, za nimi se však rozhořival bledý smrtonosný oheň, plamen roznícený v jakési hluboké jámě zlé mysli. Byly to obludné a zrůdné oči, zvířecké, a přece plné záměru, a s odpornou rozkoší se pásly na svých obětech, polapených bez naděje na únik.

Frodo a Sam začali v hrůze zvolna couvat, zatímco jejich pohled přitahovaly ty hrozné upřené zhoubné oči; ale jak couvali, oči postupovaly k nim. Frodovi se zachvěla ruka a lahvička pomalu klesla. Pak kouzlo, jež je drželo, náhle povolilo, aby chvíli pro zábavu očí v bezhlavém strachu utíkali. Oba se obrátili a společně prchali; v běhu se však Frodo ohlédl a s hrůzou viděl, že se oči velikými skoky blíží. Puch smrti ho obklopil jako oblak.

„Stát! Stát!“ zvolal zoufale. „Utíkat nemá smysl.“

Oči se pomalu kradly blíž.

„Galadriel!“ zvolal, sebral odvahu a opět pozvedl lahvičku. Oči se zastavily. Jejich upřený pohled na okamžik povolil, jako by je znepokojil náznak pochybnosti. Tu Frodovo srdce zahořelo a bez rozmýšlení, jedná-li pošetile nebo zoufale, vzal lahvičku do levé ruky a pravou vytasil meč. Žihadlo zablesklo a elfí čepel se zatřpytila ve stříbrném světle, na jejím ostří však zakmital modravý oheň. Pak s hvězdou pozdviženou a jasným mečem napřaženým vykročil Frodo, hobit z Kraje, pevným krokem vstříc očím.

Zakolísaly. Jak se blížilo světlo, vstupovala do nich pochybnost. Jedno po druhém matněly a pozvolna se stahovaly. Nikdy je ještě nepronásledoval tak smrtící jas. Před sluncem, měsícem a hvězdami byly v bezpečí pod zemí, jenže teď sestoupila hvězda do samotné země. Stále se blížila a oči začaly kolísat. Jedno po druhém se zatmívaly, odvrátily se a veliká hmota, kterou světlo nezasáhlo, vložila před ně svůj obrovský stín. Byly pryč.

„Pane! Pane!“ volal Sam. Byl těsně za ním, i on s taseným mečem pohotově. „Hvězdy na nebi! O tom by elfi složili písničku, kdyby se o tom někdy doslechli! A kdybych tak zůstal živ a vypravoval jim to a slyšel je zpívat! Dál ale nechoďte, pane! Nechoďte do toho pelechu! Teď máme jedinou možnost. Pojďme pryč z téhle zasmrádlé díry!“

A tak se obrátili zpět, nejdříve šli a potom běželi; podlaha tunelu dál strmě stoupala a každým krokem šplhali výš nad výpary nevidění-

ho doupěte a do srdce i údů se jim vracela síla. Nenávistná Bdící však za nimi stále číhala, na chvíli snad oslepená, ale neporažená a stále upnutá k zabíjení. Tu jim přivanul vstříc tenký studený pramének vzduchu. Otvor, konec tunelu, byl konečně před nimi. V touze po volném prostoru nad hlavou se těžce dýchajíce vrhli vpřed; a pak se ohromeně zapotáceli a padli zpět. Východ uzavírala jakási přehrada, ne však kamenná. Zdála se měkká a trochu poddajná, a přece silná a neprostupná; vzduch jí pronikal, ale nikde ani záblesk světla. Znovu zaútočili a byli vrženi zpět.

S lahvičkou pozdviženou se Frodo podíval a spatřil před sebou šeď, kterou záře hvězdné skleničky nepronikala a neosvětlovala, jako by to nebyl stín vržený světlem, a proto jej žádné světlo nemohlo rozptýlit. Přes celou šíři a výši tunelu byla utkána osnova, pečlivá jako síť velikého pavouka, ale hustší a mnohem větší, a každé vlákno bylo tlusté jako lano.

Sam se posupně zasmál. „Pavučiny!“ řekl. „To je všecko? Pavučiny! To ale musel být pavouk! Dejme se do nich, pryč s nimi!“

Zuřivě do nich ťal mečem, vlákno, do něhož udeřil, však neprasklo. Trochu povolilo a pak odskočilo jako tětiva, zvrtlo čepel a vymrštilo meč i s rukou. Třikrát udeřil Sam vší silou a nakonec pukl jediný ze všech nesčíslných provázků, zkroutil se, svinul a švihl vzduchem. Jeden konec šlehl Sama přes ruku, až vykřikl bolestí, ucukl a přejel si rukou ústa.

„To bude trvat kolik dní, než si tu prorazíme cestu,“ řekl. „Co budeme dělat? Už se ty oči vrátily?“

„Ne, vidět nejsou,“ řekl Frodo. „Ale pořád cítím, že se na mne dívají nebo na mne myslí; možná že vymýšlejí nějaký jiný plán. Kdybych to světlo spustil nebo kdyby zhaslo, byly by tu hned.“

„Nakonec jsme přece v pasti,“ řekl Sam trpce. Jeho hněv opět překonal únavu a zoufalství. „Jako komáři v síti. Ať Gluma rychle zadáví Faramirova kletba!“

„To by nám teď nepomohlo,“ řekl Frodo. „Pojď! Podíváme se, co udělá Žihadlo. Je to elfí čepel. V temných roklinách Beleriandu, kde ji ukovali, byly strašlivé pavučiny. Musíš ale zůstat na stráži a zadržovat ty oči. Tu máš, vezmi hvězdnou skleničku. Neboj se. Drž ji ve výšce a hlídej!“

Pak Frodo přistoupil k veliké šedé síti a ťal do ní zeširoka, takže nemilosrdné ostří zprudka projelo hustou spletí provazců, a pak hbitě

odskočil. Modře svítící čepel jimi projela jako kosa trávou. Odskočily, zkroutily se a zůstaly viset. Vznikla veliká trhlina.

Dával ránu za ranou, až nakonec byla celá pavučina, kam dosáhl, rozedrána a vrchní část povívala jako uvolněný závoj v proudícím vzduchu. Past byla proražena.

„Pojď!“ zvolal Frodo. „Ven! Ven!“ Mysl mu prudce zalila divoká radost, že unikli přímo z tlamy zoufalství. Hlava se mu zatočila jako po doušku silného vína. S křikem se vrhl ven.

Jeho očím, které prošly doupětem noci, se zdálo, že je v temné zemi světlo. Veliké dýmy se zvedly a prořídly a plynuly poslední hodiny ponurého dne; rudá záře Mordoru uhasla v mračnou černotu. A přece se Frodovi zdálo, že hledí na jitro náhlé naděje. Již téměř dospěl na vrchol stěny. Už jenom kousek výš. Před sebou měl rozsedlinu Cirith Ungol, šerý zářez v černém hřebeni; po obou stranách se na pozadí nebe tměly skalní rohy. Chvíli běhu, poslední trysk, a bude na druhé straně!

„Průsmyk, Same!“ vykřikl, nedbaje pronikavosti svého hlasu, který teď, osvobozen od dusivých výparů tunelu, vysoce a prudce zazvonil. „Průsmyk! Poběž, poběž, ať jsme na druhé straně - dřív než nás někdo stačí zarazit!“

Sam spěchal za ním, co mu nohy stačily; ale jakkoli byl rád, že je na svobodě, cítil se nesvůj a v běhu se stále ohlížel po temném oblouku tunelu a bál se, že spatří oči nebo nějakou nepředstavitelnou stvůru, jak se vrhá ven za nimi. Pramálo věděli on i jeho pán o vychytralosti Oduly. Měla ze svého doupěte mnoho východů.

Přebývala tam věky, zlá stvůra v pavoučí podobě, taková, jaké kdysi dávno žily v říši elfů na Západě, který nyní leží pod Mořem, taková, s jakými bojoval Beren v Horách děsu u Doriathu, a tak se dostal k Lúthien na zeleném palouku při měsíci mezi bolehlavy. Jak se sem Odula na útěku ze zkázy dostala, nevypravuje žádná historie, protože z Temných roků se dochovalo jen málo příběhů. Přesto tu byla: ta, jež tu byla dřív než Sauron a dříve, než stál první kámen Barad-dûr; nesloužila jinému než sobě a pila krev elfů i lidí, nadouvala se a tloustla nekonečným hloubáním o svých hostinách a tkala pavučiny stínu; neboť všechno živé jí bylo za potravu a její zvratky tma. Široko daleko se z dolu do dolu rozlézalo její chabé potomstvo, bastardi ubohých samečků, které sama zplodila a sama požírala, od Ephel Dúath k vrchům na východě, k Dol Gulduru, do pevností Temného hvozdu.

Žádný se však nemohl měřit s Velkou Odulou, posledním dítětem Ungolianty, jež soužilo nešťastný svět.

Glum, který strkal nos do každé temné díry, ji spatřil již před léty, a tehdy před ní padl a kořil se jí a temnota její zlé vůle kráčela po jeho boku všemi jeho úmornými cestami a odřezávala ho od světla a od lítosti. Slíbil také, že jí přivede potravu. Její žádost však nebyla jeho žádostí. Málo věděla a málo dbala o věže, prsteny a všechno stvořené myslí nebo rukama ta, která toužila jen po smrti všech ostatních, mysli i těla, a sama se chtěla zalykat životem, nadmout se, až ji hory neunesou a tma ji neobsáhne.

Ta toužebná vidina však byla ještě daleká a teď už dlouho hladověla v pelechu, zatímco Sauronova moc rostla, světlo a živí tvorové opouštěli jeho kraje a město v údolí bylo mrtvé a nepřicházel ani elf, ani člověk, jen neblazí skřeti. Ubohá a ostražitá potrava. Žrát ovšem musela, a třebaže si z průsmyku a z věže pilně prokopávali nové průchody, vždycky si našla nějakou cestičku, jak je chytit do léčky. Dychtila ovšem po chutnějším mase. A Glum jí je přivedl.

„Uvidíme, uvidíme," říkával si častokrát, když na něho na nebezpečné cestě z Emyn Muilu do Morgulského údolí padla zlá nálada, „uvidíme. Možná, snad, jistě, snad potom, až zahodí kostičky a prázdné šaty, třeba ho najdeme, dostaneme ho, Miláška, odměnu pro chudáška Sméagola, který vodí milouške jídlíško. A zachráníme Miláška, jak jsme slíbili. Jistě. Až ho budeme mít pěkně v ruce, potom si to s ní vyřídíme, milášku. Pak si to vyřídíme s každým!"

Tak přemýšlel ve vnitřní komůrce svého chytráctví a doufal, že to před ní utají, i tehdy, když se k ní vrátil a hluboce se jí poklonil, zatímco jeho společníci spali.

Pokud šlo o Saurona, věděl, kde Odula číhá. Těšilo ho, že tam přebývá hladová, ale s neutuchající zlobou, spolehlivější strážkyně pradávné stezky do jeho země než cokoli, co by mohl vynalézt svým umem. Skřeti byli sice užiteční otroci, ale měl jich nadbytek. Když si je Odula sem tam chytala pro ukojení hladu, mohla si posloužit a on se bez nich obešel. A občas, jako člověk hází lahůdku své kočce (a říká jí *moje kočička*, ona ho však neuznává), posílal jí Sauron vězně, pro které neměl lepší použití; nechal je zahnat do její díry a dal si hlásit, jak si s nimi pohrála.

Tak oba žili, radovali se ze svých úkladů a nebáli se žádného napadení ani hněvu, ani konce své špatnosti. Žádná moucha dosud neunikla z Oduliných pavučin, a tím větší teď byla její zuřivost a hlad.

O zlu, které probudili, nevěděl ovšem ubohý Sam vůbec nic, jenom v něm rostl strach, hrozba, kterou neviděl; a dolehla na něho takovou tíhou, že utíkat mu bylo břemenem a nohy měl jako z olova. Kolem něj byl děs, v průsmyku před ním nepřátelé, a jeho pán jako smrtí posedlý jim běžel vstříc. Odvrátil oči od stínu za sebou a od hluboké temnoty pod srázem vlevo, podíval se kupředu a spatřil dvě věci, jež zvýšily jeho neklid. Viděl, že meč, který Frodo dosud drží obnažený, blýská modrým plamenem; všiml si rovněž, že obloha v pozadí je temná, a okno ve věži přesto rudě žhne.

„Skřeti!" zamumlal. „Takhle šturmem to nejde. Jsou tady skřeti a horší věci." Pak se rychle vrátil k dlouhodobému návyku skrývání a sevřel ruku kolem drahocenné lahvičky, kterou stále nesl. Chviličku mu ruka rudě zářila vlastní živou krví, než zastrčil odhalující světlo hluboko do kapsy na prsou a zachumlal se do elfího pláště. Pokusil se teď zrychlit krok. Jeho pán získával náskok, byl už nějakých dvacet kroků napřed a míhal se jako stín; brzy by se v tom šerém světě ztratil z dohledu.

Sotvaže Sam schoval světlo hvězdné skleničky, objevila se. Kousek napřed a nalevo spatřil náhle, jak se z černé díry pod útesem noří ta nejohavnější stvůra, jakou kdy viděl, děsnější než hrůzostrašný zlý sen.

Nejvíc připomínala pavouka, byla však mohutnější než dravé šelmy a strašnější než ony, protože její nelítostné oči hořely zlým záměrem. Ty oči, které Sam pokládal za zastrašené a poražené, už zase plály krutým světlem, dva chuchvalce v její vysunuté hlavě. Měla veliké rohy a za krátkým krkem připomínajícím stopku obrovské nafouklé tělo, ohromný nadmutý vak, který se jí houpal a visel mezi nohama; jeho veliká hmota byla černá, stříkaná sinými skvrnami, břicho však bylo vespod bledé, světélkovalo a vydávalo puch. Nohy měla ohnuté, s velikými boulovatými klouby vysoko nad hřbetem, trčely z nich chlupy jako ocelové bodliny a na každé noze měla pařát.

Jakmile protlačila své měkké čvachtavé tělo a složené končetiny horním východem ze svého doupěte, pohybovala se děsivou rychlostí, tu běžíc po vrzavých nohou, tu náhlým skokem. Byla mezi Samem a jeho pánem. Buď Sama neviděla, nebo se mu pro tu chvíli vyhýbala,

protože nesl světlo, a zcela se upnula k jediné kořisti: k Frodovi, zbavenému lahvičky, který nevšímavě běžel stezkou a dosud netušil své nebezpečí. Utíkal rychle, ale Odula byla rychlejší; stačilo jí pár skoků, aby ho dostihla.

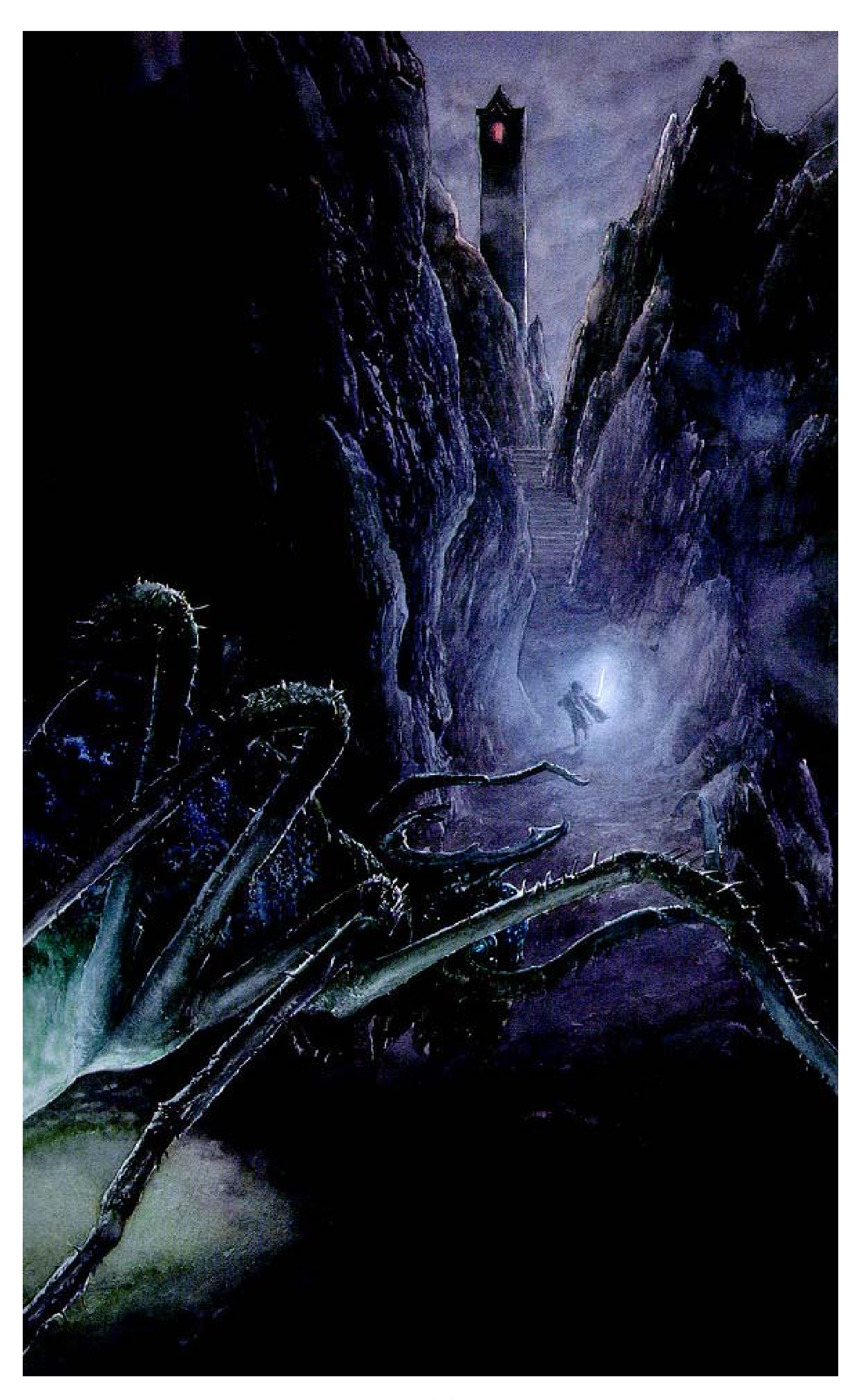
Sam zalapal po dechu a pak se vzchopil k výkřiku. „Ohlídněte se dozadu!“ vyjekl. „Pozor, pane! Já –“ Náhle byl jeho křik zdušen.

Na ústa mu dolehla dlouhá studená vlhká ruka a druhá ho chytila za krk, zatímco se mu cosi ovinulo kolem nohy. Překvapeně se zapotácel dozadu do náruče útočníka.

„Máme ho!“ zasyčel mu Glum do ucha. „Konešně, milášku, ho máme, jistě, toho oššklivého hobita. Dostaneme ho. Ona dostane druhého. Jistě, jistě, dostane ho Odula, ne Sméagol, ten slíbil, že pánešskovi vůbec neublíží. Ale dostal tebe, ty ošklivý, špinavý slídile!“ Plivl Samovi na krk.

Zuřivost nad zradou a zoufalství nad tím, že ho zdržují teď, když je pán ve smrtelném nebezpečí, dodalo náhle Samovi zběsilost a sílu, která daleko přesáhla všechno, co Glum očekával od tak pomalého a hloupého hobita, za jakého ho pokládal. Ani Glum by sebou nedokázal mrsknout rychleji nebo divočeji. Ruka mu sklouzla ze Samových úst a Sam se zase rychle předklonil a snažil se vytrhnout i z ruky, která mu svírala krk. Pořád ještě třímal meč a na levé paži mu na řemínku visela Faramirova hůl. Zoufale se snažil obrátit se a bodnout nepřítele. Glum však byl příliš rychlý. Jeho dlouhá pravá paže vystřelila a hmátla po Samově zápěstí. Prsty měl jako svěrák, pomalu a neústupně otáčel rukou dolů a dopředu, až Sam s bolestným výkřikem upustil meč a ten padl na zem; celý ten čas svíral Glum druhou rukou Samovo hrdlo víc a víc.

V tu chvíli provedl Sam svůj poslední kousek. Vší silou se odtáhl a pevně se zapřel; pak se najednou odrazil oběma nohama a plnou vahou se vrhl nazad. Glum nečekal od Sama ani tento prostinký trik. Upadl a statný hobit mu celou vahou dopadl na žaludek. Glumovi se vydralo ostré zasyčení a ruka na Samově hrdle na vteřinku povolila. Prsty však stále svíral ruku, jež předtím držela meč. Sam sebou trhl dopředu, vyskočil na nohy a pak se rychle otočil vpravo kolem zápěstí, které držel Glum. Levičkou uchopil hůl, máchl jí, a už s hvízdnutím třískla do Glumovy natažené paže těsně pod loktem.

Glum zavřískl a pustil. A teď se do toho Sam dal; ani si nepřehodil hůl do pravičky a uštědřil mu další zuřivou ránu. Rychle jako had sklouzl Glum stranou a rána mířená na hlavu mu dopadla na hřbet. Hůl praskla a zlomila se. To mu stačilo. Chytání zezadu byl jeho starý trik a málokdy selhal. Tentokrát ho však zášť svedla k tomu, aby promluvil a radoval se dřív, než měl obě ruce na hrdle oběti. Jeho nádherný plán se celý pokazil, když se ve tmě tak nečekaně objevilo to hrozné světlo. A teď stál tváří v tvář rozzuřenému nepříteli ne o mnoho menšímu, než byl sám. To nebyl boj pro něho. Sam švihem sebral meč se země a zvedl jej. Glum vřískl, odskočil stranou na všechny čtyři a jediným velikým žabím skokem odlétl pryč. Než na něho mohl Sam dosáhnout, byl pryč a ohromující rychlostí pádil zpátky do tunelu.

Sam běžel s mečem v ruce za ním. V tu chvíli zapomněl na všechno kromě rudé zuřivosti v hlavě a touhy zabít Gluma. Nežli ho však dohonil, Glum zmizel. A když před Samem zívla temná díra a vstříc mu zavál puch, jako hromová rána ho zasáhlo pomyšlení na Froda a obludu. Zvrtl se a divoce pádil stezkou vzhůru a volal pánovo jméno. Už bylo pozdě. Zatím se Glumův uskok zdařil.

MISTR SAMVĚD VÁHÁ

Frodo ležel tváří vzhůru na zemi a obluda se nad ním skláněla, tak upnutá ke své oběti, že si nevšímala Sama a jeho výkřiků, dokud nebyl na dosah. Když se přihnal, viděl, že Frodo už je svázán, omotán provazci od kotníků k ramenům, a obluda se chystá svýma obrovskýma nohama napůl odnést, napůl odvléci jeho tělo.

Vedle něho ležela na zemi jeho elfí čepel a třpytila se tam, kde mu, již zbytečná, vypadla z ruky. Sam nečekal a nerozmýšlel se, co má dělat, nebo zda je statečný, věrný či rozzuřený. S jekem skočil kupředu a uchopil Frodův meč do levé ruky. Pak zaútočil. Divoký svět zvířat nikdy neviděl zuřivější útok, kdy zoufalý osamělý tvoreček vyzbrojený maličkými zoubky skočí po rohaté tlustokožné věži, která stojí nad jeho padlým druhem.

Jeho pípnutí jako by ji vyrušilo z jakéhosi rozkochaného snění. Pomalu obrátila děsivou zlobu svého pohledu na něho. Než si však uvědomila, že se na ni vrhá zuřivost, jakou nepoznala za nesčíslné roky, svítící meč se jí zahryzl do nohy a uťal pařát. Sam skočil dovnitř mezi oblouky jejích nohou a rychlým švihem druhou rukou bodl do chuchvalce očí na skloněné hlavě. Jedno veliké oko zhaslo.

Teď bylo ono bídné stvoření rovnou pod ní, v danou chvíli mimo dosah jejího žihadla i pařátů. Ohromné břicho nad Samem hnilobně světélkovalo a puch ho málem porazil. A přece mu zuřivost stačila ještě na jednu ránu, a než na něho mohla dosednout a zadusit ho i s jeho drzou mrňavou odvahou, zoufalou silou po ní napříč sekl jasnou elfí čepelí.

Odula však nebyla jako draci; neměla žádné zranitelné místo kromě očí. Její věkovitá kůže byla zpuchřelá a dolíčkovatá rozkladem, stále však zevnitř tloustla vrstvami zlého bujení. Čepel v ní způsobila strašlivou zející ránu, ohavné záhyby však nemohla prorazit žádná lidská síla, i kdyby meč ukoval elf nebo trpaslík a kdyby jej vedla Berenova či Túrinova ruka. Poddala se úderu a pak zvedla velký vak svého břicha vysoko nad Samovu hlavu. Z rány pěnil a bublal jed. Rozkročila se teď a nalehla na něho zpátky svou obrovitou hmotou. Příliš záhy. Sam totiž dosud stál na nohou, pustil vlastní meč, oběma

rukama držel elfí čepel hrotem vzhůru a bránil se té ohavné střeše; a tak se Odula hybnou silou své vlastní kruté vůle, silou větší než ruka kteréhokoli válečníka, nabodla na ostrý hrot. Hluboko, hluboko se zabodával, jak byl Sam pomalu drtivě tisknut k zemi.

Za celý svůj dlouhý ničemný život nepoznala Odula takovou bolest, ani se jí o ní nesnilo. Ani nejudatnější gondorský voják, ani nejzběsilejší skřet v pasti jí nikdy takto nevzdoroval a nezasáhl mečem její milované tělo. Projel jí třas. Zvedla se, aby se bolesti vytrhla, zkroutila údy pod sebe a křečovitě odskočila nazad.

Sam padl na kolena Frodovi u hlavy. V ohavném puchu mu přecházely smysly; oběma rukama dál svíral jílec meče. Mlhou před očima si matně uvědomoval Frodovu tvář a zarytě bojoval o sebevládu a snažil se vybřednout z mdloby, která ho přepadla. Pomalu zvedl hlavu a spatřil Odulu jen pár kroků od sebe, jak po něm mžourá, ze zobáku jí kanou jedovaté sliny a pod poraněným okem vytéká zelený sliz. Krčila se tam s třesoucím se břichem rozpláclým na zemi a chvějícími se oblouky nohou, a sbírala se k dalšímu skoku - tentokrát zdrtit a ubodat k smrti: ne pouze lehce uštknout, aby se potrava nezmítala, tentokrát zabíjet a trhat.

Sam se také krčil, hleděl na ni a v jejích očích viděl svou smrt; a tu k němu přišla myšlenka, jako by promluvil nějaký vzdálený hlas. Pak zalovil levou rukou na prsou a našel, co hledal: bylo to chladné a tvrdé a pevné na dotek v tom přízračném světě hrůzy - lahvička Galadriel.

„Galadriel!“ řekl slabě a pak uslyšel daleké, avšak jasné hlasy: volání elfů kráčejících pod hvězdami v milovaných stínech Kraje, a elfí zpěv, jenž k němu doléhal spánkem v Síni ohně v Elrondově domě.

Gilthoniel a Elbereth!

A tu se mu jazyk rozvázal a jeho hlas zvolal řečí , kterou neznal:

A Elbereth Gilthoniel
o menel palan-diriel,
le nallon sí di'nguruthos!
A tiro nin, Fanuilos!

S tím se potácivě vztyčil, a zase to byl hobit Samvěd, Peckoslavův syn.

„Tak pojď, ty mrcho!“ vykřikl. „Poranila jsi mi pána, ty potvoro, a za to zaplatíš. Půjdeme dál, ale nejdřív si to srovnáme s tebou. Tak pojď a ochutnej to znova!“

Lahvička mu v ruce rázem vzplála jako bílá pochodeň, jako by ji rozdmýchal jeho neporazitelný duch. Planula jako hvězda, jež skočí z oblohy a propálí temný vzduch nesnesitelným světlem. Nikdy nezahořela Odule do tváře taková hrůza z nebe. Její paprsky jí vnikly do poraněné hlavy a probodly ji nesnesitelnou bolestí a hrozná nákaza se šířila z oka do oka. Couvla, bijíc do vzduchu předníma nohama, zrak sežehnutý vnitřními blesky, mysl ztrýzněnou. Pak odvrátila zmrzačenou hlavu, odvalila se stranou a začala lézt, pařát za pařátem, k otvoru v temné skále za sebou.

Sam postupoval. Potácel se jako opilý, ale šel dál. A teď se konečně Odula zalekla; scvrkla se porážkou, trhala sebou a třásla se ve snaze být co nejrychleji pryč od něho. Dosáhla otvoru, přitlačila se k zemi, nechávajíc za sebou stopu žlutozeleného slizu, a vklouzla dovnitř, právě když Sam naposled ťal po jejích vlekoucích se nohách. Pak padl na zem.

Odula byla pryč; a zda dlouho ležela ve svém doupěti, hýčkala svou zlobu a svou zbědovanost a v pomalých rocích se zevnitř vyhojila a znovu vybudovala své chuchvalce očí, až hladová jako smrt opět začala tkát své strašné léčky v dolinách Hor stínu, to již tento příběh nevypráví.

Sam zůstal o samotě. Zatímco večer Bezejmenné země padal na bojiště, znaveně se doplazil ke svému pánu.

„Pane, můj milý pane,“ řekl, Frodo však nepromluvil. Jak dychtivě běžel kupředu v radosti ze svobody, Odula ho obludnou rychlostí dohonila a jediným rychlým výpadem ho uštkla do šíje. Teď ležel bledý, neslyšel žádný hlas a nehýbal se.

„Pane, můj milý pane!“ řekl Sam a dlouho čekal v tichu, marně naslouchaje.

Potom co nejrychleji přeřezal pouta provazců a položil hlavu Frodovi na prsa a k ústům, nenacházel však žádný pohyb života, ani nejslabší záchvěv srdce. Třel pánovi ruce a nohy, dotýkal se jeho čela, ale vše bylo studené.

„Frodo! Pane Frodo!“ volal. „Nenechávejte mě tu samotného! Váš Sam vás volá. Nechoďte tam, kam nemůžu za vámi! Vzbuďte se, pane Frodo! Vzbuďte se, Frodo, můj milý. Vzbuďte se!“

Potom v něm vzplál hněv a zuřivě se rozběhl okolo těla svého pána, bodal do vzduchu, tloukl do kamení a vykřikoval hrozby. Brzy se vrátil, sklonil se a pohleděl Frodovi do tváře, jež byla dole v prachu bledá. A náhle viděl, že je v obraze, který se mu zjevil v Zrcadle Galadriel v Lórienu: Frodo s bledou tváří leží a spí pod velikým temným útesem. Vlastně tenkrát si myslel, že tvrdě spí. „Je mrtev!“ řekl. „Nespí, je mrtev!“ Když to vyřkl, slova jako by opět probudila jed k činnosti. Zdálo se mu, že tvář nabyla sinavě zeleného odstínu.

A tehdy na něho padlo černé zoufalství a Sam se sklonil k zemi, přetáhl si šedou kápi přes hlavu, do srdce mu vešla noc a víc už nevěděl.

Když konečně černá chvíle přešla, Sam vzhlédl a kolem byly stíny; kolik minut či hodin se však svět vlekl dál, to nevěděl. Byl pořád na tomtéž místě a jeho pán pořád ležel vedle něho mrtvý. Hory se nezhroutily a zem se nepropadla do zkázy.

„Co budu dělat, co budu dělat?“ řekl. .,To jsem s ním šel celou cestu pro nic za nic?“ A tu si vybavil svůj vlastní hlas, jak říká slova, kterým tenkrát na začátku jejich pouti nerozuměl: *„Mám něco udělat, než přijde konec. Musím to provést celé, pane, jestli mi rozumíte.*“

„Co ale můžu dělat? Přece nenechám pana Froda mrtvého, nepohřbeného na horách a nepůjdu domů? Nebo mám jít dál? Jít dál?“ opakoval a chviličku jím zmítaly pochybnosti a strach. „Jít dál? To je to, co mám udělat? A opustit ho?“

Pak se konečně rozplakal; šel k Frodovi, urovnal jeho tělo, složil mu ruce na prsou a zavinul ho do pláště; po jedné ruce položil svůj vlastní meč a po druhé hůl, kterou mu daroval Faramir. „Jestli mám jít dál,“ řekl, „pak si musím vzít meč, když dovolíte, pane Frodo, ale položím vedle vás tenhle, jako ležel u toho starého krále v mohyle, a máte svůj krásný mitrilový kabátek od starého pana Bilba. A vaše hvězdná sklenička, pane Frodo, tu jste mi půjčil a já ji budu potřebovat, protože teď budu pořád ve tmě. Je pro mne příliš dobrá a Paní ji dala vám, ale snad by to pochopila. Chápete to vy, pane Frodo? Já musím dál.“

Ale jít nemohl, ještě ne. Klečel a držel Froda za ruku a nemohl ji pustit. A čas plynul a on pořád klečel, držel pánovu ruku a v srdci vedl při.

Snažil se nyní nalézt sílu odtrhnout se a jít na osamělou pouť - pomstít se. Jestliže se jednou vypraví, hněv ho povede všemi cestami světa po stopách, dokud ho nedostane: Gluma. Potom Glum umře zahnán do kouta. Kvůli tomu se však na cestu nevydával. Kvůli tomu by nemělo cenu opouštět pánovo tělo. To ho zpět nepřivede. Nic ho nepřivede zpět. Ať jsou raději mrtví spolu. A to by také byla osamělá pouť.

Pohlédl na jasný hrot meče. Pomyslel na místa za sebou, kde byla černá hrana a pak pustý pád do nicoty. Tamtudy nebylo úniku. To by znamenalo neudělat nic, ani netruchlit. Kvůli tomu se na cestu nevydával. „Tak co mám dělat?“ vykřikl zase a teď jasně a zřejmě znal tvrdou odpověď: *provést to celé*. Jiná osamělá pouť. Ta nejhorší.

„Cože? Já sám, jít k Puklinám osudu a tak?“ Ještě uhýbal, ale rozhodnutí rostlo. „Cože? *Já* mám vzít Prsten od *něho*? Rada ho dala jemu.“

Odpověď však přišla ihned: „A Rada mu dala společníky, aby poslání neselhalo. A ty jsi poslední z celé Družiny. Poslání nesmí selhat.“

„Kdybych tak nebyl poslední,“ zasténal. „Kdyby tu tak byl starý Gandalf nebo někdo. Proč jsem úplně sám a musím se rozhodovat? Určitě to pokazím. Nehodí se pro mě, abych bral Prsten a strkal se dopředu.“

„Ale vždyť ses dopředu nestrkal, strčilo tě to. A když říkáš, že na to nejsi ten pravý, tak pan Frodo taky nebyl, dalo by se říct, ani pan Bilbo. Oni se sami nevybrali.“

„Ach jo, musím se rozhodnout. A rozhodnu se. A určitě to pokazím. To bude celý Sam Křepelka.

Tak počkat: jestli nás tady najdou, nebo najdou pana Froda a bude mít tu věc u sebe, tak ji Nepřítel dostane. A to je konec nás všech, Lórienu a Roklinky a Kraje a všeho. A není času nazbyt, nebo bude konec tak jako tak. Válka začala a dá se až moc dobře čekat, že se všecko bude vyvíjet ve prospěch Nepřítele. Není naděje vracet se s tím zpátky pro radu nebo pro povolení. Ne, buď tu budu sedět, dokud nepřijdou a nezabijou mě nad pánovým tělem a nedostanou to, nebo to vezmu a půjdu.“ Zhluboka se nadechl. „Takže to vezmu!“

Sklonil se. Velice jemně rozepjal sponu u krku a vklouzl rukou Frodovi pod košili, pak druhou rukou zdvihl hlavu, políbil ji na studené čelo a zlehka přes ni přetáhl řetízek. Pak hlava dolehla zpátky k pokojnému odpočinku. Zklidnělou tváří nepřešla žádná změna, a to víc než všechny ostatní známky Sama konečně přesvědčilo, že Frodo zemřel a složil své poslání.

„Sbohem, můj drahý pane," zamumlal. „Odpusťte svému Samovi. Vrátí se sem na tohle místo, až tu věc vyřídí - jestli to zvládne. A pak už vás neopustí. Odpočívejte klidně, dokud nepřijdu; a ať se k vám nepřiblíží žádná ohavná potvora. A kdyby mě Paní mohla slyšet a splnit mi jedno přání, tak bych si přál, abych se vrátil a zase vás našel. Sbohem!"

Pak sehnul vlastní šíji a vložil na ni řetízek; rázem se mu hlava pod tíží Prstenu sklonila k zemi, jako by měl k sobě připoután veliký kámen. Ale pomalu, jako kdyby se váha zmenšovala, nebo jako kdyby v něm rostla nová síla, hlavu zvedl a pak se s velkou námahou postavil na nohy a zjistil, že dokáže jít a nést své břímě. Na okamžik zvedl lahvičku a shlédl na svého pána. Světlo plálo měkkou září večernice v létě a v onom světle byla Frodova tvář opět světlá, bledá, ale krásná elfí krásou toho, kdo dávno prošel stíny. S hořkou útěchou toho posledního pohledu se Sam odvrátil, skryl světlo a odklopýtal do houstnoucí tmy.

Daleko jít nemusel. Tunel byl kus vzadu, rozsedlina pár set metrů vpředu, snad ještě blíž. Stezku bylo v šeru vidět jako hlubokou kolej vyježděnou staletími. Stoupala teď mírně v dlouhém korytě s útesy po obou stranách. Koryto se prudce úžilo. Brzy přišel Sam k dlouhé řadě širokých velkých stupňů. Teď byla skřetí věž přímo nad ním, černě se mračila a oko v ní rudě planulo. Byl nyní schován v hlubokém stínu pod ní. Docházel na vrchol schodiště a konečně byl v rozsedlině.

„Rozhodl jsem se," říkal si pořád, ale nebyla to pravda. Přestože si to rozmyslel, jak nejlíp uměl, to, co dělal, mu bylo úplně proti srsti. „Je to špatně?" mumlal. „Co jsem měl dělat?"

Před vrcholem, zatímco se kolem něho zavíraly svislé stěny rozsedliny a on měl konečně spatřit stezku sestupující do Bezejmenné země, se obrátil. Chviličku, strnulý v nesnesitelných pochybách, hleděl zpátky. Dosud viděl ústí tunelu jako šmouhu v houstnoucí tmě a myslel, že vidí nebo tuší, kde leží Frodo. Měl dojem, že tam na zemi

cosi prosvítá, ale snad ho jen ošálily slzy, když zíral na to vysoké kamenité místo, kde se rozpadl celý jeho život.

„Kdyby se mi tak mohlo splnit mé přání, mé jediné přání," vzdychl, „abych se vrátil a našel ho." Pak se obrátil na cestu vpřed a ušel několik kroků: nejtěžších a nejneochotnějších, jaké kdy udělal.

Jen pár kroků mu ještě zbývalo, než začne sestupovat dolů a víckrát to vyvýšené místo neuvidí. Vtom uslyšel výkřiky a hlasy. Zkameněl. Byly to skřetí hlasy a byly za ním i před ním. Slyšel hluk dupajících nohou a hrubé pokřikování: skřeti přicházeli vzhůru rozsedlinou z druhé strany, snad z nějakého vchodu do věže. Vtom zazněl dupot a křik vzadu. Zprudka se obrátil. Spatřil červená světélka pochodní, jak mrkají dole, když se vynořují z tunelu. Štvanice končí, pomyslel si. Rudé oko nebylo slepé. Je dopaden.

Blikání blížících se pochodní a řinčení oceli vpředu už bylo velmi blízko. V minutě budou nahoře a dostihnou ho. Příliš dlouho se rozhodoval a teď to nebylo k ničemu. Jak může uniknout, jak zachrání sebe, jak zachrání Prsten? Prsten. Nebyl si vědom žádného přemýšlení ani rozhodování. Uvědomil si jen, že vytahuje řetízek a bere Prsten do ruky. Čelo skřetí družiny se objevilo v rozsedlině přímo před ním. Tehdy si jej nasadil.

Svět se proměnil a jediný okamžik času byl jako hodina přemýšlení. Okamžitě si uvědomil, že sluch se mu zostřil, kdežto zrak zeslábl, ale jinak než v doupěti Oduly; všechno kolem teď nebylo temné, ale neurčité, kdežto on sám byl v šedém mlhavém světě, osamělý jako maličká černá a hutná skála. Prsten, který mu tížil levou ruku, byl jako kruh žhavého zlata. Vůbec se necítil neviditelný, ale děsivě a jedinečně viditelný; a věděl, že kdesi po něm pátrá Oko.

Slyšel praštění kamene a zurčení vody v dalekém Morgulském údolí; dole pod skalou nářek Oduly, jež tápala ztracená v nějaké slepé uličce; hlasy v žalářích věže; výkřiky skřetů nořících se z tunelu; do uší mu ohlušivě rachotilo dunění kroků a drásavý povyk skřetů nad ním. Schoulil se k útesu. Kráčeli však vzhůru jako družina přízraků, šedé pokřivené postavy v mlze, pouhé sny o strachu s bledými plameny v rukou. Minuli ho. Krčil se, snažil se zasoukat do nějaké štěrbinky a skrýt se.

Naslouchal. Skřeti z tunelu a ti druzí, pochodující dolů, se navzájem uviděli a obě skupiny se teď s křikem rozběhly. Slyšel je jasně a rozuměl tomu, co říkali. Možná že Prsten dával porozumění jazykům

anebo prostě porozumění vůbec, zejména pro služebníky svého tvůrce Saurona, takže když dával pozor, rozuměl a mohl si překládat myšlenky. Prsten zajisté nabyl velkou moc, když se přiblížil k místu svého vzniku; jednu věc však nedával, a to byla odvaha. Sam zatím stále myslel jen na to, kam by se dalo zalézt, než bude zase klid, a naslouchal pln úzkosti. Nedokázal určit, jak blízko hlasy jsou; slova jako by mu zněla přímo u uší.

„Hola, Gorbagu! Co tu nahoře děláš? Už máš války dost?"

„Rozkaz, ty poleno. A co děláš ty, Šagrate? Už tě omrzelo číhat tady? Napadlo tě, že si půjdeš dolů zabojovat?"

„Rozkaz, ale tobě. Já velím tomuhle průsmyku. Tak mluv zdvořile. Co hlásíš?"

„Nic."

„Hej! Hej! Joj!" zalehl do rozhovoru vůdců jek. Skřeti dole právě cosi uviděli. Rozběhli se a ostatní také.

„Hej holá! Tady je něco! Leží to rovnou na cestě. Špeh! Špeh!" Zavrčely rohy a zahafala vřava hlasů.

Strašlivým nárazem procitl Sam ze své ustrašenosti. Zpozorovali jeho pána. Co udělají? Slyšel o skřetech pověsti, z nichž tuhla krev. To nestrpí. Vyskočil. Zahodil poslání, všechna svá rozhodnutí a s nimi strach i pochybnosti. Teď věděl, kde je odjakživa jeho místo: po boku pána, i když nebylo jasné, co tam může dokázat. Utíkal zpátky ze schodů, dolů po stezce k Frodovi.

„Kolik jich tam je?" myslel si. „Přinejmenším třicet nebo čtyřicet z věže a hádám, že zdola jich je o hodně víc. Kolik jich můžu zabít, než mě dostanou? Sotva vytasím meč, uvidí, jak plane, a dřív nebo později mě dostanou. Rád bych věděl, jestli o tom někdy bude zmínka v nějaké písničce: jak Samvěd padl ve Vysokém průsmyku a postavil hradbu těl kolem svého pána. Ne, kdepak písnička. Samozřejmě že ne, protože najdou Prsten a bude po písničkách. Nedá se nic dělat. Moje místo je vedle pana Froda. To musejí pochopit - Elrond a Rada a velcí pánové a paní s celou jejich moudrostí. Jejich plány nevyšly. Já Prsten nést nemohu. Bez pána teda ne."

Skřeti mu ale v šeru zmizeli z dohledu. Dosud neměl čas uvažovat sám o sobě, ale teď si uvědomil, že je unavený, unavený až k vyčerpání: nohy ho nechtěly nést tak, jak potřeboval. Byl příliš pomalý. Stezka se zdála míle dlouhá. Kam se všichni poděli v té mlze?

Tady jsou! Pořád ještě kus napřed. Spatřil shluk postav kolem něčeho na zemi; zdálo se, že pár jich shrbeně pobíhá sem tam jako psi na stopě. Pokusil se běžet.

„Honem, Same!“ řekl. „Nebo se zase zpozdíš.“ Povytáhl meč z pochvy. V minutce jej vytasí a pak -

Divoký halas, houkání a smích; něco zvedali ze země. „Ja hoj! Já hari hoj! Zvedej! Zvedej!“

Pak zakřičel hlas: „A teď pryč! Rychlou cestou. Zpátky k Dolní bráně! Jak to vypadá, Ona nás dneska otravovat nebude.“ Celá tlupa skřetích postav se dala do pohybu. Čtyři prostřední nesli vysoko na ramenou tělo. „Ja hoj!“

Vzali Frodovo tělo. Byli pryč. Nemohl je dohonit. Pořád se ale plahočil dál. Skřeti dospěli k tunelu a zacházeli dovnitř. Nejdřív šli ti s břemenem a za nimi bylo velké strkání a šťouchání. Sam postupoval. Tasil meč; modře zakmitl v jeho roztřesené ruce, ale skřeti jej neviděli. Právě když udýchaně dorazil, poslední z nich zmizel v černé díře.

Chviličku stál, popadal dech a držel se za prsa. Pak si přejel rukávem přes obličej, setřel špínu, pot a slzy. „Zatracení špinavci!“ řekl a skočil za nimi do tmy.

V tunelu se mu už nezdálo nijak temno, spíš jako by z řídké mlhy vstoupil do hustší. Jeho únava rostla, ale vůle se tím víc utvrzovala. Zdálo se mu, že kousek vpředu vidí světlo pochodní, ale ať se snažil jak chtěl, nemohl je dohonit. Skřeti chodí tunely rychle a tenhle dobře znali; bez ohledu na Odulu jej totiž často museli používat jako nejrychlejší cestu z Mrtvého města přes hory. Nevěděli, v jak dávném čase byl proražen hlavní tunel a veliká okrouhlá jáma, kde se před věky usídlila Odula. Sami však po obou stranách vyhloubili mnoho postranních cest, aby se vyhnuli doupěti, když vyřizovali pochůzky pro své pány. Té noci nehodlali jít hluboko dolů, ale spěchali, aby našli boční průchod, který vedl zpět k jejich strážní věži na útesu. Většinou byli rozjaření, radovali se z toho, co uviděli a co našli, a v běhu kvákali a ječeli, jak měli ve zvyku. Sam slyšel v mrtvém vzduchu plochý tvrdý zvuk jejich hrubých hlasů. Mezi ostatními rozlišoval dva hlasy: zněly hlasitěji a blíže. Zdálo se, že kapitáni obou skupin uzavírají průvod a cestou rozmlouvají.

„Nemůžeš říct ty svý sebrance, aby tak neřvali, Šagrate?“ chrochtal jeden. „Nechceme se potkat s Odulou.“

„Jen běž, Gorbagu! Ti tvoji dělají randálu víc," řekl druhý. „Ať si kluci pohrajou! Řek bych, že nějakou chvíli si s Odulou nemusíme dělat hlavu. Vypadá to, že sedla na hřebíček, a proto plakat nebudem. Neviděls tu šerednou patlaninu, co za sebou nechávala až k tý svý zatracený škvíře? Přece jsme to tam ucpávali stokrát. Tak ať se smějou. A konečně máme nějaký štěstí. Dostali jsme něco, co chce Lugbúrz."

„Lugbúrz to chce, jo? Co myslíš, že to je? Připadalo mi to jako elf, ale je to prťavý. Čím může bejt něco takovýho nebezpečný?"

„Nevím, dokud se nepodívám."

„Aha, tak oni ti neřekli, co můžeš čekat? Oni nám neříkají všecko, co vědí, že ne? Kdepak, ani zpola. Ale můžou se splíst, i ty nahoře."

„Pst, Gorbagu!" Šagrat ztišil hlas, takže i svým podivně zostřeným sluchem Sam stěží zaslechl, co říká. „Můžou, ale oči a uši mají všady, mezi mou čeládkou nejspíš taky. A neměj pochyby, něco jim dělá starosti. Podle tebe nazgûlům dole jo, a v Lugbúrzu taky. Něco málem uklouzlo."

„Málem, říkáš?" řekl Gorbag.

„Tak, tak," řekl Šagrat. „Ale o tom si promluvíme pak. Počkej, až budeme na Dolní cestě. Je tam místo, kde si můžeme povykládat, zatímco hoši půjdou dál."

Zanedlouho se Samovi pochodně ztratily. Ozval se rachot, a právě když dobíhal, bouchnutí. Nakolik mohl odhadnout, skřeti zabočili a vešli právě do toho otvoru, který zkoušeli s Frodem a zjistili, že je přehrazen. Byl stále přehrazen.

V cestě jako by stál velký kámen; skřeti se ovšem přes něj dostali, protože slyšel jejich hlasy na druhé straně. Pořád utíkali, hlouběji a hlouběji do hory, zpátky k věži. Sam byl zoufalý. Odnášeli tělo jeho pána za nějakým ohavným záměrem a on za nimi nemohl. Strkal a tlačil do balvanu a vrhal se proti němu, ale ten nepovoloval. Pak uvnitř, zdálo se, že nedaleko, zaslechl opět hlasy obou kapitánů. Chvilku stál, naslouchal a doufal, že se snad dozví něco užitečného. Třeba Gorbag, který patřil do Minas Morgul, vyjde a on pak bude moci vklouznout.

„Ne, nevím," říkal Gorbagův hlas, „zprávy obyčejně docházejí rychlejc, než může něco přiletět. Ale já se nevyptávám. Je to bezpečnější. Grrr! Z těch nazgûlů jde na mě mráz. Jak se na tebe koukne, málem tě svlíkne z těla a zůstaneš celej zmraženej ve tmě na druhý

straně. Ale On je má rád, jsou to teď jeho mazlíčkové, tak nemá cenu bručet. Povídám ti, sloužit dole ve městě není žádná slast."

„Měl bys pobejt tady nahoře s Odulou," řekl Šagrat.

„Rád bych pobyl někde, kde není ani jeden z nich. Ale teď je válka, a až bude po ní, tak bude třeba větší pohov."

„Říkají, že postupujeme."

„Co jinýho by říkali," zachrochtal Gorbag. „Uvidíme. Ale jestli opravdu postupujeme, tak by mělo bejt brzo mnohem víc místa. Co říkáš - jestli budeme mít možnost, že bysme zmizli spolu a někde se usadili s pár spolehlivejma klukama, někde, kde se dá pěkně pohodlně loupit a nejsou tam velký páni."

„Jo!" řekl Šagrat. „Jako za starejch časů."

„Tak," řekl Gorbag. „Ale nespolíhej na to. Nějak se mi to nechce líbit. Jak jsem říkal, velký páni, jo," ztišil hlas téměř v šepot, „jo, i ten největší může sem tam udělat chybu. Říkáš, že něco málem uklouzlo. Já říkám, že něco uklouzlo doopravdy. A my abysme se starali, když něco uklouzne. Vždycky to musejí napravovat skuruti, a kdo jim poděkuje? Ale nezapomínej: nepřátelé nás nemají o nic radši než Jeho, a jestli se Jemu dostanou na kobylku, tak jsme vyřízený. Ale řekni mi: kdy tě poslali ven?"

„Asi před hodinou, těsně předtím, než jsi nás viděl. Přišla zpráva: *Nazgûlové znepokojení. Na Schodišti se lze obávat špehů. Zdvojnásobit bdělost. Hlídky na vrchol Schodiště*. Hned jsem vyrazil."

„To je zlý," řekl Gorbag. „Koukni - naši Mlčenliví bdící byli neklidný už víc než přede dvěma dnama, to vím. Ale mě hlídkovat neposlali ještě celej druhej den, ani do Lugbúrzu neposlali zprávu: protože přišlo Velký znamení a Vrchní nazgûl šel do války a tak. A pak prej v Lugbúrzu dlouho nechtěli nic slyšet."

„Oko bylo zaměstnaný jinde," řekl Šagrat. „Prej se na západě dějou velký věci."

„To bych řek," zavrčel Gorbag. „Ale mezitím se nepřátelé dostali po Schodišti nahoru. A cos dělal ty? Máš přece držet hlídky, ne, i bez zvláštních příkazů? Na co jseš?"

„Nech toho! Nepoučuj mě o tom, jak mám dělat vlastní práci. My jsme nespali. My jsme věděli, že je tam nějaká legrace."

„Náramná legrace!"

„Jo, náramná legrace: světla, křik a tak. Ale Odula byla venku. Moji kluci ji viděli i s jejím Slídilem."

„S jejím Slídilem? Co je zas tohle?“

„Musel jsi ho vidět: mrňavej, hubenej a černej; sám vypadá jako pavouk, nebo možná spíš jako vychrtlá žába. Už tady byl. Prvně přišel z Lugbúrzu tenkrát před lety, a shora jsme dostali pokyn, abysme ho nechali projít. Od ty doby byl na Schodišti ještě jednou nebo dvakrát, ale nechávali jsme ho na pokoji: zřejmě si s Jejím Veličenstvem rozumí. Asi není k žrádlu: ta by si s pokynama shora nedělala hlavu. Ale to držíš v údolí pěknou stráž: byl tady nahoře den před celým tím popraskem. Viděli jsme ho včera v podvečer. Každopádně mi kluci hlásili, že Její Veličenstvo se baví, a to mi celkem vyhovovalo, dokud nepřišla ta zpráva. Myslel jsem, že jí Slídil přived hračku nebo že jste jí poslali dárek, válečnýho zajatce nebo něco. Nepletu se jí do hry. Když je Odula na lovu, neujde jí nic.“

„Říkáš nic! To ses tam nahoře nedíval? Říkám ti, že jsem nesvůj. Ať po Schodišti přišlo co chtělo, *ušlo* jí to. Rozsekalo to její pavučinu a dostalo se to krásně ven z díry. To stojí za zamyšlení!“

„No jo, ale nakonec ho přece dostala, ne?“

„*Dostala ho*? Koho dostala? Toho mrňousa? Ale kdyby byl jen jeden, už by ho dávno odtáhla do špajzu a byl by tam. A jestli ho Lugbúrz chce mít, musel by sis pro něj dojít tam. To by ti prospělo. Jenže je jich víc než jeden.“

V tu chvíli začal Sam poslouchat pozorněji a přitiskl ucho ke kameni.

„Kdo přeřezal ty provazy, kterejma ho omotala, Šagrate? Ten, kdo přesekal její pavučinu. Tos neviděl? A kdo vrazil do Jejího Veličenstva špendlíček? Ten samej, počítám. A kde je? Kde je, Šagrate?“

Šagrat neodpovídal.

„Zapni mozek, jestli nějakej máš. To není legrace. Nikdo, nikdo ještě nikdy do Oduly nezapíchnul špendlík, to bys měl dost dobře vědět. Není to žádná škoda, ale pomysli - pobíhá tady někdo, kdo je nebezpečnější než kterejkoliv zatracenej rebel, co chodil po světě od Velkýho obležení. Něco vážně uklouzlo.“

„A co to teda je?“ zavrčel Šagrat.

„Podle všeho bych řek, kapitáne Šagrate, že tu pobíhá velkej bojovník, nejspíš elf, aspoň určitě má elfí meč a možná i sekeru; a běhá ti po rajónu a tys ho vůbec nezaznamenal. Náramná legrace, viď!“ Gorbag si odplivl. Sam se posupně usmál, když slyšel, jak ho popisují.

„No jo, tys byl vždycky škarohlíd," řekl Šagrat. „Můžeš si ty znamení vysvětlovat, jak chceš, ale dají se číst i jinak. Ale co, mám na každým bodě strážný a budu řešit jedno po druhým. Až se kouknem na toho, kterýho jsme chytili, tak si budu dělat starosti s dalším."

„Hádal bych, že na tom mrňousovi moc nenajdeš," řekl Gorbag. „Nemusel mít s tou opravdovou neplechou nic společnýho. Ten velkej chlap s mečem si ho asi moc nepovažoval - prostě ho nechal ležet. To je pravý elfský chování."

„Uvidíme. Pojď už. Už jsme vykládali dost. Pojďme se kouknout na zajatce."

„Co s ním uděláš? Nezapomínej, že já ho zahlíd první. Jestli bude nějaký hraní, tak já a moji kluci budeme hrát taky."

„Hele, hele," zavrčel Šagrat, „já mám svůj rozkaz. A porušit ho, za to mi nestojí ani moje břicho, ani tvoje. *Každýho*, koho stráž najde, že sem pronik, držet ve věži. Zajatce svlíknout. Úplnej popis každýho kousku oděvu, zbraní, dopisů, prstenů, parádiček se má okamžitě poslat do Lugbúrzu a *jedině* do Lugbúrzu. A zajatce držet v bezpečí a nedotýkat se ho pod trestem smrti celý stráže, dokud si On nepošle nebo nepřijde sám. To je dost jasný a to taky udělám."

„Svlíknout, jo?" řekl Gorbag. „Co, zuby, nehty, vlasy, všecko?"

„Ne, to vůbec ne. Říkám ti, že je pro Lugbúrz. Chtěj ho živýho a zdravýho."

„To bude dost těžký," zasmál se Gorbag. „Vždyť je to mrtvola. Co bude s něčím takovým Lugbúrz dělat, to nemám tuchy. Moh by se zrovna tak dobře hodit na pekáč."

„Ty hňupe," zavrčel Šagrat. „Mluvíš náramně chytře, ale nevíš spoustu věcí, který zná kdekdo. Samotnýho tě čeká pekáč nebo Odula, jestli si nedáš pozor. Mrtvola! Víc toho o Jejím Veličenstvu nevíš? Když svazuje, tak jde za masem. Mrtvý maso nežere, ani nepije studenou krev. Ten mrňous není mrtvej!"

Sam se zapotácel a chytil se kamene. Měl pocit, že se celý temný svět otáčí vzhůru nohama. Otřes byl tak velký, že málem omdlel, ale jak se usilovně snažil zůstat při smyslech, hluboko v nitru si uvědomoval: „Ty hlupáku, on není mrtvý, a ty jsi to v srdci věděl. Nevěř své hlavě, Samvěde, ta není nejlepší. Tvoje potíž je v tom, že jsi nikdy vlastně neměl naději. Co teď?" Pro tu chvíli nic, jen se opřít o nehybný kámen a naslouchat ohavným skřetím hlasům.

„Pchá!“ řekl Šagrat. „Ta má víc než jeden jed. Když loví, jenom je štípne do krku; splihnou jako vykostěná ryba a pak si s nima může dělat, co chce. Vzpomínáš na starýho Uftaka? Kolik dní jsme o něm nevěděli. Pak jsme ho našli v jednom koutě. Visel, ale byl probuzenej a mračil se. To jsme se nasmáli! Možná že na něho zapomněla, ale my jsme na něho nesahali. Nemá cenu plíst se do jejích věcí. Ne - ten prťavec se za pár hodin vzbudí, bude trošku nanicovatej, ale v pořádku. Nebo byl by, kdyby ho Lugbúrz nechal na pokoji. Akorát se bude samozřejmě divit, kde to je a co se to s ním stalo.“

„A co se s ním stane,“ zasmál se Gorbag. „Můžeme mu aspoň vypravovat pár historek, když už nemůžeme nic víc. V nádherným Lugbúrzu asi nikdy nebyl, tak se třeba rád dozví, co může čekat. Bude to ještě větší legrace, než jsem myslel. Pojď!“

„Povídám ti, že žádná legrace nebude,“ řekl Šagrat. „A musí zůstat v pořádku, nebo je po nás.“

„No jo! Ale bejt tebou, tak chytím toho velkýho, co tu běhá, než pošlu hlášení do Lugbúrzu. Nebude znít moc hezky, že jsi chytil kotě a kočku pustil.“

Hlasy se počaly vzdalovat. Sam slyšel odcházející kroky. Vzpamatovával se z otřesu a teď se ho zmocňovala bezhlavá zuřivost. „Všecko jsem to zkazil!“ křičel. „Já to věděl! Teď ho mají ti hnusové! Ti špinavci! Nikdy neopouštěj svého pána, nikdy, nikdy, to bylo moje pravé nařízení! A já to v srdci věděl. Kdyby mi jenom odpustili! Teď musím zpátky k němu. Nějak to musí jít!“

Znovu vytasil meč a zabušil jílcem do kamene, ale znělo to plně. Meč však planul tak jasně, že v jeho světle matně viděl. S překvapením spatřil, že velký kámen je přitesán do podoby těžkých dveří a že není ani dvakrát tak vysoký jako on sám. Nad ním byl mezi horní hranou a nízkým klenutím otvoru prázdný prostor. Dveře byly zřejmě myšleny jen jako překážka pro Odulu a zevnitř se zavíraly na závoru nebo na zámek, na které její vychytralost nestačila. Sam z posledních sil vyskočil, chytil se vršku, vydrápal se nahoru a skočil dolů. Potom se rozběhl jako šílený s planoucím mečem v ruce a dal se točitým tunelem vzhůru.

Novina, že jeho pán je živ, ho vyburcovala k poslednímu úsilí, jaké si ve své únavě ani nedovedl představit. Neviděl před sebou nic, protože nová chodba se ustavičně kroutila a zatáčela, ale měl dojem,

že oba skřety dohání: jejich hlasy se opět blížily. Zdály se teď docela blízko.

„To udělám," říkal Šagrat hrozebně. „Dám ho do nejvyšší komory."

„Na co?" vrčel Gorbag. „To nemáš dole žádný kobky?" „Říkám ti, že bude pěkně uklizenej," odpověděl Šagrat. „Chápeš? Je drahocennej. Já všem svejm klukům nevěřím a z tvejch žádnýmu; a ani tobě, když jseš celej žhavej do legrace. Půjde tam, kam budu chtít já a kam ty nepřijdeš, jestli nebudeš zdvořilej. Až nahoru, povídám. Tam bude v bezpečí."

„Vážně?" řekl Sam. „Zapomínáte na velkého elfského bojovníka, co tu pobíhá!" Tryskem oběhl poslední zatáčku, ale zjistil jen, že ho oklamal tunel nebo vlastní sluch ovlivněný Prstenem, takže špatně odhadl vzdálenost.

Dvě skřetí postavy byly ještě pořád kus před ním. Už byly vidět, černé a sražené proti rudé záři. Chodba konečně běžela přímo do svahu a na konci zely dokořán otevřené dvojité dveře, vedoucí zřejmě do kobek hluboko pod vysokým rohem věže. Skřeti s břemenem už zašli dovnitř. Gorbag a Šagrat se blížili k bráně.

Sam slyšel, jak vytryskl chraplavý zpěv, zabučely rohy a třeskl gong; ohavný zvuk. Gorbag a Šagrat už byli na prahu.

Zaječel a zamával Žihadlem, ale jeho hlásek utonul v křiku a lomozu. Nikdo si ho nevšímal.

Velké dveře se zabouchly. Bum. Železné závory uvnitř zapadly. Řink. Brána se zavřela. Sam se vrhl proti zamčeným mosazným plátům a bez vědomí padl k zemi. Byl venku a ve tmě. Frodo žil, ale byl zajat Nepřítelem.

Zde končí druhá část historie Války o Prsten.

Třetí část, NÁVRAT KRÁLE, vypráví o poslední obraně před Stínem a o konci poslání Toho, který nesl Prsten.

John Ronald Reuel Tolkien

PÁN PRSTENŮ
II. DVĚ VĚŽE

Z anglického originálu The Two Towers
vydaného nakladatelstvím George Allen & Unwin
v Londýně roku 1978 přeložila Stanislava Pošustová.
Přebal a vazbu navrhl Pavel Sivko.
Graficky upravil Michal Houba.
Vydala Mladá fronta jako svou 5446. publikaci.
Odpovědný redaktor Milan Macháček.
Výtvarný redaktor Bohuslav Holý.
Technická redaktorka Jana Vysoká.
Vytiskla Těšínská tiskárna, a. s.,
Štefánikova 2, Český Těšín.
21,73 AA. 22,78 VA. 320 stran.
Vydání druhé. Praha 1993.
23-022-93 13/34
Cena 90 Kč (bez DPH)

Digitalizoval Cxx, opravil HappyMan